

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Економічний факультет

Кафедра маркетингу і бізнес адміністрування

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Управління розвитком транскордонного співробітництва

України з країнами ЄС в умовах

посилення дезінтеграційних процесів

студентки II року денної форми навчання
спеціальності 075 «Маркетинг»
ОНП «Бізнес-адміністрування і консультування»

Руденко Анастасії Павлівни

Науковий керівник:

к.е.н., асистент

Дьоміна О.М.

Засвідчую, що в цій дипломній
роботі немає запозичень із праць
інших авторів без відповідних посилань

Студентка

Руденко А.П.

Роботу допущено до захисту перед Екзаменаційною комісією рішенням кафедри міжнародної економіки та маркетингу від « 3» травня 2023 р., протокол № 2.

В.о. завідувача кафедри _____ к.е.н., доц. Руденко Н.В.

Київ – 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЙ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	11
1.1. Суть сучасних концепцій транскордонного співробітництва країн	11
1.2. Цілі, форми та суб'єкти транскордонного співробітництва країн	19
1.3. Роль євро регіонів у управлінні системою транскордонного співробітництва	30
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	40
РОЗДІЛ 2. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТРАНСКОРДОННОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	42
2.1. Механізм функціонування транскордонного співробітництва в Європейському Союзі	42
2.2. Оцінювання результативності транскордонного співробітництва України з країнами-членами Європейського Союзу	58
2.3. Маркетингові інструменти управління розвитком транскордонного спів- робітництва	73
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	81
РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК ТРАНСКОРДОННОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІ- ТНИЦТВА УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	84
3.1. Транскордонне економічне співробітництва України з країнами-членами Європейського Союзу в умовах процесі дезінтеграції та воєнної агресії	84
3.2. Стратегія розвитку транскордонного економічного співробітництва Укра- їни з країнами Європейського Союзу	94
3.3. Управління ризиками транскордонного економічного співробітництва як засіб забезпечення його ефективності	102
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	112

ВИСНОВКИ	116
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	120
ДОДАТКИ	130

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

DCI	Development Cooperation Instrument
EGTC	Європейська група з територіального співробітництва
EIDHR	European Instrument for Democracy & Human Rights
EMR-2020	Стратегія розвитку євро регіону «Маас-Рейн» до 2020 року
ERDF	Європейський фонд регіонального розвитку
EUERP	EU's external relations package
EURES	Європейська служба зайнятості
ICSP	Instrument contributing to Stability and Peace
INTERREG	Trans-European Co-operation For Balanced Development
IPAA	Instrument for Pre-accession Assistance
PI	Partnership Instrument
АЄПР (АЕВР)	Асоціація європейських прикордонних регіонів
ЄІС (ENI)	Європейський інструмент сусідства
ЄІСП	Європейський інструмент сусідства і партнерства
ЄПС	Європейська політика сусідства
ЄУТС	Європейське угруповання територіального співробітництва
МАПП	Міжнародний автомобільний пункт пропуску
МКРМС	Міжурядова Координаційна Рада з питань міжрегіонального співробітництва
МПР	Малий прикордонний рух
ОЄС	Об'єднання євро регіонального співробітництва
ТКС	Транскордонне співробітництво
ТПП	Торгово-промислова палата

РЕФЕРАТ

Дипломна робота на тему «Управління розвитком транскордонного співробітництва України з країнами ЄС в умовах посилення дезінтеграційних процесів» містить 116 сторінок, 18 таблиць, 6 рисунків та 111 джерел літератури та 4 додатки.

Об'єкт дослідження – процеси функціонування та управління розвитком транскордонного економічного співробітництва країн.

Предметом дослідження є теоретичні і практичні аспекти формування і управління розвитком транскордонного економічного співробітництва України з країнами Європейського Союзу.

Мета дослідження полягає в узагальненні теоретичних підходів та розробці практичних рекомендацій щодо розвитку транскордонного економічного співробітництва України з країнами Європейського Союзу для забезпечення економічної стійкості української економіки і ефективного входження в світові інтеграційні процеси.

Відповідно до мети роботи визначено та вирішено такі методичні та практичні завдання: узагальнено теоретичні підходи до сутності транскордонного економічного співробітництва між країнами; удосконалити визначення категорії «транскордонне економічне співробітництво країн»; виявити чинники розвитку транскордонного співробітництва країн в сучасних умовах нестабільності бізнес-середовища; розкрити цілі, форми, та суб'єктів транскордонного економічного співробітництва країн; розкрити економічну природу євро регіонів, і їх роль в формуванні транскордонного співробітництва країн; виявити тенденції функціонування транскордонного співробітництва в Європейському Союзі; визначити етапи формування системи транскордонного співробітництва між країнами; запропонувати стратегію розвитку транскордонного співробітництва України з країнами Європейського Союзу; розробити програму управління ризику транскордонного співробітництва України з країнами Європейського Союзу.

Реалізація системи дієвих заходів в галузі міжнародного транскордонного співробітництва, розроблених в ході дослідження, дасть Україні можливість покращити рівень соціально-економічного розвитку як в регіонах, так і в країні в цілому.

Рік написання дипломної роботи 2023.

Рік захисту 2023.

ABSTRACT

The thesis on "**Managing the development of cross-border cooperation between Ukraine and the EU in the context of increasing disintegration processes**" contains 116 pages, 18 tables, 6 figures, 111 sources of literature and 4 appendices.

The object of the study is the processes of functioning and management of the development of cross-border economic cooperation between countries.

The subject of the study is the theoretical and practical aspects of the formation and development of cross-border economic cooperation between Ukraine and the countries of the European Union.

The purpose of the study is to summarize theoretical approaches and develop practical recommendations for the development of cross-border economic cooperation between Ukraine and the European Union to ensure the economic sustainability of the Ukrainian economy and effective entry into global integration processes.

In accordance with the purpose of the work, the following methodological and practical tasks were identified and solved: to summarize theoretical approaches to the essence of cross-border economic cooperation between countries; to improve the definition of the category "cross-border economic cooperation of countries"; to identify factors of development of cross-border cooperation of countries in the current conditions of instability of the business environment; to reveal the goals, forms, and subjects of cross-border economic cooperation of countries; to reveal the economic nature of Euroregions and their role in shaping transborder economic cooperation.

Implementation of the system of effective measures in the field of international cross-border cooperation developed in the course of the study will enable Ukraine to improve the level of socio-economic development both in the regions and in the country as a whole.

2023: undertaking the thesis research.

2023: defence of the thesis.

ВСТУП

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується посиленням дезінтеграційних процесів. Це не означає припинення економічної глобалізації, остання була і є незворотнім, об'єктивним процесом, але історично завжди співіснує з тенденціями регіоналізації. Це породжує як позитивні, так і негативні наслідки. Серед них можна назвати інтенсифікацію міжнародної конкуренції, швидким поширенням наслідків кризових соціально-економічних явищ на всіх суб'єктів світової економіки та ін. Таке становище світової економічної системи передбачає удосконалення та розвиток різних форм міжнародних економічних відносин для забезпечення стійкості національних економічних систем, одною з яких є транскордонне економічне співробітництво.

Актуалізація ролі розвитку міжнародного транскордонного економічного співробітництва пов'язана, в першу чергу, з необхідністю мінімізації ризиків міжнародної економічної діяльності країн за сучасних умов розвитку глобалізації та дезінтеграційних процесів.

В сучасній державній регіональній політиці України спеціалісти виокремлюють низку проблем та дієвим інструментом подолання недосконалості регіональної політики багато з них вважають транскордонне співробітництво областей і територіальних громад із регіонами та громадами сусідніх країн. Для України, яка обрала євроінтеграційний курс, міжрегіональна та транскордонна співпраця відіграє важливу роль та є актуальним питанням, оскільки є рушієм розвитку регіонів та спонукає до прискорення процесів інтеграції.

Проблемам дослідження міжнародного транскордонного економічного співробітництва присвячена величезна кількість робіт українських авторів, черед яких: Артёмов І.В., Біль М.М., Беленький П.Ю., Гарагонич В.В., Гоблик В.В., Долішній М.І., Засадко В.В., Колодійчук І.А., Королюк Т.О., Кравців В.С., Крупіє В.Є., Лутчак В.Ф., Мікула Н.А., Тищенко О.П., Толкованов В.В., Шуба М.В. та інші. Серед іноземних авторів – Гудак В., Кітовський Є., Комарницький Т., Слюсарчук М., Хаазе А., Шуман Ф. тощо.

Дослідження проблеми формування транскордонного економічного співробітництва розпочалося досить давно та ніколи не припиняється. Велика кількість західних та вітчизняних вчених присвячують численні праці дослідженню цієї проблеми. Вивчення суті сучасних концепцій транскордонного співробітництва країн дає можливість визначити теоретико-методологічне підґрунтя вивчення цього процесу, що слугуватиме основою для побудови моделі формування транскордонного співробітництва для України та її західних сусідів.

Дослідження процесу транскордонного економічного співробітництва має дискусійний характер. Серед науковців немає єдиного підходу до визначення його суті і змісту. Враховуючи це, в роботі наводиться власне визначення категорії «міжнародне транскордонне економічне співробітництво», яке було сформульовано шляхом удосконалення існуючих підходів різних авторів.

Мета дослідження полягає в узагальненні теоретичних підходів та розробці практичних рекомендацій щодо розвитку транскордонного економічного співробітництва України з країнами Європейського Союзу для забезпечення економічної стійкості української економіки і ефективного входження в світові інтеграційні процеси.

Реалізація даної мети передбачає виконання таких завдань:

- узагальнити теоретичні підходи до сутності транскордонного економічного співробітництва між країнами;
- удосконалити визначення категорії «транскордонне економічне співробітництво країн»
- виявити чинники розвитку транскордонного співробітництва країн в сучасних умовах нестабільності бізнес-середовища;
- розкрити цілі, форми, та суб'єктів транскордонного економічного співробітництва країн;
- розкрити економічну природу єврорегіонів, і їх роль в формуванні транскордонного співробітництва країн;
- виявити тенденції функціонування транскордонного співробітництва в Європейському Союзі;

- визначити етапи формування системи транскордонного співробітництва між країнами;
- запропонувати стратегію розвитку транскордонного співробітництва України з країнами Європейського Союзу;
- розробити програму управління ризику транскордонного співробітництва України з країнами Європейського Союзу.

Об'єкт дослідження – процеси функціонування та управління розвитком транскордонного економічного співробітництва країн.

Предметом дослідження є теоретичні і практичні аспекти формування і управління розвитком транскордонного економічного співробітництва України з країнами Європейського Союзу.

Сьогодні Україна приймає активну участь в процесах міжнародного транскордонного співробітництва, що обумовлено низкою об'єктивних причин. Серед таких, наприклад, можна виокремити особливість геополітичного положення України, її зовнішньоекономічний потенціал та стан воєнних дій на території України. Проведене дослідження показало, що для подальшого впровадження дієвої політики транскордонного співробітництва необхідно сконцентрувати зусилля на реалізації Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки. Реалізація програми буде сприяти:

- забезпечення розвитку прикордонної інфраструктури;
- зниження рівня безробіття населення у прикордонних регіонах України та створення нових робочих місць;
- забезпечення розвитку малого та середнього підприємництва в прикордонних територіях;
- збільшення обсягу та імпорту товарів та послуг прикордонних територій;
- створенню об'єднань євро регіонального співробітництва, створенню міжурядових рад, комісій, груп з питань транскордонного співробітництва тощо [1].

Реалізація системи дієвих заходів в галузі міжнародного транскордонного співробітництва, розроблених в ході дослідження, дасть Україні можливість покращити рівень соціально-економічного розвитку як в регіонах, так і в країні в цілому.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЙ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

1.1. Суть сучасних концепцій транскордонного співробітництва країн

За сучасних умов дезінтеграційних процесів в світі роль транскордонного економічного співробітництва як невід'ємної складової державної регіональної політики багатьох країн постійно зростає. На сучасному етапі, в рамках функціонування Європейського Союзу, транскордонне економічне співробітництво знаходиться у стадії активного розвитку та якісних змін. Це пов'язано з тим, що транскордонне співробітництво стає засобом реалізації спільної регіональної політики ЄС, принципів субсидіарності та децентралізації влади, всебічно сприяє будівництву цілісної «Європи регіонів».

Проблема формування системи транскордонного співробітництва постала на початку 60-х років, коли відомий культуролог і ідеолог європейської інтеграції Дені де Ружмон [76] одним з перших почав досліджувати проблему єврорегіонів після їх утворення в межах Європейського Союзу. Також, відомим іноземним фахівцем з питань розвитку прикордонних регіонів і транскордонного співробітництва є Реміджіо Ратті, який наголошував на подвійному характері кордонів – як чинника розділу політично-інституціональної системи та чинника забезпечення контактів [82].

Окрім зазначених зарубіжних науковців питанням розвитку транскордонного співробітництва приділяли увагу Луїс де Соуза (Португалія); Герцог Р., Марку Ж., Чуді Х-М. (Франція); Локателлі Р., Чуді Г.-М. (Швейцарія); Габбе Г., Герферт С., Мюдріх Г., Кліп К. (Німеччина); Еберхардт П., Стасяк А., Зьоло З. (Польща); Зарді А. (Італія); Борісов Б., Ілієва М. (Болгарія); Кузьмішин П., Тей Ю. (Словаччина); Слюсарчук М. (Румунія) та інші.

Об'єктивні якісні зміни у міжнародному регіональному співробітництві упродовж 90-х років сприяли формуванню в українській науці нових методологічних підходів до вивчення транскордонного економічного співробітництва. Серед видатних українських вчених, які досліджували проблеми розвитку транскордонного співробітництва Амоша О., Андрійчук В.Г., Артьомов І.В., Балян А.В., Беленький П.Ю., Бройде З., Будкін В.С., Варналій З.С., Внукова Н., Вишняков О., Гакман С., Газуда М.В., Гарагонич В.В., Гоблик В.В., Долішній М.І., Євдокименко В., Засадко В.В., Кістерський Л.Л., Лутчак В.Ф., Луцишин Н., Ляшенко В., Макогон Ю.В., Мальський М., Мельник А., Мікловда В., Мікула Н.А., Мокій А.І., Писаренко С.М., Студенніков І., Тищенко О.П., Щербак Н. та ін.

Отже, в сучасній науковій літературі існує велика кількість різноманітних підходів до розуміння сутності транскордонного співробітництва країн, які даються представниками різних галузей знань. Тому, вважаємо за потрібне узагальнити існуючі теоретичні підходи (дод. А).

Суть транскордонного економічного співробітництва найчастіше визначають як «спільні дії». Це, в першу чергу, зумовлено тим, що саме так трактує це поняття Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями, яка є одним з основних нормативно-правових актів щодо транскордонного співробітництва в світі. Згідно з конвенцією, транскордонне співробітництво – це будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними властями або громадами, які є під юрисдикцією двох або кількох договірних сторін, та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей [15].

Так само й Закон України «Про транскордонне співробітництво» визначає досліджувану категорію, як спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими ор-

ганами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав в межах компетенції, визначеної їх національним законодавством [7].

Однак, слід зазначити, що подібне визначення суті транскордонного економічного співробітництва викликає ряд питань, тому що процес співробітництва сам по собі передбачає спільні дії і таке визначення не фокусує увагу на специфіці суті цього процесу.

Велика кількість дослідників вважають транскордонне співробітництво специфічною формою співпраці, кооперації. Так, В.Ф. Лутчак, визначає транскордонне співробітництво як кооперацію у всіх сферах життя, в будь-який момент, та при залученні усіх суб'єктів, які здійснюють свою активність у безпосередньому сусідстві з кордоном [49], а дослідник Чуді Х-М. (Франція), розглядає транскордонне економічне співробітництво, як двох-, трьох- або багатостороннє співробітництво між місцевими та регіональними органами влади, що здійснюється у географічно суміжних територіях [84]. Наведені визначення більш точно відображають суть процесу транскордонного співробітництва та конкретизовані на його специфіці, на що вказує наголошення на наявності спільних кордонів. Але такий підхід не враховує динамічний характер процесу транскордонного економічного співробітництва.

Окрім цього, серед науковців, які присвятили свої роботи дослідженню проблематики транскордонного співробітництва, існують такі, які вважають, що транскордонне співробітництво – це специфічна сфера зовнішньоекономічної, політичної, екологічної, культурно-освітньої та інших видів міжнародної діяльності [55, 61]. Також, В.С. Кравців, О.П. Тищенко та деякі інші науковці Інституту регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього, підтримують підхід, згідно якого транскордонне співробітництво – це інструмент підвищення конкурентоспроможності прикордонних регіонів, спрямований на подолання обмежень у торговельно-економічній співпраці та на досягнення всебічного зближення регіонів [68, 69]. Такі трактування підкреслюють лише окремі елементи процесу транскордонного співробітництва та розкривають зміст, а не суть поняття.

Окрему увагу слід приділити авторам, які вважають транскордонне співробітництво формою інтеграційних процесів або напрямком інтеграційної стратегії держави і регіонів [35, 39, 47, 53]. Але слід зауважити, що таке визначення є досить звуженим та не висвітлює всієї суті даного процесу.

Наведені трактовки суті транскордонного економічного співробітництва країн підкреслюють ті чи інші ознаки цього процесу. Найбільш близько й точно відображає суть транскордонного співробітництва позиція дослідників, які вважають його динамічним процесом, процесом формування міжнародних регіональних відносин [67, 79]. Такий підхід дає можливість управляти формулюванням і розвитком даного процесу в нестабільних та мінливих умовах міжнародного бізнес-середовища.

Серед досліджених підходів (див. дод. А) немає також єдності у висвітленні змісту транскордонного економічного співробітництва. Велика кількість авторів вважають змістом явища його суб'єктів (регіони сусідніх країн, територіальні общини, місцеві та регіональні органи влади тощо) [84, 31, 36]. Це, як і визначення суті транскордонного співробітництва як «спільні дії», зумовлено подібним трактуванням Європейською рамковою конвенцією. Деякі автори зводять зміст поняття до розробки і виконання спільних проектів, вирішення спільних проблем, використанні прикордонного потенціалу [55, 67, 43, 68]. Жоден з таких підходів не розкриває комплексний характер поняття «транскордонне економічне співробітництво», тому що зміст категорії повинен розкривати механізм реалізації її суті [67, с. 7].

Тому, проаналізувавши існуючі підходи до визначення суті і змісту поняття «транскордонне економічне співробітництво країн», вважаємо можливим запропонувати наступне його визначення: транскордонне економічне співробітництво – це процес добровільної взаємодії між місцевими чи регіональними органами влади двох або більше країн, які мають спільний кордон, що передбачає впровадження комплексу законодавчих, адміністративних та економічних заходів, розробку спільних стратегій і програм, з метою реалізації економічних, соціальних, культурних, науково-технічних, екологічних та інших інтересів всіх

учасників співробітництва, вирішення спільних проблем та всебічного поглиблення міжнародних регіональних відносин.

Для дослідження сучасних концепцій транскордонного економічного співробітництва країн доцільно розглянути сучасні теорії економічного розвитку, які є науковою базою регіональних досліджень та регіональної політики зокрема.

Теорія постіндустріального суспільства є однією з найбільш розповсюджених соціологічних концепцій, з позиції якої, транскордонне співробітництво сприяє досягненню вільного руху всіх факторів виробництва, розширює можливості отримання благ за рахунок існування різних форм транскордонного економічного співробітництва та функціонування транскордонних ринків, впливає на формування громадянського демократичного суспільства і, таким чином, в цілому сприяє підвищенню якості життя населення країни, особливо мешканців прикордонних регіонів [54, с. 34-38].

Це пояснюється тим, що до індустріальне суспільство базується на взаємодії людини з природою, індустріальне – на взаємодії з перетвореною ним природою, а постіндустріальне суспільство – на взаємодії між людьми. Отже, виходячи з цього положення, парадигмою теорії постіндустріального суспільства є пріоритет людини, її творчого та інтелектуального потенціалу. Реалізація творчого потенціалу людини, забезпечення необхідної свободи, як і намагання створити якісні умови проживання населення по обидві боки кордону, ліквідація ознак периферійності прикордонних регіонів – основа транскордонного економічного співробітництва і єврорегіональної співпраці.

Важливе значення при формуванні політики транскордонного економічного співробітництва мають *теорії міжнародної торгівлі*, які є основою для транскордонної торгівлі. Узагальненням цих теорій є *тристоронній підхід Ю. Пахомова*, згідно з яким існують три основні напрямки розвитку міжнародної торгівлі: класичний (теорія меркантилізму); неокласичний (модель Хекшера-Оліна-Самуельсона, парадокс В. Леонтьєва та неофакторні теорії); неотехнологічний (теорія технологічного розриву, економії на масштабах виробництва, життєвого циклу продукції) [59].

Класична теорія меркантилізму, згідно якої країни збагачуються на основі максимізації експорту власних товарів та мінімізації чи обмеженні імпорту, характерна для експортно орієнтованих держав та може застосовуватись в разі специфічних домовленостей між учасниками двостороннього транскордонного економічного співробітництва (наприклад, обмеження імпорту в експортно орієнтованій Республіці Білорусь як принцип побудови відносин з найближчими партнерами – Польщею, Латвією, Литвою).

Неокласичний напрям розвитку теорії міжнародної торгівлі, пов'язаний з моделлю Хекшера-Оліна-Самуельсона, згідно з якою до уваги беруться лише дві країни та два товари, за умови відсутності транскордонних витрат, вільної торгівлі тощо. Тому, таку концепцію доцільно використовувати при моделюванні двосторонніх транскордонних торгівельних відносин між країнами (наприклад, між Україною і Польщею, Україною і Словаччиною та ін.).

Постійний та швидкий розвиток наукоємних, високотехнологічних галузей та стрімке збільшення міжнародного обміну високотехнологічною продукцією спричинили формування теорій неотехнологічного напрямку. На відміну від класичних та неокласичних теорій, в неотехнологічних теоріях відсутні такі припущення, як наявність досконалої конкуренції, однорідності продукції та інші. Представники неотехнологічного напрямку наголошують на існуванні країн з різним рівнем економічного і технологічного розвитку, на наявності динамічних порівняльних переваг, які пов'язані з наукоємними товарами [55, с. 23-24].

Серед теорій неотехнологічного напрямку особливої уваги, з точки зору доцільності транскордонного економічного співробітництва, заслуговує модель економії на масштабах виробництва. Ефект масштабу виробництва дає країнам стимул для спеціалізації торгівлі навіть за відсутності відмінностей у національних технологіях і ресурсах [55, с. 25]. Ця теза особливо важлива, оскільки прикордонні регіони сусідніх держав часто мають подібний природо-ресурсний потенціал, як, наприклад, в Україні, Білорусі та Польщі. Ефект масштабу робить таку співпрацю вигідною для суб'єктів підприємницької діяльності прикордонних регіонів трьох країн.

До неотехнологічних теорій належить також модель життєвого циклу продукту, запропонована Р. Верноном в 60-ті роки ХХ ст. [104]. Згідно з теорією, виробництво експортного товару проходить чотири етапи, на кожному з яких випуск продукції переміщується до країн, де цей процес буде вигіднішим і потребуватиме менших витрат. Використання наведеної моделі буде доречним під час планування переносу виробництва до найближчих іноземних експортних платформ (наприклад, якщо польські виробники перенесуть випуск до України) шляхом використання прямих іноземних інвестицій чи заснування спільних підприємств тощо.

Отже, для повного та всеохоплюючого дослідження окремих аспектів міжнародних економічних відносин загалом та транскордонного економічного співробітництва зокрема, необхідно розглядати теорії міжнародної торгівлі в комплексі – неотехнологічні моделі, які відображають новітні процеси в міжнародній торгівлі разом з класичними і неокласичними теоріями.

Для дослідження транскордонного економічного співробітництва на сучасному етапі особливе значення відіграють теорії регіональної економіки, які є науковою базою регіональних досліджень. Ці теорії містять пояснення закономірностей і принципів розвитку різних регіонів, міжрегіональної взаємодії, принципів просторової організації економіки і т. п. Всі сучасні теорії регіональної економіки досліджують транскордонне економічне співробітництво, але кожна частково.

Теорія економічного районування та створення регіональних комплексів передбачає раціональний поділ країни на великі економічні райони, що сприятиме комплексному розвитку всередині держави та посилить їх спеціалізацію. Ця теорія знайшла вираження в такій формі транскордонного співробітництва як єврорегіони, які об'єднують прикордонні регіони декількох держав.

У теорії розвитку регіону регіон досліджується як багатофакторна та багатofункціональна система, як, наприклад, регіон-квазікорпорація, регіон-соціум, регіон-ринковий ареал, регіон-учасник інтернаціоналізації та глобалізації тощо.

Дослідження регіону має важливе значення для вивчення процесу транскордонного економічного співробітництва як чинника інтеграційного процесу.

Дослідження регіону з позиції просторової організації економіки здійснюється з використанням теорії полюсів росту, ключовим елементом якої є поняття полюса зростання. Полюс зростання – це центр тяжіння факторів виробництва, що забезпечують найбільш ефективно їх використання [55, с. 27].

Серед науковців, які приділяли увагу вивченню полюсів зростання, немає єдиної спільної думки щодо змісту цього поняття. Деякі вважають, що це провідна галузь економіки, яка створює нові товари і послуги [80], інші – що це конкретна територія, яка відіграє роль інноваційного джерела в державі [75] або вісь розвитку, яка являє собою територію, яка забезпечує транспортне сполучення між полюсами зростання, сприяючи поширенню інновацій, збільшенню товаропотоків, розвитку інфраструктури [81]. Завдяки полюсам росту формується просторовий каркас економічного розвитку великого регіону чи країни, у випадку транскордонного економічного співробітництва – відбувається реалізація системи полюсів зростання в межах єврорегіонів.

На базі великої кількості економічних теорій – теорій постіндустріального та постеконічного суспільства, міжнародної торгівлі, регіональної економіки – були сформовані основи транскордонного економічного співробітництва. Наявність глибинних досліджень в цій сфері спричинила появу окремої теорії транскордонного співробітництва (90-ті роки ХХ ст.). Вона вивчає специфіку, закономірності формування та розвитку транскордонних регіонів; чинники, принципи та форми транскордонного співробітництва, його організаційні форми, зокрема єврорегіони; інституційний розвиток, а також процеси формування регіональної політики розвитку транскордонного співробітництва [55, с. 30].

Отже, дослідження проблеми формування транскордонного економічного співробітництва розпочалося досить давно та ніколи не припиняється. Велика кількість західних та вітчизняних вчених присвячують численні праці дослідженню цієї проблеми. Узагальнення великої кількості існуючих підходів до ви-

значення суті і змісту поняття транскордонного співробітництва призвело до формування власного підходу, згідно з яким, транскордонне економічне співробітництво розуміється як процес добровільної взаємодії між місцевими чи регіональними органами влади країни зі спільними кордонами з питань вирішення спільних проблем, розробки спільних стратегій та програм, поглиблення міжрегіональних відносин тощо.

Проведене дослідження суті сучасних концепцій транскордонного співробітництва країн надало можливість визначити теоретичне підґрунтя вивчення транскордонного економічного співробітництва, якими є теорія постіндустріального суспільства, різноманітні теорії міжнародної торгівлі та регіональної економіки. Розглянуті теорії мають важливе значення для появи окремої теорії транскордонного співробітництва та відіграють вагомую роль при формуванні політики транскордонного економічного співробітництва країн.

1.2. Цілі, форми та суб'єкти транскордонного співробітництва країн

Основною передумовою виникнення необхідності транскордонного співробітництва є той факт, що прикордонні території є традиційно порівняно більш відсталими в соціально-економічному розвитку відносно індустріальних центрів своїх країн. Самостійно, за рахунок лише внутрішніх регіональних ресурсів, вони не здатні вирішити складні господарські проблеми. Тому прагматична мета розширення транскордонної співпраці – максимальне використання зовнішніх чинників для прискорення соціально-економічного розвитку прикордонних територій та вирівнювання їхніх рівнів розвитку.

Слід зазначити, що транскордонне економічне співробітництво реалізується на чотирьох рівнях (табл. 1.1), кожен з яких передбачає певні заходи та має власні особливості.

Таблиця 1.1

Рівні реалізації транскордонної співпраці

Назва рівня	Передбачені заходи
Міжнародний	реалізується політика загальноєвропейських інтересів, здійснюється координація національних регіональних політик для збалансованого розвитку європейського простору
Державний	виробляється національна політика розвитку ТКС та узгоджуються національні інтереси з загальноєвропейськими, а також здійснюється гармонізація національних та регіональних цілей
Регіональний	реалізується регіональна політика транскордонного співробітництва з урахуванням інтересів держави та місцевих органів влади, здійснюється координація дій між регіонами сусідніх країн
Місцевий	здійснюється координація планів розвитку місцевої влади з істотною увагою до регіональних та національних інтересів, відбувається конкретна співпраця між суб'єктами прикордонних територій

Джерело: [31, с. 73-74]

Основою транскордонного співробітництва країн прийнято вважати процес встановлення взаємозв'язків та договірних взаємовідносин у прикордонних територіях з метою вирішення спільних проблем та підвищення рівня розвитку транскордонних регіонів з подальшим збільшенням ефективності їх функціонування. Така мобілізація та ефективне використання існуючого потенціалу прикордонних регіонів і територій, поєднання їх можливостей та ресурсів визначають місце транскордонного співробітництва в регіональному розвитку. Окрім цього, транскордонне співробітництво має можливість прискорювати процеси вирівнювання якості життя населення прикордонних територій, сприяє постійному стабільному соціально-економічному розвитку регіонів, слугує допоміжною ланкою для випробування та адаптації європейського законодавства, механізмів фінансової підтримки тощо.

Представники Асоціації європейських прикордонних регіонів (АЄПР) вважають, що транскордонне співробітництво приносить так звану «додану вартість» у розвиток громад і регіонів. При чому, розрізняють декілька типів цієї «доданої вартості», кожна з яких виконує певні функції та по-різному відображається (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Різновиди «доданої вартості» ТКС в розвиток громад і регіонів

Вид «доданої вартості»	Характеристика
Європейська	Сприяє просуванню основних європейських цінностей, таких як мир, свобода, безпека та дотримання прав людини.
Політична	Сприяє: <ul style="list-style-type: none"> • процесу європейської інтеграції; • реалізації принципів субсидіарності та партнерства; • підготовці до прийняття нових членів ЄС;
	<ul style="list-style-type: none"> • використанню фондів ЄС для транскордонного співробітництва через забезпечення фінансування транскордонних програм.
Інституційна	Включає активне залучення до транскордонного співробітництва всіх верств населення по обидві боки кордону та забезпечує спільне створення, реалізацію та фінансування транскордонних програм та проектів.
Соціально-економічна	Проявляється у регіонах через: <ul style="list-style-type: none"> • мобілізацію внутрішнього потенціалу регіону через інтенсифікацію діяльності регіональних і місцевих інституцій;
	<ul style="list-style-type: none"> • залучення представників економічного та соціального секторів (ТПП, торгових асоціацій, підприємств, культурних та соціальних закладів тощо);
	<ul style="list-style-type: none"> • покращення транскордонної транспортної інфраструктури тощо.
Соціокультурна	Відображається через постійне поширення інформації та знань щодо транскордонного регіону, його історію, про мову сусідньої країни тощо.

Джерело: [56, с. 5-6]

Всі описані в таблиці види «доданої вартості», яку створює транскордонне співробітництво для регіонів відображають основні функції цього процесу як на державному, так і на регіональному і місцевому рівнях, а також наголошує на ролі процесу транскордонного економічного співробітництва для регіонального розвитку.

Посилення процесів інтеграції в світі зумовили активізацію процесів транскордонного економічного співробітництва, що призвело до зростання ролі транскордонних регіонів у сучасній економіці. При цьому особливо важливого значення набуває диференціація понять транскордонного та прикордонного регіонів.

Під *прикордонним регіоном* розуміють території, що охоплюють одну або декілька адміністративно-територіальних одиниць однієї держави і прилягають до державного кордону, у той час як транскордонним регіоном вважають спільну територію прилеглих до кордону сусідніх адміністративно-територіальних одиниць як мінімум двох держав [54, с. 9].

Транскордонний регіон є об'єктом регіональної політики транскордонного співробітництва, тому його слід розглядати як єдине ціле специфічне територіальне полі структурне утворення [54, с. 14]. Це значить, що будь-який транскордонний регіон має чітко визначену територію, населення, економічну та політичну підсистеми та постійно розвивається. Для забезпечення цілісності транскордонного регіону як територіальної одиниці необхідно постійно координувати діяльність прикордонних територій, які входять в цей транскордонний регіон. Необхідно розробляти та впроваджувати спільну з представниками регіону політику та системи заходів для підвищення ефективності функціонування прикордонних територій та вирішення спільних проблем.

Оскільки транскордонний регіон є територіальною системою, що складається з підсистем – адміністративно-територіальних одиниць прикордонних регіонів – спосіб організації структури транскордонного регіону є комбінацією способів, відповідно до яких організовано структури підсистем, що входять до нього. Це свідчить про поліцентричний характер структури транскордонного регіону, яка організована навколо стількох центрів, скільки різних адміністративно-територіальних одиниць входить до складу транскордонного регіону. Кожна з підсистем має різний ступінь відкритості економічного простору та різний рівень розвитку, через що різні підсистеми всередині транскордонного регіону по-різному реагують на зміни.

Поліцентричний характер зумовлює те, що рівень інтеграції транскордонної регіональної структури є нижчим порівняно з внутрішнім регіоном, а також те, що зміни структури транскордонного регіону відбуваються повільніше і розпочаті в якійсь з підсистем необов'язково охоплюють цілу систему. Процеси самоконтролю відбуваються не лише в межах підсистем, а координуються через домінуючі центри, одночасно спираючись на зв'язки між тими центрами.

Всі передумови створення організаційних форм транскордонного співробітництва, перераховані вище, свідчать про те, що транскордонний регіон є поліструктурним об'єктом. Тому основним підходом дослідження транскордонних регіонів є системно-структурний аналіз [54, с. 44-45].

Метою транскордонного співробітництва є співпраця для ефективного використання потенціалу прикордонних регіонів на принципах державного суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів держав, про що прийнято домовлятися під час укладання транскордонних угод. Крім цього, під час укладання цих угод необхідно враховувати повноваження суб'єктів та права учасників співробітництва. Транскордонне співробітництво, окрім зазначеного вище, передбачає узгоджене усунення політичних, економічних, адміністративних та інших перешкод для взаємної співпраці.

Для досягнення мети міжнародного транскордонного співробітництва існує декілька завдань, серед яких:

- подолання існуючих стереотипів та упереджень по обидві сторони кордону;
- усунення політичних та адміністративних бар'єрів між сусідніми народами;
- створення господарської, соціальної та культурної інфраструктури, за умови формування спільних органів, господарюючих суб'єктів, осередків тощо [31, с. 74].

Перераховані вище завдання транскордонного співробітництва зумовлюють наявність певних організаційних форм (табл. 1.3), які можна класифікувати

за критерієм зрілості: прості форми співробітництва не передбачають створення спеціальних інституцій для їх функціонування та регулювання, в той час як складні форми потребують інституційного забезпечення.

В деяких випадках транскордонне співробітництво передбачає спільне використання суб'єктами деяких організаційних форм. Наприклад, укласти угоди транскордонного партнерства в рамках євро регіону чи створювати спільні підприємства для виконання умов двосторонньої транскордонної угоди тощо.

Таблиця 1.3

Форми транскордонного співробітництва за критерієм зрілості
організаційних форм

Прості форми	Складні форми
Прямі, безпосередні контакти	Вільні економічні зони
Двосторонні угоди	Транскордонні кластери
Транскордонні угоди	Євро регіони
Конвенції, прикордонна торгівля, спільні підприємства, стратегічні альянси, компенсаційні угоди	Публічно-приватне партнерство

Джерело: [67, с. 8]

З огляду на процедуру організації транскордонної співпраці за рівнем складності, а також залучення учасників для укладання та подальшої реалізації відповідних угод, необхідно охарактеризувати основні організаційні форми міжнародного транскордонного співробітництва.

Найпростішою формою міжнародного транскордонного співробітництва є прямі, безпосередні контакти. В умовах відкритості кордону, у період до розширення Європейського Союзу до кордонів України, представники бізнес-середовища встановлювали між собою двосторонні угоди та налагоджували відносини переважно комерційного характеру. Пошук інших форм співпраці зумовив факт недостатньої відповідності зазначеної форми транскордонного співробітництва потребам і вимогам регіональної політики ЄС у прикордонних територіях.

Двосторонні угоди зазвичай укладаються на рівні держави та можуть називатися «міждержавними угодами». Такі угоди укладаються переважно для того, щоб узаконити мирні добросусідські відносини між країнами-сусідами.

Крім цього, двосторонні угоди можуть укладати підприємства, які представляють інтереси різних держав, для підвищення власної ефективності, виходу на новий ринок чи кооперації з метою підвищення прибутків чи мінімізації ризиків.

Якщо двох чи багатосторонні угоди укладаються за участі місцевих органів влади, метою яких є налагодження більш тісних контактів між учасниками чи розробка спільних довгострокових планів, завдань чи проектів, такі угоди називаються транскордонними. Вони носять переважно рамковий характер та конкретизуються в щорічних виконавчих протоколах. Реалізація таких угод здійснюється в межах функцій структурних підрозділів регіональних і місцевих органів влади із залученням інших суб'єктів господарювання, розміщених у транскордонному регіоні.

На сьогодні всі області України мають укладені транскордонні угоди про співпрацю із сусідніми країнами, які охоплюють всі сфери міжнародних економічних відносин. Більшість областей має також угоди про співпрацю з регіональними органами влади багатьох країн світу, що свідчить про розгалуженість міжрегіональних взаємозв'язків, в числі яких є й транскордонні.

Найбільш розповсюдженою організаційною формою транскордонного партнерства вважають єврорегіони. Вони представляють собою транскордонні регіони, спеціалізований тип партнерства, спрямований на вирішення локальних прикордонних проблем. Діяльність єврорегіонів регламентується відповідними статутами, які мають певні відмінності між собою. В межах своєї компетенції та за згодою центральних органів влади прикордонних областей єврорегіони мають можливість розробляти спеціальні комплексні програми економічної, культурної та гуманітарної взаємодії, реалізовувати конкретні транскордонні економічні проекти, вирішувати проблеми зайнятості, інфраструктури, екології тощо.

Ефективний розвиток транскордонного співробітництва часто зумовлює необхідність використовувати й інші організаційні форми, створення яких передбачає досягнення певних конкретних цілей. Так, структури, діяльність яких спрямована на підвищення конкурентоспроможності території, а значить, і життєвого рівня населення, – це транскордонні промислові зони та парки, транскордонні

кластери та транскордонні інноваційні проекти тощо. Структури, діяльність яких спрямована на координування процесів функціонування транскордонних ринків, - транскордонні партнерства, центри прикордонної торгівлі тощо [55, с. 45-46].

Найбільш узагальнено транскордонні кластери можна визначити як групи незалежних компаній та асоційованих інституцій, що географічно зосереджені в одному транскордонному регіоні, які співпрацюють та конкурують та мають власну сферу спеціалізації [54, с. 59].

В сучасних дослідженнях транскордонних кластерів виділяють наступні моделі їх формування – асиметричний, коли кластерний підхід впроваджують в суміжні регіони сусідніх країн, які суттєво відрізняються за рівнем економічного розвитку, та біполярний (поліполярний) – коли будується транскордонна мережа в області, що межує більш ніж з однією державою [62, с. 20].

Ще одною новою організаційною формою транскордонного співробітництва є транскордонне партнерство. Ключовою особливістю партнерства є прагнення сторін, які приймають в ньому участь досягти певних цілей, які вони не можуть досягти самотійно. В такому разі, завдяки партнерству, сторони домовляються про об'єднання навичок та певних ресурсів. Для пошуку оптимальних рішень в таких випадках необхідними умовами є однакове бачення співробітництва і наявність спільних проблем чи задач.

Таким чином, транскордонне партнерство – це організаційна форма транскордонного співробітництва, що здійснюється на принципі добровільності між суб'єктами співробітництва, що діють відповідно до умов формалізованого договору (статут, рамкова угода і т. п.), з метою виконання спільних проектів, програм та вирішення спільних проблем [54, с. 86-87].

Незважаючи на перспективність даної форми співробітництва, її створення може бути ускладнене деякими бар'єрами і недоліками. Серед них суттєва відмінність у рівні та темпах соціально-економічного розвитку учасників транскордонного партнерства, закритість прикордонного ринку, брак взаємозв'язків між партнерами, складність регулювання таких відносин, фіскальні і митні бар'єри та ін.

Така форма транскордонного співробітництва як транскордонні промислові зони, до яких належать промислові підприємства й території, поєднані виробничою кооперацією, технологічною і транспортною інфраструктурою [54, с. 65], ще не дістали достатнього розвитку та розвинені лише в Австрії.

Поруч із промисловими зонами можна зустріти транскордонні промислові парки, які вважаються прототипом бізнес-центрів й наукових технопарків та може бути створений як державою, так і приватною компанією. Існування транскордонних промислових парків залежить від багатьох факторів, таких як промислова розвиненість транскордонної території, якість прикордонних умов та ландшафту тощо. Тому, наведена форма транскордонного економічного співробітництва потребує подальшого удосконалення та адаптування до сучасних умов кожної з економік.

У випадку, коли виникає необхідність реалізації суб'єктами транскордонного співробітництва спільних стратегій соціально-економічного та екологічного розвитку транскордонного регіону, виникає можливість створювати координаційні структури, так звані органи транскордонного співробітництва [13]. Основне завдання органів транскордонного співробітництва полягає в координуванні діяльності суб'єктів та учасників співробітництва щодо об'єднання зусиль для вирішення спільних та ідентичних проблем. Фактично це структури, які управляють розвитком транскордонних регіонів, і вони повинні бути вписані в систему регіонального управління прикордонних територій суміжних країн. Такими органами, що здійснюють загальне координування співробітництва в різноманітних сферах слід віднести європейські угруповання територіального співробітництва (ЄУТС) та об'єднання єврорегіонального співробітництва (ОЄС). Ці організаційні форми транскордонного співробітництва називають новими через їх якісні відмінності з вже існуючими до цього формами.

Європейські угруповання територіального співробітництва – це нова форма транскордонного співробітництва в рамках Європейського союзу, створені з метою полегшення та сприяння транскордонному, транснаціональному та між-

регіональному співробітництву між членами Європейського Союзу в цілях зміцнення економічного та соціального єднання. Членами ЄУТС можуть бути держави-члени Європейського союзу, органи регіональної та місцевої влади, громадські установи та інші юридичні особи, а також об'єднання, які складаються з перерахованих вище членів.

Об'єднання єврорегіонального співробітництва (ОЄС) – це орган транскордонного чи між територіального співробітництва між територіальними громадами або владами двох чи більше держав, державними чи приватними юридичними особами, прибутковими суб'єктами, заснованими у державах-членах, що діють у спільних суспільних інтересах та ін. Учасниками ОЄС можуть бути не тільки члени Європейського союзу, а й держави-члени Ради Європи, які не є членами ЄС, що є сторонами Третього протоколу [62, с. 52].

Перед формуванням органів транскордонного співробітництва відбувається процес укладання транскордонних угод. Згідно Закону України «Про транскордонне співробітництво» угоди про транскордонне співробітництво регламентують правові, організаційні, економічні та інші аспекти співробітництва між суб'єктами. При цьому суб'єктами є територіальні громади, їх представницькі органи, місцеві органи виконавчої влади України, що взаємодіють з територіальними громадами та відповідними органами влади інших держав у межах своєї компетенції. Учасниками транскордонного співробітництва, згідно українському законодавству, є юридичні та фізичні особи, громадські організації, що беруть участь у транскордонному співробітництві [7].

Оскільки транскордонне співробітництво передбачає встановлення досить складної системи економічних інтересів між суб'єктами та учасниками цього процесу, досить складним є визначення їх суті та особливостей. Окрім цього, досить важко чітко позначити інтереси всіх суб'єктів та узгодити їх між собою, тому що кожен зі сторін в першу чергу враховує власні інтереси.

В Європейській рамковій конвенції основними суб'єктами транскордонного співробітництва є територіальні общини або влада, в той час як в українському законодавстві виокремлюють ширший список суб'єктів (вказані вище) [15].

Українські та закордонні фахівці в якості суб'єктів транскордонного співробітництва називають людей, територіально-адміністративні одиниці двох і більше країн, сусідні територіальні общини і влада, регіональна або місцева влада, національні структури, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, громадські організації, суб'єкти бізнесу тощо.

Найбільш узагальнений підхід класифікації суб'єктів транскордонного співробітництва передбачає розподіл їх за ступенем залучення до процесу, за сферою діяльності, за характером соціально-економічних інтересів та за національною приналежністю (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Суб'єкти транскордонного співробітництва

Суб'єкти	Критерії	Характеристики
1. Органи місцевої чи регіональної влади двох чи більше країн, територіальні громади	За ступенем залучення до процесу співробітництва	<ul style="list-style-type: none"> • Висока • Середня • Низька
	За сферою діяльності	Конкретний вид економічної діяльності
(учасники міжнародних договірних відносин, які регулюють процес транскордонного співробітництва). 2. Підприємства всіх форм власності та розміру.	За характером соціально-економічних інтересів	<ul style="list-style-type: none"> • Загальні (сталий соціально-економічний розвиток територій); специфічні (підприємницькі, соціальні, екологічні
3. Професійні асоціації (малого і середнього бізнесу, маркетингу, реклами, підприємців і промисловців тощо), які сприяють ефективній діяльності своїх членів.		тощо); часткові (особисті, сімейні, групові) <ul style="list-style-type: none"> • Співпадаючі, не співпадаючі, суперечливі • Стратегічні, тактичні
4. Громадські організації, які лобюють і підтримують суспільну діяльність своїх членів.	За національною приналежністю	<ul style="list-style-type: none"> • Резидент • Нерезидент
5. Науково-дослідницькі та освітні організації, науково-дослідні інститути, університети та середні навчальні заклади, які забезпечують підготовку професійних кадрів в сфері транскордонного співробітництва та інноваційний характер розвитку відповідних територій.		

Джерело: [67, с. 9]

Місцеві територіальні органи влади, які є носіями найбільш загальних соціально-економічних інтересів, вважаються суб'єктами з високим ступенем залучення до процесу транскордонного співробітництва. Саме ці суб'єкти виражають загальні національні та регіональні інтереси, що свідчить про високу важливість транскордонного співробітництва для них.

Підприємства як суб'єкти транскордонного співробітництва зазвичай переслідують задоволення власних інтересів, незважаючи на інтереси територій. Тому за ступеню залучення до процесу співробітництва будуть знаходитися на середньому рівні. Так само й громадські організації та професійні асоціації, які петлюються про інтереси своїх членів.

Вивчення специфіки соціально-економічних інтересів суб'єктів транскордонного співробітництва за означеними в таблиці 1.4 критеріями дозволить розробити найбільш ефективні механізми транскордонного співробітництва шляхом узгодження та реалізації інтересів суб'єктів.

Отже, необхідність виникнення транскордонного співробітництва зумовлена неспроможністю прикордонних територій самотійно вирішувати складні господарські проблеми, вирівнювати рівень соціально-економічного розвитку відносно центрів своїх держав та загальноєвропейських стандартів. Для вирішення цієї проблеми необхідно узгодити між собою заходи на всіх рівнях реалізації транскордонної співпраці (міжнародному, державному, регіональному та місцевому), встановити систему економічних інтересів між суб'єктами цього процесу та реалізовувати транскордонне економічне співробітництво шляхом створення та підтримки дієвих організаційних форм.

1.3. Роль єврорегіонів в управлінні системою транскордонного співробітництва

Найвищою та найпоширенішою організаційною формою транскордонного економічного співробітництва країн вважається єврорегіон. У визначенні суті

цього поняття, як і поняття «транскордонне економічне співробітництво», не існує єдиного підходу.

Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво визначає єврорегіон як форму транскордонного співробітництва між територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів двох або більше держав, що мають спільний кордон, яка спрямована на координацію їх взаємних зусиль і здійснення узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності, у відповідності до національних законодавств і норм міжнародного права, для вирішення спільних проблем і в інтересах людей, що населяють його територію по обидві боки державного кордону [14]. Отже, наведене визначення повністю узгоджене з визначенням транскордонного співробітництва, що наголошує на його обґрунтованості.

В Національному інституті стратегічних досліджень України вважають, що єврорегіон – це вища організаційна форма транскордонної співпраці, що характеризується наявністю системи управління та фінансування цієї діяльності [39, с. 702]. Таке визначення є дещо скороченим та відображає лише деякі особливості єврорегіонів.

Мікула Н.А., в свою чергу, стверджує, що єврорегіон – це одна з організаційних форм транскордонного співробітництва, де у межах своєї компетенції та за згодою центральних державних органів (на базі спеціальних розширених повноважень на транскордонне співробітництво) місцеві органи влади прикордонних областей мають можливість розробляти спеціальні комплексні програми економічної, культурної та гуманітарної взаємодії, реалізувати конкретні транскордонні економічні проекти, вирішувати проблеми зайнятості, інфраструктури, екології [55, с. 57]. Цей підхід до визначення суті та змісту єврорегіонів є найбільш розширеним та враховує в себе всі характерні ознаки єврорегіону як форми транскордонного співробітництва.

Термін «єврорегіон» виводиться з найстарішої ініціативи транскордонного співробітництва «Єврорегіон» (1958) та означає одночасно європейський регіон,

розташований на межі двох або декількох сусідніх держав і організацію, яка створена для координації транскордонної співпраці [67, с. 62].

Історія виникнення єврорегіонів має невизначений характер, що підтверджують погляди різних авторів. Наприклад, Данілішин Б.М. вважає, що першим єврорегіоном був Бенілюкс в 1948 році [42], в той час як Г.О. Яровой говорить, що перший єврорегіон з'явився на кордоні Німеччини і Нідерландів в 1958 році під назвою EUROREGIO [64], а Ю.В. Макогон стверджує про існування третьої точки зору, згідно якої першим єврорегіоном був «Регіо Басилієнсіс», створений на між німецькими і французькими адміністративно-територіальними одиницями в 1963 році [51]. Але, більш розповсюджена точка зору – це створення першого єврорегіону в 1958 році. Сьогодні єврорегіон EUROREGIO налічує 106 комун і округів двох країн з населенням близько 2 млн. осіб та загальною територією 8351,2 км². Це утворення є не тільки першим єврорегіоном, а й продемонструвало ефективність цієї форми транскордонного співробітництва і сприяло її подальшому розповсюдженню [50, с. 103].

Чисельність єврорегіонів з часом збільшується, оскільки ця форма транскордонного співробітництва визнається достатньо ефективною з точки зору забезпечення спільних інтересів сторін та населення прикордонних регіонів.

З 1993 року розпочалося транскордонне співробітництво України в рамках єврорегіонів. В даний момент утворено п'ять єврорегіонів з державами – членами Європейського Союзу (Республіка Польща, Словацька Республіка, Румунія, Угорщина).

Координацію функціонування існуючих єврорегіонів проводять Асоціація європейських прикордонних регіонів (англ. Association of European Border Regions, AEBR), створена в 1971 році та Асамблея європейських регіонів (англ. Assembly of European Regions, AER), яка функціонує з 1985 року.

В залежності від специфіки діяльності єврорегіональних структур виділяють скандинавську (північноамериканську) та центральноєвропейську моделі функціонування єврорегіонів. Скандинавська модель побудована на основі розгалуженої системи економічних взаємозв'язків між прикордонними територіями

суміжних країн, а центральноєвропейська модель базується на функціонуванні єврорегіонів як інституційної бази інтеграції країн-членів ЄС [53, с. 48].

Не дивлячись на розбіжності в моделях, їх спільною рисою є сприяння єврорегіонів співробітництву в різних сферах економіки, науки, екології, культури, освіти тощо. Окрім цього, в обох моделях єврорегіон виконує функції сполучної ланки та сприяє співробітництву країн-членів єврорегіону з міжнародними організаціями та установами.

Всім єврорегіонам притаманні географічні, політичні, адміністративні та функціональні особливості. Географічною особливістю вважається наявність чітко визначеної території, конкретного географічного положення. Знаходження цієї території під юрисдикцією суверенних держав, які мають спільний кордон – це політична особливість. З боку адміністративного устрою єврорегіону характерною ознакою є те, що єврорегіон утворюють прикордонні регіони держав, поєднаних спільним кордоном. Функціональна риса, яка характеризує єврорегіон – це його фактична сутність, тобто те, що єврорегіон є формою транскордонного співробітництва [31, с. 79].

Єврорегіони, зазвичай, охоплюють території, які мають спільне історичне минуле або колись входили до складу однієї держави. Так, Черномаз П.О. відмічає, що єврорегіони утворювались в межах основних осей транскордонного співробітництва:

- Північноморсько-Середземноморської (Німеччина, Нідерланди, Бельгія, Люксембург, Франція, Швейцарія, Італія);
- Балтійсько-Адріатичної (Німеччина, Австрія, Італія, Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Словенія);
- Балтійсько-Чорноморської (Калінінградська область р ф, Польща, Литва, Білорусь, Україна, Словаччина, Угорщина, Румунія, Молдова);
- Баренцево-Чорноморська (РФ, Норвегія, Фінляндія, Естонія, Латвія, Білорусь, Україна [72, с. 58].

Окрім цього, склад населення прикордонних територій єврорегіону, як правило, багатонаціональний та включає в себе велику кількість різних етнічних

груп. Створення єврорегіону на тій чи іншій території передбачає існування спільних соціально-економічних проблем різного характеру, які потребують розробки спільних заходів для їх вирішення. Також, створенню єврорегіонів сприяє існування великої кількості спільних торгово-економічних, екологічних, кадрових та інших інтересів.

Слід зазначити, що створення єврорегіону не призводить до виникнення нового адміністративно-територіального утворення та не надає статусу юридичної особи. Також, правове регулювання єврорегіону не може суперечити національному законодавству, на території якого він діє та єврорегіони не є наддержавними утвореннями і не мають владних повноважень. Всі ці правові аспекти функціонування єврорегіонів, з одного боку, чітко визначають їх повноваження та правове поле дії, а з іншого – сприяють виникненню питань щодо дієвої організації функціонування на територіях різних держав. Отже, рішення органів єврорегіону не мають юридичної сили документів чи норм та їх можна віднести лише до партнерських відносин між членами єврорегіону.

Кожен єврорегіон має власну організаційну структуру, яка в більшості випадків складається з Ради, Президіуму, Секретаріату та робочих груп.

Найвищим політичним органом єврорегіону з правом прийняття рішень та який обирається членами єврорегіону є Рада, яка обговорює та ухвалює рішення щодо стратегічних напрямів транскордонної співпраці та концепції спільного розвитку транскордонних регіонів. У засіданнях Ради беруть участь представники регіональних і центральних органів влади держав – учасниць та Європейського Парламенту.

Президіум, до складу якого входять голови об'єднань від усіх сторін; заступники голів; інші обрані члени і директори-менеджери з об'єднань, які є учасниками єврорегіону, здійснює загальне (стратегічне) керівництво діяльністю єврорегіону, а також представляє Раду на робочому рівні.

Секретаріат, у більшості випадків складається з окремих бюро всіх учасників єврорегіону, керованих директорами, що призначені відповідними об'єднаннями. Секретаріат веде всі організаційно-технічні справи та координує роботу тематичних робочих груп.

Робочі групи – займаються проблемами співробітництва переважно, в таких сферах, як регіональне (просторове) планування; довкілля; підтримка економіки та туризму; розбудова інфраструктури; захист від стихійних лих та рятувальна служба; транспорт; культура, освіта, спорт; охорона здоров'я, соціальне забезпечення; менеджмент проектів тощо [54, с. 89].

Основною метою функціонування єврорегіонів вважається спроба домогтися визнання чільної ролі міжнаціональних ініціатив, націлених на вирішення особливих економічних, екологічних і соціальних проблем в регіонах [67, с. 77].

Процедура утворення єврорегіонів передбачає укладання угод про прикордонне співробітництво між органами місцевої влади прикордонних територій різних держав. На цій основі формуються об'єднання адміністративно-територіальних одиниць муніципального і регіонального рівнів, які є зацікавленими у спільній реалізації різнопланових проектів у межах даної сукупності прикордонних регіонів. Розвиток єврорегіону після його утворення передбачає вивчення існуючих зв'язків між партнерами, визначення стратегії розвитку, розробка в рамках визначеної стратегії спільних програм та моніторинг і оцінку проведених заходів.

Функціонування єврорегіонів здійснюється на основі перерозподілу влади між центральним урядом і прикордонними спільнотами, що наділенні повноваженнями самостійно регулювати свою діяльність та укладати міжрегіональні транскордонні угоди у відповідності із національним законодавством.

Розбудова і вдосконалення прямих міжнародних взаємозв'язків регіонів розширює повноваження як самих регіонів, так і сприяє децентралізації, реалізації принципу субсидіарності. Принципово важливим є те, що принцип субсидіарності є базовим принципом взаємодії між різними рівнями регіонів, він є одним

з основоположних принципів Європейського Союзу, що спрямований на забезпечення дії такого механізму ухвалення рішень, який би був якомога ближче до потреб громадян і який би передбачав постійний моніторинг обґрунтованості дій Співтовариства з погляду можливостей, що існують на національному, регіональному та місцевому рівня [70, с. 137].

Існує класифікація єврорегіонів, згідно з якою виокремлюють два типи єврорегіонів – функціональні й територіальні. Функціональні єврорегіони утворюються на основі трудових, коопераційних і тому подібних зв'язків локального характеру між суб'єктами господарювання або поселеннями двох і більше країн, розміщується в безпосередній близькості один від одного по різні боки кордону. Територіальні єврорегіони, в свою чергу, є регіональними утвореннями, які сформувалися в межах одиниць адміністративно-територіального розподілу двох і більше країн на основі реалізації спільних програм і угод [105].

Також, єврорегіони класифікують за ступенем інтеграції між прикордонними районами, за складом учасників та способом формування (рис. 1.1). Дана класифікація запропонована дослідниками з державного управління П.С. Покаєвим і Криничною І.П. для зручності вивчення єврорегіонального будівництва.

Рис 1.1. Класифікація єврорегіонів

Джерело: [60, с. 99-100]

Найвищий рівень інтеграції спостерігається на кордонах країн-членів ЄС, що розкривається у співпраці в культурній, соціальній, економічній сферах, взаємодії в області малого підприємства тощо. Високому рівню інтеграції сприяє відсутність диспропорцій у рівнях соціально-економічного розвитку та єдиний економічний простір. Прикладом такого роду співпраці є співробітництво прикордонних територій Німеччини і Нідерландів.

Середній рівень інтеграції спостерігається між територіями старих і нових членів ЄС, де прагнення до загальноєвропейської інтеграції і переходу до «Європи регіонів» ускладнюється відмінностями в рівнях соціально-економічного розвитку, а також різними системами організації місцевого самоврядування. Наприклад, єврорегіон «Промеранія», заснований на початку 90-х років ХХ ст., включає в себе прикордонні території Німеччини (федералізм), Польщі (централізм) та Швеції (розвинене місцеве самоврядування), які відрізняються за рівнем соціально-економічного розвитку.

Належність до того чи іншого простору визначає функціонування єврорегіону, що, в свою чергу, класифікує його за складом учасників. Так, на просторі країн-кандидатів у ЄС на перший план виходить наближення економічного розвитку їх регіонів до норм ЄС. У випадку країн, що не є кандидатами в ЄС, економічна складова єврорегіонального співробітництва полягає в зниженні соціально-економічних диспропорцій на зовнішніх кордонах ЄС [60, с. 100].

Спосіб формування єврорегіонів, «зверху» чи «знизу», залежить від того, за чиєю ініціативою створюється єврорегіон. Історично єврорегіони створювалися «знизу», коли ініціатива поступала від місцевих органів влади, які в подальшому наділялися відповідними повноваженнями від центральних урядів.

Цілі та завдання діяльності єврорегіонів визначаються статутами транскордонних об'єднань. Основними напрямками співробітництва єврорегіонів є поєднання зусиль в економічній сфері, розбудові соціальної, інформаційної та виробничої інфраструктури, будівництві та модернізації інфраструктури кордону, розвитку транспортної мережі, науковій та культурній співпраці, охороні навколи-

шнього природного середовища, обміні досвідом між відповідними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, взаємній допомозі в ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, боротьбі зі злочинністю і нелегальною міграцією тощо.

Розгляд єврорегіону як організаційної форми та спільної структури транскордонного співробітництва повинен передбачати деякі ключові фактори, характерні для спільних структур транскордонного співробітництва взагалі. Це, по-перше, необхідність тривалого і різнобічного партнерства, тому що створення спільної структури (в цьому випадку єврорегіону) не повинно бути першим кроком у розвитку співпраці. По-друге, співробітництво в створеному єврорегіоні повинно базуватися на принципі рівноправності, тобто всі учасники повинні мати однакові повноваження щодо прийняття рішень.

Основними критеріями впливу діяльності єврорегіонів на розвиток прикордонних регіонів вважають стимулювання економічного розвитку прикордонних територій у транскордонному просторі, формування громадянського суспільства, доступність кордону, рівень взаємодії прикордонних територій-учасників єврорегіону тощо [45, с. 111].

Йєнс Габ виділяє певні принципи успішного функціонування єврорегіону, серед яких:

- розвиток стратегічно-орієнтованого співробітництва, неприпустимість заходів, пов'язаних з індивідуальними проблемами;
- спрямованість саме на транскордонну співпрацю, а не на реалізацію проєктів, що стосуються тільки одного регіону;
- збереження балансу інтересів між різними структурами та органами влади по обидва боки кордону;
- поєднання вертикального співробітництва (європейський, національний, регіональний та місцевий рівні) з горизонтальним (співробітництво суб'єктів одного рівня по обидва боки кордону);
- активне залучення громадян, установ та соціальних партнерів до програм, проєктів та прийняття рішень тощо [75].

Отже, зважаючи на вищевикладене, існують певні переваги і недоліки участі країн в єврорегіонах (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Переваги та недоліки єврорегіонів

Переваги	Недоліки
прискорення соціально-економічного розвитку територій на основі використання транскордонного економічного співробітництва	складнощі узгодження інтересів всіх учасників багатосторонніх взаємозв'язків всередині єврорегіону
кадрова, інфраструктурна підготовка регіонів та країн у цілому для поглиблення співпраці з ЄС	відсутність в єврорегіонів статусу юридичної особи і, як наслідок, деяка формальність прийнятих рішень
прискорення процесів інтеграції та реальних розвиток інтеграційних взаємозв'язків з країнами	відмінності в рівнях розвитку регіонів-учасників, що сповільнює отримання ефекту від співпраці більш розвиненими регіонами
спільний розвиток транскордонної та комунікаційної інфраструктури	неузгодженість законодавств країн-учасниць, що часто стає перешкодою ефективного вирішення питань
спільна розробка стратегії регіонального розвитку та вирішення спільних проблем тощо	дисбаланс в питаннях зайнятості, виробництва і торгівлі товарами широкого вжитку тощо

Джерело: складено автором

Дослідження показують, що єврорегіони ще далекі від повного успіху в досягненні своїх цілей. Досвід більшості єврорегіонів показує, що приватний сектор слабо представлений в транскордонній кооперації, і залучити його до співпраці надзвичайно складно. Єврорегіони можуть служити «мостами» комунікації лише в тому випадку, якщо буде успішним формування соціального капіталу на основі взаємної довіри в процесі повсякденної взаємодії. Існує припущення, що реальна цінність єврорегіонів може полягати швидше в стимулюванні діалогу й інституційних інновацій і у меншій мірі в досягненні цілей регіонального розвитку.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Проблема формування системи міжнародного транскордонного економічного співробітництва постала перед науковцями тоді, коли європейський культуролог й ідеолог Дані де Ружмон одним з перших почав досліджувати проблему єврорегіонального співробітництва після утворення перших єврорегіонів на території Європейського Союзу. З того часу питанням розвитку транскордонного співробітництва приділяли увагу величезна кількість іноземних і вітчизняних дослідників, але єдиного підходу до сьогодні не існує. Тому актуальним стало узагальнити існуючі теоретичні доробки для формування власного підходу щодо сутності і змісту транскордонного економічного співробітництва.

В роботі наводяться результати проведеного конструювання власної категорії «міжнародне транскордонне економічне співробітництво», яке зроблено на основі аналізу загальновідомих трактовок Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями, Закону України «Про транскордонне співробітництво» та різноманітних підходів іноземних і вітчизняних вчених, серед яких В.С. Кравців, В.Ф. Лутчак, Н.А. Мікула, О.П. Тищенко та ін.

Розглянуті сучасні теорії економічного розвитку, які є науковою базою регіональних досліджень та регіональної політики зокрема. Серед досліджених теорій теорія постіндустріального суспільства, теорії міжнародної торгівлі різних напрямків та теорії регіональної економіки тощо. Розглянуті теорії мають важливе значення для появи окремої теорії транскордонного співробітництва та відіграють вагомую роль при формуванні політики транскордонного економічного співробітництва країн. На базі наведених теорій були сформовані основи транскордонного економічного співробітництва, тому їх вивчення надало можливість визначити теоретико-методологічне підґрунтя транскордонної співпраці.

Виокремлені цілі, форми та суб'єкти транскордонного співробітництва країн, приводиться детальна диференціація понять прикордонного і транскор-

донного регіону. Окрім цього, визначені рівні реалізації транскордонної співпраці та різновиди «доданої вартості» транскордонного співробітництва для розвитку громад і регіонів.

Необхідність виникнення транскордонного співробітництва зумовлена неспроможністю прикордонних територій самостійно вирішувати складні господарські проблеми, вирівнювати рівень соціально-економічного розвитку відносно центрів своїх держав та загальноєвропейських стандартів. Для вирішення цієї проблеми необхідно узгодити між собою заходи на всіх рівнях реалізації транскордонної співпраці (міжнародному, державному, регіональному та місцевому), встановити систему економічних інтересів між суб'єктами цього процесу та реалізовувати транскордонне економічне співробітництво шляхом створення та підтримки дієвих організаційних форм, які детально описані в першому розділі роботи.

Найпоширенішою формою транскордонного співробітництва є єврорегіон. Дослідження історії виникнення єврорегіонів дає можливість прослідкувати за еволюцією поняття та визначити першооснови цієї організаційної форми. Визначено, що всім єврорегіонам притаманні географічні, політичні, адміністративні та функціональні особливості, розгляд яких дає можливість визначитися з характерними рисами єврорегіону як форми транскордонного співробітництва. Окрім цього, приділена увага розгляду класифікації єврорегіонів та визначені основні переваги і недоліки участі країн в єврорегіонах. Проведені дослідження показали, що єврорегіони ще далекі від повного успіху в досягненні своїх цілей, але проводиться робота по вдосконаленню цієї форми співпраці.

РОЗДІЛ 2

ФОРМУВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

2.1. Механізм функціонування транскордонного співробітництва в Європейському Союзі

В сучасних умовах розвитку світової економіки переважають тенденції до посилення дезінтеграційних процесів, що актуалізує форми регіонального співробітництва і особливо транскордонного. Керівник японської корпорації «Sony» Акіо Моріта ще в 2010 р. назвав його глокалізація, що означало поєднання процесів глобалізації і локалізації.

Основним мотивом глокалізації вважають збільшення рухливості фінансових, інформаційних, людських, матеріальних та інших потоків між країнами у межах регіонів. В контексті глокалізації транскордонне співробітництво набуває нового осмислення – глобальні тенденції, концентруючись в конкретних регіонах, збагачують регіональний розвиток певною специфікою, роблячи його локальним. Отже, сучасному етапу розвитку міжнародних відносин держав притаманний глокальний характер, який передбачає реалізацію спільних стратегій поєднання глобальних і локальних інтересів.

В умовах лібералізації економічних відносин та поширення процесів глокалізації регіони все частіше виступають в ролі самостійних суб'єктів глобального бізнес-середовища. Сучасна регіональна політика Європейського Союзу опирається на систему децентралізації влади, стимулюючи, тим самим, міжнародне співробітництво регіонів у транскордонному форматі.

Механізмом функціонування транскордонного економічного співробітництва вважається частина процесу транскордонної співпраці, за допомогою якої її учасники мають змогу реалізувати свої соціально-економічні інтереси. Тобто, механізм функціонування транскордонного співробітництва відображає конкретні умови соціально-економічного розвитку суміжних територій різних держав.

Враховуючи те, що в соціально-економічних дослідженнях механізм класифікують на господарський, фінансовий, економічний механізми та механізм соціального управління, можна навести схему механізму функціонування транскордонного економічного співробітництва. Див. рис. 2.1

Рис. 2.1. Механізм функціонування транскордонного співробітництва

Джерело: складено автором за даними [36;61;7]

Враховуючи вищенаведені сучасні тенденції в розвитку міждержавних відносин, доцільним є аналіз деяких елементів механізму функціонування транскордонного співробітництва в Європейському Союзі.

Частиною сучасної зовнішньої політики Європейського Союзу є Європейська політика сусідства (ЄПС), яка спрямована на зміцнення відносин та зближенні Європи з її сусідами для спільної вигоди та в спільних інтересах. Дана політика була розроблена в 2004 році після масштабного розширення Європейського Союзу, коли до ЄС приєдналися 10 нових країн: Угорщина, Латвія, Литва, Польща, Словенія, Словаччина та інші.

Зазвичай, ЄПС передбачає двостороннє співробітництво між ЄС і кожною країною-партнером. Ключовим елементом в цьому контексті є двосторонні плани дій ЄПС, взаємно узгоджені між ЄС і кожною країною-партнером, в яких чітко описані напрямки співробітництва з певною країною та визначені системи

заходів для досягнення поставлених цілей. Такий формат співробітництва доповнюється ініціативами регіонального та багатостороннього співробітництва, серед яких: Східне партнерство, Регіональне співробітництво зі Середземноморськими партнерами, Співробітництво з усіма регіонами партнерства та Транскордонне співробітництво.

Особливої уваги, враховуючи специфіку дослідження, що проводиться, необхідно приділити східному напрямку ЄПС (Східне партнерство), який передбачає зміцнення відносин між Європейським Союзом та шістьма країнами-партнерами: Азербайджаном, Білоруссю, Вірменією, Грузією, Республікою Молдова і Україною.

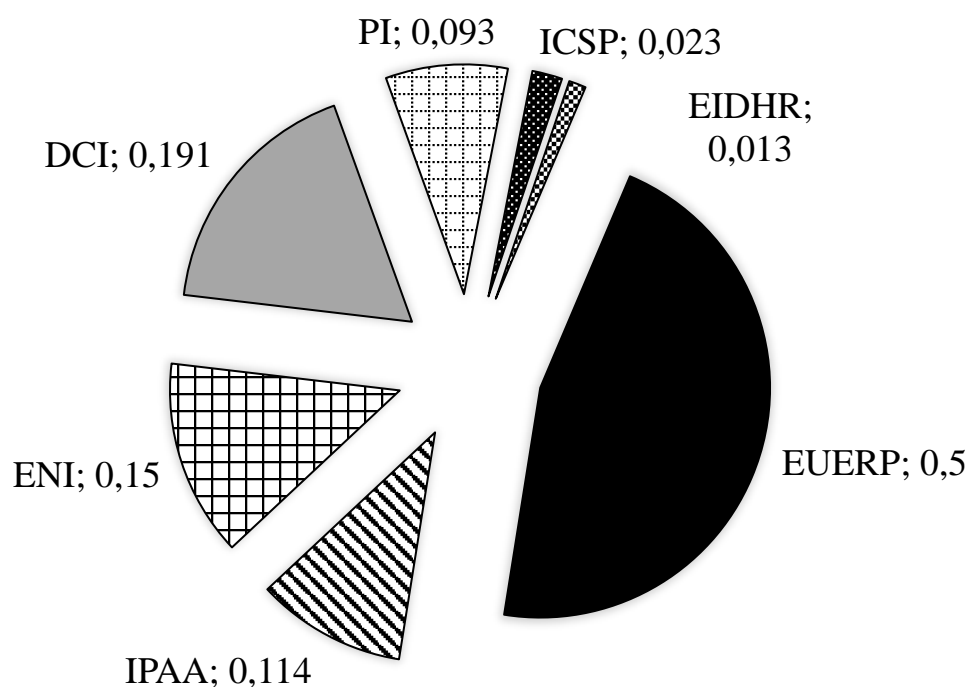
Серед основних цілей Східного партнерства наближення партнерів до Європейського Союзу та підтримка стабільності, належного урядування та економічного розвитку. В рамках ініціативи на двосторонньому рівні встановлюються нові договірні відносини між учасниками та відбувається поступове поглиблення інтеграції в економіку ЄС. Також, особливу увагу в рамках програми Східного партнерства приділяють співпраці в сфері енергетичної безпеки і регіонального розвитку.

Серед оперативних цілей, пріоритетів і напрямів спільної діяльності варто зазначити наступні:

- 1) Поліпшення умов життя місцевих громад у прикордонних районах шляхом реалізації спільних проектів на підтримку соціально-економічного розвитку;
- 2) Рішення спільних проблем у сфері навколишнього середовища, зайнятості, охорони здоров'я та інших галузях, що становлять взаємний інтерес або мають транскордонне значення;
- 3) Культура, освіта та спорт [109].

Механізмами фінансування Європейської політики сусідства за час існування були різні інструменти технічного сприяння ЄС. Серед них можна назвати такі програми, як Тасіс (для західних країн-сусідів), Меда (для південних сусідів)

тощо. Всі ці інструменти з 01.01.2007 були замінені єдиним Європейським інструментом сусідства і партнерства (ЄІСП), який слугував для досягнення стійкого розвитку і зближення країн-партнерів з політикою і стандартами ЄС, враховуючи пріоритети ЄПС. На підтримку реформ в сусідніх країнах-партнерах з фондів ЄС було виділено 11,2 млрд євро на період з 2007 по 2013 роки. В 2014 році механізм фінансування ЄПС був замінений Європейським інструментом сусідства (ЄІС) на загальну суму більше 15 млрд євро на термін з 2014 по 2020 роки. Новий інструмент передбачає більшу диференціацію партнерів, є більш гнучким фінансовим інструментом, заохочуючи тих партнерів, які більш схильні досягати поставлені цілі та показують найкращі результати [89].

Рис. 2.2. Питома вага інструментів фінансування ЄПС на 2014-2020 рр.

Джерело:[89]

Найкрупніший донор ЄПС – Європейський Союз. Фінансування відбувається за рахунок кількох інструментів (рис. 2.2, табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Структура фінансування ЄПС на 2014-2020 рр., млн. дол.

Абревіатура	Повна назва інструменту	Частка участі в грошовому еквіваленті
EUERP	EU's external relations package	51 419
IPAA	Instrument for Pre-accession Assistance	11 699
ENI	European Neighbourhood Instrument	15 433
DCI	Development Cooperation Instrument	19 662
PI	Partnership Instrument	955
ICSP	Instrument contributing to Stability and Peace	2 339
EIDHR	European Instrument for Democracy & Human Rights	1 333

Джерело: [90]

Отже, найвагомий внесок в фінансування проектів і програм ЄПС, окрім власне Європейського Союзу, вносять Інструмент розвитку співробітництва (19,1%, 19 662 млн. дол.) та Європейський інструмент сусідства (15%, 15 433 млн. дол.). [23]

Для успішної реалізації політики транскордонного співробітництва на європейському рівні існують організації, які мають певні компетенції в цій сфері. Серед них Рада Європи, Європейська Комісія, Комітет Міністрів, Європейська Асоціація прикордонних регіонів тощо.

Транскордонне співробітництво як чинник покращення демократичної стабільності та взаєморозуміння між державами та їхнім населенням вважається важливим аспектом діяльності Ради Європи. Ця співпраця залишається необхідною для стабільності у Європі і продовжує відігравати центральну роль у просуванні основоположних цінностей Ради Європи: демократії, верховенства права і дотримання прав людини. Окрім цього, Рада Європи вважається законодавчим органом, який встановив юридичне поле для транскордонного співробітництва шляхом прийняття Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між місцевими громадами та владами (1980) та трьох Протоколів до неї (1995, 1998, 2009). Також Рада Європи може розглядатися як форум для діалогу та обміну досвідом між суб'єктами транскордонного співробітництва та є джерелом політичних ініціатив [109].

Європейська Комісія, маючи статус виконавчого органу Європейського Союзу, відіграє важливу роль у формуванні політики транскордонного співробітництва в Європі. Комісією проводиться робота з підготовки та подання законопроектів, за виконанням яких потім відбувається контроль. Також в зону повноважень Європейської Комісії входить представлення ЄС на міжнародному рівні шляхом ведення переговорів між ЄС та іншими країнами, що дає змогу Комісії приймати безпосередню участь в реалізації політики транскордонного співробітництва [61, с. 11-12].

Рекомендаційним органом для держав-членів ЄС вважається Комітет Міністрів, який повинен давати рекомендації щодо:

- започаткування транскордонного співробітництва та залучання до цього процесу місцевих та регіональних влад, зокрема через відповідне спостереження, планування, дослідництва, навчання та інфраструктурні інструменти;
- надання місцевим і регіональним органам влади фінансових ресурсів, необхідних для успішного здійснення транскордонного співробітництва;
- координації між собою політики стосовно прикордонних територій, узгоджуючи її з відповідними місцевими та регіональними владами;
- врахування конкретних потреб жителів прикордонних територій у місцевій та галузевій політиці (економіка, зайнятість, освіта, культура, транспорт, охорона здоров'я, місцевий розвиток, інфраструктура, комунальні послуги);
- заохочення розвитку транскордонного співробітництва в межах географічного простору Ради Європи, поділяючи з державам-не членами принципи транскордонного співробітництва [109].

Асоціація європейських прикордонних регіонів (АЕВР) – головна загальноєвропейська організація з питань регіональної політики, яка спеціалізується на сприянні розвитку прикордонних і транскордонних територій. Серед цілей АЕВР представляти інтереси прикордонних регіонів в міжнародних структурах

і національних органах влади, ініціювання, підтримка і координація взаємозв'язків прикордонних регіонів Європи, аналітична та рекомендаційна діяльність з питань транскордонного співробітництва тощо. Тобто, надані Асоціації повноваження передбачають безпосередню її участь в розвитку транскордонного економічного співробітництва.

Основним завданням наведених структур на державному та рівні ЄС є створення стійкої правової та інституційної бази і забезпечення необхідного співфінансування для розвитку транскордонного співробітництва між регіональними суб'єктами. Тобто, обов'язки регіонального розвитку та транскордонного співробітництва в Європейському Союзі чітко покладаються на регіональну владу або асоціації місцевих органів влади на регіональному рівні, що пояснюється їхнім рівнем компетенції в питаннях розвитку власних регіонів.

Ефективність розвитку транскордонного співробітництва визначається, в першу чергу, розвитком комунікаційної інфраструктури в прикордонних областях. Всі кордони Європейського Союзу можна поділити на внутрішні, зовнішні та кордони між країнами, які не є членами ЄС.

Головною особливістю розвитку транскордонного співробітництва всередині Європейського Союзу вважається відсутність бар'єрної функції внутрішніх кордонів. Розвиток транскордонного співробітництва всередині країн Європейського Союзу має певні особливості, які, в першу чергу, пов'язані з наявністю інших цілей цієї співпраці, в порівнянні зі співробітництвом на зовнішніх кордонах. Першочергова мета транскордонного економічного співробітництва країн-членів Європейського Союзу – досягнення повної конвергованості транскордонного простору.

На зовнішніх кордонах Європейського Союзу транскордонне співробітництво має на меті підвищення життєвого рівня населення прикордонних регіонів при формуванні необхідного рівня безпеки для країн ЄС. Метою транскордонного співробітництва країн-членів ЄС з усіма іншими країнами вважається об'єднання зусиль для вирішення спільних проблем та підвищення рівня життя насе-

лення. Окрім цього, таке співробітництво реалізується з метою адаптації соціально-економічного рівня країни до європейського рівня, що дасть змогу цим країнам пришвидшити подальший розвиток.

Еволюція інтеграційних процесів в Європі пройшла кілька етапів вирівнювання пропускну здатності кордонів усередині Європейського Союзу з одночасним посиленням контролю на зовнішніх кордонах ЄС (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Фази вирівнювання пропускну здатності кордонів усередині ЄС

Фаза	Характеристика
I	Кордон виконує військову функцію за одночасної розбудови економічної та громадянської функцій. (Ситуація подібна до існуючої в колишній Югославії).
II	Знижується роль військової функції, але утримується роль економічної (існують мита) і громадянської функцій (є міграційні й візові обмеження).
III	Економічна та громадянська функції кордону поступово мінімізуються. На зміну приходить лібералізація міжнародної торгівлі й міграції всередині спільноти за дотримання повного візового контролю руху осіб і товарів із сусідніх країн. Ця фаза є початком економічної інтеграції.
IV	Міжнародна торгівля проходить подальшу лібералізацію відповідно до планів економічної інтеграції країн – членів ЄС. Упроваджується безвізовий рух за дотримання контролю осіб і товарів із сусідніми державами (наприклад, на польсько-німецькому кордоні).
V	Відбувається цілковита лібералізація руху товарів (відміна більшості мит і митних зборів, реалізація третього етапу економічної інтеграції). Безвізовий рух громадян замінений повною свободою пересування, працевлаштування та зміни місця проживання. Прикордонний контроль максимально спрощується (наприклад, на французько-швейцарському кордоні).
VI	Повністю ліквідовано прикордонний контроль, допускається перетин кордону в будь-якому місці Шенгенської зони.

Джерело: [78]

Отже, згідно наведеної таблиці, різні країни знаходяться на різних етапах розвитку прикордонної співпраці з Європейським Союзом. Це залежить, в першу чергу від рівня соціально-економічного розвитку країни та від відстані цього рівня до рівня країн Західної Європи. Окрім цього, країни-нові члени ЄС знаходяться на нижчих фазах, ніж такі країни як Франція, Швейцарія, Німеччина та ін.

Для дослідження сучасних тенденцій розвитку транскордонного співробітництва в європейській практиці вважаємо доцільним охарактеризувати прикордонну інфраструктуру на спільних з Україною кордонах (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Характеристика прикордонної інфраструктури деяких країн ЄС

Територія	Кількість пунктів пропуску						Середня відстань між пунктами (км)
	Автомобільних	Залізничних	Пішохідних	Для велосипедистів	Річкових	Всього	
Польща	8	5	9 ¹	0	0	13	67
Словаччина	2	2	2	2	0	6	50
Угорщина	5	2	0	0	0	7	30
Румунія	3	4	2	0	3	10	100

Джерело: розроблено автором, згідно Додатку В

Отже, на українсько-польському кордоні діє 13 міжнародних пунктів пропуску, 8 з яких автомобільного сполучення та лише 1 пішохідного. Очевидно, що така кількість пунктів є недостатньою та пропускна спроможність, відповідно, теж знаходиться під негативним впливом. Такий самий висновок можна зробити й щодо кількості пунктів пропуску з іншими державами-членами ЄС, які мають спільний з Україною кордон. Окрім цього, необхідно зазначити, що середня відстань між пунктами пропуску не відповідає загальним стандартам Європейського Союзу (1 пункт на 20 км) [54, с. 105]. Саме з цих причин уряди зазначених країн знаходяться в стані постійної співпраці з питань покращення прикордонної інфраструктури. Прикладом результатів такого співробітництва можна назвати три нових пункти пропуску на українсько-румунському кордоні, які були відкриті в короткий термін («Дяківці-Раковець», «Красноільськ-Вікову де Сус» та «Руська-Ульма»).

Вагомий вплив на розвиток міжнародного транскордонного співробітництва здійснює транскордонна торгівля, яка охоплює будь-які закупівлі, здійснені

¹ перетинання державного кордону між Україною і Республікою Польща через пункти пропуску для автомобільного сполучення здійснюється особами на транспортних засобах або пішки

мешканцями прикордонних територій на підприємствах, ринках або у постачальників на суміжній прикордонній території сусідньої країни, безпосередньо на місці чи дистанційно [36, с. 195]. Перевага транскордонної торгівлі перед зовнішньої полягає в географічній близькості суб'єктів, що, в свою чергу, дає змогу знизити трансакційні витрати до рівня незначних. Окрім цього, прикордонна торгівля має велике значення для розвитку місцевої економіки прикордонних регіонів та покращення якості життя їх мешканців.

Рівень розвитку транскордонного співробітництва, окрім комунікаційної інфраструктури та транскордонної торгівлі, характеризується функціонуючими на території країни організаційними формами транскордонної співпраці.

Найпоширенішою в Європейському Союзі формою транскордонного співробітництва, як і в більшості країн світу, вважається єврорегіон. На сьогоднішній день створено більше 100 єврорегіонів за участю країн-членів ЄС [73]. Єврорегіональні об'єднання тут окрім економічної взаємодії за допомогою різноманітних проектів і програм розвивають зв'язки в гуманітарній сфері культури, туризму, спорту тощо, тобто слугують прикладом успішного співробітництва для всіх інших країн.

Серед найбільших на найвідоміших єврорегіонів за участю країн-членів Європейського Союзу можна назвати «Маас-Рейн» (*Mause-Rhin*), «Померанія» (*Pomerania*), «ТриРена» (*TriRhena*), «Адріатика» (*Adriatic*) тощо.

Єврорегіон «Маас-Рейн» був створений у 1976 році та об'єднує адміністративні одиниці трьох сусідніх держав: Бельгії (Німецькомовна спілка, провінції Л'єж і Лімбург), Німеччини (район Аахен) і Нідерландів (південна частина провінції Лімбург). Загальна площа єврорегіону складає 11 000 км² та нараховує приблизно 4 млн ос. З 1993 року «Маас-Рейн» входить до складу Асоціації європейських прикордонних регіонів (АЕВР). Транскордонне співробітництво в єврорегіоні охоплює велику кількість галузей, таких як охорона, здоров'я, безпека, ринок праці, туризм, охорона природи тощо. На сучасному етапі серед довгострокових планів єврорегіону реалізація стратегії EMR-2020 в сфері економіки й інновацій, зайнятості й освіти, культури і туризму, сталого розвитку і т.д [85].

Не менш відомим в Європі є єврорегіон «Померанія», який був створений 15 грудня 1995 року на території північно-західної Польщі, північно-східної Німеччини і південно-західної Швеції. До складу єврорегіону входять деякі райони німецьких земель – Мекленбург-Передня Померанія і Брандербург, польське Західно-Поморське воєводство та шведська провінція Сконе (приєдналася 26.02.1998). Як і «Маас-Рейн», єврорегіон належить до членів Асоціації європейських прикордонних регіонів. Площа єврорегіону складає більше 49 000 км², а населення – приблизно 3,9 млн ос. Головна мета єврорегіону «Померанія» - забезпечення збалансованого розвитку територій, зацікавлених в зближенні та співробітництві. Серед пріоритетних напрямків співпраці в рамках єврорегіону наступні:

- розвиток інфраструктури, яка сприяє розширенню транскордонного співробітництва та покращенню навколишнього середовища на прикордонних територіях;
- підтримка транскордонних господарських взаємозв'язків та посилення науково-економічного співробітництва;
- розвиток людських ресурсів, підтримка транскордонного співробітництва в галузі охорони здоров'я, культури та освіти;
- технічна допомога, яка передбачає підготовку, реалізацію, моніторинг та контроль, оцінку й аналіз [92].

Окрім наведених єврорегіонів, які створені за участю країн-членів Європейського Союзу та слугують прикладом успішного функціонування єврорегіону як організаційної форми транскордонного співробітництва, створена також велика кількість подібних утворень зі змішаним складом учасників – між країнами-членами ЄС та країнами, які не є такими тощо. До таких єврорегіонів можна віднести, наприклад, єврорегіони «Неман», «Озерний край», «Балтика» за участю Російської Федерації, Білорусії та країн-членів ЄС (Швеція, Данія, Польща тощо). Всі ці транскордонні утворення також грають важливу роль на світовій арені та постійно вдосконалюються для наближення до європейського рівня.

У відносинах з євро регіонами Європейський Союз спирається на фінансовий підхід, одним з проявів якого є INTERREG (*Trans-European Co-operation For Balanced Development*) – одна з найкрупніших програм Європейського Союзу зі співробітництва в сфері проектів міжрегіонального значення. Ця програма вважається провідною програмною оболонкою більшості проектів просторового розвитку різних європейських територій, слугує одним з головних інструментів і механізмів підтримки транснаціональних проектів регіонального розвитку, які стимулюють міжрегіональне співробітництво в ЄС. Головна мета INTERREG – зміцнення економічного і соціального розвитку в Європейському Союзі шляхом здійснення збалансованого розвитку континенту через міжнародне, міжнаціональне та міжрегіональне співробітництво. Особливу увагу приділяють інтеграції розділених регіонів (*remote regions*) та тих, які знаходяться на кордонах країн-кандидатів.

Таблиця 2.4

Характеристика осей ініціативи INTERREG

Назва осі		Основна мета	Стратегічні напрямки
Міжнародна назва	Суть		
INTERREG A	Транскордонне співробітництво	Просування об'єднаного регіонального розвитку між прикордонними районами, включаючи зовнішні і морські кордони	<ol style="list-style-type: none"> 1. просування міського, сільського та прибережного розвитку; 2. зміцнення підприємництва і розвиток малих і середніх підприємств; 3. адаптація трудового ринку і підтримка соціального включення; 4. просування захисту навколишнього середовища і ефективної енергетики; 5. покращення транспортної інфраструктури, комунікації тощо.
INTERREG B	Транснаціональне співробітництво	Допомога гармонійній територіальній інтеграції в ЄС	<ol style="list-style-type: none"> 1. розвиток передачі технологій, об'єднаних досліджень; 2. удосконалення інфраструктури тощо.

Продовження таблиці 2.4

INTERREG C	Міжрегіональне співробітництво	Розширення потенціалу розвитку областей, що відстають та переживають зміни, шляхом міжнаціонального/	1. розширення обміну досвідом і практичними напрацюваннями по категоріям А і В;
		міжрегіонального співробітництва для покращення регіонального розвитку	2. просування європейських мереж за обраними темами регіональної політики (будівництво міст) тощо.

Джерело: [95]

INTERREG побудований навколо трьох осей співробітництва, кожна з яких переслідує певні цілі (табл. 2.4). Перевага у фінансових ресурсах для ініціативи віддається категорії А, яка виокремлює транскордонне міжнародне співробітництво та націлена на розвиток міжнародних економічних і соціальних груп і об'єднаних підходів просторового розвитку (*joint spatial development approaches*). Категорія В фокусується на міжнаціональному співробітництві між місцевими, регіональними і національними владами з метою просування більш широкої європейської інтеграції та сталого збалансованого розвитку. Категорія С націлена на міжрегіональне співробітництво. Спеціальна увага тут приділяється участі островів і периферійних областей [95].

Таблиця 2.5

Еволюція ініціативи INTERREG у 1990-2020 роках

Назва	INTERREG I	INTERREG II	INTERREG III	INTERREG IV	INTERREG V
Роки	1990-1993	1994-1999	2000-2006	2007-2013	2014-2020
Правовий статус	Громадська ініціатива		Регуляція шляхом інтеграції в структурні фонди		Власна регуляція
Країни-члени, що використовують (внутрішні кордони)	11	11 потім 15	15 потім 25	27 потім 28	28
Бюджет (в поточних цінах)	1,1 млрд екю	3,8 млрд екю	5,8 млрд євро	8,7 млрд євро	10,1 млрд євро

Джерело: [95]

За час існування ініціативи INTERREG успішно реалізовано п'ять програмних періодів (табл. 2.5). Кожен з програмних періодів ототожнюється з етапами розвитку ініціативи, яка за 25 років існування досягла значних успіхів в галузі міжнародного співробітництва між країнами.

Отже, з даних таблиці 2.5 бачимо, що на шляху своєї еволюції ініціатива INTERREG постійно підтримувала позитивну тенденцію до зростання як країн-членів, які користуються нею (всі країни-члени ЄС), так і до постійного зростання бюджету на реалізацію різноманітних проектів і програм. Постійне зростання бюджету (*commitment budget*) пов'язано ще й з тим, що всі програми INTERREG фінансуються за рахунок коштів Європейського фонду регіонального розвитку (ERDF) для підтримки гармонійного розвитку на території ЄС на різних рівнях (прикордонному, транснаціональному і міжрегіональному).

Ще одна ініціатива, яка сприяє більшому зростанню єврорегіонів з наднаціональним рівнем – Європейська група з територіального співробітництва (EGTC). Ця група є європейським правовим інструментом, призначеним для полегшення і заохочення транскордонного, транснаціонального і міжрегіонального співробітництва. На відміну від інших подібних структур, EGTC з 2007 року є юридичною особою, яка дозволяє регіональним, місцевим та іншим органам влади надавати створеним ними угрупованням співпраці юридичний статус [87].

Отже, враховуючи вагому роль єврорегіонів в розвитку регіональної політики Європейського Союзу і те, що єврорегіони вважаються ключовими суб'єктами розробки й прийняття рішень в галузі програмування і фінансування регіонального розвитку в Європі, можна зробити висновок про збереження їх за-требуваності як організаційної форми транскордонного співробітництва в рамках програмного періоду 2014-2020 рр.

Слід зауважити, що на території Європейського Союзу окрім єврорегіонів успішно функціонують Європейські угруповання територіального співробітництва (ЄУТС), транскордонні кластери та партнерства.

Перше ЄУТС було створено 28 січня 2008 року на території Франції і Бельгії, що носить назву Єврометрополь Ліль-Котрійк-Турнай. Територія ЄУТС займає площу в 3 544 км² та об'єднує близько 2 млн населення. Окрім Єврометрополя Ліль-Котрійк-Турнай досить відомі й інші ЄУТС, як, наприклад, Євросідад Шавес-Верін (Португалія/Іспанія), Унр-Тіса-Тур-Слана (Угорщина/Словаччина/Румунія), Істер-Гранум (Угрощина/Словаччина) тощо.

Серед успішних реалізованих проектів перерахованих ЄУТС можна назвати наступні:

- побудова транскордонного госпіталю на французько-іспанському кордоні (бюджет – 38,5 млн євро);
- побудова радіопідйомника та двох мостів через річку Іполі (ЄУТС Істер-Гранум);
- створення коридору охорони навколишнього середовища вздовж ріки Та-мега та транскордонних мистецьких шкіл (ЄУТС Шавез-Верін);
- вирішення проблемних питань у зоні ріки Есп'єр та побудова нових ліній автобусного сполучення (ЄУТС Ліль-Котрійк-Турнай) і т.д.

Отже, Європейські угруповання територіального співробітництва відкривають нові можливості транскордонної співпраці та дають можливість реалізувати різноманітні унікальні проекти.

На сучасному етапі розвитку транскордонного співробітництва посилена увага приділяється транскордонним кластерам. В процесі кластеризації повною мірою включені транскордонні регіони Європейського Союзу. Вони отримують високі показники діяльності та успішно функціонують на транскордонних ринках. Серед відомих транскордонних кластерів країн ЄС можна виділити: португальсько-іспанський автомобільний кластер, кластер біотехнологій в регіоні Орезунд (Данія-Швеція), транскордонний кластер з виробництва скла (Верхня Австрія, Баварія, Богемія), німецько-голландський транскордонний кластер (виробництво пластмас, металообробка), текстильний кластер (Нижня Австрія та Богемія) тощо.

Найвідоміший трьохнаціональний біофармацевтичний кластер Біодолина з'явився в результаті злиття двох фармацевтичних підприємств (Сіба-Гейджі та Сандоз) у гігант Новартіс. Створення Біодолини було профінансоване програмою транскордонного співробітництва INTERREG II (близько 40% від загального бюджету у 2,2 млн євро) і дев'ятьма регіональними і місцевими партнерами. В наступні роки свого існування Біодолина постійно отримувала додаткове фінансування від наступних поколінь програм INTERREG. Існування цього кластеру дає надзвичайні результати кожного року, створюючи нові робочі місця, університети й інші наукові установи та слугує прикладом для утворення нових кластерів.

Ще одна перспективна форма транскордонного співробітництва – транскордонні партнерства, які успішно функціонують в Європі в туристичній, освітній галузях, сфері зайнятості, сільського господарства тощо.

Яскравим прикладом транскордонного партнерства є мережа партнерств під егідою EURES (Європейська служба зайнятості), яка об'єднує служби зайнятості, організації роботодавців і профспілок, місцеві і регіональні органи влади, вищі навчальні заклади тощо. Загалом ця мережа налічує 22 транскордонні партнерства, які здійснюють:

- спостереження і аналіз транскордонних ринків праці;
- сприяння мобільності на певній транскордонній території;
- просування конкретного транскордонного партнерства EURES у середньостроковій перспективі тощо [62, с. 139-141].

Таким чином, розвиток міжнародного транскордонного економічного співробітництва в країнах Європейського Союзу характеризується постійною розбудовою прикордонної інфраструктури, вдосконаленням існуючих та впровадженням нових форм єврорегіональної співпраці, поширенням транскордонної торгівлі, розробленням та реалізацією різноманітних транскордонних програм у межах Європейської політики сусідства, про що свідчить проведене дослідження сучасних тенденцій транскордонного співробітництва в європейській практиці.

2.2. Оцінювання результативності транскордонного співробітництва України з країнами членами Європейського Союзу

Основною тенденцією розвитку транскордонного співробітництва країн як в межах Європейського Союзу, так і на світовому рівні є його поширення та поглиблення. Однак, практична реалізація цієї мети залежить від політичної волі учасників транскордонної співпраці, з одного боку, та від рівня наукового забезпечення та ефективності управління – з іншого.

Враховуючи те, що транскордонне співробітництво являє собою складний та динамічний об'єкт аналізу та управління, він вимагає застосування сучасних, міждисциплінарних методів пізнання, які здатні забезпечити ефективне управління розвитком транскордонної співпраці та охопити всі сторони цього явища. Міждисциплінарний, синтетичний характер транскордонним розробкам надали представники Інституту транскордонного співробітництва в м. Ужгород, які в 2012 році в рамках проекту «Кордони для людей» запропонували концепцію оптимізації системи транскордонного співробітництва [44, 58]. Дана концепція була створена шляхом аплікації системної методології, яка як інструмент інтегрованого аналізу здатна адекватно відобразити природну і органічну єдність різнорідних факторів, що впливають на кордони. Окрім цього, така методологія забезпечує аналіз як функціональних так і динамічних характеристик об'єктів та розкриває складний механізм функціонування транскордонних процесів.

Згідно концепції, одним з найбільш дієвих та ефективних інструментів системного аналізу та управління транскордонним співробітництвом є його моделювання та моніторинг. Під моделюванням, в цьому випадку, розуміють створення матеріальної чи концептуальної системи, яка відображатиме та відтворюватиме суттєві властивості і відносини оригіналу. Моніторинг транскордонного співробітництва передбачає систематичне спостереження і контроль транскордонних процесів з метою виявлення відповідності певному результату.

Таблиця 2.6

Етапи побудови системи індексації та моніторингу транскордонного співробітництва Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини та України

№, п/п	Етап побудови системи індексації	Пояснення
1.	Визначення загального індексу моделі	Загальний індекс будується на основі особливих індексів шляхом їх додавання і визначення середнього показника. Визначаються за бальною шкалою.
2.	Визначення особливих індексів загального індексу	Особливі індекси будуються на основі одиничних індексів шляхом їх додавання і визначення середнього показника. Визначаються за бальною шкалою. По відношенню до загального індексу особливі індекси виступають як субіндекси.
3.	Визначення релевантності особливих індексів	Необхідність врахування релевантності того чи іншого індексу пов'язана з тим, що різні одиничні індекси відіграють в розвитку транскордонного співробітництва неоднакову систему утворюючу роль. Це відображено в максимальній кількості балів, якою можна оцінити кожен індикатор.
3.	Розробка системи одиничних індексів кожного особливого індексу	Одиничні індекси будуються на основі кількісних та якісних вимірів (оцінок) специфічних рис суб'єкта. Визначаються за бальною шкалою. Одиничні індекси виступають субіндексами по відношенню до загального і особливих індексів.
4.	Розробка системи індикаторів кожного з одиничних індексів	Індикатори – мінімальні величини системи індексації, які конкретизують одиничні індекси.
5.	Проведення нарративного аналізу кожного особливого індексу	Словесний (нарративний) аналіз проводиться за всіма розробленими якісними і кількісними індикаторами з метою подальшого моніторингу та бального оцінювання.
6.	Проведення бальної оцінки індексів	На основі нарративного аналізу виставляється бальна оцінка кожного індикатора того чи іншого одиничного індексу. Для того, щоб встановити бальну оцінку того чи іншого особливого індексу, додаються бальні оцінки його одиничних індексів та знаходиться середнє значення. Бальна оцінка загального індексу розраховується шляхом розрахунку середнього значення особливих індексів.
7.	Підведення підсумків	Аналіз всіх розрахованих індексів та перевірка на наявність помилок.
8.	Розробка практичних рекомендацій	Підготовка пропозицій щодо підвищення ефективності транскордонного співробітництва України з країнами Європейського Союзу.

Джерело: розроблено автором за методологією [58]

Отже, на основі існуючої концепції оптимізації системи транскордонного співробітництва, пропонуємо розробити систему індексації та моніторингу транскордонного співробітництва Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини та Ук-

раїни. Побудована система складається з індексів транскордонного співробітництва – показників, які з кількісної сторони характеризують динаміку транскордонного співробітництва. Побудова моделі та моніторинг транскордонного співробітництва передбачає декілька етапів (табл. 2.6).

Для розрахунку загального індексу «Рівень розвитку транскордонного співробітництва сусідніх регіонів Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини та України» обрано 7 особливих індексів, кожен з яких побудований на основі системи одиничних індексів і індикаторів (див. дод. Г), нарративний аналіз яких дає змогу провести моніторинг сучасних умов та тенденцій транскордонного співробітництва України з західними країнами-сусідами:

- 1) *«Географічне і демографічне середовище»*. Включає в себе 4 одиничних індекси та 19 індикаторів. Максимально допустимий бал – 5. Релевантність індексу дорівнює 10%;
- 2) *«Історичні, політичні та духовні фактори»*. Заснований 6 одиничними індексами та 15 індикаторами. Максимально допустимий бал – 5. Релевантність індексу дорівнює 10%;
- 3) *«Правові основи»*. Базується на 7 одиничних індексах і 10 індикаторах. Максимально допустимий бал – 5. Релевантність індексу дорівнює 10%;
- 4) *«Конфліктогенні чинники – ризики та виклики»*. Складається з 6 одиничних індексів і 8 індикаторів. Максимально допустимий бал – 10. Релевантність індексу дорівнює 20%;
- 5) *«Інфраструктурні характеристики»*. Включає в себе 3 одиничні індекси та 18 якісних та кількісних індикаторів. Максимально допустимий бал – 5. Релевантність індексу дорівнює 10%;
- 6) *«Контакти між людьми»*. Один з найважливіших показників. Нараховує 9 одиничних індексів і 21 індикатор. Максимально допустимий бал – 10. Релевантність індексу дорівнює 20%;
- 7) *«Економічна співпраця»*. Найважливіший показник з точки зору транскордонного економічного співробітництва. Базується на 9 одиничних індексах

та 37 індикаторів. Максимально допустимий бал – 10. Релевантність індексу дорівнює 20%.

Особливий індекс «Географічне та демографічне середовище» складається з 4 одиничних індексів: спільність і відмінність географічних ресурсів, базові характеристики населення, природні коливання чисельності популяцій і розподіл жителів за віком, структура населених пунктів (табл. Г.1).

Аналіз індикаторів особливого індексу показав, що географічна близькість Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини та України лише сприяє розвитку транскордонного співробітництва. Окрім цього, на основі нарративного аналізу індикатору «Географічне положення» було визначено 16 адміністративно-територіальні одиниць держав, які розглядатимуться надалі. Серед них адміністративно-територіальні одиниці України (6 областей: Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Одеська, Чернівецька), Польщі (2 воєводства: Люблинське та Підкарпатське), Румунії (5 повітів: Ботошань, Марамуреш, Сату-Маре, Сучава, Тульча), Словаччини (2 краї: Кошицький та Пряшівський) і Угорщини (медьє Саболч-Сатмар-Берег), які мають спільні кордони між собою.

Також проаналізовані демографічна складова індексу і структура населених пунктів прикордонних регіонів, але чітких висновків щодо ефективності транскордонної співпраці завдяки цим індикаторам зробити неможливо. Дана частина системи індексації носить інформативний характер та є допоміжною для розрахунку різноманітних індикаторів інших особливих індексів (наприклад, розрахунку економічних показників – ВВП на душу населення, кількість підприємств на 100 км² тощо).

Бальна оцінка особливого індексу «Географічне і демографічне положення» складає 3,61. Такий низький бал пов'язаний з негативними тенденціями природних коливань та міграційним спадом, які, в свою чергу, можуть негативно впливати на ефективність транскордонного співробітництва. Прикладом такого негативного ефекту може стати поширення нелегальної міграції, яка призведе до встановлення більш жорстких порядків щодо перетину кордонів іноземцями, в

тому числі і жителів прикордонних територій. Окрім цього, на загальний бал особливого індексу вплинув кількісний індикатор «Кількість міст», який виявився занадто малим – близько 2% міст серед всіх населених пунктів прикордонних територій (табл. Г.2).

Наявність спільного кордону між державами передбачає історичну єдність. Цю тезу підтверджує проведений аналіз особливого індексу «Історичні, політичні та духовні фактори», який характеризує спільність і відмінність історичних доль, геополітичних орієнтацій, мов та конфесійної приналежності (табл. Г.3).

Про схожість культур та поглядів прикордонних територій України, Угорщини, Румунії, Словаччини та Польщі можна стверджувати завдяки декільком факторам. По-перше, прикордонні регіони країн декілька разів входили до складу одного й того ж державного утворення (Угорське королівство, Австрійська імперія, Австро-Угорщина, Польська держава тощо). По-друге, порівняльний аналіз показав, що в політичних системах країн багато спільного – всі країни підтримують парламентську форму правління, всі країни очолює президент і т.п. Однак існують і певні відмінності. Наприклад, в структурі законодавчої влади, що суттєво не впливає на ефективність транскордонного співробітництва. По-третє, позитивний вплив на розвиток транскордонної співпраці між досліджуваними країнами оказує спільність геополітичних орієнтацій – всі країни підтримуються євроінтеграційного напрямку та вживають заходи для поглиблення євроінтеграційних процесів. По-четверте, на прикордонних територіях України та сусідніх країн-членів Європейського Союзу більшість населення за релігійними переконаннями належить до християнських та протестантських церков. Але, сьогодні, в умовах поширення споживацьких настроїв, релігійна ідентичність не вважається домінуючою цінністю серед населення прикордонних регіонів, тому цей показник значно не впливатиме на розвиток транскордонного співробітництва.

Відмінності в культурі прикордонних регіонів країн пов'язані, в першу чергу, з відмінністю мовних груп, до яких належать мови, що спричиняє виник-

нення мовного бар'єру під час налагодження стосунків між мешканцями прикордонних територій сусідніх країн. Цей чинник пом'якшує наявність людей, які володіють кількома мовами. Так, переважна більшість населення прикордонних регіонів України володіє словацькою, румунською і польською мовами. Окрім цього, 45% угорців і 24% румун знають українську.

Враховуючи всі наведені показники, можна зробити висновок про історичну, культурну та духовну єдність народів України, Угорщини, Румунії, Польщі та Словаччини, що підтверджується достатньо високим бальним показником особливого індексу – 4,1 (табл. Г.4).

Наступний особливий індекс дає характеристику правових основ в Україні та країнах, що межують з нею на західних кордонах (табл. Г.5). Завдяки нарративному аналізу особливого індексу «Правові основи» можна зробити висновки щодо стабільності політичного і правового статусу кордонів, проведеної чи не проведеної делімітації і демаркації спільних державних кордонів, якості режиму перетину кордону та відповідності національних законодавств з питань транскордонного співробітництва європейським стандартам. Також наведений індекс характеризує досягнутий рівень співробітництва країн на законодавчому рівні – наявність міжурядових органів з транскордонної співпраці та міждержавних угод про співробітництво прикордонних територій, про права співвітчизників за кордоном.

Стабільність політичного і правового статусу кордонів України з Польщею, Угорщиною, Словаччиною і Румунією засновано на визнанні всіма державами існуючих кордонів цілісними і недоторканими. Це підтверджується такими міждержавними угодами :10, 9, 8, 11

Таким чином, статус укладених міждержавних угод про державні кордони України з Угорщиною, Польщею, Словаччиною та Румунією свідчить про досягнутий рівень стабілізації та врегулювання політичних і правових складових загального рівня міждержавних відносин держав, що мають спільні кордони на заході України. Тому бальна оцінка цього індикатора максимальна (5,0).

Аналіз одиничного індексу щодо делімітації та демаркації спільних державних кордонів України та сусідніх країн-членів ЄС показав, що делімітація проведена з усіма суміжними державами, в той час як роботи з демаркації державних кордонів тривають та супроводжуються тривалим переговорним процесом.

Найвагомішим індикатором з точки зору оцінки ефективності транскордонного співробітництва можна вважати рівень відповідності європейським стандартам національного законодавства з питань транскордонної співпраці. Основними документами, які регламентують рівень повноважень державних територіальних органів та органів місцевого самоврядування прикордонних територій з питань транскордонного співробітництва, вважаються Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями від 21.05.1980 та три додаткові Протоколи до неї (№1 від 09.11.1995, №2 від 05.05.1998 та №3 від 16.11.2009).

Таблиця 2.7

Дати підписання, ратифікації та набуття чинності основних міжнародних документів з питань транскордонного співробітництва

Країна	Документ	Підписання	Ратифікація	Набуття чинності
Польща	<i>ETS No. 106</i> ²	19/01/1993	19/03/1993	20/06/1993
	<i>ETS No. 159</i> ³	-	-	-
	<i>ETS No. 169</i> ⁴	-	-	-
	<i>ETS No. 206</i> ⁵	-	-	-
Румунія	<i>ETS No. 106</i>	21/02/1996	16/07/2003	17/10/2003
	<i>ETS No. 159</i>	05/05/1998	-	-
	<i>ETS No. 169</i>	05/05/1998	-	-
	<i>ETS No. 206</i>	-	-	-

Продовження таблиці 2.7

Словаччина	<i>ETS No. 106</i>	07/09/1998	01/02/2000	02/05/2000
	<i>ETS No. 159</i>	07/09/1998	01/02/2000	02/05/2000
	<i>ETS No. 169</i>			
	<i>ETS No. 206</i>			
Угорщина	<i>ETS No. 106</i>	06/04/1992	21/03/1994	22/06/1994
	<i>ETS No. 159</i>	-	-	-
	<i>ETS No. 169</i>	-	-	-

² *European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities*

³ *Additional Protocol to the European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities*

⁴ *Protocol No. 2 to the European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities concerning interterritorial co-operation*

⁵ *Protocol No. 3 to the European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities concerning Euroregional Co-operation Groupings (ECGs)*

	<i>ETS No. 206</i>	-	-	-
Україна	<i>ETS No. 106</i>	-	21/09/1993	22/12/1993
	<i>ETS No. 159</i>	01/07/2003	04/11/2004	05/02/2005
	<i>ETS No. 169</i>	03/11/1998	04/11/2004	05/02/2005
	<i>ETS No. 206</i>	07/11/2011	20/08/2012	01/03/2013

Джерело: складено автором

Проведений аналіз індикатора показав, що серед суміжних з Україною країн ЄС лише Словаччина підписала та ратифікувала Додатковий протокол до Конвенції. В Румунії підписані лише два протоколи. Угорщина і Польща взагалі не підписали жодного протоколу. Враховуючи те, що в усіх країнах діє Європейська рамкова конвенція і лише в Україні діють всі три додаткові протоколи до неї, можна зробити висновок, що рівень відповідності європейським стандартам недостатній (табл. 2.7).

Окрему увагу слід приділити одиничному індексу, який характеризує існуючі угоди про співробітництво прикордонних територій. Під час аналізу цього одиничного індексу встановлено, що всі прикордонні регіони України співпрацюють з суміжними адміністративно-територіальними одиницями країн-сусідів. Шість розглянутих областей України мають 23 угоди з прикордонними територіями Румунії, Польщі, Словаччини і Угорщини. Цим обґрунтована найвища бальна оцінка обох індикаторів наведеного одиничного індексу (табл. Г.6).

Під час проведення нарративного аналізу одиничного індексу щодо створених спеціальних органів з транскордонного співробітництва було виявлено, що в українсько-польському транскордонному регіоні для вирішення ключових питань створена спеціальна Міжурядова Координаційна Рада (МКРМС), на українсько-словацькому та українсько-угорському кордонах – міжурядові змішані комісії з питань транскордонного співробітництва. Наявність спільних міжурядових органів всебічно сприяє подальшому розвитку процесів транскордонного співробітництва, виконуючи основні покладені на них завдання.

Отже, враховуючи високий рівень розвитку договірних відносин між Україною та її західними сусідами, стає можливим оцінити індикатори наведеного особливого індексу високими бальними оцінками (4,05 – особливий індекс) (табл. Г.6).

Наступний особливий індекс моделі оцінки рівня розвитку транскордонного співробітництва України з країнами Європейського Союзу характеризує ризики та виклики конфліктогенних чинників (табл. Г.7). Під час моніторингу існуючих на сучасному етапі та в минулому різноманітних конфліктів між досліджуваними регіонами було виявлено, що за часів незалежності України не відбулося жодного військового чи етнічного конфлікту та жодної прикордонної суперечки (на офіційному рівні). Відомі лише поодинокі випадки міжконфесійних конфліктів, що хоча й незначно, але впливає на загальний рівень ефективності транскордонних відносин. Це відображає бальна оцінка особливого індексу «Конфліктогенні чинники – ризики та виклики», яка дорівнює 8 (табл. Г.8).

Досить чітко рівень розвитку транскордонних відносин на західних кордонах України характеризують інфраструктурні та організаційні характеристики (табл. Г.9). Так, наприклад, оцінка рівня розвитку існуючої прикордонної між Україною, Польщею, Словаччиною, Румунією та Угорщиною показала, що спільне облаштування кордонів та прикордонної інфраструктури, зазвичай, відбувається в рамках спільних транскордонних програм («Польща-Білорусь-Україна», «Румунія-Україна-Республіка Молдова» тощо). Ці спільні програми передбачають реалізацію великої кількості інфраструктурних проектів, в тому числі й з облаштування спільних кордонів.

Аналіз кількісних показників прикордонної інфраструктури дає можливість зробити такі висновки:

1. Довжина сухопутного кордону України дорівнює 5 637,98 км, з яких українсько-польський кордон складає 542,39 км, українсько-словацький – 97,85 км, українсько-угорський – 136,7 км та українсько-румунський – 613,8 км. Загальна кількість міжнародних автомобільних пунктів пропуску на цих кордонах – 18. Отже, кількість контрольно-пропускних пунктів на 100 км кордону занадто мала. При цьому, найдовший з наведених кордонів має найменший кількісний показник – на 100 км українсько-румунського кордону приходиться лише 0,49 контрольно-пропускних пунктів.

2. Окрім недостатньої кількості пропускних пунктів, в них занадто мала пропускна потужність. В зв'язку з цим на кордоні постійно виникають черги, що значно ускладнює процедуру перетину кордону та збільшує час перебування на КПП.

3. Також певні складнощі виникають через недостатність працюючого в прикордонних пунктах персоналу, який не спроможний обслуговувати велику кількість бажаючих перетнути кордон. Особливо гостро ця проблема постала на українсько-польському кордоні. Для її вирішення влади обох країн регулярно збільшують кількість персоналу та реалізують спільні програми з модернізації прикордонних пунктів з метою підвищення їх пропускної здатності. Так, на сучасному етапі вже було модернізовано 2 міжнародні пункти пропуску – «Вишне Немецьке – Ужгород» на українсько-словацькому кордоні та «Захонь – Чоп (Тиса)» на українсько-угорському. Окрім цього, до 2020 року заплановано модернізацію ще 17 МАПП на західних кордонах України, що значно покращить ситуацію з прикордонною інфраструктурою та підвищить ефективність транскордонного співробітництва України з західними партнерами.

Негативним фактором впливу на розвиток інфраструктури на спільних кордонах є односпрямованість прикордонної співпраці з цих питань. Тобто, на даний момент прикордонні регіони України та країн-членів ЄС співпрацюють лише в напрямку облаштування прикордонних пунктів пропуску. Про це свідчить відсутність створених нових міжнародних маршрутів громадського транспорту та повне ігнорування сучасних форм транскордонного підприємництва – на спільних територіях країн не створено жодної спільної економічної зони, логістичного центра чи спільного індустріального парку.

Зважаючи на перераховані фактори особливого індексу «Інфраструктурні та організаційні характеристики», можна зазначити, що рівень розвитку транскордонного співробітництва з інфраструктурних питань між Україною, Польщею, Словаччиною, Румунією та Угорщиною недостатній та потребує розробки системи радикальних заходів (загальна бальна оцінка – 3,26) (табл. Г.10).

Важливою складовою системи індексації транскордонного співробітництва є інтенсивність особистих контактів мешканців прикордонних територій (табл. Г. 11). Офіційна статистика Державної прикордонної служби України щодо перетину державних кордонів ведеться за ознакою громадянства, а не місця проживання. Тому виокремити із загальної кількості осіб, які перетнули кордон, мешканців прикордонних територій неможливо.

Серед країн Європейського Союзу, які мають спільні кордони з Україною, переважна більшість українців виїжджає до Республіки Польща. На другому місці – Угорська Республіка. Це пов'язано, в першу чергу, з тим, що переважна більшість іноземних робітників в цих країнах – громадяни України. Особливо розвинене серед українців сезонне працевлаштування в зазначених країнах, наприклад, польові роботи в галузі сільського господарства. Окрім цього, значна частка українців, що виїхали за кордон – студенти, які навчаються за кордоном. Серед іноземців, які в'їжджають на територію України переважну більшість складають поляки та угорці. При чому на протязі двох років спостерігається збільшення чисельної кількості прибулих

В рамках проведення нарративного аналізу особливого індексу «Контакти між людьми» було виявлено, що жителі прикордонних територій мають можливість комунікації засобами поштового зв'язку, телефонного зв'язку та за допомогою Інтернету. Співробітництво неурядових організацій прикордонних українських, угорських, румунських, польських та словацьких регіонів характеризується позитивними тенденціями, адже кожна друга неурядова організація прикордонних територій бере участь в культурних проектах, які передбачені спільними програми в рамках Європейського Інструменту сусідства і партнерства.

Таким чином, аналіз особливого індексу «Контакти між людьми» показав, що особисті контакти мешканців прикордонних територій досліджуваних країн характеризуються високою інтенсивністю, чому, в свою чергу, сприяє встановлений режим місцевого прикордонного руху. Окрім цього, поширенню контактів сприяють наявні можливості до комунікації – 100% жителів забезпечені засо-

бами телефонного зв'язку та близько 77% мають доступ в Інтернет. Також ефективність транскордонного співробітництва Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини та України підвищується завдяки встановленим партнерським відносинам між органами державної та місцевої влади.

Останній особливий індекс моделі – «Економічне співробітництво» - нараховує 9 одиничних індексів та 37 індикаторів. Його аналіз дає можливість відзначити загальні економічні характеристики прикордонних територій, характеристики ринку праці та його структуру, особливості функціонування малого та середнього бізнесу, ведення прикордонними регіонами зовнішньоекономічної діяльності тощо.

Різницю рівня економічного розвитку України та країн Європейського Союзу яскраво відображають основні макроекономічні показники. По-перше, безумовним лідером за ознакою розміру валового внутрішнього продукту є Республіка Польща, в той час як українські прикордонні регіони на фоні всіх інших – аутсайтери, не дивлячись на те, що за розмірами адміністративні одиниці двох країн приблизно однакові. По-друге, найбільшу долю національного ВВП серед розглянутих регіонів має угорське медье Саболч-Сатмар-Берег (31,53%), що значно вище всіх інших, частка регіонального продукту яких не перевищує 11,5%. По-третє, структурні характеристики валового продукту наведених прикордонних регіонів свідчать, що більшість з них можна віднести до індустріальних (переважає промисловість і сектор послуг), за виключенням Чернівецької області та румунських повітів Ботошань і Тульча, частка доданої вартості сільськогосподарського сектору яких перевищує 15%.

Якісні та кількісні індикатори ринку праці підтверджують зроблені висновки щодо структурних показників економік регіонів. Однак, суттєві відмінності в структурі ВВП та структурі ринку праці спостерігаються в українських прикордонних областях, де близько 50% робітників зайняті в промисловості (за виключенням Одеської області, в якій 63,75% працівників сфери послуг).

За рівнем розвитку малого та середнього бізнесу від прикордонних регіонів, що порівнювалися, значно відрізняється угорське медье Саболч-Сатмар-Берег, в якому 1 237 малих та середніх підприємств⁶ (2 на 1000 жителів), в той час як у воєводствах Польщі на 1000 жителів більше 75 підприємств. Українські області за рівнем розвитку підприємництва близькі до Угорщини (5-7 МСП на 1000 жителів, за виключенням Одеської – 10).

Окрім цього, проведений нарративний аналіз свідчить про наднизький рівень розвитку інфраструктурної бази бізнесу

Окрім цього, про недостатній розвиток інфраструктури бізнесу свідчить незначна кількість впроваджених бізнес інновацій в прикордонних регіонах (лідер – Львівська область) та, практично, відсутність логістичних центрів і бізнес-інкубаторів.

До показників, що позитивно впливають на рівень розвитку транскордонного співробітництва України з країнами Європейського Союзу, відноситься прикордонна торгівля. Польща є основним торговим партнером Волинської і Львівської областей (19,6% та 20,0% експорту відповідно). Найбільш вагому частку в структурі зовнішньої торгівлі Закарпатської області займає Угорщина (44,9% експорту та 12,0% імпорту). Також можна відзначити достатньо високий рівень розвитку прикордонної торгівлі між Чернівецькою областю та румунськими повітами (23,8% експорту і 13,1% імпорту товарів і послуг). Окрім цього, аналіз структури зовнішньої торгівлі Одеської області показав, що питома вага досліджуваних країн Євросоюзу в ній зовсім незначна – до 3%.

Рівень розвитку інвестиційних відносин між прикордонними регіонами Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини та України значно нижчий, ніж розвиток прикордонної торгівлі. Це пов'язано, в першу чергу, з тим, що інвестиційним відносинам між українськими прикордонними регіонами та прикордонними територіями країн ЄС сприяють лише місцеві органи влади, які не мають компете-

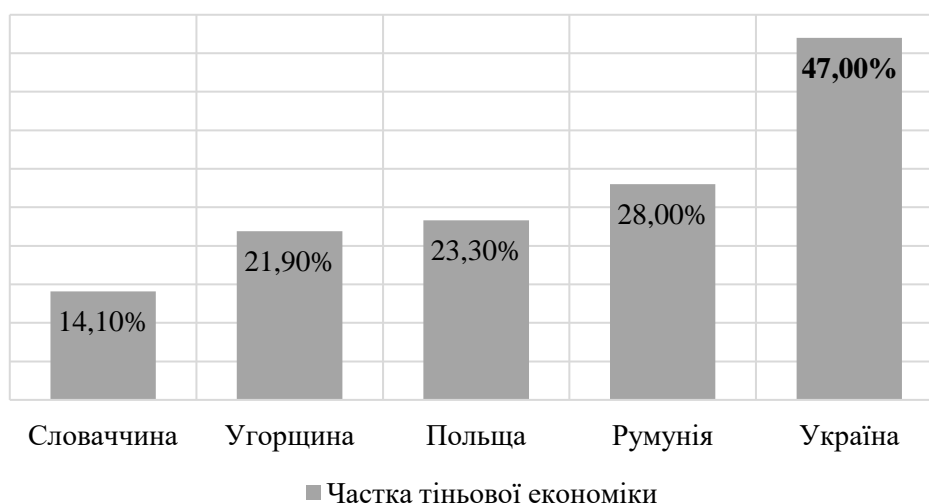
---

⁶ Ранжування підприємств на малі та середні відбувалося за ознакою чисельності працівників: 0-49 – для малих підприємств, 50-249 – для середніх підприємств.

нцій на створення пільг чи преференцій для іноземних інвесторів. Вони розробляють програми регіонального інвестиційного розвитку та сприяють організації регіональних зустрічей делегацій, економічних і бізнес-форумів тощо.

Важливою галуззю, яка підвищує ефективність транскордонних відносин між Україною та західними сусідами, є туризм. Розвиток туристичної галузі передбачений майже всіма спільними програмами з розвитку транскордонного співробітництва. Це обумовлено значною культурною спадщиною досліджуваних прикордонних регіонів та великою кількістю туристичних об'єктів.

Значної уваги заслуговує останній одиничний індекс – «Тіньова економіка», який характеризує фактори породження тіньової економіки в країнах та кількісну оцінку частки тіньової економіки в загальній структурі економіки країн. Особливо гостро це питання постає перед Україною, де частка тіньової в загальній структурі економіки становить близько 50%. Такий високий показник уповільнює процеси розвитку транскордонного співробітництва України, тому що негативно впливає на всі показники, які були досліджені в моделі.

Рис. 2.6. Частка тіньової економіки в загальній структурі економіки

Джерело: [39]

Отже, серед основних негативних тенденцій, які негативно впливають на розвиток економічного співробітництва України з країнами Європейського Союзу можна виокремити недостатність розвитку інфраструктурної бази бізнесу (відсутність спільних логістичних центрів та бізнес-інкубаторів), слаборозвинені інвестиційні відносини між прикордонними регіонами досліджуваних країн, відсутність підтримки держави з питань створення спільних підприємств в транскордонних регіонах та високий рівень тінізації економіки, особливо в Україні.

Таблиця 2.12

Таблиця бальних оцінок загального індексу «Рівень розвитку транскордонного співробітництва сусідніх регіонів Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини та України»

№	Назва індексів	Бальна оцінка
	<i>Загальний індекс «Рівень розвитку транскордонного співробітництва сусідніх регіонів України, Польщі, Румунії, Словаччини та Угорщини»</i>	3,68
1.	Особливий індекс «Географічне та демографічне середовище»	3,61
2.	Особливий індекс «Історичні, політичні та духовні фактори»	4,10
3.	Особливий індекс «Правові основи»	4,05
4.	Особливий індекс «Конфліктогенні чинники – ризики та виклики»	4,00*
5.	Особливий індекс «Інфраструктурні та організаційні характеристики»	3,26
6.	Особливий індекс «Контакти між людьми»	3,98*
7.	Особливий індекс «Економічне співробітництво»	2,78*

* *перераховано у відповідності до 5-ти бальної шкали*

Таким чином, здійснений аналіз особливих індексів системи індексації та моніторингу транскордонного співробітництва Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини та України дав результати, наведені в таблиці 2.12.

Серед проаналізованих особливих чинників найменшу бальну оцінку отримав особливий індекс «Економічне співробітництво». Найбільшу поділяють між собою особливі індекси «Історичні, політичні та духовні фактори» та «Правові основи». Загальний індекс з оцінкою в 3,68 бали характеризує рівень розвитку транскордонного співробітництва України з країнами Європейського Союзу як недостатній. Для підвищення ефективності транскордонного співробітництва необхідно розробити систему дієвих заходів, які повинні реалізовуватись як на державному, так і на місцевому рівнях.

2.3. Маркетингові інструменти управління розвитком транскордонного співробітництва

Завдяки системі індексації та моніторингу транскордонного співробітництва Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини та України було визначено, що рівень ефективності транскордонної співпраці між прикордонними територіями потребує подальшого розвитку. Це, певною мірою, пов'язано з недостатньо активним позиціонуванням діяльності прикордонних регіонів України, на відміну від країн Європейського Союзу. Управління розвитком транскордонного співробітництва потребує використання такого інструменту маркетингу, як маркетингові дослідження для виявлення потреб цільових ринків всередині транскордонних регіонів за участю України та формування конкурентних переваг прикордонних регіонів.

Відомо, що прикордонні регіони використовують маркетингові механізми з метою зменшення асиметричності соціально-економічного розвитку в транскордонному просторі, результатом чого є транскордонна конвергенція регіонів – поступове зближення суміжних прикордонних регіонів сусідніх країн, яке відбувається в процесі запозичення, відтворення чи формування спільних методів, способів, інструментів підвищення конкурентоспроможності, що сприяє зменшенню асиметричності соціально-економічного розвитку в транскордонному просторі [52, с. 3-4]. Отже, для досягнення транскордонної конвергенції регіонів необхідно впроваджувати нові спільні маркетингові механізми, методи або інструменти, або використовувати вже існуючі, які вже показали високу ефективність в інших транскордонних регіонах.

Для більш чіткого розуміння маркетингу транскордонного регіону необхідно розглядати його як суб'єкт господарювання, який має певні ресурси, стратегічні та тактичні цілі, оперує на певному конкурентному ринку з метою залучення нових клієнтів. Так, головною метою транскордонного регіону як суб'єкту господарської діяльності є забезпечення високого рівня життя населення прикордонних регіонів по обидва боки кордону шляхом раціонального використання

природних та людських ресурсів, інтенсифікації особистих контактів між людьми, активного розвитку транскордонного співробітництва тощо.

Стратегічне планування діяльності транскордонного регіону, як і будь-якого економічного суб'єкту, відіграє важливу роль в подальшому ефективному функціонуванні. Розробка такого плану повинна здійснюватися компетентними органами та спеціальними інституціями із залученням представників громадськості, ділових кіл. У розробці стратегічного плану для транскордонного регіону повинні приймати участь експерти в галузі регіонального розвитку та представники прикордонних територій, які мають чіткі уявлення щодо потреб та можливостей регіону.

Україна має певні доробки в цьому напрямку, які представлені в Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки (чинна редакція від 25.07.2015) [8] та Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки. [1] Окрім цього, існує велика кількість регіональних програм розвитку транскордонного співробітництва, серед яких:

- Регіональна цільова програма розвитку міжнародного співробітництва Івано-Франківської області на 2016-2020 роки;
- Регіональна програма з міжнародного і транскордонного співробітництва, європейської інтеграції Львівської області на 2015-2018 роки;
- Програма розвитку транскордонного співробітництва Великоберезнянського району Закарпатської області на 2016-2020 роки;
- Програма розвитку транскордонного співробітництва Рахівського району Закарпатської області на 2016-2020 роки;
- Програма розвитку транскордонного співробітництва Свалявського району Закарпатської області на 2016-2020 роки тощо.

Таким чином, в сфері стратегічного планування українськими прикордонними регіонами досягнуто певних успіхів. Реалізація регіональних програм розвитку транскордонного співробітництва сприятиме подальшому підвищенню ефективності цього процесу на місцевому та державному рівнях.

Кожна з програм включає в себе певні тактичні цілі, досягнення яких сприяє вигідному позиціонуванню транскордонних регіонів. Так, до тактичних цілей транскордонних регіонів зазвичай відносять розвиток прикордонної торгівлі, відкриття нових пунктів пропуску через державний кордон, інформаційний розвиток тощо.

В регіональній програмі з міжнародного і транскордонного співробітництва Львівської області на 2015-2018 роки визначені такі тактичні цілі:

- активізація співпраці в рамках міжнародних, міжрегіональних організацій та єврорегіонів;
- проведення зустрічей, семінарів, конференцій із прикордонними регіонами-партнерами з питань транскордонного співробітництва;
- проведення спільних транскордонних заходів;
- задоволення науково-освітніх, культурних та мовних потреб закордонних українців;
- зміцнення взаємозв'язків закордонних українців з Україною;
- оновлення контенту мобільних виставкових стендів про Львівщину;
- двосторонні медійні проекти із регіонами-партнерами Львівської області та інші [21, с. 3-4].

Так само визначені тактичні цілі в регіональній цільовій програмі розвитку міжнародного співробітництва Івано-Франківської області на 2016-2020 роки:

- організація зустрічей і переговорів керівництва обласної державної адміністрації та обласної ради з делегаціями і представниками іноземних держав, міжнародних організацій, їх місій та представництв;
- організація роботи щодо розповсюдження інформації про область за кордоном з метою популяризації області та формування міжнародного позитивного іміджу;
- популяризація досягнень області в економічній, культурній, туристичній сферах;

- розробка й реалізація на території області заходів, пов'язаних із залученням міжнародної технічної допомоги та сприяння залученню в економіку області іноземних інвестицій тощо [22, с. 14].

Тактичні цілі прикордонних регіонів як суб'єктів господарювання визначають межу його розвитку завдяки сильним і слабим сторонам, за допомогою яких можна обрати найвигідніше позиціонування транскордонного регіону. Позиціонування на міжнародному ринку здійснюється за такими напрямками:

- внутрішнє позиціонування, яке передбачає виявлення ролі транскордонного регіону для внутрішніх цільових груп – населення, підприємців, громадськості, місцевої влади. Мета такого позиціонування полягає в вихованні патріотизму і, як наслідок, здобуття регіоном нових конкурентних переваг;
- макрорегіональне позиціонування, яке визначає роль і місце регіону в макрорегіоні. Важливим елементом такого позиціонування є визначення чіткої стратегії, програми регіонального маркетингу, реалізація яких сприятиме покращенню іміджу транскордонного регіону в країнах присутності;
- міжнародне позиціонування, інструментами якого є інтернаціональні рейтинги за різними характеристиками та сферами розвитку. На цьому рівні ефективним інструментом є відкриття представництв транскордонного регіону в крупних містах, тобто створення розвиненої інституційної бази [34, с. 57].

Отже, одним з основних елементів маркетингової концепції транскордонного регіону є активне формування його позиціонування як на місцевому, так і на зовнішньому рівнях. Розробка системи дієвих маркетингових інструментів та поступове їх впровадження призведе до здобуття регіонами додаткових конкурентних переваг та, як наслідок, покращить його імідж та імідж країн, адміністративні одиниці якого входять до складу транскордонного регіону.

Розробка та просування бренду транскордонного регіону – важливий етап в просуванні транскордонного регіону та створенні його позитивного іміджу.

Брендинг впливає не лише на маркетингову діяльність, але й на цілісний розвиток транскордонного регіону, що зумовлює розвиток різних параметрів його функціонування, включаючи активізацію зовнішньоекономічних взаємозв'язків між окремими підприємствами, інституціями та місцевими громадами загалом [24, с. 2].

До складу бренду транскордонного регіону можна віднести логотип, слоган, назву. Практичне застосування брендингу транскордонного регіону яскраво відображає бренд євро регіону «Буг» - “Business Valley BUG”, який характеризується відкритістю та потенціалом для розвитку бізнесу.

Важливою ланкою маркетингової концепції транскордонного регіону як суб'єкту господарювання є його ресурсна база та фінансове забезпечення. До ресурсів транскордонного регіону належать природні, трудові, фінансові, рекреаційні, матеріальні, інформаційні та інші ресурси, розташовані на території адміністративно-територіальних одиниць, що входять до складу регіону. Ефективне використання спільних ресурсів визначається як пріоритетний напрямок транскордонного співробітництва, який надає транскордонному регіону додаткових конкурентних переваг. Фінансування транскордонного співробітництва, з точки зору міжнародного маркетингу, передбачає залучення іноземних інвестицій, які розвивають інфраструктуру та підвищують конкурентоспроможність транскордонного регіону.

Як і в будь-якого суб'єкта господарської діяльності, у транскордонного регіону є цільовий ринок зі своїми споживачами. Так, цільовим ринком транскордонного регіону можна вважати іноземних інвесторів, власників фінансових або інших матеріальних ресурсів. А продукт, який транскордонний регіон продає своїм споживачам – це привабливі умови для вкладення капіталу.

Таким чином, маркетинг транскордонного регіону передбачає діяльність, яка реалізується певними суб'єктами від імені конкретного транскордонного регіону, з метою виявлення потреб цільових регіональних та транскордонних ринків («покупців»), як всередині регіону в його обох частинах (місцеві жителі, під-

приємці), так і за його межами (туристи, інвестори), та донесення до них інформації про регіон з метою його просування, підвищення конкурентоспроможності та якості життя мешканців [53, с. 4]. Маркетинг транскордонного регіону передбачає вивчення попиту і цін на продукцію всього регіону, а тому маркетинг в цьому випадку набуває міжнародної ознаки.

Міжнародний маркетинг як інструмент розвитку транскордонного співробітництва виконує 3 функції [52, с. 5]:

- аналітичну, яка передбачає проведення маркетингового аналізу різноманітних об'єктів;
- інформативну, яка полягає у забезпеченні маркетинговою інформацією цільових ринків (споживачів) як всередині, так і за межами регіону з метою цілеспрямованого впливу на них;
- соціальну, яка покликана підвищити самосвідомість та ідентифікацію мешканців з місцем проживання та життєдіяльності, тобто сформувати внутрішнє позиціонування транскордонного регіону.

Одним із вдалих маркетингових інструментів є створення транскордонних інформаційних центрів. Такі інфорцентри функціонують в німецько-французькому транскордонному регіоні (“Infobest Pamina”) та в польсько-білоруському транскордонному регіоні (Брестський Транскордонний інформаційний центр). Вони надають консультативно-методичну допомогу з підготовки проектів міжнародної технічної допомоги, займаються організацією семінарів та зустрічей на транскордонну тематику тощо.

Ще одним практичним прикладом ефективного маркетингу є створення маркетингових та комунікаційних агентств. Цей інструмент успішно використовується й на території України в рамках єврорегіону «Буг» (м. Шацьк). Такі агентства створені з метою проведення єдиної маркетингової політики в транскордонному регіоні та реалізації маркетингової стратегії.

Одним із ефективних інструментів транскордонної конвергенції регіонів є проведення різноманітних виставок і ярмарок. Метою виставки переважно є

створення та підтримка позитивного іміджу транскордонного регіону, просування бренду даного регіону, налагодження нових контактів з метою розвитку транскордонного співробітництва, стимулювання розвитку економіки транскордонного регіону тощо [52, с. 9].

Наведений інструмент міжнародного маркетингу активно застосовується на всій території України та завдяки ньому встановлюється стійкі партнерські відносини з країнами-сусідам, в тому числі й з Польщею, Словаччиною, Румунією та Угорщиною. Прикладом українського досвіду в виставковій сфері є Львівська торгово-промислова палата, яка з метою налагодження ділових контактів між представниками бізнесу країн-сусідів України, сприяння інтеграційним процесам у регіоні, вироблення ефективних механізмів реагування на актуальні зміни в Європі проводить щорічні Міжнародні Економічні Форуми. Ці Форуми стали традиційними заходами активізації транскордонного співробітництва у Центрально-Східній Європі. Так, в рамках XII Міжнародного Економічного Форуму «Стратегії. Інвестиції. Співробітництво» (12.10.2012) було розроблено виставковий стенд Львівської ТПП для представлення актуальної інформації про широкий спектр послуг [108].

Першим кроком впровадження маркетингової концепції в українсько-польському транскордонному регіоні є спільне проведення фінальної частини чемпіонату Європи з футболу в 2012 році. Цей приклад можна вважати промодційним заходом українсько-польського співробітництва в туристичній сфері. Результатом впровадження цього маркетингового механізму стало збільшення обсягів взаємної торгівлі товарами та послугами в прикордонних регіонах обох держав та набуття подальшого розвитку прикордонної інфраструктури. У перспективі це дає всі підстави очікувати на збільшення обсягів залучення в українсько-польський транскордонний регіон нових інвестиційних ресурсів, у тому числі й на основі реалізації спільних інвестиційних проектів.

В українсько-словацькому транскордонному регіоні маркетингові інструменти спрямовані на виконання інформативної функції. Так, з метою підвищення

поінформованості наукових та ділових кіл про низку технічних рішень, розроблених науковцями українських вищих навчальних закладів, ведеться робота щодо поширення відповідної інформації про них. Зокрема, були надіслані відповідні презентаційні матеріали до відділів міжнародної співпраці Словацької академії наук та Університету ім. Я. А. Коменського в Братиславі, а також Братиславського технічного університету інформацію про наукові розробки Національного технічного університету України „Київський політехнічний інститут”; поширювалася інформація про заходи у науково-технічній сфері, що проводилися обома сторонами [109].

Підсумовуючи вищесказане, необхідно відмітити важливість пошуку для України механізмів транскордонної конвергенції регіонів, що дозволить прикордонним регіонам впроваджувати ефективні управлінські підходи, підвищувати конкурентоспроможність територій, використовувати позитивний досвід країн-сусідів для підвищення економічного розвитку регіонів та їх іміджу. Використання інструментів міжнародного маркетингу сприятиме транскордонній конвергенції регіонів, підвищенню їх конкурентоспроможності та розвитку транскордонної співпраці. Враховуючи, що кожен транскордонний регіон за участю України має успішні приклади ефективного використання маркетингового інструментарію та реалізації спільних маркетингових стратегій, можна стверджувати що міжнародний маркетинг є ефективним інструментом розвитку транскордонного співробітництва України з країнами Європейського Союзу.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

В ході проведеного дослідження було виявлено, що під впливом світової економічної кризи глобалізаційні тенденції мають позитивний вплив в основному на регіональному рівні. Вивчення сучасних тенденцій розвитку транскордонного співробітництва в європейській практиці показало, що сучасному етапі розвитку міжнародних відносин держав притаманний дезінтеграційний характер, який передбачає роль регіонів як самостійних суб'єктів глобального середовища.

В роботі приведена детальна характеристика сучасних форм транскордонного економічного співробітництва, які успішно проявили себе на території Європейського Союзу. Особлива увага приділена Європейській політиці сусідства (ЄПС), яка є частиною сучасної зовнішньої політики Євросоюзу та передбачає розвиток двостороннього співробітництва між ЄС та кожною країною-партнером. Також, зроблений наголос на програмі Східного партнерства ЄПС, що особливо актуально для української економіки. Визначені основні цілі, пріоритети та напрями спільної діяльності в рамках зазначеної програми.

В роботі розкриті суть та основні компетенції органів управління транскордонним співробітництвом в Європі, серед яких Рада Європи, Європейська Комісія, Комітет Міністрів, Європейська Асоціація прикордонних регіонів тощо. Розгляд наведених організацій дає можливість підсумувати, що обов'язки регіонального розвитку та транскордонного співробітництва в Європейському Союзі чітко покладаються на регіональну владу або асоціації місцевих органів влади на регіональному рівні, що сприяє стійкому розвитку транскордонного економічного співробітництва як всередині, так і ззовні Європейського Союзу.

Виявлені основні чинники ефективності розвитку транскордонного співробітництва в європейській практиці, аналіз яких дав змогу стверджувати, що розвиток міжнародного транскордонного економічного співробітництва в країнах Європейського Союзу характеризується постійною розбудовою прикордонної

інфраструктури, вдосконаленням існуючих та впровадженням нових форм євро-регіональної співпраці, поширенням транскордонної торгівлі, розробленням та реалізацією різноманітних транскордонних програм у межах Європейської політики сусідства.

Зважаючи на те, що основною тенденцією розвитку транскордонного співробітництва країн як в межах Європейського Союзу, так і на світовому рівні є його поширення та поглиблення, була запропонована модель формування транскордонного співробітництва. Модель базується на концепції оптимізації системи транскордонного співробітництва, яку розробили дослідники Інституту транскордонного співробітництва (м. Ужгород). На основі цієї концепції було запропоновано розробити систему індексації та моніторингу транскордонного співробітництва Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини та України.

Побудована система складається з особливих та одиничних індексів транскордонного співробітництва, які розкривають повну картину рівня розвитку транскордонного співробітництва між Україною та сусідніми державами-членами Європейського Союзу. Проведення моніторингу передбачає збір достовірної інформації щодо географічного положення, історичних та культурних особливостей, правових основ, інфраструктурних характеристик та особливостей розвитку економічного співробітництва 16 адміністративно-територіальних одиниць п'яти держав.

Завдяки проведеному дослідженню за допомогою системи індексації та моніторингу транскордонного співробітництва Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини та України було визначено, що рівень ефективності транскордонної співпраці між прикордонними територіями цих країн потребує удосконалення.

Одним з можливих шляхів до підвищення ефективності транскордонного співробітництва України з країнами-сусідами є застосування сучасних інструментів міжнародного маркетингу.

Проведене дослідження показало, що для побудови ефективної маркетингової концепції транскордонного співробітництва необхідно розглядати транскордонний регіон як суб'єкт господарювання, який має певні ресурси, стратегічні

та тактичні цілі, оперує на певному конкурентному ринку з метою залучення нових клієнтів.

Одним з основних елементів маркетингової концепції транскордонного регіону є активне формування його позиціонування як на місцевому, так і на зовнішньому рівнях. Окрім цього, необхідною умовою ефективності транскордонного співробітництва є розробка та просування бренду транскордонного регіону, що сприяє створенню його позитивного іміджу.

Визначено, що найпоширенішим механізмом взаємодії для підвищення конкурентоспроможності транскордонного регіону є проведення спільних виставок і ярмарок .

Підсумком проведеного в другому розділі роботи дослідження можна вважати виявлену необхідність пошуку для України механізмів транскордонної конвергенції регіонів, що дозволить прикордонним регіонам впроваджувати ефективні управлінські підходи, підвищувати конкурентоспроможність територій, використовувати позитивний досвід країн-сусідів для підвищення економічного розвитку регіонів та їх іміджу.

РОЗДІЛ 3

РОЗВИТОК ТРАНСКОРДОННОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ-ЧЛЕНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

3.1. Транскордонне економічне співробітництво України з країнами Європейського Союзу в умовах процесів дезінтеграції та воєнної агресії

В сучасних умовах розширення процесів дезінтеграції постійно зростаючою стає роль транскордонного співробітництва регіонів, що, в свою чергу, відкриває нові можливості для активізації господарської діяльності на прикордонних територіях і підвищення їх конкурентоспроможності. Регіональна політика Європейського Союзу наприкінці минулого століття перейшла до нової парадигми – від застосування механізмів ліквідації диспропорцій регіонального розвитку шляхом міжрегіонального перерозподілу ресурсів до мобілізації природно-ресурсного потенціалу територій і застосування принципу субсидіарності [46, с. 3]. Формування політики регіонального розвитку в Україні має ґрунтуватися на основних досягненнях з цього напрямку в країнах Західної Європи, для яких транскордонне співробітництво як механізм економічної співпраці та економічного розвитку став пріоритетним.

Суттєво зросла роль транскордонного співробітництва України з країнами ЄС набуває в умовах повномасштабної війни .наряду з продовженням реалізації ряду програм і угод відбувається і переорієнтація співробітництва на військову і гуманітарну підтримку. Разом з тим, було призупинено з 4 березня 2022 року за рішенням Європейської комісії транскордонне і транснаціональне співробітництво з росією і Білоруссю. В результаті збройної агресії російської федерації проти України, Республіки Крим та м. Севастополя окуповано 17 тис. кв. кілометрів Донецької і Луганської областей, з Республікою Крим 43,7 тис. кв. кілометрів (7,2 % території України і 13% населення). Україна зазнала значних фінансових

втрат (27% промислового потенціалу Донбасу переміщено до російської федерації, сума збитків від втрати Криму і м. Севастополя становить 1 080 000 000 тис. гривень) [1].

Не зважаючи на тяжкі наслідки війни на території України, вона тим не менш розбудила нові стимули для розвитку транскордонного співробітництва з західними партнерами. До економічних стимулів додалися моральні і духовні цінності. З перших днів війни країни західного транскордонного співробітництва активно включилися в процеси надання допомоги Україні засобами ведення війни, гуманітарної підтримки населення, створені сприятливих умов для міграційних процесів. Уряди Румунії і Словаччини –боєприпаси, військову техніку, медичну допомогу, Угорщини-медичне обладнання, продукти харчування, засоби гігієни. Надзвичайну допомогу надав уряд Польщі, вже у березні 2022 року він передав: шоломи, міномети, гранатомети, БПЛА-комплекти тощо. Безпрецедентна допомога була надана країнами в прийнятті біженців. За даними Агенства ООН з початку агресії до травня 2023 року більше 8 млн. громадян України перетнули кордон [66]. З них Польща прийняла 1 600 біженців, Угорщина 180 163, Словаччина 128 169, Румунія 82 762. Країнами були створені максимально спрощені умови перетину кордонів. 24 березня 2022 р. євродепутати ухвалили рішення Комісії про «Згуртованість дій для біженців у Європі» (CARE), щодо перенаправлення коштів у країни ЄС, які надають прихисток біженцям у розмірі додаткових 10 млрд.євро з фонду REACT-EU [101].

Особливе значення для розвитку процесів транскордонного економічного співробітництва мають питання його правового забезпечення та формування законодавчого середовища. На сьогодні в Україні сформована досить розвинена нормативно-правова база з питань міжнародного транскордонного співробітництва (табл. 3.1). Вона включає в себе правові акти національного законодавства (закони, підзаконні акти тощо); правові інструменти Ради Європи, які були ратифіковані Верховною Радою України та стали частиною національного законодавства; дво- та багатосторонні угоди про транскордонне співробітництво, підписані Україною з іншими державами тощо.

Законодавче та нормативно-правове
забезпечення транскордонного
співробітництва в Україні

№, п/п	Нормативно-правовий акт	Сутність акту
1.	Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004	Визначає правові, економічні та організаційні засади транскордонного співробітництва. В законі вказані мета та принципи державної політики у сфері ТКС, сфери та організаційні форми ТКС, принципи та форми державної підтримки (державні програми розвитку). Також перераховані функції державних органів влади та суб'єктів ТКС у сфері державної підтримки співробітництва. Крім цього, Закон визначає джерела фінансового забезпечення ТКС.
2.	Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999	Визначає організацію, повноваження та порядок діяльності місцевих державних адміністрацій в питаннях, пов'язаних з транскордонним співробітництвом.
3.	Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997	Визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування, в тому числі з питань транскордонного співробітництва.
4.	Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991	Визначає систему регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні, включаючи зовнішню торгівлю; економічне та науково-технічне співробітництво; спеціалізацію та кооперацію в різних галузях та інше.
5.	Закон України «Про державний кордон України» від 04.11.1991	Визначає державний кордон та забезпечення його захисту, режим державного кордону та його перетинання тощо. Ст. 7 цього Закону визначає принципи взаємовідносин з суміжними державами, а ст.21 – порядок призначення та діяльності прикордонних представників України. Розділ III присвячений прикордонному режиму – правилам в'їзду, пересування, перебування та проживання у межах прикордонних територій.
6.	Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005	Визначає засади реалізації державної регіональної політики щодо стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій; заходи стимулювання розвитку депресивних регіонів та джерела їх фінансування та інше.

Продовження таблиці 3.1

7.	Постанова Верховної Ради України №1242-V «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про інтенсифікацію співробітництва України з Європейським Союзом у рамках євро регіонів та перспективи транскордонного співробітництва» від 27.06.2007	Визначає зазначене в назві співробітництво дієвим інструментом європейської інтеграції та регіонального розвитку. В Законі перераховані основні міжнародні документи, регулюючі ТКС з країнами ЄС та форми цього співробітництва. Перераховані рекомендації учасників парламентських слухань для прискорення розвитку ТКС та забезпечення ефективного функціонування євро регіонів в Україні.
8.	Указ Президента України №1236/2007 «Про заходи щодо активізації євроінтеграційного прикордонного співробітництва» від 19.12.2007	Визначає заходи щодо формування сприятливих умов для активізації євроінтеграційного прикордонного співробітництва, підвищення конкурентоспроможності економіки прикордонних територій.
9.	Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 та додатковий протокол до неї від 16.11.2009	В Хартії вказані домовленості держав-членів Ради Європи, що її підписали про особливості функціонування органів самоврядування в країнах, про права цих органів та зобов'язання. Додатковий протокол до Хартії регламентує домовленості країн про права участі у справах місцевих органів влади кожній зі сторін.
10.	Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями від 21.05.1980 та додаткові протоколи до неї (№1 від 09.11.1995, №2 від 05.05.1988 та №3 від 16.11.2009)	В Конвенції вказані погодження держав-членів Ради Європи, що підписали цю Конвенцію про підтримку та заохочення ТКС (ініціативи територіальних общин і властей та ін.). Також вказані домовленості сторін про усунення будь-яких труднощів здійснення ТКС; вказані типові міждержавні угоди та основні принципи співробітництва між місцевими органами влади. В додатковому протоколі №1 зазначені положення про повагу прав територіальних общин та властей укладати транскордонні угоди. Протокол №2 присвячений міжтериторіальному співробітництву, як виключенню з ТКС. Протокол №3 стосується об'єднань євро регіонального співробітництва (ОСС).

Джерело: складено автором за даними [64, с. 53; 3-16]

Останніми документами, які визначають управління розвитком транскордонного співробітництва є Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджену постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. №695 (2) та Державна програма розвитку транскордонним співробітництва на 2021-2027 роки, затверджену постановою Кабінету Міністрів від 14 квітня 2021 р. № 408. Метою програми є «підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів України шляхом активізації та розвитку транскордонного співробітництва, сприяння встановленню і поглибленню економічних, соціальних, наукових,

технологічних, екологічних, культурних, туристичних та інших відносин між суб'єктами та учасниками таких відносин України та інших держав в умовах співпраці» (1, с.5).

Значну частину законодавчої бази України щодо міжнародного транскордонного співробітництва формують міждержавні угоди (дод. А). Серед найважливіших міждержавних угод України для розвитку транскордонного співробітництва слід зазначити наступні:

- Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною і Угорською Республікою від 06.12.1992;
- Договір про відносини добросусідства та співробітництва між Україною і Румунією від 02.06.1997;
- Угода між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво між прикордонними областями України та адміністративно-територіальними одиницями Республіки Молдова від 11.03.1997;
- Угода про добросусідські відносини та співробітництво між Республікою Польща та Україною від 18.05.1992;
- Україною та Словацькою Республікою від 29.06.1993.

Більшість міждержавних транскордонних угод мають схожий характер та були укладені з прикордонними державами в різні періоди. Але існує велика кількість галузевих та вузько спрямованих угод, що передбачають співробітництво в певному проекті (наприклад, проект інтеграції нафтопроводів «Дружба та «Аркадія») чи сприяють участі країн в певних програмах (наприклад, програмах приватизації) та ін. В червні 2022 року Уряди України та Польщі підписали вісім угод у сферах енергетики, військово-оборонного комплексу, транскордонного та митного співробітництва, екологічної політики, відбудови України.

Управління транскордонним співробітництвом здійснюється в рамках міжурядових рад, комісій і робочих груп: Українсько-Словацька міжурядова комісія з питань транскордонного співробітництва, Українсько-Угорська міжурядова комісія з питань транскордонного і прикордонного співробітництва, Спільна Українсько- Польська координаційна міжурядова рада з питань міжрегіонального

співробітництва, Українсько-Румунська Міжурядова робоча група транскордонного та міжрегіонального співробітництва,

Пріоритетним напрямком транскордонного співробітництва є участь України в реалізації Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону та створення нової макрорегіональної Стратегії Європейського Союзу для Карпатського регіону.

Найбільш розповсюдженою формою транскордонного співробітництва в світі є створення єврорегіонів. Діяльність всіх єврорегіонів, в яких приймають участь адміністративні одиниці України, регулюється транскордонними угодами, що базуються на основних положеннях Європейської рамкової конвенції та відповідних міждержавних двосторонніх договорах між Україною та сусідніми державами. Діяльність цих єврорегіонів регламентується відповідними статутами, які мають певні відмінності між собою.

Чинна законодавча база з регулювання транскордонного економічного співробітництва в Україні достатньою мірою забезпечує можливість використання потенціалу транскордонного співробітництва для вирішення проблем прикордонних територій. Але, не дивлячись на це, подальшого нормативно-правового врегулювання потребують повноваження місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування щодо надання їм більшої самостійності у вирішенні спільних з регіонами сусідніх держав проблем. Нинішнє українське законодавство з питань транскордонного співробітництва також має бути адаптоване до стандартів Європейського Союзу та Ради Європи, що, в свою чергу, розширить правове поле транскордонного співробітництва в Україні. Крім цього, більш значного доопрацювання потребують механізми та інструменти реалізації співробітництва.

Транскордонне співробітництво має розглядатись як складовий елемент державної регіональної політики України. Це обумовлює необхідність подальшого розвитку національного законодавства України. Тому, вважаємо доцільним створення більш ефективної державної підтримки та посилення координації транскордонного співробітництва за участю центральних органів виконавчої влади,

зокрема Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, Міністерства економічного розвитку і торгівлі, Міністерства закордонних справ та інших.

Для ефективного функціонування механізмів міжнародного транскордонного співробітництва окрім досконалої законодавчої бази необхідною умовою є наявність в країні основних інституційних форм транскордонного співробітництва.

Елементарною формою співробітництва у транскордонному регіоні є встановлення безпосередніх контактів між суб'єктами транскордонного економічного співробітництва. В умовах відкритості кордону, у період до розширення Європейського Союзу до кордонів України, представники бізнес-середовища встановлювали між собою двосторонні угоди та налагоджували відносини переважно комерційного характеру. Пошук інших форм співпраці зумовив факт недостатньої відповідності зазначеної форми транскордонного співробітництва потребам і вимогам регіональної політики ЄС у прикордонних територіях.

Укладені між учасниками співробітництва транскордонні угоди при довгострокових планах і наявності спільних завдань чи проектів мають переважно рамковий характер. На сьогодні всі області України мають транскордонні угоди про співпрацю із сусідніми територіями суміжних країн в різних сферах.

За участю України створено 9 єврорегіонів, які охоплюють всі прикордонні території країни, з них 4 спільно утворені з країнами членами ЄС.(табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Єврорегіони, створені за участю України

№, п/п	Назва єврорегіону	Дата створення	Склад єврорегіону
1.	Карпатський єврорегіон	14.02.1993	Україна: Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька області Польща: Підкарпатське воєводство Словаччина: Кошицький та Пряшівський краї Угорщина: мєсьє Боршод-Абауй-Земплен, Хайду-Біхар, Хевеш, Яс-Надькун-Сольнок та Сабольч-Сатмар-Берег

			Румунія: повіти Біхор, Селаж, Сату-Маре, Марамуреш, Харгіта, Сучава та Ботошань
2.	Єврорегіон «Буг»	29.09.1995	Україна: Волинська область, Жоківський та Сокальський райони Львівської області Польща: Люблінське воєводство Білорусь: Брестська область
3.	Єврорегіон «Нижній Дунай»	14.08.1998	Україна: Одеська область Молдова: рай-н Вулканешти, Кагул, Кантемір Румунія: повіт Бреїла, Галац, Тульча-
4.	Єврорегіон «Верхній Прут»	22.09.2000	Україна: Чернівецька та Івано-Франківська області Румунія: Ботошанський та Сучавський повіти Молдова: Фалештський, Єдинецький, Глоденський, Окницький, Ришканський та Бриченський райони
5.	Єврорегіон «Дніпро»	29.04.2003	Україна: Чернігівська область росія: Брянська область Білорусь: Гомельська область
6.	Єврорегіон «Слобожанщина»	07.11.2003	Україна: Харківська область росія: Белгородська область
7.	Єврорегіон «Ярославна»	24.04.2007	Україна: Сумська область росія: Курська область
8.	Єврорегіон «Донбас»	29.10.2010	Україна: Луганська та Донецька області Росія: Ростовська область
9.	Єврорегіон «Дністер»	02.02.2012	Україна: Вінницька область Молдова: Сорокський, Флорештський і Шолдештський райони

Джерело: складено автором

Після початку повномасштабного вторгнення агресора на територію України з лютого 2022 року припинили своє існування єврорегіони «Ярославна», «Донбас», «Слобожанщина» та фактично під загрозою повного припинення «Дніпро» і «Чорне море».

Проблема єврорегіонів України, на думку багатьох дослідників, не стільки в їх кількісних параметрах, а, насамперед, у їх якісних, системних характеристиках. Важливими у цьому контексті є формування системи єврорегіонів України європейського рівня як складової ефективно діючої системи міжрегіонального співробітництва України та Європейського Союзу.

Так як Карпатський єврорегіон є одним з найбільших і перспективніших форм транскордонного співробітництва за участю України він, як видно з таблиці, охоплює п'ять країн з населенням близько 14,2 млн., загальною площею 145 тис. кв. кілометрів. Перевагами сусідства України з цими країнами є те, що всі вони є досить розвинутими, так за показниками ВВП на душу населення вони

знаходяться набагато попереду України (Польща 16 479 тис. долларів, Угорщина-16723, Румунія-11817, Україна-4830 станом на 2020 рік), що відкриває перед Україною перспективи покращення рівня життя населення. Україна в свою чергу є вигідним транспортним коридором між сходом і заходом, має велику протяжність кордонів. Великі можливості відкриваються для України і в плані участі в роботі багатьох міжнародних організаціях членами яких є країни—учасниці (ООН, МВФ, ЄС, НАТО, ОБСЄ, РЄ, Вишеградська група тощо)

Ще одна форма транскордонного співробітництва, що набула широкого поширення в Європі та світі – транскордонні кластери. В Україні також почалися процеси формування транскордонних кластерів.

В Україні формується логістичний кластер у Закарпатській області, туристично-рекреаційний кластер в українсько-польському транскордонному регіоні, туристичний кластер у Львівській області та інші.

Разом з тим, кластерна форма організації транскордонного співробітництва ще не набула достатнього застосування та поширення через відсутність досконалих інвестиційно-інноваційних механізмів формування та функціонування транскордонних кластерів та малу ефективність фінансових механізмів державного регулювання їх діяльності. Подальша робота щодо виявлення транскордонних кластерних ініціатив та розвитку транскордонних кластерів вимагає злагодженої та скоординованої роботи органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, представників бізнес-середовища тощо.

Як зазначалось раніше, найпростішою формою транскордонного співробітництва є прямі, безпосередні контакти суб'єктів та учасників, які при більш довгострокових планах і наявності певних спільних завдань чи проектів можуть укласти транскордонні угоди, а при необхідності реалізації спільних стратегій соціально-економічного та екологічного розвитку транскордонного регіону – створювати координуючі структури – органи транскордонного співробітництва [64, с. 90].

До таких структур відносяться нові форми транскордонного співробітництва – європейські угруповання територіального співробітництва (ЄУТС) та

об'єднання єврорегіонального співробітництва (ОЕС). Ці форми транскордонного співробітництва ще не дістали розвитку в Україні, яка є лише слухачем на засіданнях асамблеї ЄУТС Унр-Тіса-Тур-Слана. Для впровадження зазначених форм співпраці між регіонами України та країн Західної Європи необхідно прийняти Протокол №3 до Мадридської конвенції щодо транскордонного співробітництва між територіальними общинами, який передбачає створення подібних об'єднань на кордонах Європейського Союзу. Це дасть можливість Україні скористатись перевагами цього Протоколу, ставши офіційним членом наведеного вище ЄУТС. Крім того, перевагами ЄУТС і ОЕС зможуть скористатись українські єврорегіони, які зможуть перейти до нової форми співробітництва.

У цілому створення сприятливих умов для ефективної та взаємовигідної співпраці суб'єктів транскордонного співробітництва може бути досягнуто за умови проведення системних реформ в сфері внутрішньої регіональної політики України, шляхом здійснення наступних заходів:

- створення нових ефективних організаційно-правових та інституційних механізмів для здійснення міжнародного транскордонного співробітництва на основі адаптації українського законодавства до законодавства Європи;
- впровадження перерозподілу обсягу повноважень на користь органів місцевої влади, що створить юридичні основи для ефективного транскордонного та міжрегіонального співробітництва;
- впровадження нових заходів щодо стимуляції та досягнення нового рівня розвитку західного вектору інтеграції України шляхом укладання нових транскордонних угод та створення нових єврорегіонів за участю країн Західної Європи;
- розробка механізмів та інструментів державної підтримки діяльності єврорегіонів;
- впровадження чіткої та доступної системи транскордонної статистики для можливості оцінки соціально-економічного розвитку транскордонних регіонів;

- розробка чіткої методики виявлення транскордонних кластерів та механізмів їх підтримки;
- інформування громадськості стосовно пріоритетів державної регіональної політики України в галузі транскордонного співробітництва.

3.2. Стратегії розвитку транскордонного економічного співробітництва України з країнами-членами Європейського Союзу

Система індексації та моніторингу розвитку транскордонного співробітництва України з Польщею, Словаччиною, Румунією та Угорщиною стала підґрунтям для оцінки ефективності цієї співпраці як недостатньої. Така оцінка базується на бальних оцінках особливих індексів запропонованої моделі, які були отримані під час проведення моніторингу сучасної ситуації.

Враховуючи всі виявлені під час дослідження недоліки в розвитку транскордонного співробітництва, вважаємо необхідним розробити комплексну стратегію транскордонного економічного співробітництва України з країнами Європейського Союзу, яка б передбачала участь як держави, так і бізнесу та яка потребувала би впровадження як на державному, так і на місцевому (регіональному) рівнях.

Було виявлено, що першочергова проблема низького рівня розвитку транскордонного співробітництва полягає в недостатній підтримці держави, точніше недостатній стимуляції. Тому необхідним вважаємо впроваджувати ефективну державну політику розвитку та підтримки транскордонного співробітництва, заходи якої можна класифікувати на економічні, нормативно-правові та організаційні [50, с. 123].

Економічні заходи повинні переважати в системі державної політики розвитку та підтримки транскордонного економічного співробітництва. Важливим питанням розвитку транскордонного економічного співробітництва є засоби його фінансування. З метою забезпечення ефективної державної підтримки вва-

жаємо необхідним збільшити обсяги державного фінансування. Можливим заходом в цьому випадку вважаємо проведення бюджетної реформи, за допомогою якої можна досягти децентралізації фінансових потоків в державі. Також, судячи з досліджень зарубіжного досвіду з питань фінансування та підтримки транскордонного співробітництва державою, можливим вважаємо запровадити в Україні державну фінансову допомогу місцевим бюджетам прикордонних територій, які реалізують транскордонні проекти.

Окрім цього, система економічних заходів державної підтримки повинні передбачати формування сприятливого підприємницького середовища, спроможного стимулювати ділову активність населення і забезпечити розвиток підприємництва у малих прикордонних містах та на сільських територіях. Така діяльність досить успішно здійснювала на території Польщі відповідно до програми INTERREG. Це, у свою чергу, дозволяло збільшувати надходження до місцевих бюджетів за рахунок процвітання регіонів як наслідку ефективної реалізації транскордонної співпраці. Це дало змогу вирішити проблему обмежених фінансових ресурсів підприємницьких структур – суб'єктів транскордонного співробітництва [49, с. 126]. Тому, вважаємо можливим застосувати успішний зарубіжний досвід для підвищення ефективності транскордонного економічного співробітництва України з країнами Європейського Союзу.

Підтримка підприємств, що приймають участь у транскордонному співробітництві, повинна передбачати систему пільг (податкових, митних) та преференцій для таких суб'єктів господарювання. Це допоможе підприємцям працювати у сприятливіших умовах та налагоджувати підприємницьку діяльність у прикордонних регіонах.

Також існують певні проблеми з розвитком бізнес-інфраструктури та інноваційним розвитком українського бізнесу, про що свідчить незначна кількість впроваджених бізнес інновацій в прикордонних регіонах. Тому, вважаємо необхідним впровадити цільове фінансування інноваційних проектів в регіонах та надати малим та середнім підприємствам більше можливостей для участі в різноманітних транскордонних проектах і програмах.

Регіони, розташовані між Україною та її західними сусідами, володіють значним транзитним потенціалом. Зважаючи на це, необхідно підвищити ефективність використання економічних переваг України як транзитної держави, зокрема, її західних областей: прискорення будівництва об'їзних доріг (їх розширення та модернізації), забезпечення розвитку транспортної, придорожньої та виробничої інфраструктури; створення паритетного візового режиму для українських та іноземних учасників транскордонного співробітництва.

Також негативний вплив на розвиток транскордонного співробітництва в Україні оказують негативні тенденції природних коливань чисельності населення та міграційним спадом, які, в кінцевому підсумку, призводять до поширення нелегальної міграції. Тому, враховуючи таке положення речей, держава повинна розробити та запровадити ефективну систему протидії нелегальній міграції, наприклад, за рахунок підвищення ефективності роботи прикордонних служб.

З метою підвищення ефективності транскордонного співробітництва на західних кордонах України необхідно вживати сучасні інструменти міжнародного маркетингу. Слід запровадити систему стратегічного планування та прогнозування транскордонної співпраці та запровадити просту та доступну систему моніторингу вже реалізованих транскордонних проектів. Це можливо зробити в рамках обласних державних адміністрацій, на сайті яких необхідно розміщувати інформацію щодо реалізованих проектів та укладених угод між прикордонними органами та підприємствами прикордонних територій сусідніх держав.

Окрім економічних заходів державна політика активізації транскордонного співробітництва України з країнами Євросоюзу повинна передбачати певні організаційні заходи, які спрямовані на покращення інституційного та інфраструктурного забезпечення.

Так, в першу чергу, необхідно надати більше повноважень органам місцевого самоврядування, в яких повинні бути створені спеціальні підрозділи з транскордонного співробітництва. Також необхідно забезпечити ці підрозділи компетентними кадрами, які чітко розуміють особливості процесів транскордонного

співробітництва та об'єктивно оцінюють потреби та можливості прикордонних регіонів.

Інформаційні ресурси в процесі розвитку транскордонного співробітництва можна вважати одними з найважливіших. Для успішної реалізації транскордонної співпраці між Україною та західними суміжними країнами необхідно забезпечити регулярний обмін інформацією між суб'єктами співпраці та місцевими органами влади з питань соціально-економічного розвитку регіону. В першу чергу, для цього необхідно запровадити по обидва боки кордону інститут транскордонної статистики. Це можливо зробити шляхом створення спеціалізованого інформаційного сайту на декількох мовах, який містив би основну статистичну інформацію щодо різноманітних транскордонних процесів (обсяги прикордонної торгівлі та інвестицій на регіональному рівні, спільні транскордонні проекти та їх результати, заплановані заходи, результати діяльності єврорегіонів, інформація про спільні індустріальні парки, бізнес-інкубатори, логістичні центри тощо). Така інформаційна база сприятиме ефективності дослідження процесів транскордонного співробітництва та поширюватиме різнопланову інформацію серед суб'єктів транскордонної співпраці.

З метою забезпечення посилення координації в реалізації державної політики підтримки та активізації транскордонного співробітництва України на національному та регіональному рівнях необхідним є створення на загальнодержавному рівні відповідного органу, в компетенціях якого було б здійснення координації та контролю транскордонного економічного співробітництва на державному, регіональному та мікрорівні. Враховуючи те, що в Україні такий орган відсутній та створення його ускладнене великою кількістю організаційних проблем та проблем забезпечення, вважаємо можливим створити спеціальний департамент в структурі Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, який мав би власні представництва в прикордонних регіонах. За таких умов створення окремого органу не потрібно, потрібно лише виокремити певну кількість людей, які будуть компетентними в питаннях транскордонного співробітництва.

Не менш важливим, поруч з інституційним забезпеченням транскордонного співробітництва, є питання розвитку інфраструктури в прикордонних регіонах. Оцінка рівня розвитку існуючого інфраструктурного забезпечення між Україною, Польщею, Словаччиною, Румунією та Угорщиною показала, що спільне облаштування кордонів та прикордонної інфраструктури, зазвичай, відбувається в рамках спільних транскордонних програм («Польща-Білорусь-Україна», «Румунія-Україна-Республіка Молдова» тощо). Однак, кількість цих програм недостатня, тому прикордонна інфраструктура потребує більшої модернізації, окрім факту необхідності створення нових пунктів пропуску, особливо на українсько-румунському кордоні, де на 100 км приходиться менше 1 пункту пропуску. Окрім недостатньої кількості пропускних пунктів, в них занадто мала пропускна потужність. В зв'язку з цим на кордоні постійно виникають черги, що значно ускладнює процедуру перетину кордону та збільшує час перебування на КПП. Тому вважаємо необхідним приділити особливу увагу розвитку прикордонної інфраструктури під час розробки системи заходів для підвищення ефективності транскордонного співробітництва України з країнами Європейського Союзу.

Не менш важливими заходами держаної політики підтримки розвитку транскордонного економічного співробітництва є нормативно-правові, реалізація яких повинна сприяти ефективному розвитку та гарантіям прав суб'єктів економічної транскордонної співпраці.

Цьому питанню присвячений окремий розділ запропонованої в другому розділі моделі оцінки ефективності транскордонного співробітництва (табл. Г.5). Відомо, що Україна робить кроки з приведення власної законодавчої бази у відповідність європейським стандартам. Про це свідчить ратифікація нею Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями 21.09.1993 та трьох додаткових протоколів до цієї конвенції. Але окрім цих кроків необхідно також прийняти ряд важливих документів в сфері транскордонного співробітництва, таких як Національна стратегія формування та розвитку транскордонних кластерів та Державна стратегія кадрового забезпечення транскордонного економічного співробітництва.

Таблиця 3.4

Заходи державної політики розвитку та підтримки транскордонного економічного співробітництва

Вид заходів	Заходи
Економічні	<ul style="list-style-type: none"> – збільшити обсяги державного фінансування транскордонного співробітництва; – провести бюджетну реформу з метою децентралізації фінансових потоків; – ввести систему податкових і митних пільг та преференцій для суб'єктів транскордонного співробітництва; – впровадити цільове фінансування інноваційних проектів в регіонах; – підвищити ефективність використання економічних переваг: прискорити будівництво об'їзних доріг; забезпечити розвиток транспортної, придорожньої та виробничої інфраструктури; створити паритетний візовий режиму для українських та іноземних учасників транскордонного співробітництва; – впровадити систему стратегічного планування та прогнозування транскордонної співпраці.
Нормативно-правові	<ul style="list-style-type: none"> – удосконалити нормативно-правову базу в сфері транскордонного співробітництва; – прийняти Національну стратегію формування та розвитку транскордонних кластерів та Державну стратегію кадрового забезпечення транскордонного економічного співробітництва.
Організаційні	<ul style="list-style-type: none"> – надати більше повноважень органам місцевого самоврядування, в яких повинні бути створені спеціальні підрозділи з транскордонного співробітництва; – запровадити просту та доступну систему моніторингу реалізованих транскордонних проектів; – забезпечити регулярний обмін інформацією між суб'єктами співпраці та місцевими органами влади з питань соціально-економічного розвитку регіону; – запровадити по обидва боки кордону інститут транскордонної статистики; – створити на загальнодержавному рівні відповідний орган, в компетенціях якого було б здійснення координації та контролю транскордонного економічного співробітництва на державному, регіональному та мікрорівні.

Джерело: складено автором

Отже, узагальнюючи запропоновані заходи (див. табл. 3.4), спрямовані, в першу чергу, на державну підтримку розвитку транскордонного співробітництва та створення з боку держави сприятливих умов для ведення транскордонного бізнесу, варто зазначити, що запропоновані заходи принесуть бажаний результат лише в комплексі.

Підсумовуючи запропоновану стратегію державного рівня, варто зазначити, що до підвищення ефективності транскордонного співробітництва в Україні повинні докласти зусиль не тільки державні органи, але й самі суб'єкти господарської діяльності, які приймають участь у транскордонній співпраці.

Так, підприємства повинні проявляти ініціативу та займатися пошуком іноземних інвесторів з боку прикордонних регіонів сусідніх держав. Окрім цього, важливим є прийняття активної участі представників бізнес-середовища в виставках та ярмарках, які організовують торгово-промислові палати в регіонах з метою підвищення іміджу транскордонних регіонів та українських виробників в цілому. Варто зазначити, що підтримки розвитку транскордонної співпраці тільки з боку держави недостатньо та дуже важливими є налагодженні зв'язки на мікрорівні.

Основні стратегічні напрямки щодо розвитку транскордонного співробітництва в Україні зазначені в спеціальній державній програмі та регіональних програмах розвитку транскордонного та міжнародного співробітництва. Серед основних напрямків, які визначили на державному рівні:

- розширення інтеграційних процесів з метою підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення їх сталого розвитку на сучасній технологічній основі та високого рівня продуктивності праці і зайнятості населення;
- розбудова виробничої та соціальної інфраструктури регіонів;
- посилення взаємодії між учасниками транскордонного співробітництва у сфері підприємницької діяльності та туристичній галузі;
- модернізація і розвиток наявної транскордонної транспортної мережі для збільшення її пропускної спроможності;
- сприяння розвитку прикордонної інфраструктури з метою оптимізації режиму перетинання державного кордону особами, переміщення транспортних засобів і вантажів (товарів) та зменшення часу для проведення прикордонних процедур;

- створення спільної системи управління у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки;
- створення сприятливих умов для транскордонного співробітництва у сфері освіти, науки і культури;
- розроблення містобудівної документації прикордонних регіонів;
- активізація обміну інформацією, здійснення заходів щодо підвищення кваліфікації кадрів суб'єктів транскордонного співробітництва;
- забезпечення розвитку взаємодії між територіальними громадами [8].

Отже, аналіз розвитку транскордонного співробітництва України виявив необхідність його активізації та підвищення ефективності. Зважаючи на те, що наведені стратегічні напрямки Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки носять доволі формальний характер, пропонуємо надати їм практичної значимості та сформулювати наступним чином:

- здійснення заходів з адаптації до європейських стандартів існуючої в Україні нормативно-правової бази з питань транскордонного співробітництва;
- забезпечення системи інформування та моніторингу реалізації транскордонних проектів та впровадити інститут транскордонної статистики, що значно полегшить дослідження транскордонного співробітництва та дасть можливість приймати більш ефективні управлінські рішення з цього питання;
- створення інформаційних сайтів контрольних та пропускних пунктів, в яких будуть достовірні та правдиві дані щодо пропуску осіб через кордон, пропускної здатності пунктів та реалізації програм з їх модернізації;
- підвищення рівня державної підтримки підприємств та регіонів, які приймають участь у транскордонному співробітництві шляхом запровадження спеціальних програм фінансування;
- ефективна реалізація регіональних програм розвитку транскордонного співробітництва прикордонних регіонів України.

Враховуючи обраний євроінтеграційний напрямок України, встановлення тісних транскордонних відносин з країнами Європейського Союзу набувають особливого значення. Тому вважаємо доцільним спрямувати якомога більшу частину сил на налагодження стосунків з прикордонними регіонами країн-членів ЄС, тобто реалізувати наведену стратегію, в першу чергу, на західних державних кордонах України.

3.3. Управління ризиками транскордонного економічного співробітництва як засіб забезпечення його ефективності

В умовах посилення процесів глобалізації та інтеграції, а також економічної нестабільності, необхідністю стає формування ефективної моделі транскордонного економічного співробітництва, яка дозволить підсилити розвиток регіонів та повною мірою реалізувати потенціал транскордонної співпраці. Зважаючи на те, що Україна та західні країни-сусіди мають спільні історично-культурні надбання (див. табл. Г.3), потенціал транскордонного економічного співробітництва здатен розкритися повністю.

Одним з етапів побудови ефективної моделі транскордонного співробітництва є управління ризиками, які виникають під час транскордонної співпраці. Для цього необхідно, в першу чергу, визначити та описати можливі ризики, а потім розробити ефективну систему управління ними.

Відомо, що управління ризиками транскордонного економічного співробітництва спирається на низку засадничих принципів.

По-перше, за сучасних умов існування конкурентних відносин в переважній більшості галузей господарського життя уряди сусідніх країн (суб'єктів транскордонної співпраці) повинні створювати сприятливі умови для підприємців на території всього транскордонного регіону (окрім своїх мешканців, ще й для мешканців країн-партнерів) з метою збереження національних конкурентних пе-

реваг на світовому ринку. Тому, управління ризиками стає обов'язковим елементом забезпечення ефективності транскордонного економічного співробітництва.

По-друге, обов'язковою умовою ефективного управління ризиками транскордонного співробітництва є їх точне визначення, яке можливе лише у випадку, коли визначені цілі діяльності транскордонного регіону. Це пояснюється тим, що при відсутності цілі встановлення ризиків стає неможливим та окрім ризику недосягнення цілей неможливо визначити більше жодного.

І, по-третє, ризик-менеджмент транскордонного співробітництва вважається ефективним лише тоді, коли виявлені лише ті чинники ризику, які здатні вплинути на досягнення цілей, які поставили перед собою учасники транскордонного економічного співробітництва [31, с. 170].

Метою розвитку транскордонного співробітництва України на західних кордонах є поширення та поглиблення партнерських зв'язків із західними партнерами з метою вирішення спільних проблем та наближення соціально-економічного рівня розвитку української економіки до європейського згідно обраного євроінтеграційного курсу України. Але на шляху до досягнення зазначеної мети виникають певні складнощі та перешкоди.

Першою нагальною проблемою недостатнього рівня розвитку транскордонного співробітництва України з країнами Європейського Союзу є наявність бар'єрів, які перешкоджають активному використанню транскордонного потенціалу прикордонних регіонів. В першу чергу, це пов'язано з несиметричністю розвитку єврорегіонального співробітництва в Україні, що заважає рівномірному та збалансованому розвитку прикордонних територій. Таке положення речей пов'язано з відсутністю єдиного підходу в державі до стратегії розвитку транскордонного співробітництва та відсутністю єдності в баченні розвитку єврорегіонів та транскордонного співробітництва між державними та місцевими органами влади.

Окрім цього, Україні притаманне недостатнє використання можливостей єврорегіонального співробітництва та потенціалу транскордонних регіонів. Це

пов'язано з недооцінкою важливості транскордонного економічного співробітництва, яке відіграє роль важливого інструменту розвитку прикордонних територій. Тобто місцеве населення та представники місцевих органів влади прикордонних територій через недостатню поінформованість не надають розвитку транскордонного співробітництва важливого значення.

Також недосконалим залишається законодавче забезпечення транскордонного співробітництва в Україні. Не дивлячись на те, що серед п'яти досліджуваних країн лише Україна ратифікувала всі три додаткові протоколи до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, жодних підзаконних актів, які б давали можливість реалізувати положення Третього додаткового протоколу, досі не розроблено.

Невідповідність організаційного забезпечення єврорегіонального співробітництва по різні боки кордону на заході України ускладнює процес взаємодії між суміжними прикордонними територіями та веде до зменшення рівню впливу транскордонного співробітництва на соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів України. Мова йде про необхідність проведення реформи місцевого самоврядування в Україні з метою децентралізації влади та зміни адміністративно-територіального устрою. Проведення цієї реформи допоможе усунути організаційні бар'єри для більш ефективного функціонування транскордонного економічного співробітництва.

Окрему групу проблем на шляху до підвищення ефективності транскордонного співробітництва України з країнами Європейського Союзу створює недосконалий механізм фінансування транскордонних проектів з української сторони, яка повинна забезпечити як мінімум 10% від загальної суми фінансового забезпечення. Враховуючи те, що фінансування транскордонного співробітництва в Європейському Союзі забезпечується різними інструментами (такими як INTERREG), відсутність подібних інструментів в Україні зменшує активність української сторони в реалізації спільних транскордонних проектів та веде до зниження можливості залучення фінансової підтримки із структурних фондів

ЄС. Однією з причин такого положення речей є недостатність повноважень місцевих органів влади щодо бюджетного забезпечення регіонального розвитку.

Окрім цього, повільний розвиток транскордонного економічного співробітництва України з країнами Європейського Союзу пов'язаний з недосконалістю транскордонної інфраструктури та затягненням процесу візової лібералізації. Проведене індексне дослідження (дод. Г) показало, що недоліки інфраструктурного забезпечення прикордонних регіонів значно знижують ефективність транскордонної співпраці між Україною та Польщею, Словаччиною, Румунією і Угорщиною. Враховуючи те, що стандарти ЄС регламентують кількість пунктів пропуску в розмірі 1 на 22-27 км, прикордонної інфраструктури на українсько-словацькому, українсько-польському, українсько-угорському та українсько-румунському кордонах не достатньо (див. дод. Г.9). Тому особливої актуальності набуває необхідність збільшення кількості прикордонних пунктів пропуску та їх облаштування відповідно до сучасних європейських стандартів безпеки та якості надання послуг.

Особливої загрози економічній безпеці прикордонних регіонів та зниженню ефективності транскордонного економічного співробітництва створює невпорядкована міжрегіональна мобільність економічно активного населення. Так, більшість досліджених прикордонних адміністративно-територіальних одиниць Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини та України характеризуються природним та міграційним спадом чисельності населення (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Природні та міграційні коливання чисельності населення прикордонних адміністративно-територіальних одиниць Польщі, Румунії, Словаччини,

Угорщини та України в 2020 році

Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Природний приріст/спад, осіб	Міграційний приріст/спад, осіб
Україна	Волинська область	- 395	177
	Івано-Франківська область	- 896	274
	Закарпатська область	- 254	- 67
	Львівська область	- 2 180	1 543
	Одеська область	- 1 813	- 19
	Чернівецька область	- 467	56

Угорщина	Медьє Саболч-Сатмар-Берег	- 698	978
Словаччина	Кошицький край	1 233	- 148
	Пряшівський край	2 390	- 1 670
Польща	Люблинське воєводство	- 2 279	- 5 851
	Підкарпатське воєводство	1 592	- 5 075
Румунія	Повіт Ботошань	- 1 271	- 1 328
	Повіт Марамуреш	- 1 269	4 263
	Повіт Сату-Маре	- 868	3 344
	Повіт Сучава	810	133
	Повіт Тульча	- 948	- 273

Джерело: побудовано автором за даними [89, 100 -108]

Також негативний вплив на розвиток транскордонного економічного співробітництва оказує недостатність економічної складової транскордонних проєктів, переважна більшість яких має культурну та соціальну спрямованість. Наприклад, транскордонні програми в рамках програми транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна 2014-2020» передбачають просування місцевої культури та історії, просування та збереження природного спадку, підтримку розвитку охорони здоров'я та соціальних послуг, вирішення спільних проблем безпеки та інше [41].

Негативний вплив на ефективність процесів транскордонного економічного співробітництва також здійснює надмірна концентрація капіталу, інтелектуальних, трудових ресурсів і випереджальний розвиток ділової активності в окремих регіонах і великих містах, що веде до падіння економічної активності й загострення соціальних проблем у менш розвинених регіонах і на периферії.

Отже, базуючись на розглянутих вище проблемах розвитку транскордонного економічного співробітництва та проведеному індексному дослідженні ефективності транскордонного співробітництва Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини та України, можемо визначити основні ризики, під впливом яких знижується ефективність ТКС (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Ризики транскордонного економічного співробітництва України з
країнами Європейського Союзу

Група ризиків	Ризики
Демографічні	- втрати людського капіталу;

	<ul style="list-style-type: none"> - зниження активності міжособистісних транскордонних контактів; - втрати робочого місця через вплив іноземної робочої сили.
Правові	<ul style="list-style-type: none"> - невідповідності національного законодавства європейським стандартам; - законодавчого обмеження повноважень органів місцевої влади; - відсутності правового регулювання з питань транскордонного економічного співробітництва; - наявності правових колізій вітчизняного законодавства та законодавства країн-сусідів.
Інфраструктурні	<ul style="list-style-type: none"> - не усунення недосконалості прикордонної інфраструктури; - зменшення пропускну здатності КПП; - невідповідності прикордонної інфраструктури європейським нормам.
Економічні	<ul style="list-style-type: none"> - не використання транзитного потенціалу; - втрати потенціальних бізнес-партнерів; - нерівномірного та розбалансованого розвитку прикордонних територій; - не участі в транскордонних проектах через нездатність до фінансування; - втрати інвестиційної привабливості; - погіршення іміджу прикордонних територій України всередині транскордонних регіонів.
Криміногенні	<ul style="list-style-type: none"> - поширення корупції та службових зловживань в прикордонних органах; - збільшення обсягів товарів, незаконно перевезених через кордон (контрабанди) - поширення неконтрольованої нелегальної міграції.

Джерело: складено автором

Таким чином, підвищення ефективності транскордонного економічного співробітництва можливо досягнути за умови управління наведеними в таблиці 3.6 ризиками, що в кінцевому підсумку призведе до встановлення соціально-економічної стабілізації розвитку прикордонних регіонів та їх конвергенції з прикордонними регіонами суміжних країн.

Для мінімізації демографічних ризиків необхідним вважаємо забезпечити належні умови праці та підвищити рівень життя населення прикордонних регіонів до європейського рівня. Враховуючи те, що міграційний спад в прикордонних територіях України характеризується, зазвичай, процесами трудової міграції (особливо це стосується українсько-польського прикордоння), вважаємо необ-

хідним створити належні умови праці, що сприятиме працевлаштуванню українців всередині країни та ввести жорсткіші вимоги щодо прийому на роботу іноземців. Таким чином можливо буде зменшити ризики можливої втрати робочого місця через наплив іноземної робочої сили та залишити якомога більше людського капіталу всередині прикордонного регіону.

Під час проведення дослідження було виявлено, що підвищенню ефективності транскордонного економічного співробітництва сприяє встановлення контактів на найнижчому рівні – міжособистісному. Тому, в першу чергу, необхідно докласти зусиль до скорочення терміну отримання дозволів на місцевий прикордонний рух з 30 до 10 днів. Для полегшення процедури оформлення цього дозволу необхідно створити електронний сервіс, за допомогою якого органи видачі дозволів на МПП зможуть пришвидшити його оформлення. Окрім цього, для інтенсифікації міжособистісних контактів потрібно продовжувати проводити спільні культурно-масові заходи із залученням населення прикордонних територій по обидва боки кордону.

Управління правовими ризиками повинно передбачати, в першу чергу, проведення реформи органів місцевого самоврядування з метою досягнення децентралізації влади. Це дозволить органам місцевого самоврядування керувати процесами транскордонного співробітництва власних прикордонних регіонів в межах власних повноважень. Окрім цього, завдяки реформі влада на місцях зможе самостійно визначити пріоритетні напрямки розвитку власного регіону та забезпечити фінансування транскордонних проектів. Але, необхідно зауважити, що для ефективного використання бюджетних коштів необхідно також виокремити спеціальну структуру, яка відповідатиме за розвиток транскордонного співробітництва в регіоні та буде підконтрольною створеному в рамках Міністерства економічного розвитку і торгівлі департаменту транскордонного співробітництва. Таким чином, шляхом залучення кваліфікованих кадрів з питань транскордонної співпраці можливо перейти на якісно новий рівень планування та реалізації транскордонних процесів.

Також, для мінімізації ризику виникнення правових колізій вітчизняного законодавства та законодавства сусідніх країн необхідно створити спеціальний комітет з питань транскордонного співробітництва в конкретному транскордонному регіоні, який матиме юридичну силу та прийняті їм рішення будуть мати не тільки рекомендаційний характер (як рішення Спільних міждержавних комісій з різних питань на суміжних з Україною територіях), але й зможуть впливати на рішення місцевих властей (наприклад, щодо відповідальності за порушення законодавства тієї чи іншої сторони).

Зменшення інфраструктурних ризиків можливе лише за умови виконання попередніх пунктів та за умови рівноправної та взаємовигідної співпраці між прикордонними регіонами прикордонних країн. Враховуючи те, що розбудова прикордонної інфраструктури на українсько-румунському, українсько-словацькому, українсько-польському та українсько-угорському спільному державному кордоні відбувається лише в рамках програм транскордонного співробітництва, які фінансуються фондами Європейського Союзу, необхідно заохотити представників бізнес-середовища прикордонних регіонів України приймати участь в цій розбудові. Так, наприклад, підприємство, яке приймало участь в модернізації якого-небудь прикордонного пункту пропуску та займається зовнішньоекономічною діяльністю, що передбачає регулярний перетин кордону та митне оформлення, повинно отримати певні привілеї під час перетину кордону (зменшення мита на 5-10% чи право на першочерговий перетин кордону). Такі заходи дозволять залучити до процесу розвитку транскордонного співробітництва представників бізнесу. Витрати, які понесе держава, якщо зменшить мито, компенсуються коштами, які підприємство витратить на модернізацію прикордонної інфраструктури (так званий «підприємницький кредит», який виведе на новий рівень державно-приватні відносини).

Зрозуміло, що мінімізувати більшу частину економічних ризиків неможливо за сучасних умов нестабільності української економіки. Згідно Європейській асоціації бізнесу [87], Індекс інвестиційної привабливості України віднови-

вся до «ковідного» значення але 80% підприємців вважають інвестиційний клімат країни не сприятливим, через податковий тиск, поширення корупції та відсутність стійкої динаміки у впровадженні реформ.

Окрім цього, також нестійкими є показники транскордонної торгівлі та особливо незадовільним є рівень розвитку сучасних форм транскордонного співробітництва. Особливо важливим питанням є створення спільних індустріальних парків, науково-дослідних закладів, бізнес-інкубаторів всередині транскордонного регіону, діяльність яких буде спрямована на пошуки та розробку засобів підвищення ефективності транскордонного економічного співробітництва.

Отже, для управління економічними ризиками транскордонного співробітництва необхідно, в першу чергу, забезпечити стабільний соціально-економічний розвиток в країні та збалансований розвиток регіонів, а вже потім спроваджувати заходи з інтенсифікації процесів транскордонної співпраці.

Щодо мінімізації криміногенних ризиків Державною прикордонною службою України та Державною фіскальною службою робляться певні спроби. Так, створення антикорупційного сервісу «Пульс» сприяло запобіганню більше 100 службових порушень за рік. Тому, знову ж таки, для подолання корупції в системі прикордонних органів замало зусиль лише місцевих органів влади та внутрішньоструктурних органів Державної прикордонної служби. В першу чергу, необхідно сприяти подоланню цього явища на державному рівні, що можливо досягнути лише за умови структурного реформування. Так само як і подолання процесів тінізації економіки.

Таким чином, управління зазначеними ризиками транскордонного економічного співробітництва призведе до підвищення його ефективності та, як наслідок, створить додаткові конкурентні переваги для прикордонних регіонів України та держави в цілому.

Отже, з метою врахування інтересів усіх суб'єктів регіональної політики та забезпечення транскордонної конвергенції регіонів необхідним вважаємо забезпечити впровадження запропонованої стратегії підвищення ефективності тра-

нскордонного економічного співробітництва України з сусідніми країнами-членами Європейського Союзу шляхом узгодження інтересів держави та місцевих органів самоврядування, а також інших суб'єктів транскордонного співробітництва, зокрема підприємств та місцевого населення прикордонних регіонів. Окрім цього, особливої уваги необхідно приділити «проблемним секторам», таким як розбудова прикордонної інфраструктури та інтенсифікація економічного співробітництва.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

За сучасних умов поширення глобалізаційних процесів особливого значення набуває підвищення рівня соціально-економічного розвитку регіонів та поглиблення процесів транскордонного економічного співробітництва. Аналіз умов розвитку транскордонного співробітництва в Україні, проведений в третьому розділі роботи, показав, що нормативно-правова база України з питань транскордонної співпраці є досить розвиненою. Це підтверджується тим, що вона включає в себе правові акти національного законодавства, правові інструменти Ради Європи, ратифіковані Україною та численні багатосторонні міжнародні угоди.

Так, в першому пункті третього розділу наводиться характеристика основних елементів законодавчого та нормативно-правового забезпечення транскордонного співробітництва в Україні, перераховані основні міждержавні угоди, які передбачають транскордонне співробітництво. Окрім цього, проаналізований рівень розвитку наявних в Україні організаційних форм транскордонного економічного співробітництва, таких як двосторонні угоди, єврорегіони, транскордонні кластери тощо.

Було визначено, що на території України зареєстровано 10 єврорегіонів. На сьогодні дія тих з них, які знаходяться на східних кордонах України, тимчасово призупинена. Також в першому пункті зазначено, що Україна приймає участь в п'ятьох транскордонних кластерах – туристичному та будівельному на сході, логістичному в Закарпатській області, туристичному у Львівській та туристично-рекреаційному на українсько-польському кордоні. Враховуючи вище сказане, можна зробити висновок про необхідність подальшого розвитку сучасних форм міжнародного транскордонного економічного співробітництва з країнами Європейського Союзу.

Другий пункт третього розділу присвячений розробці стратегій транскордонного економічного співробітництва України з країнами Європейського Со-

юзу. Розроблена стратегія заснована на висновках, які були отримані під час індексації та моніторингу системи транскордонного співробітництва України, Польщі, Румунії, Словаччини та Угорщини.

Було визначено, що розроблена стратегія повинна мати комплексний характер та має передбачати участь в її реалізації як держави, так і бізнесу та яка потребувала би впровадження як на державному, так і на місцевому (регіональному) рівнях. Таким чином, розроблена стратегія передбачає економічні, нормативно-правові та організаційні заходи.

До основних економічних заходів, які повинні переважати в стратегії, відноситься збільшення обсягів державного фінансування шляхом проведення бюджетної реформи для подальшої децентралізації фінансових потоків. Також необхідно мірою було визначено запровадження в Україні державної фінансової допомоги місцевим бюджетам прикордонних територій, які реалізують транскордонні проекти. Окрім цього, згідно стратегії, необхідно заохочувати підприємства до участі у транскордонному співробітництві шляхом запровадження системи пільг та преференцій для таких суб'єктів господарювання. Важливою ланкою запропонованої стратегії є залучення до процесу співробітництва малого та середнього бізнесу, яким необхідно надати більше можливостей участі у транскордонних проектах і програмах.

Особливої уваги заслуговує передбачена стратегією необхідність запровадження системи стратегічного планування та прогнозування транскордонного економічного співробітництва. Було визначено, що це можливо зробити в рамках обласних державних адміністрацій прикордонних регіонів.

Не менш важливим кроком реалізації запропонованої стратегії є створення на загальнодержавному рівні відповідного органу, в компетенціях якого було б здійснення координації та контролю транскордонного економічного співробітництва на державному, регіональному та мікрорівні.

Отже, узагальнюючи запропоновані заходи, спрямовані, в першу чергу, на державну підтримку розвитку транскордонного співробітництва та створення з

боку держави сприятливих умов для ведення транскордонного бізнесу, варто зазначити, що запропоновані заходи принесуть бажаний результат лише в комплексі.

В останньому пункті третього розділу визначені основні ризики транскордонного економічного співробітництва України з країнами Європейського Союзу та описані заходи з їхнього управління для забезпечення ефективності транскордонних процесів.

Тут описані основні проблеми, які стримують розвиток та підвищення ефективності транскордонного економічного співробітництва на західних кордонах України, серед яких:

- розбалансованість соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів сусідніх держав;
- недосконалість законодавчого забезпечення транскордонного співробітництва в Україні;
- недосконалий механізм фінансування транскордонної співпраці;
- низький рівень розвитку прикордонної інфраструктури;
- недостатність економічної складової спільних транскордонних проектів за участю України та країн Європейського Союзу тощо.

Всі визначені в ході проведення дослідження ризики за ознакою природи чинників впливу були класифіковані на демографічні, правові, інфраструктурні, економічні та криміногенні. Також, біло виявлено, що процес управління ризиками транскордонного економічного співробітництва повинен здійснюватися на основі системного підходу. В першу чергу, повинно усунути розбалансованість рівня соціально-економічного розвитку регіонів, а потім проводити локалізовані заходи з підвищення ефективності транскордонного економічного співробітництва України з країнами ЄС, такі як:

- створення належних умов праці, що сприятиме працевлаштуванню українців всередині країни та введення жорсткіших вимог щодо прийому на роботу іноземців;

- скорочення терміну отримання дозволів на місцевий прикордонний рух з 30 до 10 днів;
- проведення реформи органів місцевого самоврядування з метою досягнення децентралізації влади;
- створення спеціального комітету з питань транскордонного співробітництва в конкретному транскордонному регіоні, який матиме юридичну силу та прийняті їм рішення будуть мати не тільки рекомендаційний характер;
- заохочення представників бізнес-середовища до процесу підвищення ефективності транскордонного співробітництва тощо.

Отже, в результаті проведеного в третьому розділі дослідження було виявлено, що реалізація всіх зазначених заходів дозволить мінімізувати ризики транскордонного економічного співробітництва та, як наслідок, підвищити його ефективність на західних кордонах України.

ВИСНОВКИ

На сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин між країнами світу їм притаманний глобалізаційний характер, який веде за собою підвищення міжнародної конкурентної боротьби одночасно з швидким поширенням кризових явищ по всьому світу. Проведене комплексне дослідження особливостей процесів транскордонного співробітництва показало, що багатьом країнам сьогодні властивий глокалізаційний характер, згідно якому підвищується роль регіонів у забезпечення соціально-економічного розвитку держав.

В першому розділі роботи описані теоретичні засади сучасних концепцій транскордонного співробітництва, наведена власна сконструйована категорія «міжнародне транскордонне економічне співробітництво», охарактеризовані основні цілі, форми та суб'єкти транскордонної співпраці та окрема увага приділена аналізу найпоширенішої форми транскордонного співробітництва – єврорегіону.

Під час дослідження суті сучасних концепцій транскордонного співробітництва країн було розглянуто десятки підходів до визначення цієї економічної категорії та окрема увага приділена розгляду сучасних теорій економічного розвитку, які слугують науковим підґрунтям транскордонних досліджень та регіональної політики.

Також, в першому розділі роботи наводиться детальна характеристика понять прикордонного та транскордонного співробітництва, рівнів реалізації транскордонної співпраці та основних суб'єктів і форм міжнародного транскордонного економічного співробітництва.

Окремий пункт роботи присвячений розгляду найпоширенішої форми транскордонного співробітництва – єврорегіон. Проведені дослідження показали, що єврорегіони ще далекі від повного успіху в досягненні своїх цілей, але проводиться робота по вдосконаленню цієї форми співпраці.

В другому розділі роботи приводяться результати дослідження сучасних тенденцій розвитку транскордонного економічного співробітництва в європейській практиці, побудована модель індексації та моніторингу розвитку транскордонного співробітництва Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини та України і проаналізована можливість застосування принципів міжнародного маркетингу як інструменту управління розвитком транскордонного співробітництва.

Серед основних тенденцій розвитку транскордонного співробітництва в Європейському Союзі, що були виявлені в ході дослідження, можна назвати такі:

- сучасна регіональна політики Європейського Союзу опирається на систему децентралізації влади, стимулюючи, тим самим, міжнародне співробітництво регіонів у транскордонному форматі;
- частиною сучасної зовнішньої політики Європейського Союзу є Європейська політика сусідства (ЄПС), яка спрямована на зміцнення відносин та зближенні Європи з її сусідами для спільної вигоди та в спільних інтересах;
- найвагоміший внесок в фінансування проектів і програм ЄПС, вносять Інструмент розвитку співробітництва (19,1%) та Європейський інструмент сусідства (15%);
- стійку правову та інституційну базу для розвитку транскордонного економічного співробітництва створюють Рада Європи, Європейська Комісія, Комітет Міністрів та Асоціація європейських прикордонних регіонів;
- головною особливістю розвитку транскордонного співробітництва всередині Європейського Союзу вважається відсутність бар'єрної функції внутрішніх кордонів тощо.

Розгляд тенденцій розвитку транскордонної співпраці в Європі супроводжується аналізом прикордонної інфраструктури сусідніх з Україною країн-членів ЄС і характеристикою основних тенденцій в транскордонній торгівлі. Окрім цього, приводяться приклади успішного функціонування форм транскордонного співробітництва в Європейському Союзі, серед яких єврорегіони «Маас-Рейн» та

«Померанія», деякі Європейські угруповання територіального співробітництва та найуспішніші транскордонні кластери. Також окрема увага приділена характеристиці інструменту фінансового забезпечення транскордонної співпраці в Європі – INTERREG.

До власних розробок кваліфікаційної роботи відноситься описана в другому розділі модель формування транскордонного співробітництва в сучасних умовах глобалізації. Вона побудована на основі концепції оптимізації транскордонної співпраці, запропонованої дослідниками Інституту транскордонного співробітництва в м. Ужгород та складається з 7 особливих індексів, 44 одиничних індексів та 128 індикаторів. Представляє собою систему індексації та моніторингу розвитку транскордонного співробітництва 16 адміністративно-територіальних одиниць п'яти держав за основними групами чинників, таких як географічне та демографічне середовище, конфліктогенні чинники, економічне та правове середовище тощо. Загальний індекс розвитку ТКС був розрахований на основі середніх показників кожного особливого та одиничного індексів.

Проведене індексне дослідження дало змогу зробити висновок про недостатність розвитку транскордонного економічного співробітництва на західних кордонах України та спричинило розробку системи дієвих заходів для підвищення ефективності транскордонної співпраці.

Одним з можливих інструментів управління розвитком транскордонного співробітництва був визначений міжнародний маркетинг. Для визначення інструментів міжнародного маркетингу, які сприятимуть розвитку транскордонного економічного співробітництва Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини та України транскордонні регіони за участю зазначених країн розглядалися як окремі суб'єкти господарювання.

Таким чином було виявлено, використання таких інструментів міжнародного маркетингу, як брендинг та ефективне позиціонування транскордонних регіонів сприятиме транскордонній конвергенції регіонів, підвищенню їх конкурентоспроможності та розвитку транскордонної співпраці.

Загальним підсумком проведеного в другому розділі роботи дослідження можна вважати виявлену необхідність пошуку для України механізмів транскордонної конвергенції регіонів, що дозволить прикордонним регіонам впроваджувати ефективні управлінські підходи, підвищувати конкурентоспроможність територій, використовувати позитивний досвід країн-сусідів для підвищення економічного розвитку регіонів та їх іміджу.

Третій розділ роботи присвячений аналізу сучасних умов розвитку транскордонного економічного співробітництва в Україні, розробці стратегії транскордонної співпраці прикордонних регіонів України із суміжними регіонами європейських країн та визначенню основних ризиків транскордонного співробітництва та заходів з їх управління.

Дослідження умов розвитку транскордонної співпраці на території України показало, існує необхідність подальшого розвитку сучасних форм міжнародного транскордонного економічного співробітництва з країнами Європейського Союзу та гармонізації українського законодавства з питань ТКС з європейським.

Розроблена в другому пункті третього розділу стратегія передбачає систему заходів, комплексне запровадження яких зможе підвищити ефективність транскордонного співробітництва України з країнами Європейського Союзу.

Всі визначені в ході проведення дослідження ризики за ознакою природи чинників впливу були класифіковані на демографічні, правові, інфраструктурні, економічні та криміногенні, ефективне управління якими призведе до підвищення ефективності транскордонної економічної співпраці на західних кордонах України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки - Офіційний вісник України, 2020р. №67 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-п#Text>
2. Закон України «Про державний кордон України» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1777-12>
3. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
4. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
5. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
6. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/annot/2850-15>
7. Закон України «Про транскордонне співробітництво» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>
8. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки . URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1088-2010-п/page>
9. Договір між Україною і Республікою Польща про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань . URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/616_208/conv
10. Договір між Україною і Словацькою Республікою про режим українсько-словацького Державного кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань . URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/703_001/conv
11. Договір між Україною і Угорською Республікою про режим українсько-угорського державного кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань . URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/348_636/conv

12. Договір між Україною і Угорською Республікою про режим українсько-угорського державного кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань . URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/348_636/conv
13. Додатковий протокол до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами та органами влади від 9.11.1995 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994-099>
14. Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_946
15. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_106
16. Європейська хартія місцевого самоврядування – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_036
17. Постанова ВРУ «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про інтенсифікацію співробітництва України з Європейським Союзом у рамках євро регіонів та перспективи транскордонного співробітництва» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1242-v>
18. Постанова ВРУ «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: "Транскордонне співробітництво як чинник євроінтеграційних процесів України" - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1537-19#Text>
19. Протокол №2 до Європейської рамкової конвенції про ТКС – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_520
20. Протокол №3 до Європейської рамкової конвенції про ТКС – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_947
21. Регіональна програма з міжнародного і транскордонного співробітництва, європейської інтеграції на 2015 – 2018 роки / Львівська обласна рада, 2015. – 43 с.

22. Регіональна цільова програма розвитку міжнародного співробітництва в Івано-Франківській області / Івано-Франківська обласна державна адміністрація, 2015. – 15 с.
23. Україна і Східне партнерство: візія 2025 року. Аналітичне дослідження// ГО «Рада зовнішньої політики “Українська призма”», Офіс Фонду Конрада Аденауера в Україні.— Київ, 2021.— 68 с.
24. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про правила місцевого прикордонного руху. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/616_138
25. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про місцевий прикордонний рух. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/642_062/para2#n2
26. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про правила місцевого прикордонного руху. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/348_072
27. Угода між Україною і Словацькою Республікою про місцевий прикордонний рух . URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/703_076
28. Угода між Урядом України і Урядом Румунії про спрощений порядок перетинання спільного державного кордону громадянами, які проживають у прикордонних районах і повітах. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/642_051/conv
29. Угода між Урядом України і Урядом Угорської Республіки про спрощений порядок перетинання державного кордону громадянами, які проживають у прикордонних областях. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/348_009/conv
30. Указ президента України «Про заходи щодо активізації євроінтеграційного прикордонного співробітництва». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1236/2007>

31. Артёмов І.В. Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України: монографія / І.В. Артёмов. – Ужгород: Погліграфцентр «Лі-ра», 2009. – 257 с.
32. Бабанська О.В. Формування моделі транскордонного співробітництва в умовах глобалізації / О.В. Бабанська // Вісник ОНУ імені І.І. Мічникова. – 2015. – Т.20. – Вип. 5. – С. 167-171.
33. Бабанська О.В. Транскордонне співробітництво в ЄС: механізм функціонування та етапи становлення/ О.В. Бабанська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2017. – Вип. 11. – С. 6-10.
34. Боджидарнік Т. Розвиток прикордонних регіонів на засадах маркетингової концепції / Т. Боджидарнік, В. Левчук // Прикладна економіка. – 2013. - №7. – С. 56-60.
35. Волкова, Н. Транскордонне співробітництво України з країнами ЄС в умовах російсько-української війни. // Економіка та суспільство, - 2023.- №48. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-52>
36. Газуда М.В. Теоретичні підходи до сутності транскордонного і прикордонного співробітництва / М.В. Газуда // Сталий розвиток економіки. – 2012. - № 1(11). – С. 108-111
37. Гоблик В.В. Маркетинговий механізм становлення та розвитку транскордонного регіону / В.В. Гоблик, М.М. Наливайко // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. - №7. – С. 85-87.
38. Гоблик В.В. Специфіка прикордонної торгівлі в транскордонному просторі України з ЄС / В.В. Гоблик, І.Р. Тимченко // Регіональна економіка. – 2013. - №1. – С. 195-200.
39. Дербак В. І. Транскордонне співробітництво: теоретико-методологічний аспект // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Право. Ужгород, 2022. Вип. 71. – С. 342–347.
40. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / за ред. З.С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 820 с.

41. ПТС Програма транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна» 2014-2020. URL: <https://www.pbu2020.eu/ua/pagesnews/462>
42. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості: науково-аналітичне видання / наук. ред Сторонянська І.З. – Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», 2022. – 70 с.
43. Ільченко Н.М. Транскордонне співробітництво в Україні: перспективи розвитку євро регіонів / Н.М. Ільченко // Державне будівництво. – 2012. – №2. – С. 37-48.
44. Індексні дослідження транскордонного співробітництва – [І. Артёмов, Р. Бенко, І. Вовканич та ін.]; за ред. Устича С.І. – Ужгород, 2012. – 243 с.
45. Калат Я.Я. Вплив євро регіонального співробітництва на розвиток прикордонних регіонів України / Я.Я. Калат // Регіональна економіка. – 2015. - №3. – С. 109-115
46. Кіш Є. Формування транскордонного співробітництва України / Є.Кіш, В.Ковач // Геополітика України: історія і сучасність. – Вип.4. – Ужгород: ЗакДУ. – 2011. – С. 243-250
47. Колодяжна В. Транскордонне співробітництво України: поняття, види, форми / В. Колодяжна // Історико-правовий часопис. – 2013. - №1. – С. 11-15.
48. Коляда С.П. Погляд на управління транскордонним регіоном як суб'єктом господарювання / С.П. Коляда, Т.О. Пасічник, Г.Я. Глуха // Європейський вектор економічного розвитку. – 2011. - №3 (11). – С. 111-118.
49. Лутчак В.Ф. Організаційно-правові механізми економічного транскордонного співробітництва: дис. канд. наук з держ. управ-ня: 25.00.02/Лутчак Василь Федорович. –Львів, 2015.– 198 с.
50. Маєв А.П. Євро регіон як інструмент європейської регіональної політики / А.П. Маєв // Актуальні проблеми державного управління. - 2013. - Вип. 2. - С. 101-105.

51. Макота Г.З. Напрями регіонального співробітництва між Україною та ЄС / Г.З. Макота // Модернізація системи державного управління: теорія та практика. – Львів: ЛРІДУ НАДУ. – 2014. – ч. 2 – С. 51-56.
52. Мікула Н.А. Маркетингові інструменти транскордонної конвергенції регіонів / Н.А. Мікула, О.І. Пастернак // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2011. - №5 (91). – С. 3-13
53. Мікула Н.А. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: монографія / Н.А. Мікула. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
54. Мікула Н.А. Транскордонне співробітництво України в контексті євроінтеграції: монографія / Н.А. Мікула, В.В. Засадко. – К.: НІСД, 2014. – 316 с.
55. Мікула Н.А. Транскордонне співробітництво: посібник / Н.А. Мікула, В.В. Толкованов. – К.: ПЦ «Крамар». – 2011. – 260 с.
56. Носа Н. Посібник з транскордонного співробітництва «Карпати 2003-2011» / Н. Носа, М. Лендшел, В. Чопак, О. Беда, Т. Коша, І. Ілько [та ін.]. – Ужгород: «Ліра», 2005. – 70 с.
57. Огнева Н.Ф. Организационные аспекты развития трансграничного сотрудничества / Н.Ф. Огнева // Теория и практика общественного развития. – 2014. - №2. – С. 394-396.
58. Оптимізація системи транскордонного співробітництва: концепція та її пілотна імплементація – [С.І. Устич, О.П. Білак, С.В. Віднянський та ін.]; - за ред. Устича С.І. – Ужгород, 2012. – 118 с.
59. Пахомов Ю. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі / Ю. Пахомов, Д. Лук'яненко, Б. Губський. – К.: Україна, 1997. – 237 с.
60. Покатаєв П.С. Єврорегіон як важлива складова регіональної політики / П.С. Покатаєв, І. П. Кринична // Державна політика. – 2013. - №1 (18). – С. 98-102
61. Посібник з транскордонного співробітництва / [Н. Носа, М. Лендшел, Т. Коша та ін.]; за ред. В. Чопака. – Ужгород: «Ліра», 2005. – 70 с.
62. Рекомендації щодо впровадження нових форм транскордонного співробітництва / Кол. авторів за ред. д.е.н., проф. Мікули Н.А. / НАН України. Ін-т регіональних досліджень – Львів, 2010. – 150 с.

63. Розвиток транскордонного співробітництва з новими державами-членами ЄС: метод. рек. / авт. кол.: В.М. Кривцова, О.М. Овчар, О.А. Остапенко та ін. – К.: НАДУ. – 2009. – 40 с.
64. Розвиток транскордонного співробітництва: наук.-аналіт. доп./НАН України. ДУ «Інс-т регіон. дослід. ім. М. І. Долішнього»; наук. редактор В.С. Кравців. – Львів, 2015. – 52 с.
65. Рябінін Є.В. Транскордонне співробітництво в системі процесів регіональної інтеграції України (політологічний аналіз) / Є.В. Рябін. – Маріуполь, 2011. – 157 с.
66. Ситуація з біженцями в Україні. // Портал оперативних даних. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
67. Старостіна А.О. Міжнародне економічне транскордонне співробітництво: суть, зміст, форми, суб'єкти // А.О. Старостіна, О. Бабанська // Вісник Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка: Економіка. – 2014. - №9 (162). – С. 6-10.
68. Стрижиченко Н.О. Єврорегіон як форма транскордонного співробітництва / Н.О. Стрижиченко // БізнесІнформ. – 2012. - №7. – С. 61-64.
69. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні: наукова доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. – Львів, 2015. – 204 с.
70. Тищенко О.П. Північно-східне транс-кордонне співробітництво України: очікування та реалії / О.П. Тищенко, Т.О. Королюк // Академічний огляд. – 2014. - №2(41). – С. 126-134.
71. Толкованов В. В. Роль єврорегіонів у розвитку транскордонного співробітництва / В. В. Толкованов // Актуальні проблеми державного управління. - 2014. - Вип. 3. - С. 136-139.
72. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Румунією . URL: <http://romania.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ro/trade>

73. Черномаз П.О. Міжрегіональне транскордонне співробітництво в Європі: від єврорегіонів до об'єднань єврорегіонального співробітництва / П.О. Черномаз // Регіон – 2011: стратегія оптимального розвитку:– Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. – С. 55-58.
74. Association of European Border Regions: regions list. URL: http://www.aebr.eu/en/members/list_of_regions.php
75. BDL – Local Data Bank . URL: <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>
76. Boudeville J. Problems of regional economic planning / J. Boudeville, 1992. – Edinbyrgh. – 192 p.
77. Denis de Rougemont. Lettre ouverte aux Européens / Denis de Rougemont. – Éditions Albin Michel, 1970.
78. Gabbe J. Cross-Border cooperation in Europe / J. Gabbe // Workshop: Euroregions: experiences and lessons Institut Universitari d'Estudis Europeus. University of Barcelona. – 2005. – P. 1–14.
79. Komornitcki T. Granice Polski : analiza zmian przenikalnosci w latach 1990–1996 / T. Komornitcki. – PAN, IgiPZ, Warsaw, 1999. – 347 p.
80. Luis De Sousa. Understanding European Cross-border Cooperation: A Framework for Analysis / Luis De Sousa, 2012. – Journal of European Integration – 20 p.
81. Perroux Francois. A new concept of development: basic tenets / Francois Perroux, 2014. – V. 105. – New York: Routledge – 358 p.
82. Pottier Pierre. Axes de communication et développement économique / Pierre Pottier // Revue économique. — 1963. — V. 14. —P. 58-132.
83. Ratti R. Theory and Practice of Transborder Cooperation / R. Ratti, S. Reichmann. – Basel and Frankfurt a. M, 1993.
84. The Global Innovation Index 2015: Effective Innovation Policies for Development / INSEAD. – Geneva, 2016. – 453 p.
85. Tschudi H-M. Promoting transfrontier co-operation: an important factor of democratic stability in Europe / H-M. Tschudi, 2002. – Strasbourg. – 24 p.
86. Euregio Meuse-Rhin – офіційний сайт. URL: <http://www.euregio-mr.com/>

87. European Business Association – Індекс інвестиційної привабливості України відновився до «ковідного» значення. URL: <https://eba.com.ua/indeks-investytsijnoyi-pryvablyvosti-ukrayiny-vidnovyvsvya-do-kovidnogo-znachennya/>
88. European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC) . URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/european-territorial/egtc/
89. Euroregion Pomerania – офіційний сайт. . URL: <http://www.pomerania.org.pl>
90. EU Neighbourhood Info Centre. News Service. - The European Neighbourhood Instrument (ENI) . URL: http://www.enpi-info.eu/main.php?id_type=2&id=402#TheENI
91. Euregio Meuse-Rhin – офіційний сайт. . URL: <http://www.euregio-mr.com/>
92. European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC) . URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/european-territorial/egtc/
93. Euroregion Pomerania – офіційний сайт. . URL: <http://www.pomerania.org.pl>
94. Hungarian Central Statistical Office . URL: <https://www.ksh.hu/>
95. International trade in goods – Eurostat. Statistic Explained . URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_goods
96. Interreg : European Territorial Co-operation. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/european-territorial/
97. National Institute of Statistics . URL: <http://www.insse.ro/cms/en/content/official-statistics-romania>
98. Statistical Office of the Slovak Republic . URL: <https://slovak.statistics.sk>
99. The World Bank Group . URL: www.worldbank.org/
100. Vernon’s Product-Cycle Paradigm and the Political Economy of Trade: A Comment on Alan Deardorff’s «Market Access for Developing Countries». URL: <http://www.hks.harvard.edu/m-rcbg/Conferences/trade/Comment.pdf>

101. War in Ukraine: MEPs unlock emergency funds for refugees. //News European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220321IPR25919/war-in-ukraine-meps-unlock-emergency-funds-for-refugees>
102. Головне управління статистики в Волинській області. URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua>
103. Головне управління статистики в Закарпатській області. URL: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua>
104. Головне управління статистики в Івано-Франківській області. URL: <http://www.ifstat.gov.ua>
105. Головне управління статистики в Львівській області. URL: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua>
106. Головне управління статистики в Одеській області. URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>
107. Головне управління статистики в Чернівецькій області. URL: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua>
108. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Угорщиною. URL: <http://hungary.mfa.gov.ua/ua/ukraine-hu/culture>
109. Львівська торгово-промислова палата . URL: <http://lcci.com.ua/zvit/>
110. Науково-технічне співробітництво між Україною та Словаччиною . URL: <http://slovakia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-sk/science>
111. Стратегія програм територіального співробітництва країн Східного партнерства – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.eaptc.eu/struct_file.php?id=84

ДОДАТКИ

Додаток А

Конструювання категорії «транскордонне економічне співробітництво»

Таблиця А.1

Структура категорії «транскордонне економічне співробітництво» в підходах різних авторів

№	Автор, рік, вид наукової праці / поняття	Суть явища	Зміст явища	Результат явища
1	2	3	4	5
1.	Cross-border governance in the European Union, edited by Oliver Kramtsch and Barbara Hooper, London: Routledge, 2004. – 236 p	інструмент	прискорення темпів економічного розвитку периферійних районів	з метою поступового подолання їх відставання від більш розвинутих територій, а також отримання додаткових переваг від міжнародної співпраці в рамках особливих інституційних міжнародних утворень
2.	Luis De Sousa (2012): Understanding European Cross-border Cooperation: A Framework for Analysis, Journal of European Integration – 20 p.	добровільний процес	в якому національні або субнаціональні територіальні одиниці без об'єднання суверенітету в наднаціональний орган діють спільно	для досягнення спільної мети або вигоди
3.	Practical Guide to Transfrontier Cooperation (2006) / Council of Europe – 67 p.	одна з форм співпраці	в рамках прикордонних «простору зайнятості та послуг», через який проходять всі види міжнародних потоків	-
4.	Sonya Gerfert (2009). Cross-Border Cooperation: Transforming Borders. – 45 p.	процес спільної роботи чи спільних дій	крізь кордони двох або більше країн або регіонів	для досягнення спільної мети або вигоди
5.	Tschudi H-M. Promoting transfrontier co-operation: an important factor of democratic stability in Europe. – Strasbourg, 4-6 June 2002	дво-, три- або багатостороннє співробітництво	між місцевими та регіональними органами влади, що здійснюється у географічно суміжних територіях	-
6.	Артьомов І.В. Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України: монографія / І.В. Артьомов. – Ужгород: Погіграфцентр «Ліра», 2009. – 257 с.	спільні дії	між територіальними об'єднаннями або органами влади, які здійснюють свої функції в межах місцевості або регіону і визначаються як такі внутрішнім законодавством відповідної держави	в контексті розвитку добросусідських відносин
7.	Артьомов І.В. Транскордонне співробітництво як важливий чинник підвищення регіональної конкурентоспроможності / І.В. Артьомов // Науковий вісник Ужгородського університету: Історія. – 2013. - №2(31). – С. 44-51	спеціальна система взаємодії	між регіонами суміжних держав, пов'язаних спільним відрізком міждержавного кордону	спрямована на вирішення конкретної проблеми транскордонного характеру або співпрацю в окремій галузі
1	2	3	4	5

8.	Гавкалова Н.Л. Трансграничное сотрудничество между Украиной и Россией: проблемы и перспективы / Н.Л. Гавкалова // Евразийская экономическая интеграция. – 2013. - №4 (21). – С. 114-120	найважливіший напрямок інтеграційної стратегії держави та її регіонів	яке передбачає введення спеціальних інструментів регулювання соціально-економічних процесів	та забезпечення їх стійкості, сприятливого інвестиційного клімату, формування та розвиток бізнес-середовища регіону
9.	Газуда М.В. Теоретичні підходи до сутності транскордонного і прикордонного співробітництва / М.В. Газуда // Сталий розвиток економіки. – 2012. - № 1(11). – С. 108-111	відносини, спільні дії	між суб'єктами різних країн що потребують перетину кордону, або діють паралельно в межах міжнародних програм, і здійснюються на рівні територіальних громад, їх представницьких органів та місцевих органів державної влади співпрацюючих країн (кількість не обмежена)	-
10.		співробітництво	яке здійснюється через кордон, потребує його перетину, проходження та розташування й визначене відповідним напрямком дії	-
11.	Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / за ред. З.С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 820 с.	специфічна сфера міжнародної діяльності	яка здійснюється на регіональному рівні	-
12.	Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями. – Мадрид, 21 травня 1980 р.	будь-які спільні дії	між територіальними властями або громадами, які є під юрисдикцією двох або кількох Договірних Сторін	спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин та укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей
13.	Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 02.12.2012 – ВВР. – 2014. - №4.	спільні дії	між територіальними громадами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством	спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин
14.	Ільченко Н.М. Транскордонне співробітництво в Україні: перспективи розвитку євро регіонів / Н.М. Ільченко // Державне будівництво. – 2012. – №2. – С. 37-48	важливий елемент інтеграційного процесу	що здійснюється шляхом оптимального поєднання можливостей і ресурсів прикордонних регіонів суміжних країн	допомагає розв'язанню спільних проблем і сприяє соціально-економічному розвитку цих регіонів
1	2	3	4	5

15.	Колодяжна В. Транскордонне співробітництво України: поняття, види, форми / В. Колодяжна // Історико-правовий часопис. – 2013. - №1. – С. 11-15	одна із важливих складових частин процесів європейської інтеграції	яка розвивається на основі транскордонних зв'язків, що виникають у сфері політики, економіки, охорони навколишнього середовища, культури, освіти, демографічного регулювання, в інших галузях у межах певного транскордонного простору	-
16.	Лагно В.Т. Прикордонне та транскордонне співробітництво в регіональному розвитку / В.Т. Лагно // Теорія і практика державного управління. – 2012. - №4(39). – С. 475-481	одна з форм інтеграційної взаємодії регіонів суміжних держав	через коопераційні, виробничі та інші зв'язки окремих господарюючих суб'єктів	-
17.	Литвин М.М. Прикордонна діяльність держави: теоретичний аспект / М.М. Литвин // Стратегічні пріоритети. – 2014. - №1 (30). – С. 141-149	співробітництво	між місцевою, регіональною й державною владою	метою якого є розвиток інтеграційних процесів чи спільне вирішення проблем у великих групах регіонів
18.	Лутчак В.Ф. Організаційно-правові механізми економічного транскордонного співробітництва: дис. канд. наук з держ. управ-ня: 25.00.02 / Лутчак Василь Федорович. – Львів, 2015. – 198 с.	кооперація	у всіх сферах життя, в будь-який момент, та при залученні усіх суб'єктів, які здійснюють свою активність у безпосередньому сусідстві з кордоном	-
19.	Макота Г.З. Напрями регіонального співробітництва між Україною та ЄС / Г.З. Макота // Модернізація системи державного управління: теорія та практика. – Львів: ЛРІДУ НАДУ. – 2014. – ч. 2 – С. 51-56	найважливіший пріоритет Європейського інструменту сусідства та партнерства	передбачає такі пріоритетні напрями співпраці:	сприяння економічному та соціальному розвитку в прикордонних територіях; вирішення спільних проблем; забезпечення ефективності та безпеки кордонів; розвиток контактів між людьми
20.	Мікула Н.А. Транскордонне співробітництво України в контексті євроінтеграції: монографія / Н.А. Мікула, В.В. Засадко. – К.: НІСД, 2014. – 316 с.	специфічна сфера зовнішньоекономічної, політичної, екологічної, культурно-освітньої та інших видів міжнародної діяльності	яка здійснюється на регіональному рівні і яка, охоплюючи всі загальні її форми, відрізняється необхідністю та можливостями більш активного їх використання, а також низкою особливостей: наявністю кордону і необхідністю його облаштування, спільним використанням природних ресурсів	і спільним вирішенням проблем екологічної безпеки, більш широким взаємним спілкуванням населення сусідніх держав та особистими зв'язками людей тощо.
21.	Огнева Н.Ф. Организационные аспекты развития трансграничного сотрудничества / Н.Ф. Огнева // Теория и практика общественного развития. – 2014. - №2. – С. 394-396	дво-, трьох- чи багатостороннє співробітництво	між регіонами	-
1	2	3	4	5

22.	Олійник Ю. Транскордонне співробітництво як чинник відносин Асоціації України та ЄС / Ю. Олійник // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2013. - №25 – С. 135-140	спільні дії держав-сусідів	між їх територіальними громадами, місцевими і регіональними органами державної, зокрема, виконавчої влади у межах компетенцій, визначених їх національним законодавством, що є актуальним і для України	спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин
23.	Розвиток транскордонного співробітництва: наук.-аналіт. доп./НАН України. ДУ «Інс-т регіон. дослід. ім. М. І. Долішнього»; наук. редактор В.С. Кравців. – Львів, 2015. – 52 с.	інструмент	-	підвищення конкурентоспроможності прикордонних територій
24.	Старостіна А.О. Міжнародне економічне транскордонне співробітництво: суть, зміст, форми, суб'єкти // А.О. Старостіна, О. Бабанська // Вісник Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка: Економіка. – 2014. - №9 (162). – С. 6-10	процес формування міжнародних регіональних відносин	між суб'єктами (місцеві і регіональні органи влади, територіальні общини, громадські організації, підприємці) двох або більше країн, що мають спільні кордони, з приводу розробки спільних стратегій, пріоритетних напрямків і програм розвитку територій на основі оцінки їх загального потенціалу, виявлення сильних і слабких сторін, визначення синергетичного ефекту від їх використання, виявлення ризиків	з метою реалізації соціально-економічних інтересів всіх учасників співробітництва, оформлених відповідними угодами, що не суперечать діючим законодавствам країн
25.	Стрижиченко Н.О. Єврорегіон як форма транскордонного співробітництва / Н.О. Стрижиченко // БізнесІнформ. – 2012. - №7. – С. 61-64	взаємоузгоджена діяльність	органів декількох прикордонних регіонів із широким залученням місцевої спільноти	спрямована на спільне вирішення питань економічного, соціального, культурного, екологічного розвитку даних територій
26.	Стрижиченко Н.О. Транскордонне співробітництво: сутність та форми / Н.О. Стрижиченко // Збірник наукових праць ЧДТУ: Економічні науки. – 2013. – №34 (1). – С. 164-167	специфічна сфера зовнішньоекономічної діяльності	яка передбачає спільні дії між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади прикордонних регіонів України та територіальними громадами, відповідними органами влади прикордонних регіонів інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством	щодо встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між ними шляхом реалізації спільних програм транскордонної співпраці
27.	Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні: наукова доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. – Львів, 2015. – 204 с.	один із важливих стратегічних напрямів розвитку прикордонних регіонів	-	який створює додаткові можливості вирішення проблемних питань щодо умов життєдіяльності прикордонних регіонів та інтенсифікації інтеграційних процесів Україна-ЄС у регіональному вимірі
1	2	3	4	5

28.	Тищенко О.П. Північно-східне транскордонне співробітництво України: очікування та реалії / О.П. Тищенко, Т.О. Королюк // Академічний огляд. – 2014. - №2(41). – С. 126-134	інструмент	-	спрямований на досягнення максимального зближення соціально-економічного розвитку регіонів, тобто подолання будь-яких обмежень у торговельно-економічній співпраці
29.	Шуба М.В. Транскордонне співробітництво: “Think Global, Act Local” / М.В. Шуба // БізнесІнформ. – 2014. - №9. – С. 21-25	складова системи міжнародних відносин	у формі існуючих або потенційних економічних і гуманітарних видів взаємодії між суб'єктами міжрегіональної співпраці суміжних держав	-

Класифікація існуючих підходів до визначення категорії «транскордонне економічне співробітництво»

№	Автор, рік	Суть явища								Наявність змісту	Наявність результату
		інструмент	процес	співпраця, співроб-во кооперація	спільні дії	комплекс заходів	напрямок інтеграц. стратегії	специфіч. сфера ЗЕД	складова системи МВ		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	Oliver. Kramsch, Barbara Hooper, 2004	+								+	+
2.	Luis De Sousa, 2012		+							+	+
3.	Council of Europe, 2006			+						+	-
4.	Sonya Gertfert, 2009				+					+	+
5.	Tschudi Н.-М., 2002			+						+	-
6.	Артёмов І.В., 2009				+					+	+
7.	Артёмов І.В., 2013			+						+	+
8.	Гавкалова Н.Л., 2013						+			+	+
9.	Газуда М.В., 2012				+					+	-
10.				+						+	-
11.	Варналія З.С., 2007							+		+	-
12.	Рада Європи, 1980				+					+	+
13.	Верховна Рада України, 2004				+					+	+
14.	Ільченко Н.М., 2012						+			+	+
15.	Колодяжна В., 2013						+			+	-
16.	Лагно В.Т., 2012						+			+	-
17.	Литвин М.М., 2014			+						+	+
18.	Лутчак В.Ф., 2015			+						+	-
19.	Макота Г.З., 2014						+			+	+
20.	Мікула Н.А., Засадко В.В., 2014							+		+	+
21.	Огнева Н.Ф., 2014			+						+	-
22.	Олійник Ю, 2013				+					+	+
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Таблиця А.3

Оцінка існуючих підходів до визначення категорії «транскордонне економічне співробітництво»

№	Автор, рік	Оцінка (бали)				
		наявність компонентів	поширеність визначення	теоретична обґрунтованість	практична доступність	сумарна оцінка
1	2	3	4	5	6	7
1.	Oliver. Kramsch, Barbara Hooper, 2004	5	2	3	3	13
2.	Luis De Sousa, 2012	5	1	4	4	14
3.	Council of Europe, 2006	3	2	3	4	12
4.	Sonya Gerfert, 2009	5	4	3	3	15
5.	Tschudi H.-M., 2002	3	5	4	4	16
6.	Артьомов І.В., 2009	5	5	5	5	20
7.	Артьомов І.В., 2013	5	5	5	5	20
8.	Гавкалова Н.Л., 2013	5	3	4	5	17
9.	Газуда М.В., 2012	3	4	4	4	15
10.		3	2	4	5	14
11.	Варналія З.С., 2007	3	3	5	4	15
12.	Рада Європи, 1980	5	5	5	5	20
13.	Верховна Рада України, 2004	5	5	5	5	20
14.	Ільченко Н.М., 2012	5	3	4	5	17
15.	Колодяжна В., 2013	3	4	4	4	15
16.	Лагно В.Т., 2012	3	2	3	3	11
17.	Литвин М.М., 2014	5	3	2	3	13
18.	Лутчак В.Ф., 2015	3	3	4	3	13
19.	Макота Г.З., 2014	5	4	3	5	17
20.	Мікула Н.А., Засадко В.В., 2014	5	5	5	5	20
21.	Огнева Н.Ф., 2014	3	3	3	1	10
22.	Олійник Ю., 2013	3	4	5	5	17
23.	Кравців В.С., 2015	5	2	3	4	14
24.	Старостіна А.О., Бабанська О., 2014	5	5	5	5	20
25.	Стрижиченко Н.О., 2012	5	4	4	4	17
26.	Стрижиченко Н.О., 2013	5	5	5	5	20
27.	ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України», 2015	3	2	3	3	11
28.	Тищенко О.П., 2015	3	2	3	3	11
29.	Шуба М.В., 2014	3	1	4	3	11

Таблиця А.4

Структура категорії «транскордонне економічне співробітництво»

Категорія	Суть явища	Зміст явища	Результат явища
Транскордонне економічне співробітництво – це	процес добровільної взаємодії	між місцевими чи регіональними органами влади двох або більше країн, які мають спільний кордон, що передбачає впровадження комплексу законодавчих, адміністративних та економічних заходів, розробку спільних стратегій і програм	з метою реалізації економічних, соціальних, культурних, науково-технічних, екологічних та інших інтересів всіх учасників співробітництва, вирішення спільних проблем та всебічного поглиблення міжнародних регіональних відносин

Додаток Б

Єврорегіони, створені за участю України

№, п/п	Назва єврорегіону	Дата створення	Склад єврорегіону	Основні проекти єврорегіону
1	2	3	4	5
1.	Карпатський єврорегіон	14.02.1993	<p>Україна: Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька області</p> <p>Польща: Підкарпатське воєводство</p> <p>Словаччина: Кошицький та Пряшівський краї</p> <p>Угорщина: мєсьє Боршод-Абауй-Земплен, Хайду-Біхар, Хевеш, Яс-Надькун-Сольнок та Сабольч-Сатмар-Берег</p> <p>Румунія: повіти Біхор, Селаж, Сату-Маре, Марамуреш, Харгіта, Сучава та Ботошань</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Карпатська мережа підтримки розвитку місцевих громад 2. «Карпатські мас-медіа як інструмент промоції транскордонної співпраці в Карпатському Єврорегіоні» 3. Мережа місцевого розвитку Карпатського Єврорегіону – можливості для України 4. «Школа місцевого розвитку для членів громадських ряд Карпатського Єврорегіону» 5. «Здорові діти - щаслива нація» 6. «Карпатський Горизонт 2013 – обговорення перспектив операційної програми ЄС для регіону Карпат» 7. «Енергія Карпат»

2.	Єврорегіон «Буг»	29.09.1995	<p>Україна: Волинська область, Жоківський та Сокальський райони Львівської області</p> <p>Польща: Люблінське воєводство</p> <p>Білорусь: Брестська область</p>	<p>1. «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду»</p> <p>2. Програма ЄС «Сприяння територіальному співробітництву країн Східного Парнерства»</p> <p>3. Програма ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку України»</p> <p>4. Програма прикордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна 2014-2020»</p> <p>5. Програма Європейського партнерства Матра 2014</p>
3.	Єврорегіон «Нижній Дунай»	14.08.1998	<p>Україна: Одеська область</p> <p>Молдова: райони Вулканешти, Кагул, Кантемір</p> <p>Румунія: повіт Бреїла, Галац, Тульча-</p>	<p>1. «Придунайські озера, Україна. Стале відновлення та збереження природного стану екосистем» 2000-2003 рр.</p> <p>2. «Технічна допомога транскордонному співробітництву з метою менеджменту та сталого розвитку природоохоронних територій єврорегіону «Нижній Дунай»</p> <p>3. «Запобігання надзвичайним ситуаціям і захист від повеней у єврорегіоні «Нижній Дунай» 2005 – 2006 рр.</p> <p>4. «Покращення транскордонного співробітництва у сфері інтегрованого управління водними ресурсами в єврорегіоні «Нижній Дунай» 2007-2009 рр.</p>

1	2	3	4	5
4.	Єврорегіон «Верхній Прут»	22.09.2000	<p>Україна: Чернівецька та Івано-Франківська області</p> <p>Румунія: Ботошанський та Сучавський повіти</p> <p>Молдова: Фалештський, Єдинецький, Глоденський, Окницький, Ришканський та Бриченський райони</p>	1. Концепція цільової Програми транскордонного співробітництва та ін.
5.	Асоціація «Чорноморський єврорегіон»	26.09.2008	Азербайджан, Албанія, Болгарія, Греція, Грузія, Молдова, Російська Федерація, Румунія, Сербія, Туреччина, представлені на рівні міст, областей, провінцій, країв, автономних республік, Україна: Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька, Донецька області, Автономна Республіка Крим, а також місто Севастополь)	
6.	Єврорегіон «Дністер»	02.02.2012	<p>Україна: Вінницька область</p> <p>Молдова: Сорокський, Флорештський і Шолдонештський райони</p>	<p>1. Побудова мосту між Молдовою та Вінницькою областю</p> <p>2. Забезпечення систем очищення стоків в населених пунктах вздовж річки Дністер</p>

				3. Міжнародний аеропорт «Вінниця» 4. Будівництво під'їзних шляхів до пропускного Пункту «Бронніца-Унгурь»
--	--	--	--	--

Додаток В

Характеристика пунктів пропуску на кордоні України та деяких держав Європейського Союзу

№, п/п	Ідентифік. №	Характеристика пункту пропуску				
		Назва пункту пропуску (EU/UKR)	Вид сполучення	Характер перевезень	Область/ район	Примітка
1	2	3	4	5	6	7
<i>На кордоні з Республікою Польща</i>						
1.	071200	Дорогуськ/Ягодин	автомобільний	пасажирський вантажний	Волинська Любомльський	170 м від кордону, облаштований
2.	071300	Дорогуськ/Ягодин	залізничний	пасажирський вантажний	Волинська Любомльський	8 км від кордону, облаштований
3.	071400	Зосін/Устилуг	автомобільний	пасажирський	Волинська	облаштований, (спільний контроль)
4.	071500	Хрубешув/ Володимир-Волинський	залізничний	пасажирський вантажний	Волинська Володимир-Волинський	15 км від кордону, не облаштований
	071502	Грубешів/Лудин (пункт контролю)	залізничний	вантажний	Волинська Володимир-Волинський	1200 м від кордону, облаштований
	071501	Грубешів/Ізов (пункт контролю)	залізничний	вантажний	Волинська Володимир-Волинський	3500 м від кордону, облаштований
5.	460300	Хребенне/ Рава-Руська	залізничний	вантажний	Львівська Жовківський	3500 м від кордону, за тимчасовою схемою
6.	460500	Хребенне/ Рава-Руська	автомобільний	пасажирський вантажний	Львівська Жовківський	на лінії кордону, облаштований
7.	460600	Корчова/Краковець	автомобільний	пасажирський вантажний	Львівська Яворівський	на лінії кордону, облаштований
8.	460700	Пшемисль/ Мостиська	залізничний	вантажний пасажирський	Львівська Мостиський	15 км від кордону, облаштований
9.	460800	Медика/Шегині	автомобільний (пішохідний)	пасажирський вантажний	Львівська Мостиський	на лінії кордону, облаштований
10.	461000	Кросьценко/Хирів	залізничний	пасажирський	Львівська Старосамбірський	на території РП (спільний контроль)
11.	461100	Кросьценко/Смільниця	автомобільний	пасажирський вантажний до 7,5 т	Львівська Старосамбірський	на території РП (спільний контроль)
12.	460000	Будомеж/Грушів	автомобільний	пасажирський до 3,5 т	Львівська Яворівський	на території РП (спільний контроль)
13.	461300	Долгобичув/ Угринів	автомобільний	пасажирський до 3,5 т	Львівська Сокальський	на території РП (спільний контроль)
<i>На кордоні зі Словацькою Республікою</i>						

1.	211800	Вельке Слеменце/ Малі Селменці	пішохідний та для велосипедистів	пасажирський (громадяни України, СР та держав СЄП)	Закарпатська Ужгородський	на лінії кордону, облаштований
2.	210200	Убля/ Малий Березний	автомобільний пішохідний та для велосипед.	вантажний пасажирський до 3,5 т	Закарпатська Великоберезнянський	на лінії кордону, облаштований
1	2	3	4	5	6	7
3.	210300	Вишне-Немецьке/ Уж- город	автомобільний міжнародний	пасажирський вантажний	Закарпатська Ужгородський	на лінії кордону, облаштований
4.	210400	Матьовце/Павлове	залізничний міжнародний	вантажний	Закарпатська Ужгородський	на лінії кордону, облаштований
5.	210401	Вишне-Немецьке/ Уж- город (ПК)	залізничний міжнародний	вантажний	Закарпатська Ужгородський	8 км від кордону, облаштований
6.	210600	Чірна над Тисою/ Чоп (страж)	залізничний міжнародний	пасажирський вантажний	Закарпатська Ужгородський	на лінії кордону, облаштований
<i>На кордоні з Угорщиною</i>						
1.	210500	Захонь/ Чоп (Тиса)	автомобільний	пасажирський вантажний	Закарпатська Ужгородський	на лінії кордону, облаштований
2.	210700	Захонь/ Чоп (Дружба)	залізничний	пасажирський вантажний	Закарпатська Ужгородський	на лінії кордону, облаштований
	210701	Еперешке/Батеве (пункт контролю)	залізничний	вантажний	Закарпатська Ужгородський	12 км від кордону, облаштований
3.	210800	Еперешке/ Саловка	залізничний	вантажний	Закарпатська Ужгородський	на лінії кордону, облаштований
4.	210900	Лонья/ Дзвінкове	автомобільний (крім автобусів)	пасажирський	Закарпатська Берегівський	1070 м від кордону, облаштований
5.	211000	Барабаш/Косино	автомобільний (крім автобусів)	пасажирський	Закарпатська Берегівський	100 м від кордону, облаштований
6.	211100	Берегшурань/Лужанка	автомобільний	пасажирський вантажний до 7,5 т	Закарпатська Берегівський	на лінії кордону, облаштований
7.	211200	Тісабеч/Вилок	автомобільний	пасажирський	Закарпатська Виноградівський	на лінії кордону, облаштований
<i>На кордоні з Румунією</i>						
1.	211300	Халмеу/Дякове	автомобільний	пасажирський вантажний	Закарпатська Виноградівський	на лінії кордону, облаштований
2.	211400	Халмеу/Дякове	залізничний	пасажирський вантажний	Закарпатська Виноградівський	на лінії кордону, облаштований
3.	211900	Сігету Мармаціей/ Солотвино	автомобільний пішохідний	пасажирський до 3,5 т (не більше 9 посадкових місць, вклю- чаючи місце водія)	Закарпатська Тячівський	250 м від кордону, облаштований
4.	211600	Кимпулунг ла Тиса/ Тересева	залізничний	вантажний пасажирський	Закарпатська Тячівський	250 м від кордону, облаштований
5.	211700	Валя Вишеулуй/ Ділове	залізничний	вантажний пасажирський	Закарпатська Рахівський	250 м від кордону, облаштований
6.	730700	Вікшани/ Вадул-Сірет	залізничний	пасажирський вантажний	Чернівецька Глибоцький	9 км від кордону, облаштований
7.	730800	Сірет/Порубне	автомобільний пішохідний	пасажирський вантажний	Чернівецька Глибоцький	на лінії кордону, облаштований

8.	513700	Ізмаїл	річковий	пасажирський	Одеська Ізмаїльський	Ізмаїльський МТП, облаштований
9.	510000	Вилкове	річковий	пасажирський	Одеська Кілійський	на лінії кордону, за тимчасовою схемою
10.	513800	Кілія	річковий	пасажирський	Одеська Кілійський	на лінії кордону, за тимчасовою схемою

Джерело: Прикордонна служба України – [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://dpsu.gov.ua/ua/>

Додаток Г

Система індексації та моніторингу транскордонного співробітництва Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини та України

Таблиця Г.1

Наративний аналіз особливого індексу «Географічне та демографічне середовище»

1. Одиначний індекс «Спільність і відмінність географічних ресурсів»		
1.1	Якісний індикатор «Географічне положення»	Шість західних областей України (Волинська, Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька і Одеська) мають спільний кордон з 4 державами-членами ЄС: на заході – з Польщею (Люблинське і Підкарпатське воєводства), Угорщиною (медьє Саболч-Сатмар-Берег) і Словаччиною (Пряшівський та Кошицький краї); на південному заході з Румунією (повіти Сату-Маре, Марамуреш, Сучава, Ботошань і Тульча). З Румунією Україна має не тільки сухопутний, а й морський кордон.
1.2	Якісний індикатор «Клімат»	Україна. Всім досліджуваним адміністративно територіальним одиницям притаманний помірно-континентальний клімат з м'якою зимою і теплим літом. Угорщина. Клімат медьє Саболч-Сатмар-Берег помірно-континентальний з холодною зимою і теплим літом. Словаччина. Кошицький та Пряшівський краї характеризуються помірно-континентальним кліматом зі значною кількістю опадів за рік, помірно вологий з теплим літом і прохолодною зимою. Польща. Клімат Люблинського воєводства помірно холодний з рівномірним зволоженням (97%) і 3% характеризується морським кліматом. В Підкарпатському воєводстві 70% вологого континентального клімату і 30% морського. Румунія. Клімат на низовинах та височинах помірно-континентальний, з жарким і сухим літом і короткою, порівняно м'якою зимою; у горах клімат більш суворий, з прохолодним літом і холодною зимою, а також більшими опадами.
1.3	Кількісний індикатор «Площа територіальних одиниць»	Україна. Львівська область: 21 833 км ² Івано-Франківська область: 13 928 км ² Одеська область: 33 310 км ² Чернівецька область: 8 097 км ² Закарпатська область: 12 777 км ² Волинська область: 20 143 км ² Угорщина. Медьє Саболч-Сатмар-Берег: 5 936 км ² Словаччина. Кошицький край: 6 754 км ² Пряшівський край: 8 973 км ² Польща. Люблинське воєводство: 25 267 км ² Підкарпатське воєводство: 17 892 км ² Румунія. Повіт Сату-Маре: 4 416 км ² Повіт Сучава: 8 555 км ² Повіт Марамуреш: 6 304 км ² Повіт Ботошань: 4 984 км ² Повіт Тульча: 8 499 км ²

1.4	Кількісний індикатор «Середні температури повітря в році»	<p>Україна. Львівська область: січень -5°C, липень від $+18^{\circ}\text{C}$ (центральна частина) до $+12^{\circ}\text{C}$ (гори); Івано-Франківська область: січень -5°C, липень $+18^{\circ}\text{C}$; Одеська область: січень $-2, -5^{\circ}\text{C}$, липень $+21, 23^{\circ}\text{C}$; Чернівецька область: січень -5°C, липень $+20^{\circ}\text{C}$; Закарпатська область: січень -4°C, липень $+21^{\circ}\text{C}$; Волинська область; січень -4°C, липень $+17^{\circ}\text{C}$; Угорщина. Медье Саболч-Сатмар-Берег: січень -1°C, липень $+22^{\circ}\text{C}$; Словаччина. Кошицький край: січень -2°C, липень $+18^{\circ}\text{C}$; Пряшівський край: січень $-3, -8^{\circ}\text{C}$, липень $+14, 21^{\circ}\text{C}$; Польща. Люблинське воєводство: січень -5°C, липень $+17,5^{\circ}\text{C}$; Підкарпатське воєводство: січень -8°C, липень $+18,5^{\circ}\text{C}$; Румунія. повіт Сату-Маре: січень $+1,7^{\circ}\text{C}$, липень $+19,6^{\circ}\text{C}$; Повіт Сучава: січень $-3,5^{\circ}\text{C}$, липень $+20^{\circ}\text{C}$; Повіт Марамуреш: січень -4°C, липень $+19^{\circ}\text{C}$; Повіт Ботошань: січень $-8,8^{\circ}\text{C}$, липень $+22^{\circ}\text{C}$; Повіт Тульча: січень -6°C, липень $+18,5^{\circ}\text{C}$.</p>
1.5	Кількісний індикатор «Кількість атмосферних опадів в році»	<p>Україна. Львівська область: 600-1000 мм; Івано-Франківська область: 610-1000 мм; Одеська область: 340-470 мм; Чернівецька область: 550-1000 мм; Закарпатська область: 500-1400 мм; Волинська область: 570-620 мм; Угорщина. Медье Саболч-Сатмар-Берег: 550-600 мм; Словаччина. Кошицький край: 480-610 мм; Пряшівський край: 580-1100 мм; Польща. Люблинське воєводство: 400-800 мм; Підкарпатське воєводство: 565-750 мм; Румунія. повіт Сату-Маре: 470-600 мм; Повіт Сучава: 320-490 мм; Повіт Марамуреш: 550-700 мм; Повіт Ботошань: 450-600 мм; Повіт Тульча: 600-740 мм.</p>
2. Одиначний індекс «Базові характеристики населення»		
2.1	Кількісний індикатор «Кількість жителів (осіб)»	<p>Україна. Львівська область: 2 519 429 Івано-Франківська область: 1 207 900 Одеська область: 2 388 457 Чернівецька область: 843 490 Закарпатська область: 1 258 837 Волинська область: 1 042 450 Угорщина. Медье Саболч-Сатмар-Берег: 562 357 Словаччина. Кошицький край: 796 650 Пряшівський край: 820 697 Польща. Люблинське воєводство: 2 147 746 Підкарпатське воєводство: 2 129 187 Румунія. повіт Сату-Маре: 392 129 Повіт Сучава: 740 861 Повіт Марамуреш: 527 663 Повіт Ботошань: 460 065 Повіт Тульча: 240 671</p>
2.2	Кількісний індикатор «Щільність населення (осіб/км ²)»	<p>Україна. Львівська область: 115,4 Івано-Франківська область: 86,7 Одеська область: 71,7 Чернівецька область: 104,2 Закарпатська область: 98,5 Волинська область: 51,7 Угорщина. Медье Саболч-Сатмар-Берег: 94,7 Словаччина. Кошицький край: 117,9 Пряшівський край: 91,5 Польща. Люблинське воєводство: 85,0 Підкарпатське воєводство: 119,0 Румунія. повіт Сату-Маре: 88,8 Повіт Сучава: 86,6</p>

			Повіт Марамуреш: 83,7 Повіт Ботошань: 92,3 Повіт Тульча: 28, 3
3.	Одиничний індекс «Природні коливання чисельності популяцій і розподіл жителів за віком»		
3.1	Кількісний індикатор «Природний приріст/спад (осіб)»		Україна. Львівська область: - 2 180 Івано-Франківська область: - 896 Одеська область: - 1 813 Чернівецька область: - 467 Закарпатська область: - 254 Волинська область: - 395 Угорщина. Медье Саболч-Сатмар-Берег: - 698 Словаччина. Кошицький край: 1 233 Пряшівський край: 2 390 Польща. Люблинське воєводство: - 2 279 Підкарпатське воєводство: 1 592 Румунія. Повіт Сату-Маре: - 868 Повіт Сучава: 810 Повіт Марамуреш: - 1 269 Повіт Ботошань: - 1 271 Повіт Тульча: - 948
3.2	Кількісний індикатор «Міграційний приріст/спад (осіб)»		Україна. Львівська область: 1 543 Івано-Франківська область: 274 Одеська область: - 19 Чернівецька область: 56 Закарпатська область: - 67 Волинська область: 177 Угорщина. Медье Саболч-Сатмар-Берег: 978 Словаччина. Кошицький край: - 148 Пряшівський край: - 1 670 Польща. Люблинське воєводство: - 5 851 Підкарпатське воєводство: - 5 075 Румунія. Повіт Сату-Маре: 3 344 Повіт Сучава: 133 Повіт Марамуреш: 4 263 Повіт Ботошань: - 1 328 Повіт Тульча: - 273
3.3	Кількісний індикатор «Міграції на 1 000 жителів»		Україна. Львівська область: 0,61 Івано-Франківська область: 0,23 Одеська область: - 0,007 Чернівецька область: 0,06 Закарпатська область: - 0,05 Волинська область: 0,17 Угорщина. Медье Саболч-Сатмар-Берег: 3,0 Словаччина. Кошицький край: - 0,19 Пряшівський край: - 2,03 Польща. Люблинське воєводство: 2,72 Підкарпатське воєводство: - 2,38 Румунія. Повіт Сату-Маре: 8,53 Повіт Сучава: 0,18 Повіт Марамуреш: 8,08 Повіт Ботошань: - 2,89 Повіт Тульча: - 1,13
3.4	Кількісний індикатор «Загальний приріст/спад (осіб)»		Україна. Львівська область: - 637 Івано-Франківська область: - 622 Одеська область: - 1 832 Чернівецька область: - 411 Закарпатська область: - 321 Волинська область: - 218 Угорщина. Медье Саболч-Сатмар-Берег: 280 Словаччина. Кошицький край: 1 085 Пряшівський край: 720 Польща. Люблинське воєводство: - 8 130 Підкарпатське воєводство: - 3 483

		<p>Румунія. Повіт Сату-Маре: 2 476 Повіт Сучава: 943 Повіт Марамуреш: 2 994 Повіт Ботошань: - 2 599 Повіт Тульча: - 1 221</p>
3.5	Кількісний індикатор «Загальний приріст/спад на 1 000 осіб»	<p>Україна. Львівська область: - 0,25 Івано-Франківська область: - 0,51 Одеська область: - 0,77 Чернівецька область: - 0,45 Закарпатська область: - 0,25 Волинська область: - 0,21 Угорщина. Медье Саболч-Сатмар-Берег: 1,8 Словаччина. Кошицький край: 1,36 Пряшівський край: 0,88 Польща. Люблинське воєводство: 3,78 Підкарпатське воєводство: - 1,63 Румунія. Повіт Сату-Маре: 6,31 Повіт Сучава: 1,27 Повіт Марамуреш: 5,67 Повіт Ботошань: - 5,65 Повіт Тульча: - 5,07</p>
3.6	Кількісний індикатор «Попередньо працездатне населення (у віці 0-14 років) (осіб, %)»	<p>Україна. Львівська область: 404 616 ос., 16,2% Івано-Франківська область: 234 600 ос., 19,4% Одеська область: 385 300 ос., 16,1% Чернівецька область: 90 690 ос., 10,7% Закарпатська область: 246 300 ос., 19,6% Волинська область: 202 300 ос., 19,5% Угорщина. Медье Саболч-Сатмар-Берег: 91 406 ос., 16,2% Словаччина. Кошицький край: 136 419 ос., 17,1% Пряшівський край: 146 678 ос., 17,9% Польща. Люблинське воєводство: 317 932 ос., 14,8% Підкарпатське воєводство: 327 001 ос., 15,4% Румунія. Повіт Сату-Маре: 62 142 ос., 15,8% Повіт Сучава: 133 359 ос., 18,0% Повіт Марамуреш: 81 497 ос., 15,4% Повіт Ботошань: 78 886 ос., 17,1% Повіт Тульча: 35 132 ос., 14,6%</p>
3.7	Кількісний індикатор «Працездатне населення (у віці 15-64 років) (осіб, %)»	<p>Україна. Львівська область: 1 751 678 ос., 69,5% Івано-Франківська область: 954 200 ос., 79,0% Одеська область: 1 652 900 ос., 69,2% Чернівецька область: 627 900 ос., 74,5% Закарпатська область: 867 900 ос., 69,1% Волинська область: 704 900 ос., 67,8% Угорщина. Медье Саболч-Сатмар-Берег: 388 798 ос., 69,1% Словаччина. Кошицький край: 554 560 ос., 69,6% Пряшівський край: 571 176 ос., 69,6% Польща. Люблинське воєводство: 1 411 292 ос., 65,7% Підкарпатське воєводство: 1 425 188 ос., 66,9% Румунія. Повіт Сату-Маре: 257 869 ос., 65,8% Повіт Сучава: 465 453 ос., 62,8% Повіт Марамуреш: 342 978 ос., 65,0% Повіт Ботошань: 285 581 ос., 62,1% Повіт Тульча: 172 398 ос., 71,6%</p>
3.8	Кількісний індикатор «Після працездатне населення (старше 65 років) (осіб, %)»	<p>Україна. Львівська область: 363 135 ос., 14,4% Івано-Франківська область: 19 100 ос., 1,6% Одеська область: 347 200 ос., 14,6% Чернівецька область: 124 900 ос., 14,8% Закарпатська область: 142 500 ос., 11,3% Волинська область: 133 000 ос., 12,7% Угорщина. Медье Саболч-Сатмар-Берег: 82 153 ос., 14,7% Словаччина. Кошицький край: 105 671 ос., 13,3% Пряшівський край: 102 852 ос., 12,5% Польща. Люблинське воєводство: 418 522 ос., 19,5%</p>

		<p>Підкарпатське воєводство: 376 998 ос., 17,7%</p> <p>Румунія. Повіт Сату-Маре: 72 118 ос., 18,4%</p> <p>Повіт Сучава: 142 049 ос., 19,2%</p> <p>Повіт Марамуреш: 103 188 ос., 19,6%</p> <p>Повіт Ботошань: 95 598 ос., 20,8%</p> <p>Повіт Тульча: 33 141 ос., 13,8%</p>
3.9	Кількісний індикатор «Індекс старіння (років)»	<p>Україна. Львівська область: 76,51</p> <p>Івано-Франківська область: 73,08</p> <p>Одеська область: 70,3</p> <p>Чернівецька область: 73,2</p> <p>Закарпатська область: 71,16</p> <p>Волинська область: 71,5</p> <p>Угорщина. Медье Саболч-Сатмар-Берег: 89,9</p> <p>Словаччина. Кошицький край: 77,5</p> <p>Пряшівський край: 70,1</p> <p>Польща. Люблинське воєводство: 82,2</p> <p>Підкарпатське воєводство: 82,8</p> <p>Румунія. Повіт Сату-Маре: 73,19</p> <p>Повіт Сучава: 75,58</p> <p>Повіт Марамуреш: 74,92</p> <p>Повіт Ботошань: 73,75</p> <p>Повіт Тульча: 72,74</p>
4. Одиначний індекс «Структура населених пунктів»		
4.1	Кількісний індикатор «Всього населених пунктів»	<p>Україна. Львівська область: 1 928</p> <p>Івано-Франківська область: 804</p> <p>Одеська область: 1 188</p> <p>Чернівецька область: 417</p> <p>Закарпатська область: 609</p> <p>Волинська область: 1 087</p> <p>Угорщина. Медье Саболч-Сатмар-Берег: 229</p> <p>Словаччина. Кошицький край: 440</p> <p>Пряшівський край: 665</p> <p>Польща. Люблинське воєводство: 4 088</p> <p>Підкарпатське воєводство: 1 715</p> <p>Румунія. Повіт Сату-Маре: 279</p> <p>Повіт Сучава: 390</p> <p>Повіт Марамуреш: 277</p> <p>Повіт Ботошань: 338</p> <p>Повіт Тульча: 137</p>
4.2	Кількісний індикатор «Кількість міст»	<p>Україна. Львівська область: 44</p> <p>Івано-Франківська область: 15</p> <p>Одеська область: 19</p> <p>Чернівецька область: 11</p> <p>Закарпатська область: 11</p> <p>Волинська область: 11</p> <p>Угорщина. Медье Саболч-Сатмар-Берег: 28</p> <p>Словаччина. Кошицький край: 17</p> <p>Пряшівський край: 23</p> <p>Польща. Люблинське воєводство: 43</p> <p>Підкарпатське воєводство: 51</p> <p>Румунія. Повіт Сату-Маре: 59</p> <p>Повіт Сучава: 11</p> <p>Повіт Марамуреш: 63</p> <p>Повіт Ботошань: 5</p> <p>Повіт Тульча: 4</p>
4.3	Кількісний індикатор «Кількість селищ і поселень»	<p>Україна. Львівська область: 1 884</p> <p>Івано-Франківська область: 789</p> <p>Одеська область: 1 188</p> <p>Чернівецька область: 406</p> <p>Закарпатська область: 598</p> <p>Волинська область: 1 076</p> <p>Угорщина. Медье Саболч-Сатмар-Берег: 201</p> <p>Словаччина. Кошицький край: 423</p>

			Пряшівський край: 642 Польща. Люблинське воєводство: 4 045 Підкарпатське воєводство: 1 664 Румунія. Повіт Сату-Маре: 220 Повіт Сучава: 379 Повіт Марамуреш: 214 Повіт Ботошань: 333 Повіт Тульча: 133
--	--	--	--

Таблиця Г.2

Таблиця бальних оцінок особливого індексу «Географічне та демографічне середовище»

№	Назва індексів та їх індикаторів		Бальна оцінка
		Особливий індекс «Географічне та демографічне середовище»	
1.	Одиничний індекс «Спільність і відмінність географічних ресурсів»		4,40
	1.1	Якісний індикатор «Географічне положення»	5,00
	1.2	Якісний індикатор «Клімат»	4,00
	1.3	Кількісний індикатор «Площа територіальних одиниць»	4,50
	1.4	Кількісний індикатор «Середні температури повітря в році»	4,00
	1.5	Кількісний індикатор «Кількість атмосферних опадів в році»	4,50
2.	Одиничний індекс «Базові характеристики населення»		3,75
	2.1	Кількісний індикатор «Кількість жителів (осіб)»	4,00
	2.2	Кількісний індикатор «Щільність населення (осіб/км ²)»	3,50
3.	Одиничний індекс «Природні коливання чисельності популяцій і розподіл жителів за віком»		3,34
	3.1	Кількісний індикатор «Природний приріст/спад (осіб)»	2,50
	3.2	Кількісний індикатор «Міграційний приріст/спад (осіб)»	3,00
	3.3	Кількісний індикатор «Міграції на 1 000 жителів»	2,50
	3.4	Кількісний індикатор «Загальний приріст/спад (осіб)»	3,50
	3.5	Кількісний індикатор «Загальний приріст/спад на 1 000 осіб»	3,00
	3.6	Кількісний індикатор «Попередньо працездатне населення (у віці 0-14 років) (осіб, %)»	4,00
	3.7	Кількісний індикатор «Працездатне населення (у віці 15-64 років) (осіб, %)»	5,00
	3.8	Кількісний індикатор «Після працездатне населення (старше 65 років) (осіб, %)»	3,50
	3.9	Кількісний індикатор «Індекс старіння (років)»	3,00
4.	Одиничний індекс «Структура населених пунктів за чисельністю населення»		3,34
	4.1	Кількісний індикатор «Всього населених пунктів»	4,50
	4.2	Кількісний індикатор «Кількість міст»	2,50
	4.3	Кількісний індикатор «Кількість селищ і поселень»	3,00

Наративний аналіз особливого індексу «Історичні, політичні та духовні фактори»

1. Одиначний індекс «Спільність і відмінність історичних доль прикордонних територій. Входили вони в минулому до складу одного й того ж державного утворення?»		
1.1	Якісний індикатор «Якщо входили, то в які?»	Наявність спільного кордону між державами передбачає історичну єдність. Західні прикордонні території України декілька разів поділялися між сусідніми державами та регіони України, Угорщини, Словаччини, Румунії і Польщі мають багато спільного в історичній долі. З XI ст. ці землі входили до Угорського королівства, потім до Трансільванії (васала Османської імперії), потім Австро-Угорщини (1867 р.). Після розпаду двоєдиної монархії частина України (Закарпаття, Підкарпатська Русь, Карпатська Україна) разом з частиною Словаччини і частиною Румунії ввійшли до Чехословацької республіки. В 1919-1938 рр. частина українських земель входила до складу Польської держави. В 1945 році Закарпаття було знову приєднано до України в складі СРСР, в той час, як Словаччина залишалась частиною Чехословацької Республіки, а Румунія і Угорщина отримали Мараморощину і Саболч-Сатмарський край. Однак, не дивлячись на спільну історичну долю, цей регіон вважається периферійним та слаборозвинутим.
1.2	Кількісний індикатор «Скільки раз входили»	Сім разів: Угорське королівство, Трансільванія, Габсбурзька монархія, Австрійська імперія, Австро-Угорщина, Чехословацька Республіка, Польська держава.
2. Одиначний індекс «Спільність і відмінність політичних систем»		
2.1	Якісний індикатор «Порівняльний аналіз політичних систем»	В політичних системах досліджуваних країн багато спільного, але присутні й певні відмінності. По-перше, всі країни підтримують парламентську форму правління, однак Польщі, Україні, Словаччині і Угорщині характерна парламентсько-президентська республіка, в той час, як Румунії – змішана. По-друге, всі країни очолює президент. І, по-третє, головним законом вважається Конституція, згідно якої владу поділяють на законодавчу, виконавчу і судову. Відмінності полягають, в першу чергу, у структурі законодавчої влади. За цією ознакою країни поділяються на дві групи: з однопалатним парламентом (Угорщина - Парламент, Україна – Верховна Рада, Словаччина – Національна Рада) та з двопалатним парламентом (Польща – Сейм і Сенат та Румунія – Сенат і Палата депутатів).
3. Одиначний індекс «Спільність і відмінність геополітичних орієнтацій»		
3.1	Якісний індикатор «Порівняльний аналіз геополітичних орієнтацій сусідніх держав»	За геополітичною ознакою всі 5 країн належать до Центральної Європи, що значно впливає на зовнішньополітичні стратегії країн. Зі встановленням комуністичного режиму і радянського домінування в цих країнах вони стали членами Ради Економічної Взаємодопомоги (1949) та Організації Варшавського договору (1955) і здійснювали політику «соціального інтернаціоналізму». Після розпаду СРСР країни зорієнтувалися на вступ до євроатлантичних і загальноєвропейських структур, таких як: НАТО, ЄС тощо. На сучасному етапі всі країни підтримуються євроінтеграційного напрямку: Угорщина, Румунія, Словаччина та Польща вживають заходи до поглиблення євроінтеграційних процесів, в той час, як Україна, окрім поглиблення, вживає заходів для подальшого вступу в ЄС.
4. Одиначний індекс «Спільність і відмінність етнічної культури»		
4.1	Якісний індикатор «Аналіз етнічної генеалогії»	В етнічному складі населення Угорщини переважають угорці (83,7%), що свідчить про автентичність цієї країни. Словаки, румуни, українці і поляки мають дуже малу частку. Найбільша етнічна меншість Словаччини, що населяє переважно південні райони – угорці (8,5%). Це дає можливість наголошувати на етнічній близькості двох країн. Значна кількість угорців (6,5%) в складі населення Румунії ще раз доводить етнічну єдність цих країн. Згідно перепису населення (2001) етнічний склад населення України представлений більше ніж 15-ма національностями, серед яких 77,82% українців, 17,28% росіян, 0,57% білорусів тощо. Угорці, румуни і поляки представлені невеликою кількістю – 0,32%, 0,31% і 0,30% відповідно.

		<p>Поляки, згідно перепису населення 2002 року, в етнічній структурі країни займають 96,7%. Всі інші культури представлені незначною часткою.</p> <p>Аналізуючи наведені вище тенденції етнічної генеалогії Угорщини, України, Румунії, Польщі і Словаччини, необхідно також пам'ятати про велику частку населення, яка не зазначила свою національну приналежність (близько % в кожній країні).</p>
4.2	Кількісний індикатор «Кількісна характеристика етнічних груп, котрі проживають на прикордонних територіях»	<p>Етнічний склад населення Угорщини (2011) характеризується такою структурою:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 8 314 029 (83,7%) угорців, – 308 957 (3,1%) ромів, – 131 951 (1,3%) німців, – 29 647 (0,3%) словаків, – 26 345 (0,3%) румунів – 23 561 (0,2%) хорватів. <p>1 455 883 чоловік (14,7% від загальної чисельності населення) не заявляли про свою етнічну приналежність.</p> <p>Головні етноси, що складають словацьку націю (2011):</p> <ul style="list-style-type: none"> – словаки — 4 352 775 (80,7 %); – угорці — 458 467 (8,5 %); – цигани (роми) — 105 738 (2,0 %); – чехи — 30 367 (0,6 %); – українці — 7 430 (0,1376 %); – німці — 4 690 (0,1 %); – поляки — 3 084 (0,1 %); – росіяни — 1 997 (0,037 %); – інші — 9 852 (0,2 %); – не вказали — 382 493 (7,0 %). <p>Серед румунського населення (2011):</p> <ul style="list-style-type: none"> – румуни – 16 792 868 (88,92%); – угорці – 1 227 623 (6,50%); – цигани – 621 573 (3,29%); – українці – 50 920 (0,27%); – німці – 36 042 (0,19%); – турки – 27 698 (0,15%); – росіяни – 23 487 (0,12%); – татари – 20 282 (0,11%). <p>Згідно з даними Національного перепису населення Польщі проведеного в 2002 році, національний склад Польщі виглядає так:</p> <ul style="list-style-type: none"> – поляки 96,74 % (36,9 млн); – Сілезці 0,45% (173 153 осіб); – німці 0,4% (152 897 осіб); – білоруси 0,13% (48 737 осіб); – українці 0,08% (30 957 осіб); – цигани 0,03% (12 855 осіб); – інші 2,17%. <p>Перепис населення на території України затвердив наступний етнічний склад населення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – українці – 37 541 693 (77,82%); – росіяни – 8 334 141 (17,28%); – білоруси – 275 763 (0,57%); – молдовани – 258 619 (0,54%); – кримські татари – 248 193 (0,51); – угорці – 156 566 (0,32%); – румуни – 150 989 (0,31%); – поляки – 144 130 (0,3%).
4.3	Кількісний індикатор «Кількість міжнаціональних шлюбів»	<p>Кількість міжнаціональних шлюбів не значна, згідно офіційним статистичним даним. Це пов'язано з тим, що перед реєстрацією шлюбу на територію</p>

		рії тієї чи іншої держави, в переважній більшості випадків, спочатку отримують громадянство країни, в якій потім реєструється шлюб. Тоді, юридично такий шлюб вже не вважатиметься міжнаціональним.
4.4	Кількісний індикатор «Кількість родичів по лінії етнічних груп, що проживають на прикордонних територіях»	В прикордонних регіонах України, Словаччини, Польщі, Угорщини і Румунії нараховуються десятки тисяч сімей, що мають родинні зв'язки у населених пунктах сусідніх держав. Офіційної статистики з даного питання немає, тому висновки можуть базуватися лише на експертних оцінках з різних джерел.
4.5	Кількісний індикатор «Кількість осіб з подвійним або потрійним громадянством»	Згідно українського законодавства, мати подвійне громадянство українцям заборонено. Але це не зупиняє жителів прикордонних регіонів нашої країни перед отриманням додаткового громадянства. Угорське законодавство, наприклад, дозволяє отримати особам іншої етнічної групи зелений паспорт Угорщини (паспорт закордонного угорця). Цей паспорт дає право на роботу і проживання в країні без реєстрації, пільгове навчання в ВУЗах, медичне обслуговування тощо. В свою чергу, Румунія активно діє в напрямку «румунізації» прикордонних територій. Так, близько 70 тис. молдован заохочуються до зміни громадянства, понад 50 тис. українців мають румунські паспорти. З проблемою подвійного громадянства постійно вимушені боротися Румунія і Угорщина, Словаччина і Угорщина. Польща в цьому питанні найбільш ліберальна: законодавством передбачається можливість польським громадянами мати громадянство іншої країни і, так само, громадянам інших країн отримувати польський паспорт.
5.	Одиничний індекс «Спільність і відмінність мов, що використовуються населенням прикордонних територій»	
5.1	Якісний індикатор «До яких мовних груп відносяться мови, що використовуються на прикордонних територіях»	Українська мова, як і польська належить до групи слов'янських мов, в той час як словацька – до західних слов'янських мов. На відміну від цих трьох, схожих між собою мов, румунська належить до східно-романської групи, а Угорська – до фінсько-угорської. Отже, необхідно наголосити на відмінностях між мовами слов'янської групи і іншими.
5.2	Кількісний індикатор «Кількість людей, для яких та чи інша мова є рідною»	За даними Всеукраїнського перепису населення (2001) мовний склад населення України має наступну структуру: українська – 32 577 468 (67,53%); російська – 14 273 670 (29,59%); кримськотатарська – 231 382 (0,48%); молдовська – 185 032 (0,38%); угорська – 161 618 (0,34%); румунська – 142 671 (0,30%); болгарська – 134 396 (0,28%); білоруська – 56 249 (0,12%); вірменська – 51 847 (0,11%); гагаузька – 23 765 (0,05%); циганська – 22 603 (0,05%); інша мова – 178 764 (0,38%); не вказали мову – 201 437 (0,42%). У прикордонних регіонах Угорщини, Словаччини, Румунії, Польщі і України Угорщина поступово і послідовно вимагає збереження мовної ідентичності.
5.3	Кількісний індикатор «Кількість людей, які володіють кількома мовами, що використовуються населенням прикордонної території»	Умови життя в прикордонних регіонах, так чи інакше, вимагають від населення знання кількох мов. На західних кордонах України розвинений феномен «компіювання» кількох мов. Так, переважна більшість населення України володіють російською мовою, яка, в силу ментальних особливостей українців, не вважається іноземною. Населення прикордонних регіонів України володіє словацькою, румунською і польською. Окрім цього, 45% угорців і 24% румун знають українську.
6.	Одиничний індекс «Спільність і відмінність конфесійної приналежності жителів прикордонних територій»	
6.1	Якісний індикатор «Ставлення до системи вірувань»	Більшість населення України, Словаччини, Угорщини, Польщі та Румунії за релігійними переконаннями належать до християнських та протестант-

		ських церков. У Румунії, окрім цього, достатньо широко представлене мусульманство (серед турецького населення). Сьогодні, в умовах поширення споживацьких настроїв, релігійна ідентичність не вважається домінуючою цінністю серед населення прикордонних регіонів. Загальний характер регіону в питанні релігії – мирне співжиття і толерантні взаємовідносини між прихильниками різних конфесій.
6.2	Кількісний індикатор «Кількість віруючих тієї чи іншої релігійної конфесії»	<p>51,3% населення України – християни. Наступні за масштабами конфесії – протестанти (25,0%), римо- і греко-католики (13,3%), мусульмани (3,5%) та Свідки Іегови (3,1%). Іслам, язичництво, юдаїзм та буддизм – слабо розвинені.</p> <p>За релігійною приналежністю населення Угорщини поділяється іншим чином, ніж в Україні. На території країни переважає римо-католицька конфесія (51,9%). Протестантська віра на другому місці (18,9%), а на третьому – греко-католицька (2,6%). Всі інші напрямки релігії в Угорщині представлені незначною кількістю віруючих.</p> <p>Релігійний склад населення Румунії віддалено нагадує структуру українського: 85,9% - православ'я, 4,6% римо-католицизм, 3,2% - кальвінізм, 0,8% - греко католицизм тощо.</p> <p>В Польщі з X ст. закріпилося християнство. Переважна кількість віруючих – римо-католики. Також є греко-католики (понад 200 тис.). Окрім цього, присутні представники протестантської конфесії (більше 150 тис.) в Свідки Іегови (130 тис.).</p> <p>Згідно перепису населення 2011 року в Словаччині наступний релігійний склад населення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – римо-католики — 3 347 270 (62,0%); – лютерани — 316 250 (5,9%); – греко-католики — 206 871 (3,8%); – кальвіністи — 98 797 (1,8%); – православні — 49 133 (0,9%); – Свідки Іегови — 17 222 (0,3%); – інші — 23 340 (0,5%); – атеїсти — 725 362 (13,4%); – не встановлено — 571 437 (10,6%).
6.3	Кількісний індикатор «Кількість культових споруд, які використовуються віруючими тієї чи іншої конфесії»	<p>На сьогодні в Україні, за даними офіційної статистики, 17 407 культових споруд, 11 296 з яких належить Українській православної церкві (Львівська – 28, Івано-Франківська – 30).</p> <p>Українська православна церква Київського патріархату має 3 676 приміщень, з яких культових споруд – 2 260. Найбільше з них знаходиться Івано-Франківській (327), Львівській (314) областях. Українська греко-католицька церква має 2 971 релігійних споруд. Найбільше приміщень греко-католиків знаходиться у Львівській (1 590) області і Івано-Франківській (709) областях. Разом з тим УГКЦ не має жодного приміщення на Закарпатті. Новозбудовані культові споруди в Угорщині належать переважно протестантським конфесіям, менше 10% використовують католики та греко-католики.</p>

Таблиця бальних оцінок особливого індексу «Історичні, політичні та духовні фактори»

№	Назва індексів та їх індикаторів	Бальна оцінка
	Особливий індекс «Історичні, політичні та духовні фактори»	4,10
1.	Одиничний індекс «Спільність і відмінність історичних долей прикордонних територій. Входили вони в минулому до складу одного й того ж державного утворення?»	4,25
1.1	Якісний індикатор «Якщо входили, то в які?»	4,50
1.2	Кількісний індикатор «Скільки раз входили»	4,00
2.	Одиничний індекс «Спільність і відмінність політичних систем»	4,50
2.1	Якісний індикатор «Порівняльний аналіз політичних систем»	4,50
3.	Одиничний індекс «Спільність і відмінність геополітичних орієнтацій»	4,50
3.1	Якісний індикатор «Порівняльний аналіз геополітичних орієнтацій сусідніх держав»	4,50
4.	Одиничний індекс «Спільність і відмінність етнічної культури»	3,20
4.1	Якісний індикатор «Аналіз етнічної генеалогії»	3,00
4.2	Кількісний індикатор «Кількісна характеристика етнічних груп, котрі проживають на прикордонних територіях»	3,00
4.3	Кількісний індикатор «Кількість міжнаціональних шлюбів»	2,00
4.4	Кількісний індикатор «Кількість родичів по лінії етнічних груп, що проживають на прикордонних територіях»	5,00
4.5	Кількісний індикатор «Кількість осіб з подвійним або потрійним громадянством»	3,00
5.	Одиничний індекс «Спільність і відмінність мов, що використовуються населенням прикордонних територій»	4,00
5.1	Якісний індикатор «До яких мовних груп відносяться мови, що використовуються на прикордонних територіях»	4,00
5.2	Кількісний індикатор «Кількість людей, для яких та чи інша мова є рідною»	3,50
5.3	Кількісний індикатор «Кількість людей, які володіють кількома мовами, що використовуються населенням прикордонної території»	4,50
6.	Одиничний індекс «Спільність і відмінність конфесійної приналежності жителів прикордонних територій»	4,17
6.1	Якісний індикатор «Ставлення до системи вірувань»	4,00
6.2	Кількісний індикатор «Кількість віруючих тієї чи іншої релігійної конфесії»	4,00
6.3	Кількісний індикатор «Кількість культових споруд, які використовуються віруючими тієї чи іншої конфесії»	4,50

Наративний аналіз особливого індексу «Правові основи»

1. Одиначний індекс «Врегулювання політичного та правового статусу кордонів. Чи укладені міждержавні угоди про кордони?»		
1.1	Якісний індикатор «Стабільність політичного і правового статусу кордонів»	<p>Основою стабільності політичного і правового статусу кордонів України з Польщею, Угорщиною, Словаччиною і Румунією вважається визнання всіма державами існуючі кордони цілісними і недоторканими. Історичний період міжнародних відносин в Центральній та Східній Європі свідчить про те, що укладені міждержавні угоди про державні кордони України з Угорщиною (Договір між Україною і Угорською Республікою про режим українсько-угорського державного кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань від 19.05.1995), Словаччиною (Договір між Україною і Словацькою Республікою про режим українсько-словацького Державного кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань від 14.10.1993), Польщею (Договір між Україною і Республікою Польща про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань від 12.01.1993) і Румунією (Договір між Україною і Румунією про режим українсько-румунського державного кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань від 17.06.2003) підтверджують певний рівень стабілізації та врегулювання політичних і правових складових загального рівня міждержавних відносин держав, що мають спільні державні кордони.</p> <p>Окрім зазначених Договорів, прикордонні відносини регламентують десятки інших міжнародних документів, серед яких:</p> <ul style="list-style-type: none"> – угоди між урядами країн про міжнародні автомобільні і залізничні сполучення; – угоди між урядами про пункти пропуску через спільний державний кордон; – угоди між прикордонними органами різних держав про спільне патрулювання ділянок державних кордонів; – міждержавні угоди про місцевий прикордонний рух; – міждержавні угоди про співробітництво і взаємодопомогу у митних справах тощо. <p>Таким чином, статус укладених міждержавних угод про державні кордони України з Угорщиною, Польщею, Словаччиною та Румунією свідчить про досягнутий рівень стабілізації та врегулювання політичних і правових складових загального рівня міждержавних відносин держав, що мають спільні кордони на заході України.</p>
1.2	Кількісний індикатор «Кількість міждержавних угод, що регламентують прикордонні відносини»	<p>Серед чотирьох досліджуваних прикордонних партнерів України Угода про міжрегіональне співробітництво підписана лише з Республікою Польща 24.05.1993.</p> <p>Отже, враховуючи договори про режим державного кордону з кожною з країн і Угоду про міжрегіональне співробітництво між Польщею і Україною, загальна кількість міждержавних угод, що регламентують прикордонні відносини – 5.</p>
2. Одиначний індекс «Чи проведена делімітація і демаркація кордонів?»		
2.1	Якісний індикатор «Наявність міждержавних угод про делімітацію і демаркацію кордонів»	<p>В Україні проведена делімітація державних кордонів із усіма суміжними державами, які досліджуються. Це підтверджується:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Договором між Україною і Республікою Польщею «Про добросусідство, дружні відносини і співробітництво» від 18.05.1992 та наступними угодами «Про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво і взаємодопомогу з прикордонних питань» від 12.01.1993, «Про пункти пропуску через державний кордон» від 25.03.1993, «Про передачу і прийом осіб через спільний державний кордон» від 24.05.1993; 2) Договором «Про добросусідство, дружні відносини та співробітництво між Україною і Словацькою Республікою» від 24.06.1993 та наступними угодами «Про спільний державний ко-

			<p>рдон» від 14.10.1993, «Про режим українсько-словацького державного кордону, співробітництво і взаємодопомогу з прикордонних питань» від 14.10.1993, «Про пункти пропуску через спільний державний кордон» від 15.06.1995;</p> <p>3) Угодою «Про основи добросусідства та співробітництва» від 06.12.1991, яка була доповнена домовленостями від 26.02.1993 «Про спрощений порядок перетинання державного кордону громадянами, що проживають у прикордонних областях», «Про пункти пропуску через державний кордон», «Про передачу і прийом осіб через спільний державний кордон»;</p> <p>4) Угодами «Про спрощений порядок перетинання спільного державного кордону громадянами, які проживають у прикордонних районах і повітах» від 29.03.1996, «Про режим українсько-румунського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань» від 17.06.2003, «Про пункти пропуску через українсько-румунський державний кордон» від 02.02.2006.</p> <p>Роботи з демаркації державних кордонів України та сусідніх держав тривають та супроводжуються тривалим переговорним процесом з метою уникнення прикордонних конфліктів.</p>																							
3.	Одиничний індекс «Чи є спеціальні міждержавні угоди, що регламентують спрощений перетин кордону людей і товарів?»																									
	3.1	Якісний індикатор «Аналіз якості режиму перетину кордону»	Спеціальні міждержавні угоди щодо спрощеного порядку перетинання спільного державного кордону громадянами, які проживають у прикордонних областях діють тільки між Україною та Угорською Республікою (від 26.02.1993) і Румунією (від 29.03.1996). Перетинання спільного державного кордону з Польщею і Словаччиною відбувається на загальних засадах.																							
4.	Одиничний індекс «Чи прийняті в сусідніх державах закони, які регламентують права співвітчизників за кордоном?»																									
	4.1	Якісний індикатор «Аналіз якості законодавства щодо прав співвітчизників за кордоном»	Права співвітчизників за кордоном в Україні, Польщі, Словаччині, Румунії та Угорщині, в першу чергу, регламентуються Конституціями цих держав. Окрім цього, захист прав власних громадян за кордоном забезпечують консульства та посольства, діяльність яких регламентована національними законодавчими актами в кожній з країн. Також, на території кожної країни діє низка норм, які регламентують права іноземних громадян, які перебувають на території країни. Ці положення є узгодженими між собою.																							
5.	Одиничний індекс «Рівень повноважень державних територіальних органів та органів місцевого самоврядування прикордонних територій із ведення транскордонної діяльності»																									
	5.1	Якісний індикатор «Рівень відповідності європейським стандартам»	<p>Основними документами, які регламентують рівень повноважень державних територіальних органів та органів місцевого самоврядування прикордонних територій з питань транскордонного співробітництва, вважається Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями від 21.05.1980 та три додаткові Протоколи до неї (№1 від 09.11.1995, №2 від 05.05.1998 та №3 від 16.11.2009).</p> <p style="text-align: center;">Дати підписання, ратифікації та набуття чинності</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th>Країна</th> <th>Документ</th> <th>Підписання</th> <th>Ратифікація</th> <th>Набуття чинності</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td><i>ETS No. 106</i>⁷</td> <td>19/01/1993</td> <td>19/03/1993</td> <td>20/06/1993</td> </tr> <tr> <td rowspan="3" style="text-align: center;">Польща</td> <td><i>ETS No. 159</i>⁸</td> <td style="text-align: center;">-</td> <td style="text-align: center;">-</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> <tr> <td><i>ETS No. 169</i>⁹</td> <td style="text-align: center;">-</td> <td style="text-align: center;">-</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> <tr> <td><i>ETS No. 206</i>¹⁰</td> <td style="text-align: center;">-</td> <td style="text-align: center;">-</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> </tbody> </table>	Країна	Документ	Підписання	Ратифікація	Набуття чинності		<i>ETS No. 106</i> ⁷	19/01/1993	19/03/1993	20/06/1993	Польща	<i>ETS No. 159</i> ⁸	-	-	-	<i>ETS No. 169</i> ⁹	-	-	-	<i>ETS No. 206</i> ¹⁰	-	-	-
Країна	Документ	Підписання	Ратифікація	Набуття чинності																						
	<i>ETS No. 106</i> ⁷	19/01/1993	19/03/1993	20/06/1993																						
Польща	<i>ETS No. 159</i> ⁸	-	-	-																						
	<i>ETS No. 169</i> ⁹	-	-	-																						
	<i>ETS No. 206</i> ¹⁰	-	-	-																						

⁷ European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities

⁸ Additional Protocol to the European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities

⁹ Protocol No. 2 to the European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities concerning interterritorial co-operation

¹⁰ Protocol No. 3 to the European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities concerning Euroregional Co-operation Groupings (ECGs)

			<table border="1"> <tbody> <tr> <td rowspan="4">Румунія</td> <td><i>ETS No. 106</i></td> <td>21/02/1996</td> <td>16/07/2003</td> <td>17/10/2003</td> </tr> <tr> <td><i>ETS No. 159</i></td> <td>05/05/1998</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td><i>ETS No. 169</i></td> <td>05/05/1998</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td><i>ETS No. 206</i></td> <td>-</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td rowspan="4">Словаччина</td> <td><i>ETS No. 106</i></td> <td>07/09/1998</td> <td>01/02/2000</td> <td>02/05/2000</td> </tr> <tr> <td><i>ETS No. 159</i></td> <td>07/09/1998</td> <td>01/02/2000</td> <td>02/05/2000</td> </tr> <tr> <td><i>ETS No. 169</i></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td><i>ETS No. 206</i></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td rowspan="4">Угорщина</td> <td><i>ETS No. 106</i></td> <td>06/04/1992</td> <td>21/03/1994</td> <td>22/06/1994</td> </tr> <tr> <td><i>ETS No. 159</i></td> <td>-</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td><i>ETS No. 169</i></td> <td>-</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td><i>ETS No. 206</i></td> <td>-</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td rowspan="4">Україна</td> <td><i>ETS No. 106</i></td> <td>-</td> <td>21/09/1993</td> <td>22/12/1993</td> </tr> <tr> <td><i>ETS No. 159</i></td> <td>01/07/2003</td> <td>04/11/2004</td> <td>05/02/2005</td> </tr> <tr> <td><i>ETS No. 169</i></td> <td>03/11/1998</td> <td>04/11/2004</td> <td>05/02/2005</td> </tr> <tr> <td><i>ETS No. 206</i></td> <td>07/11/2011</td> <td>20/08/2012</td> <td>01/03/2013</td> </tr> </tbody> </table> <p>Лише Словаччина підписала та ратифікувала Додатковий протокол до Конвенції. В Румунії підписані лише два протоколи. Угорщина і Польща взагалі жодного протоколу не підписали. Враховуючи те, що в усіх країнах діє Європейська рамкова конвенція і лише в Україні діють всі три додаткові Протоколи до неї, можна зробити висновок, що рівень відповідності європейським стандартам недостатній.</p>	Румунія	<i>ETS No. 106</i>	21/02/1996	16/07/2003	17/10/2003	<i>ETS No. 159</i>	05/05/1998	-	-	<i>ETS No. 169</i>	05/05/1998	-	-	<i>ETS No. 206</i>	-	-	-	Словаччина	<i>ETS No. 106</i>	07/09/1998	01/02/2000	02/05/2000	<i>ETS No. 159</i>	07/09/1998	01/02/2000	02/05/2000	<i>ETS No. 169</i>				<i>ETS No. 206</i>				Угорщина	<i>ETS No. 106</i>	06/04/1992	21/03/1994	22/06/1994	<i>ETS No. 159</i>	-	-	-	<i>ETS No. 169</i>	-	-	-	<i>ETS No. 206</i>	-	-	-	Україна	<i>ETS No. 106</i>	-	21/09/1993	22/12/1993	<i>ETS No. 159</i>	01/07/2003	04/11/2004	05/02/2005	<i>ETS No. 169</i>	03/11/1998	04/11/2004	05/02/2005	<i>ETS No. 206</i>	07/11/2011	20/08/2012	01/03/2013
Румунія	<i>ETS No. 106</i>	21/02/1996	16/07/2003		17/10/2003																																																																		
	<i>ETS No. 159</i>	05/05/1998	-		-																																																																		
	<i>ETS No. 169</i>	05/05/1998	-		-																																																																		
	<i>ETS No. 206</i>	-	-	-																																																																			
Словаччина	<i>ETS No. 106</i>	07/09/1998	01/02/2000	02/05/2000																																																																			
	<i>ETS No. 159</i>	07/09/1998	01/02/2000	02/05/2000																																																																			
	<i>ETS No. 169</i>																																																																						
	<i>ETS No. 206</i>																																																																						
Угорщина	<i>ETS No. 106</i>	06/04/1992	21/03/1994	22/06/1994																																																																			
	<i>ETS No. 159</i>	-	-	-																																																																			
	<i>ETS No. 169</i>	-	-	-																																																																			
	<i>ETS No. 206</i>	-	-	-																																																																			
Україна	<i>ETS No. 106</i>	-	21/09/1993	22/12/1993																																																																			
	<i>ETS No. 159</i>	01/07/2003	04/11/2004	05/02/2005																																																																			
	<i>ETS No. 169</i>	03/11/1998	04/11/2004	05/02/2005																																																																			
	<i>ETS No. 206</i>	07/11/2011	20/08/2012	01/03/2013																																																																			
6.	Одиничний індекс «Чи існують угоди про співробітництво прикордонних територій (адміністративно-територіальних одиниць)?»																																																																						
6.1	Якісний індикатор «Аналіз якості існуючих угод про співробітництво прикордонних територій»	<p>Івано-Франківська область має укладені угоди про міжрегіональне співробітництво з румунськими повітами Сучава і Марамуреш.</p> <p>Активну діяльність в сфері міжрегіонального співробітництва веде Львівська область. Серед численних двосторонніх угод до числа тих, які спрямовані на співробітництво прикордонних територій, можна віднести:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Протокол намірів щодо спільної транскордонної стратегії міжрегіонального співробітництва між Волинською, Закарпатською, Львівською областями України та Люблінським і Підкарпатським воєводствами Республіки Польща від 06.10.2005; - Меморандум про наміри співпраці щодо реалізації проекту будівництва концесійної дороги «Краківець – Львів – Броди» від 17.05.2013; - Меморандум про співробітництво між Львівською обласною державною адміністрацією (Україна) та Воєводою Люблінським і Воєводою Підкарпатським у створенні Міжнародного резервату біосфери «Розточчя» від 08.10.2004; - Угода між Львівською областю та Підкарпатським воєводством від 30.03.2000; - Договір між Львівською обласною державною адміністрацією та Воєводою Підкарпатським про міжрегіональну співпрацю від 26.05.2000; - Угода між Львівською обласною державною адміністрацією України та Люблінським воєводством Республіки Польща про торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво від 16.06.2004; - Меморандум про співпрацю між Львівської обласною державною адміністрацією, Львівською обласною радою (Україна) та Об'єднанням українців Польщі (Республіка Польща) від 18.08.2010. <p>Волинська область, в свою чергу, має двосторонні угоди з Люблінським та Підкарпатським воєводствами про прикордонне співробітництво.</p> <p>Закарпатська область також приймає активну участь в прикордонному співробітництві. Доказом цього є наступні угоди:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Угода про співробітництво між Закарпатською обласною радою та Підкарпатським Воєводством; 																																																																					

		<ul style="list-style-type: none"> – Угода про партнерську співпрацю між Великоберезнянською адміністрацією, районною Радою Закарпатської області та повітом Лесків Підкарпатського воєводства; – Угода про партнерську співпрацю м. Чоп та м. Соколув Малопольські; – Угода між Виноградівською районною державною адміністрацією та гміною Санок; – Угода між Міжгірським районом та містом Коженіце; – Угода між Міжгірським районом та містом Влодлава; – Угода між Ужгородською міською радою та органами місцевого самоврядування міст Михайловце, Кошіце (Словачина), Ніредьгаза, Бекешчаба (Угорщина), Ярослав (Польща), Чеська Ліпа (Чеська Республіка); – Угода між с. Велика Добронь Ужгородського району та гміною Корчина Підкарпатського воєводства; – Угода між Загатською сільською радою Іршавського району та гміною Коцка Підкарпатського воєводства. <p>Серед міжнародних партнерів Чернівецької області Сучавський повіт Румунії (Протокол про співробітництво між Чернівецькою областю (Україна) та Сучавським повітом (Румунія) від 21.08.1998 року) та Ботошанський повіт Румунії (Протокол про співробітництво в галузях економіки, адміністративний, культурний, соціальний, туризму та торгівлі між Чернівецькою областю України та Ботошанським повітом Румунії від 17.02.1997).</p> <p>Договірно-правова база співробітництва Одеської обласної ради з регіонами інших держав свідчить про 26 укладених угод з різними країнами світу, серед яких 16 – з країнами ЄС. До угод про реалізацію прикордонного співробітництва відносить лише одна – Угода про співробітництво між Одеською обласною радою та повітовою радою Тульча від 29.05.2008.</p>
6.2	Кількісний індикатор «Кількість угод про співробітництво між прикордонними регіонами»	Переважна кількість областей України має укладені угоди про співпрацю з сусідніми територіями суміжних країн. Всі прикордонні регіони України співпрацюють з суміжними адміністративно-територіальними одиницями країн-сусідів. Шість розглянутих областей України мають 23 угоди з прикордонними територіями Румунії, Польщі, Словачини і Угорщини.
7.	Одиничний індекс «Чи створені спеціальні міжурядові органи з транскордонного співробітництва?»	
7.1	Якісний індикатор «Аналіз поставлених перед міжурядовими органами завдань»	<p>Для вирішення ключових питань українсько-польського міжрегіонального співробітництва на міжурядовому рівні створено інституційний механізм – Українсько-польську Міжурядову Координаційну Раду з питань міжрегіонального співробітництва (МКРМС). Аналогічний орган створений на українсько-словацькому кордоні – Українсько-Словацька міжурядова комісія з питань транскордонного співробітництва. Не виключенням є й кордон між Україною та Угорщиною, де створена спеціальна комісія – Українсько-Угорська міжурядова змішана комісія з питань транскордонного та прикордонного співробітництва Основні завдання цих органів:</p> <ul style="list-style-type: none"> – прийняття рішення з ключових питань міжрегіонального і транскордонного співробітництва; – визначення загальних напрямків і головних принципів розвитку співробітництва; – розробка спільних програм діяльності, спрямованих на розвиток міжрегіональної і транскордонної співпраці; – координація співробітництва на рівні областей України та суміжних регіонів сусідніх держав. <p>Також, в договорах про режим державного кордону України з Румунією, Польщею і Угорщиною, а також в договорі про спільний державний кордон між Україною і Словацькою Республікою, прописано створення спільних Прикордонних Комісій, завданнями яких є:</p>

		<ul style="list-style-type: none"> – проведення спільних перевірок проходження державного кордону; – проведення спільних контрольних оглядів раз в 5 років; – встановлення додаткових прикордонних знаків та інших робіт, пов'язаних з утриманням прикордонної інфраструктури.
7.2	Кількісний індикатор «Кількість міжурядових органів з транскордонного співробітництва»	Загальні міжурядові органи з питань міжрегіонального і транскордонного співробітництва – 3. Спеціальні міжурядові органи з питань співробітництва в питаннях державного кордону – 4.

Таблиця Г.6

Таблиця бальних оцінок особливого індексу «Правові основи»

№	Назва індексів та їх індикаторів		Бальна оцінка
	Особливий індекс «Правові основи»		4,05
1.	Одиничний індекс «Врегулювання політичного та правового статусу кордонів. Чи укладені міждержавні угоди про кордони?»		4,00
1.1	Якісний індикатор «Стабільність політичного і правового статусу кордонів»		5,00
1.2	Кількісний індикатор «Кількість міждержавних угод, що регламентують прикордонні відносини»		3,00
2.	Одиничний індекс «Чи проведена делімітація і демаркація кордонів?»		3,50
2.1	Якісний індикатор «Наявність міждержавних угод про делімітацію і демаркацію кордонів»		3,50
3.	Одиничний індекс «Чи є спеціальні міждержавні угоди, що регламентують спрощений перетин кордону людей і товарів?»		3,00
3.1	Якісний індикатор «Аналіз якості режиму перетину кордону»		3,00
4.	Одиничний індекс «Чи прийняті в сусідніх державах закони, які регламентують права співвітчизників за кордоном?»		4,50
4.1	Якісний індикатор «Аналіз якості законодавства щодо прав співвітчизників за кордоном»		4,50
5.	Одиничний індекс «Рівень повноважень державних територіальних органів та органів місцевого самоврядування прикордонних територій із ведення транскордонної діяльності»		4,00
5.1	Якісний індикатор «Рівень відповідності європейським стандартам»		4,00
6.	Одиничний індекс «Чи існують угоди про співробітництво прикордонних територій (адміністративно-територіальних одиниць)?»		5,00
6.1	Якісний індикатор «Аналіз якості існуючих угод про співробітництво прикордонних територій»		5,00
6.2	Кількісний індикатор «Кількість угод про співробітництво між прикордонними регіонами»		5,00
7.	Одиничний індекс «Чи створені спеціальні міжурядові органи з транскордонного співробітництва?»		4,25
7.1	Якісний індикатор «Аналіз поставлених перед міжурядовими органами завдань»		4,50
7.2	Кількісний індикатор «Кількість міжурядових органів з транскордонного співробітництва»		4,00

Наративний аналіз особливого індексу «Конфліктогенні чинники – ризику та виклики»

1.	Одиничний індекс «Чи були в історії взаємин сусідніх держав війни або збройні конфлікти?»	
1.1	Якісний індикатор «Чи належать сусідні держави до зон підвищеної геополітичної активності?»	<p>Зона сусідства України з Польщею, Румунією, Угорщиною та Словаччиною належить до зони підвищеної геополітичної активності. Це пов'язано з великою кількістю факторів, які на протязі років формували навколо цієї території зону підвищеної напруги.</p> <p>По-перше, окремі регіони досліджуваних країн в різні історичні проміжки часу належали до одного державного утворення (Угорське королівство, Австро-Угорщина, Чехословацька республіка тощо).</p> <p>По-друге, важливе географічне розташування території межування в центрі Європи на перехресті транс'європейських і євразійських торговельно-економічних, транспортно-інфраструктурних, виробничо-коопераційних та сировинно-енергетичних потоків.</p> <p>По-третє, регіон сусідства належить до специфічної геополітичної зони, де проходить зовнішній кордон Європейського Союзу, що, в свою чергу, визиває окремий підвищений інтерес до цієї зони. Окрім цього, Польща, Угорщина, Румунія та Словаччина відносяться до країн, що нещодавно приєдналися до ЄС (нові члени), через це інтерес Європейського Союзу та рівень впливу і втручання його в господарські процеси цих держав також підвищується.</p> <p>Не дивлячись на всі чинники, що сприяють виникненню різноманітних конфліктів на цій території, збройних конфліктів та війн за час незалежності України не відбулося. Більше того, сторони (Україна та західні сусіди – країни-члени ЄС) офіційно домовилися про відсутність територіальних претензій, що закріплено у відповідних угодах про спільні державні кордони.</p>
1.2	Кількісний індикатор «Кількість війн або збройних конфліктів»	За часи незалежності України жодної війни чи збройного конфлікту на території сусідства не відбулось.
2.	Одиничний індекс «Характеристика військово-політичних відносин сусідніх держав. Чи належать вони до будь-яких військово-політичних блоків?»	
2.1	Якісний індикатор «Аналіз військової політики сусідніх держав»	<p>Закон України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» в попередній редакції наголошував на незалежності України від окремих держав, груп держав чи міжнародних структур і стверджував, що Україна є європейською позаблоковою державою. Але, враховуючи об'єктивні обставини, 19.04.2014 цей пункт була відредагована і тепер, згідно статті 11 цього Закону Україна більше не вважається позаблоковою державою (принаймні не має відповідного запису в Законі), а також, «...прагне рівноправного взаємовигідного співробітництва з усіма заінтересованими партнерами, виходячи насамперед з необхідності гарантування безпеки, суверенітету та захисту територіальної цілісності України».</p> <p>Всі західні сусіди України, окрім участі в Європейському Союзі, є учасниками НАТО: Угорщина і Польща з 12.03.1999, Словаччина і Румунія з 29.03.2004. Всі вони користуються цим членством під час розгляду і вирішення як внутрішніх, так і зовнішньополітичних проблем, посиляючись на права і обов'язки перед НАТО. Враховуючи високий рівень військової активності під час проведення спільних з НАТО військових навчань в прикордонних регіонах, це створює відповідні конфліктогенні ситуації</p>
3.	Одиничний індекс «Рівень мілітаризованості прикордонних регіонів»	
3.1	Якісний індикатор «Високий, середній, низький»	<p>Рівень мілітаризації на українсько-угорських, українсько-польських, українсько-словачьких та українсько-румунських кордонах можна визначити як середній.</p> <p>Це пояснюється двома суперечливими факторами. З одного боку, між державами встановлені добросусідські відносини, закріплені відповідними договорами про добросусідство і співробітництво (Румунія – 02.06.1997; Угорщина – 06.12.1991; Польща – 18.05.1992; Словаччина – 29.06.1993). Тому, ведення мілітаризації у прикордонних регіонах не передбачається.</p>

			З другого боку, враховуючи, що всі сусідні країни-члени ЄС є учасниками НАТО, вони можуть почати проводити військові навчання на прикордонних територіях, або розмістити оборонні комплекси. Так, в Румунії на базі Девеселу запускають систему ПРО (комплекс Aegis).
4.	Одиничний індекс «Наявність або відсутність прикордонних суперечок»		
4.1	Якісний індикатор «Стабільність прикордонних розмежувань»	Прикордонні розмежування України з країнами ЄС в договірно-правовому відношенні повністю оформлені, позначені спеціальними прикордонними знаками. Правовий режим державного кордону України з країнами ЄС установлений наступними угодами: 1. Договором між Україною і Словацькою Республікою про спільний державний кордон від 14.10.1993; 2. Договором між Україною і Угорською Республікою про режим українсько-угорського державного кордону, співробітництво і взаємодопомогу з прикордонних питань від 15.05.1995; 3. Договором між Україною і Республікою Польща про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво і взаємодопомогу з прикордонних питань від 12.01.1993; 4. Договором між Україною і Румунією про режим українсько-румунського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань від 17.06.2003. Всі проблемні питання, які виникають на зовнішньому кордоні Європейського Союзу, вирішуються за допомогою спеціально створених двосторонніх прикордонних комісій. Також, для регулювання цього кордону створений інститут Прикордонних Уповноважених, якими, як правило, призначаються керівники органів охорони кордону України та суміжних країн ЄС. Виключенням в цьому випадку можна назвати постійну зміну лінії кордону між Україною і Румунією, яка проходить по фарватеру річки Тиса. Такі зміни спричинені постійними природними змінами русла Тиси. Однак, уряди обох країн постійно працюють над цим питанням в поточному режимі.	
4.2	«Кількість прикордонних суперечок»	За часів незалежності України на західних її кордонах суперечки на офіційному рівні відсутні.	
5.	Одиничний індекс «Наявність або відсутність на прикордонних територіях у минулому і в даний час етнічних конфліктів»		
5.1	Кількісний індикатор «Кількість етнічних конфліктів»	Вивчення етнополітичної ситуації в західних областях України свідчить про відсутність етнічних конфліктів. Це пов'язано з тим, що в прикордонних регіонах України та сусідніх країн живуть представники різноманітних етносів, які звикли до мирного співжиття.	
6.	Одиничний індекс «Наявність або відсутність на прикордонних територіях у минулому і в даний час конфліктів на ґрунті міжконфесійних відносин»		
6.1	Кількісний індикатор «Кількість конфліктів на ґрунті міжконфесійних відносин»	Не дивлячись на розгалужену етнічну структуру та здатність представників різних етнічних груп жити мирно, на прикордонних територіях постійно виникають суперечки на тлі міжконфесійних відносин. Дані про їх кількість відсутні, але можна навести декілька прикладів. – Супротив з боку релігійних громад Української православної церкви з громадами Греко-католицької церкви в селах Закарпатської області; – Суперечки за право користуватись культовою спорудою та земельною ділянкою між віруючими Свято-Троїцької релігійної громади Української автокефальної православної соборної церкви в м. Ужгород; – Суперечки, спричинені недоліками державного устрою та позиціями різних церков та їх представників в східній Словаччині тощо.	

Таблиця бальних оцінок особливого індексу «Конфліктогенні чинники – ризики та виклики»

№	Назва індексів та їх індикаторів		Бальна оцінка
	Особливий індекс «Конфліктогенні чинники – ризики та виклики»		
1.	<i>Одиничний індекс «Чи були в історії взаємин сусідніх держав війни або збройні конфлікти?»</i>		8,00
	1.1	Якісний індикатор «Чи належать сусідні держави до зон підвищеної геополітичної активності?»	7,00
	1.2	Кількісний індикатор «Кількість війн або збройних конфліктів»	10,00
2.	<i>Одиничний індекс «Характеристика військово-політичних відносин сусідніх держав. Чи належать вони до будь-яких військово-політичних блоків?»</i>		7,00
	2.1	Якісний індикатор «Аналіз військової політики сусідніх держав»	7,00
3.	<i>Одиничний індекс «Рівень мілітаризованості прикордонних регіонів»</i>		8,00
	3.1	Якісний індикатор «Високий, середній, низький»	8,00
4.	<i>Одиничний індекс «Наявність або відсутність прикордонних суперечок»</i>		9,50
	4.1	Якісний індикатор «Стабільність прикордонних розмежувань»	9,00
	4.2	«Кількість прикордонних суперечок»	10,00
5.	<i>Одиничний індекс «Наявність або відсутність на прикордонних територіях у минулому і в даний час етнічних конфліктів»</i>		9,00
	5.1	Кількісний індикатор «Кількість етнічних конфліктів»	9,00
6.	<i>Одиничний індекс «Наявність або відсутність на прикордонних територіях у минулому і в даний час конфліктів на ґрунті міжконфесійних відносин»</i>		6,00
	6.1	Кількісний індикатор «Кількість конфліктів на ґрунті міжконфесійних відносин»	6,00

Наративний аналіз особливого і «Інфраструктурні та організаційні характеристики»

1.	Одиничний індекс «Рівень розвитку існуючої прикордонної інфраструктури та організаційні характеристики»	
	<p>1.1 Якісний індикатор «Наявність державної програми облаштування кордону»</p>	<p>В рамках партнерських відносин та програм транскордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства і партнерства «Румунія-Україна-Республіка Молдова», «Польща-Білорусь-Україна», «Басейн Чорного моря» та «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна» реалізується велика кількість інфраструктурних проєктів, які затверджені на державному рівні досліджуваних країн.</p> <p>Серед цілей Стратегії розвитку словацько-українського транскордонного співробітництва до 2020 року (ЄСПП «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна») зазначено модернізацію прикордонної інфраструктури. Для її здійснення розроблено кілька заходів, які в цьому напрямку відіграють ключову роль:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) <i>Поліпшення інфраструктури шляхом підвищення функціональності та потужності пунктів пропуску.</i> Захід стосується збільшення інвестицій у транспортну та інформаційну інфраструктуру на прикордонних пунктах пропуску – підвищення пропускної спроможності пунктів пропуску, поліпшення технічної і соціальної інфраструктури на існуючих пунктах перетину кордону, ремонт доріг, що ведуть до існуючих пунктів пропуску. 2) <i>Збільшення кількості прикордонних пунктів пропуску на спільному кордоні.</i> Передбачає забезпечення побудови нових прикордонних пунктів пропуску на спільному кордоні: Улич – Забродь, Чернанад-Тисою – Соломоново, Малі Селменці – Великі Селменці (зміна виду сполучення на автомобільний) до 2020 року. 3) <i>Модернізація транспортних коридорів (автомобільного, залізничного), які ведуть до спільного кордону.</i> Планується виробити паспортизацію актуального стану, а потім визначити інвестиційні пріоритети і в співпраці з державними суб'єктами модернізувати транспортну інфраструктуру, що веде з двох сторін до спільного кордону. <p>Спільна операційна Програма Румунія-Україна 2014-2020 (ЄСПП «Румунія-Україна-Республіка Молдова») однією зі стратегічних цілей зазначає покращення доступності регіонів, розвиток транспортних систем та систем зв'язку. Для удосконалення прикордонної транспортної інфраструктури передбачені наступні заходи:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Реконструкція, оновлення і модернізація транскордонних транспортних систем; 2) Розробка екологічно чистих транскордонних транспортних систем та інноваційних рішень; 3) Реконструкція, реабілітація, розширення доріг (сегментів), які з'єднують населені пункти поруч з кордоном; 4) Модернізація існуючих об'єктів прикордонної інфраструктури тощо. <p>Програма «Польща-Білорусь-Україна» передбачає 4 тематичних мети, серед яких є сприяння управлінню кордонами та управління безпекою, мобільністю і міграцією. Пріоритетом зазначеної мети є підтримка прикордонної ефективності та безпеки, в рамках якого пропонуються наступні заходи:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Спільні ініціативи з модернізації та розширення існуючих пунктів пропуску для пішоходів та велосипедистів; 2) Спільні ініціативи з покращення інфраструктури прикордонних переходів; 3) Спільне створення узгодженої системи знаків і візуальної ідентифікації прикордонних переходів тощо. <p>В рамках програми розроблено 18 крупних інфраструктурних проєктів. Окрім цього, в Україні діє Державна цільова правоохоронна програма «Облаштування та реконструкція державного кордону» на період до 2020 року,</p>

			<p>метою якою підвищення рівня облаштування державного кордону та створення сприятливих умов для розвитку транскордонного співробітництва із сусідніми державами. Для цього в Програмі передбачено наступні заходи:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) проведення спільних перевірок (оглядів) лінії державного кордону з Республікою Польща, Словацькою Республікою, Угорщиною, Румунією; 2) організація та удосконалення порядку спільного патрулювання державного кордону з Республікою Польща, Словацькою Республікою, Угорщиною, Румунією та Республікою Молдова; 3) поширення практики здійснення спільного контролю за перетинанням державного кордону особами, транспортними засобами і переміщенням через нього вантажів у пунктах пропуску через державний кордон з Республікою Польща, Словацькою Республікою, Угорщиною, Румунією, Республікою Молдова та Республікою Білорусь; 4) запровадження разом з Республікою Польща, Словацькою Республікою, Угорщиною, Румунією, Республікою Молдова та Республікою Білорусь, здійснення обміну інформаційними повідомленнями про види, характер правопорушень на державному кордоні і проведення аналізу ризиків за характерними загрозами у сфері безпеки державного кордону; 5) розширення мережі та функцій контактних (консультаційних) пунктів на державному кордоні; 6) удосконалення інженерно-технічного облаштування державного кордону з Республікою Польща, Словацькою Республікою, Угорщиною, Румунією та центральної ділянки державного кордону з Республікою Молдова; 7) облаштування прикордонної смуги шляхом встановлення додаткових інженерно-технічних споруд і огорож, прикордонних знаків, створенням прикордонних просік, комунікацій та інших об'єктів тощо. <p>Джерелами фінансування Програми визначено державний (13 207,31 млн. грн) та місцевий (804,56 млн. грн) бюджети, а також інші джерела (3 531,69 млн. грн).</p>
1.2	Якісний індикатор «Рівень взаємодії регіонів і прикордонних органів судідніх держав з облаштування та ефективного функціонування кордону»		<p>Спільне облаштування кордонів та прикордонної інфраструктури відбувається в рамках зазначених вище програм транскордонного співробітництва. Ефективне функціонування кордонів забезпечується спільними прикордонними комісіями, створеними згідно угод про правовий режим спільних державних кордонів. Окрім цього, співробітництво в прикордонних питаннях відбувається на основі:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Угоди між Урядом України і Урядом Угорської Республіки про взаємну допомогу в митних питаннях від 19.05.1995; – Угоди між Урядом України і Урядом Угорської Республіки про залізничне сполучення через кордон від 19.05.1995; – Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорщини про контроль прикордонного руху в пунктах пропуску через державний кордон для автомобільного та залізничного сполучення від 04.05.2012; – Протоколу між Адміністрацією Державної прикордонної служби України та Поліцією Угорщини про спільне патрулювання українсько-угорського державного кордону від 29.10.2013; – Договору між Україною та Словацькою Республікою про спільний Державний кордон від 14.10.1993; – Угоди між Урядом України і Урядом Словацької Республіки про залізничне сполучення через державний кордон від 15.06.1995; – Угоди між Урядом України та Урядом Словацької Республіки про пункти пропуску через спільний державний кордон від 15.06.1995; – Угоди між Урядом України і Урядом Словацької Республіки про міжнародне автомобільне сполучення від 15.06.1995;

			<ul style="list-style-type: none"> – Угоди між Адміністрацією Державної прикордонної служби України і Міністерством внутрішніх справ Словацької Республіки про спільне патрулювання українсько-словацького державного кордону від 30.10.2013; – Угоди між Кабінетом Міністрів України і Урядом Румунії про пункти пропуску через українсько-румунський державний кордон від 02.02.2006; – Угоди між Урядом України та Урядом Румунії про міжнародне автомобільне сполучення від 29.03.1996; – Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Польщі про міжнародні автомобільні перевезення від 18.05.1992; – Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Польщі про пункти пропуску через державний кордон від 18.05.1992; – Угоди між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Польща про співробітництво під час здійснення контролю осіб, товарів і транспортних засобів, які перетинають українсько-польський державний кордон від 25.06.2001; – Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Польща про співробітництво і взаємодопомогу у митних питаннях від 18.12.1995; – Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Польща про залізничне сполучення через Державний кордон від 18.06.1993; – Протоколу між Адміністрацією Державної прикордонної служби України та Головним Комендантом Прикордонної варти Республіки Польща про спільне патрулювання від 08.12.2010. <p>Отже, взаємодія між прикордонними регіонами і прикордонними службами України, Польщі, Угорщини, Словаччини і Румунії відбувається, в першу чергу, на законодавчому рівні.</p>
1.3	Якісний індикатор «Географічні умови для транспортної інфраструктури»		<p>Україна. Особливістю географічного положення <i>Волинської</i> області є плоска низовина, яка покрита лісами і болотами. Такі умови можна вважати сприятливими для транспортної інфраструктури.</p> <p><i>Івано-Франківська</i> область розташована в географічному центрі Європи, на південному заході України, на стику двох великих природно-географічних підрозділів – Східноєвропейської рівнини та Східних Карпат. Не зважаючи на наявність гір, загальні географічні умови – сприятливі для розбудови транспортної мережі.</p> <p><i>Закарпатська</i> область розташована на крайньому південному заході України на південно-західних схилах і передгір'ях Українських Карпат. Майже дві третини території області займають Карпатські гори, решту — Притисянська низовина. Близько 80 % території краю займають гори, що простягаються з північного заходу на південний схід. Це система хребтів та гірських масивів. Але, Закарпатська область знаходиться в зоні, яка граничить з чотирма країнами одночасно. Отже, умови для транспортної інфраструктури створені природою не дуже сприятливі, але в силу важливості цього регіону для економіки всієї країни транспортна мережа побудована на високому рівні.</p> <p><i>Чернівецька</i> область відноситься до категорії регіонів, де високий коефіцієнт транзитності, оскільки є прикордонною. Чернівецька область займає вигідне транспортно – географічне положення, має досить щільну мережу залізниць і автомобільних доріг, трубопроводів і ліній електропередач.</p> <p><i>Львівська</i> область розташована в трьох зонах: лісовій, лісостеповій, передгірних і гірських районах Карпат. Ліси займають понад четверту частину площі області. По території області пролягають міжнародні комунікації, які з'єднують Україну з Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією.</p> <p>Геополітичне розташування <i>Одеської</i> області обумовлене як вигідним транспортно-географічним розміщенням. На Одеську область припадає майже 80% переробки всіх вантажів морського транспорту України. Вихід до моря створює лише додаткові можливості для розвитку транспортної інфраструктури в області.</p> <p>Угорщина. Географічні умови медьє Саболч-Сатмар-Берег, з точки зору транспортної інфраструктури, є сприятливими. На території регіону немає високих гір, долин, територія області є рівнинною, тому надає можливості для будівництва та розвитку транспортної мережі.</p>

			<p>Словаччина. Територія країни охоплює частину Західних та околиці Східних Карпат, а також Середньо-Дунайські і Потиські низовини з широкими долинами Вагу, Грону, Горнаду тощо. До 80% території Словаччини знаходиться вище 750 м над рівнем моря. Все це свідчить про менш сприятливі умови для транспортної інфраструктури ніж в Угорщині. Але завдяки поперечним долинам і низьким перевалам через Словаччину проходять важливі шляхи з Польщі до Угорщини.</p> <p>Польща. Підкарпатське воєводство об'єднує в собі високі та дикі вершини гір і схили узгір'їв з рівнинами. Майже половина території воєводства – ліси. Отже, з точки зору розбудови транспортної мережі, воєводство має ускладнені умови.</p> <p>Люблінське воєводство характеризується більш сприятливими географічними умовами для транспортної інфраструктури, що обумовлено більш рівнинною місцевістю та відсутністю високих гір.</p> <p>Румунія. Територія Румунії на 30% складається з гір. Гірський масив Вранча – зона давньої вулканічної діяльності на стику Східних і Південних Карпат, джерело землетрусів, що можуть зачіпати Україну, особливо місто Одесу. Це може спричинити виникнення певних складнощів та ризиків, пов'язаних з транспортною інфраструктурою. Карпати на території північної та північно-східної Румунії мають чимало зручних перевалів і не є природним непрохідним бар'єром для транспортних зв'язків. Отже географічні умови повітів, які граничать з Україною, можна вважати досить сприятливими для розвитку транспортних мереж.</p>
1.4	Якісний індикатор «Рівень розвитку регіональної транспортної мережі (залізничні, автомобільні, водні) і автомагістралей для зв'язків між прикордонними регіонами»		<p>Україна. Територією Волинської області проходять Міжнародні автомобільні транспортні коридори Балтійське море-Чорне море та Європа-Кавказ-Азія (ТРАСЕКА). Ці коридори на території області суміщені й проходять по існуючих автомобільних дорогах державного значення. Територією Волинської області в напрямку Захід-Схід проходить міжнародна автомагістраль кордон Польщі-Ковель-Коростень-Київ, яка збігається з автодорогою державного значення М-07 Київ-Ковель-Ягодин (на Люблін). У напрямку Північ-Південь проходить два міжнародних автомобільних напрями. Отже, регіональна транспортна мережа Волинської області на високому рівні.</p> <p>Транспортна система Івано-Франківської області представлена залізничним, автомобільним, повітряним видами транспорту та включає 496 км залізничних колій, 4172,6 км автомобільних доріг з твердим покриттям та 60,3 км тролейбусних ліній. Івано-Франківська область розташована на перетині трьох національних шляхів: Н18, Н09, і Н10, також одного регіонального шляху Т09-06. Всі Н-шляхи з'єднані з європейським автошляхом Е50. Автобусний транспорт обслуговує 13 міжнародних маршрутів до міст Молдови, Польщі, Словаччини, Чехії.</p> <p>Транспортна мережа <i>Закарпатської</i> області виконує важливу роль у міжнародних перевезеннях і є всебічно розвинутою. Транспортна інфраструктура регіону вдосконалюється і добувається як за рахунок державного та місцевого бюджетів, так і за сприяння сусідніх держав. Надзвичайно важливе значення лінії Хутір Михайлівський — Київ — Львів — Чоп у міжнародних пасажирських перевезеннях з Москви в Чехію, Словаччину, Угорщину, країни Балканського півострова.</p> <p><i>Львівська область</i> має розвинену транспортну мережу. Через її територію проходять міжнародні залізничні лінії до столиць багатьох європейських держав, а також три важливі транспортні коридори: із Заходу на Схід (коридор № 3 Берлін-Вроцлав-Львів-Київ; коридор № 5 Трієст-Любляна-Львів) та з Півночі на Південь (Гданськ-Варшава-Львів-Одеса). На території області розташовані чотири автомобільні (Краковець, Шегині, Рава-Руська та Смільниця) та три залізничні пункти перетину кордону (Рава-Руська, Мостиська та Хирів).</p> <p>Основні залізничні вузли на території <i>Одеської</i> області – Одеса, Ізмаїл, Болград. Велике значення для внутрішніх і особливо зовнішніх вантажних та пасажирських перевезень має морський транспорт: порти – Одеса, Іллічівськ, Білгород-Дністровський. Річкові перевезення здійснюються по Дунаю: порти – Ізмаїл, Кілія, Рені, Вилкове.</p> <p>Загальна транспортна мережа <i>Чернівецької</i> області включає 413 км залізничних колій, 2,9 тис. км автомобільних доріг загального користування з твердим</p>

		<p>покриттям. Вантажні перевезення в області виконуються автомобільним транспортом головною перевагою якого є високе маневрування, що забезпечує швидку доставку вантажів і їх збереження. Однією з найважливіших ланок системи транспортних комунікацій області є автомобільний пасажирський транспорт.</p> <p>Угорщина. В межах Саболч-Сатмар-Берег автомобільне сполучення на пунктах перетину угорсько-українського кордону забезпечується державною мережею автомобільних доріг, протяжність якої складає 2 130 км. Протяжність доріг 1 категорії – 165 км, 2 категорії – 208 км, сполучних доріг – 1 393 км, відгалужень – 307 км, інших 25 км. Автомобільні дороги, які ведуть до пунктів перетину кордону, в останні десятиліття, різом із модернізацією КПП, також пройшли модернізацію та розширення на відстані 1-4 км від кордону.</p> <p>Польща. Транспортна система Польщі склалася як частина єдиної транспортної системи соціалістичних країн, тому переважають напрями транспортних магістралей Захід-Схід.</p> <p>Залізничі перевищують автошляхи за протяжністю (30 тис.км) та можливостями вантажоперевезень. Останнім часом автомобільні вантажоперевезення перевищують залізничні. Довжина автошляхів - 150 тис. км. Особливо густа мережа автошляхів склалася на заході, південному заході та у центрі. Річкові перевезення здійснюються річками Одра, Вісла та каналами. Найосвоєнішим є напрям Верхньосілезький район - Балтика. Вісла й Одра пов'язані каналами між собою, а також з Ельбою на заході та Дніпром на сході. Значення Одри як транспортної артерії набагато більше, ніж Вісли. Велике значення морського транспорту для Польщі пояснюється її роллю у міжнародному поділі праці. Морськими воротами країни є порти Гданськ, Гдиня, Щецин, Свиноуйсьце. Головні порти - Гданськ і Щецин - гирлового типу, здатні приймати судна дедвейтом до 100 тис. тон.</p> <p>Румунія. Румунські залізничі виконують значну частину вантажоперевезень і перевезень пасажирів усередині країни. Довжина залізниць — понад 11 тис. км. 1075 км річкової транспортної мережі проходить Дунаєм, головні порти: Галац, Браїла, Джурджу. Важливість румунських портів зростає із створенням транс'європейської магістралі Рейн-Дунай. Головний морський порт — Констанца. Специфічна риса транспорту Румунії, що відрізняє її від більшості інших європейських країн, – більше широкий розвиток трубопровідного транспорту.</p> <p>Словаччина. Переважно гірський характер, крім Подунайської рівнини на південному заході, території країни зумовлює специфіку конфігурації її транспортної мережі. Довжина залізниць становить 3665 км, з них 1472 км електрифіковано і 1024 км двоколіїні. Протяжність автомобільних доріг набагато більша — 17869 км, з них магістральних 198 км. Довжина Дунайського водного шляху у Словаччині становить 172 км. У Словаччині починає втілюватись в життя програма побудови швидкісних автострад. До ладу вже стали такі чотири автостради, або їх ділянки: Братислава -Кути (в Чехію); Братислава-Трнава-Горна Стреда (планується продовження до Тренчина); Ліптовска Тепла-Гібе (Жилінський край) та Кошице-Пряшів.</p>
1.5	Якісний індикатор «Існування транс'європейських коридорів в прикордонних регіонах»	<p>Через прикордонні регіони України, Польщі, Угорщини, Словаччини та Румунії, які розглядаються, проходить 7 транс'європейських коридорів, серед яких:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Коридор №1. Гельсінкі — Таллінн — Рига — Каунас і Клайпеда — Варшава і Гданськ; – Коридор №2. Берлін — Познань — Варшава — Берестя — Мінськ — Смоленськ — Москва — Нижній Новгород; – Коридор №3. Брюссель — Ахен — Кельн — Дрезден — Вроцлав — Катовіце — Краків — Львів — Київ; – Коридор №4. Дрезден/Нюрнберг — Прага — Відень — Братислава — Дер — Будапешт — Арад — Бухарест — Констанца/Крайова — Софія — Салоніки — Пловдив — Стамбул; – Коридор №5: Венеція — Трієст/Копер — Любляна — Марибор — Будапешт — Ужгород — Львів — Київ; – Коридор №7. Дунайський (водний); (Австрія, Угорщина, Югославія, Болгарія, Румунія, Молдова, Україна);

		<p>– Коридор №9. Гельсінкі — Виборг — Санкт-Петербург — Псков — Москва — Калінінград — Київ — Любашівка/Роздільна — Кишинів — Бухарест — Димитровград — Александруполіс.</p> <p>Через Україну проходять коридори №3,5,9; через територію Угорщини і Словаччини проходить п'ятий транспортний коридор; на території Польщі, через її прикордонні регіони з Україною, проходять коридори №1,2,3 та серед транс'європейських транспортних коридорів через Румунію (повіт Тульча) проходять коридори №4,7,9.</p>																																																																																																																																						
1.6	Кількісний індикатор «Кількість контрольно-пропускних пунктів на 100 км кордону»	<p>Українсько-польський кордон – 1,47</p> <p>Українсько-словацький кордон – 3,66</p> <p>Українсько-угорський кордон – 3,07</p> <p>Українсько-румунський кордон – 0,49</p>																																																																																																																																						
1.7	Кількісний індикатор «Рівень пропускної здатності пасажиро- і вантажопотоків МАПП»	<table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">МАПП</th> <th colspan="2">Потужність (за добу)</th> </tr> <tr> <th>проектна</th> <th>проектна</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;">Пропускна здатність МАПП на ділянці українського кордону з Республікою Польща</td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;">«Дорогуськ-Ягодин»</td> </tr> <tr> <td>Легкові автомобілі (од.)</td> <td>1950</td> <td>700</td> </tr> <tr> <td>Осіб (ос.)</td> <td>6000</td> <td>6800</td> </tr> <tr> <td>Автобуси (од.)</td> <td>45</td> <td>20</td> </tr> <tr> <td>Вантажні автомобілі (од.)</td> <td>420</td> <td>200</td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;">«Зосін-Устилуг»</td> </tr> <tr> <td>Легкові автомобілі (од.)</td> <td>2500</td> <td>2500</td> </tr> <tr> <td>Осіб (ос.)</td> <td>6000</td> <td>6000</td> </tr> <tr> <td>Автобуси (од.)</td> <td>3</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;">«Хребенне-Рава-Руська»</td> </tr> <tr> <td>Легкові автомобілі (од.)</td> <td>3500</td> <td>3000</td> </tr> <tr> <td>Осіб (ос.)</td> <td>10000</td> <td>7000</td> </tr> <tr> <td>Автобуси (од.)</td> <td>100</td> <td>60</td> </tr> <tr> <td>Вантажні автомобілі (од.)</td> <td>250</td> <td>260</td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;">«Корчова-Краковець»</td> </tr> <tr> <td>Легкові автомобілі (од.)</td> <td>4400</td> <td>850</td> </tr> <tr> <td>Осіб (ос.)</td> <td>6000</td> <td>6500</td> </tr> <tr> <td>Автобуси (од.)</td> <td>150</td> <td>30</td> </tr> <tr> <td>Вантажні автомобілі (од.)</td> <td>500</td> <td>100</td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;">«Медика-Шегині»</td> </tr> <tr> <td>Легкові автомобілі (од.)</td> <td>2200</td> <td>2500</td> </tr> <tr> <td>Осіб (ос.)</td> <td>8600</td> <td>14000</td> </tr> <tr> <td>Автобуси (од.)</td> <td>150</td> <td>85</td> </tr> <tr> <td>Вантажні автомобілі (од.)</td> <td>150</td> <td>110</td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;">«Кроськенко-Смільниця»</td> </tr> <tr> <td>Легкові автомобілі (од.)</td> <td>300</td> <td>370</td> </tr> <tr> <td>Осіб (ос.)</td> <td>5000</td> <td>3300</td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;">«Будомсж-Грушів»</td> </tr> <tr> <td>Легкові автомобілі (од.)</td> <td>2400</td> <td>2000</td> </tr> <tr> <td>Осіб (ос.)</td> <td>12000</td> <td>8000</td> </tr> <tr> <td>Автобуси (од.)</td> <td>80</td> <td>50</td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;">«Долгобичув-Угринів»</td> </tr> <tr> <td>Легкові автомобілі (од.)</td> <td>4000</td> <td>420</td> </tr> <tr> <td>Осіб (ос.)</td> <td>10000</td> <td>7500</td> </tr> <tr> <td>Автобуси (од.)</td> <td>30</td> <td>20</td> </tr> <tr> <td>Вантажні автомобілі (од.)</td> <td>1000</td> <td>650</td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;">Пропускна здатність МАПП на ділянці українського кордону з Угорщиною</td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;">«Захонь-Чоп»</td> </tr> <tr> <td>Легкові автомобілі (од.)</td> <td>5000</td> <td>3000</td> </tr> <tr> <td>Осіб (ос.)</td> <td>12000</td> <td>6000</td> </tr> <tr> <td>Автобуси (од.)</td> <td>80</td> <td>20</td> </tr> <tr> <td>Вантажні автомобілі (од.)</td> <td>500</td> <td>550</td> </tr> </tbody> </table>	МАПП	Потужність (за добу)		проектна	проектна	Пропускна здатність МАПП на ділянці українського кордону з Республікою Польща			«Дорогуськ-Ягодин»			Легкові автомобілі (од.)	1950	700	Осіб (ос.)	6000	6800	Автобуси (од.)	45	20	Вантажні автомобілі (од.)	420	200	«Зосін-Устилуг»			Легкові автомобілі (од.)	2500	2500	Осіб (ос.)	6000	6000	Автобуси (од.)	3	10	«Хребенне-Рава-Руська»			Легкові автомобілі (од.)	3500	3000	Осіб (ос.)	10000	7000	Автобуси (од.)	100	60	Вантажні автомобілі (од.)	250	260	«Корчова-Краковець»			Легкові автомобілі (од.)	4400	850	Осіб (ос.)	6000	6500	Автобуси (од.)	150	30	Вантажні автомобілі (од.)	500	100	«Медика-Шегині»			Легкові автомобілі (од.)	2200	2500	Осіб (ос.)	8600	14000	Автобуси (од.)	150	85	Вантажні автомобілі (од.)	150	110	«Кроськенко-Смільниця»			Легкові автомобілі (од.)	300	370	Осіб (ос.)	5000	3300	«Будомсж-Грушів»			Легкові автомобілі (од.)	2400	2000	Осіб (ос.)	12000	8000	Автобуси (од.)	80	50	«Долгобичув-Угринів»			Легкові автомобілі (од.)	4000	420	Осіб (ос.)	10000	7500	Автобуси (од.)	30	20	Вантажні автомобілі (од.)	1000	650	Пропускна здатність МАПП на ділянці українського кордону з Угорщиною			«Захонь-Чоп»			Легкові автомобілі (од.)	5000	3000	Осіб (ос.)	12000	6000	Автобуси (од.)	80	20	Вантажні автомобілі (од.)	500	550
МАПП	Потужність (за добу)																																																																																																																																							
	проектна	проектна																																																																																																																																						
Пропускна здатність МАПП на ділянці українського кордону з Республікою Польща																																																																																																																																								
«Дорогуськ-Ягодин»																																																																																																																																								
Легкові автомобілі (од.)	1950	700																																																																																																																																						
Осіб (ос.)	6000	6800																																																																																																																																						
Автобуси (од.)	45	20																																																																																																																																						
Вантажні автомобілі (од.)	420	200																																																																																																																																						
«Зосін-Устилуг»																																																																																																																																								
Легкові автомобілі (од.)	2500	2500																																																																																																																																						
Осіб (ос.)	6000	6000																																																																																																																																						
Автобуси (од.)	3	10																																																																																																																																						
«Хребенне-Рава-Руська»																																																																																																																																								
Легкові автомобілі (од.)	3500	3000																																																																																																																																						
Осіб (ос.)	10000	7000																																																																																																																																						
Автобуси (од.)	100	60																																																																																																																																						
Вантажні автомобілі (од.)	250	260																																																																																																																																						
«Корчова-Краковець»																																																																																																																																								
Легкові автомобілі (од.)	4400	850																																																																																																																																						
Осіб (ос.)	6000	6500																																																																																																																																						
Автобуси (од.)	150	30																																																																																																																																						
Вантажні автомобілі (од.)	500	100																																																																																																																																						
«Медика-Шегині»																																																																																																																																								
Легкові автомобілі (од.)	2200	2500																																																																																																																																						
Осіб (ос.)	8600	14000																																																																																																																																						
Автобуси (од.)	150	85																																																																																																																																						
Вантажні автомобілі (од.)	150	110																																																																																																																																						
«Кроськенко-Смільниця»																																																																																																																																								
Легкові автомобілі (од.)	300	370																																																																																																																																						
Осіб (ос.)	5000	3300																																																																																																																																						
«Будомсж-Грушів»																																																																																																																																								
Легкові автомобілі (од.)	2400	2000																																																																																																																																						
Осіб (ос.)	12000	8000																																																																																																																																						
Автобуси (од.)	80	50																																																																																																																																						
«Долгобичув-Угринів»																																																																																																																																								
Легкові автомобілі (од.)	4000	420																																																																																																																																						
Осіб (ос.)	10000	7500																																																																																																																																						
Автобуси (од.)	30	20																																																																																																																																						
Вантажні автомобілі (од.)	1000	650																																																																																																																																						
Пропускна здатність МАПП на ділянці українського кордону з Угорщиною																																																																																																																																								
«Захонь-Чоп»																																																																																																																																								
Легкові автомобілі (од.)	5000	3000																																																																																																																																						
Осіб (ос.)	12000	6000																																																																																																																																						
Автобуси (од.)	80	20																																																																																																																																						
Вантажні автомобілі (од.)	500	550																																																																																																																																						

			«Лонья-Дзвінкове»		
			Легкові автомобілі (од.)	800	150
			Осіб (ос.)	1500	200
			«Барабаш-Косино»		
			Легкові автомобілі (од.)	800	150
			Осіб (ос.)	1000	500
			«Берегшурань-Лужанка»		
			Легкові автомобілі (од.)	3000	1500
			Осіб (ос.)	5000	2500
			Автобуси (од.)	10	3
			Вантажні автомобілі (од.)	30	7
			«Тісабеч-Вилок»		
			Легкові автомобілі (од.)	1500	1400
			Осіб (ос.)	3000	2500
			Пропускна здатність МАПП на ділянці українського кордону зі Словачькою Республікою		
			«Убля-Малий Березний»		
			Легкові автомобілі (од.)	500	450
			Осіб (ос.)	2000	1500
			Автобуси (од.)	60	45
			«Вишне-Немецьке-Ужгород»		
			Легкові автомобілі (од.)	3000	1900
			Осіб (ос.)	10000	4700
			Автобуси (од.)	50	30
			Вантажні автомобілі (од.)	500	220
			Пропускна здатність МАПП на ділянці українського кордону з Румунією		
			«Халмеу-Дякове»		
			Легкові автомобілі (од.)	500	400
			Осіб (ос.)	600	615
			Вантажні автомобілі (од.)	100	90
			«Сігету Мармаціей-Солотвино»		
			Легкові автомобілі (од.)	1000	1200
			Осіб (ос.)	5000	3800
			Автобуси (од.)	40	30
			Вантажні автомобілі (од.)	60	45
			«Сірет-Порубне»		
			Легкові автомобілі (од.)	3000	1600
			Осіб (ос.)	2000	3000
			Автобуси (од.)	80	10
			Вантажні автомобілі (од.)	100	150
1.8	Кількісний індикатор «Час, необхідний для перетину кордону на КПП»		Кордон	КПП	Час
			UKR/POL	«Дорогуськ-Ягодин»	2-8 год
				«Зосін-Устилуґ»	2-6 год
				«Хребенне-Рава-Руська»	45 хв-5 год
				«Корчова-Краковець»	2-6 год
				«Медика-Шегині»	30-60 хв
				«Кросьценко-Смільниця»	30-60 хв
				«Будомєж-Грушів»	30 хв-2 год
				«Долгобичув-Угринів»	1-2 год
			UKR/HUN	«Захонь-Чоп»	Р.д.: 2 год Вих./Св.: 4-5 год
				«Барабаш-Косино»	Р.д.: 60 хв Вих./Св.: 2 год
				«Берегшурань-Лужанка»	Р.д.: 60 хв Вих./Св.: 2 год
				«Лонья-Дзвінкове»	Р.д.: 60 хв Вих./Св.: 2 год
				«Тісабеч-Вилок»	Р.д.: 60 хв Вих./Св.: 2 год
			UKR/SVK	«Вельке Слеменце-Малі Селменці»	10-80 хв

			«Вишнє-Немецьке-Ужгород»		Для вантажних – до 2 днів, для пасажирських – від 45 хв до 4 год.		
			«Убля-Малий Березний»		45-120 хв		
		UKR/ROU	«Халмеу-Дякове»		20-80 хв		
			«Сігету Мармаціей-Солотвино»		30 хв-120 хв		
			«Сірет-Порубне»		30-60 хв		
1.9	Кількісний індикатор «Кількість працюючого на КПП персоналу»	Інформація щодо штатної кількості працівників на пунктах пропуску відсутня. Частково відомі лише дані про чисельність працівників територіальних органів ДФС України станом на кінець 2019 року:					
		<ul style="list-style-type: none"> – Львівська митниця – 981 особа; – Івано-Франківська митниця – 96 осіб; – Волинська митниця – близько 250 осіб; – Одеська митниця – 1299 осіб; – Закарпатська митниця – більше 900 осіб; – Чернівецька митниця – немає даних. 					
1.10	Кількісний індикатор «Кількість кілометрів доріг на 100 км ² прикордонної території»	Адміністративно-територіальна одиниця	Довжина доріг (км)	Площа території (км²)	Кількість км доріг на 100 км² прикордонної території		
		<i>Україна</i>					
		Волинська область	6 203,5	20 143	30,8		
		Івано-Франківська область	4 110,5	13 928	29,5		
		Закарпатська область	3 347,8	12 777	26,2		
		Львівська область	8 380,0	21 833	38,4		
		Одеська область	8 318,0	33 310	25,0		
		Чернівецька область	2 885,5	8 097	35,6		
		<i>Угорщина</i>					
		Медьє Саболч-Сатмар-Берег	2 130,0	5 936	35,9		
		<i>Словаччина</i>					
		Кошицький край	2 381,8	6 754	35,3		
		Пряшівський край	3 148,9	8 973	35,1		
		<i>Польща</i>					
		Люблинське воєводство	34 970,6	25 267	138,4		
		Підкарпатське воєводство	20 695,2	17 892	115,7		
		<i>Румунія</i>					
		Повіт Ботошань	2 357,0	4 984	47,3		
		Повіт Марамуреш	1 810,0	6 304	28,7		
		Повіт Сату-Маре	1 686,0	4 416	38,2		
		Повіт Сучава	3 150,0	8 555	36,8		
		Повіт Тульча	1 332,0	8 499	15,7		
1.11	Кількісний індикатор «Кількість сервісних об'єктів (заправних станцій, готелів, магазинів, ресторанів) на 100 км ² прикордонної території»	Оптова і роздрібна торгівля		Готелі і заклади харчування		Фінансові та страхові послуги	
		<i>одиниць</i>	<i>одиниць на 100 км²</i>	<i>одиниць</i>	<i>одиниць на 100 км²</i>	<i>одиниць</i>	<i>одиниць на 100 км²</i>
		Кошицький край (SVK)					
		7 241	107,2	771	11,4	99	1,5
		Пряшівський край (SVK)					
		4 836	53,9	906	10,1	61	0,7
		Люблинське воєводство (POL)					
		47 899	189,6	4 566	18,1	5 201	20,6
		Підкарпатське воєводство (POL)					
		43 383	242,5	4 648	26,0	4 172	23,3
		Повіт Марамуреш (ROU)					

			3 091	49,0	593	9,4	107	1,7
			Повіт Сату-Маре (ROU)					
			2 166	49,0	451	10,2	75	1,7
			Повіт Ботошань (ROU)					
			1 479	29,7	277	5,6	51	1,0
			Повіт Сучава (ROU)					
			3 804	44,5	686	8,0	87	1,0
			Повіт Тульча (ROU)					
			1 613	19,0	337	4,0	32	0,4
			Медьє Саболч-Сатмар-Берег (HUN)					
			6 164	103,8	1 264	21,3	845	14,2
			Волинська область (UKR)					
			1 609	8,0	124	0,6	38	0,2
			Івано-Франківська область (UKR)					
			2 179	15,6	246	1,8	72	0,5
			Закарпатська область (UKR)					
			1 390	10,9	247	1,9	30	0,2
			Львівська область (UKR)					
			5 207	23,8	825	3,8	150	0,7
			Одеська область (UKR)					
			5 393	16,2	794	2,4	169	0,5
			Чернівецька область (UKR)					
			955	11,8	128	1,6	22	0,3
2.	Одиничний індекс «Рівень службових зловживань (неетичної поведінки, корупції і т.п.) з боку працюючого на КПП персоналу та ефективність роботи контролюючих органів з їх недопущення»							
2.1	Якісний індикатор «Рівень правової забезпеченості боротьби зі службовими зловживаннями»	<p>Боротьбу зі зловживаннями та корупційними проявами серед персоналу Державної прикордонної служби України ведуть співробітники внутрішньої служби безпеки спільно з взаємодіючими структурними підрозділами Служби безпеки України. Керівництвом Державної прикордонної служби вживаються найжорсткіші заходи стосовно осіб, які займаються хабарництвом та перевищують свої службові повноваження, тому у разі виявлення ознак корупційних правопорушень, не залежно від посади та звання, особи притягуються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності в установленому законом порядку. Окрім цього, проводиться активна профілактична робота щодо підвищення рівня правової свідомості персоналу. В допомогу цій роботі та роботі з виявлення адміністративних та кримінальних правопорушень з боку прикордонників створена та успішно функціонує цілодобовий антикорупційний сервіс «Пульс» Державної фіскальної служби України. Ця система представляє собою інструмент двостороннього зв'язку із громадянами та суб'єктами господарювання, який дає можливість запобігати правопорушенням з боку працівників ДФС України. Так, за січень-квітень 2016 року зафіксовано 3 013 звернень, 2 918 з яких розглянули та прийняли відповідні рішення щодо покарань чи спростування.</p> <p><i>Джерело: У Держприкордонслужбі продовжується активна боротьба із корупційними проявами – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://dpsu.gov.ua/ua/about/news/news_7634.htm</i></p> <p>Законодавство України про боротьбу з організованою злочинністю та корупцією включає Закони України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про міліцію», «Про боротьбу з корупцією», «Про державну службу», Кримінальний, Кримінально-процесуальний кодекси України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, міжвідомчі та відомчі нормативно-правові акти.</p> <p><i>Джерело: Виконання Україною заходів у боротьбі з корупцією – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://romania.mfa.gov.ua/ua/page/open/id/802</i></p> <p>Митна служба Польщі працює над скороченням числа службових зловживань разом з Центральним антикорупційним бюро (ЦАБ). Так, ці два органи у співпраці зафіксували значний спад зловживань корупційного характеру: у 2014 році щодо працівників Митної служби було висунуто в 10 разів менше звинувачень у корупції, ніж у 2006 році.</p> <p><i>Джерело: Управление границами и коррупция: как преодолеть последние барьеры на пути к безвизовому режиму – [Електронний ресурс] – Режим</i></p>						

			<p><i>доступу:</i> http://www.euointegration.com.ua/rus/experts/2016/02/24/7045342/view_print/ В Румунії боротьба зі зловживаннями прикордонних та митних органів ведеться на рівні Національної митної служби (Direcția Generală a Vămilor – DGV) та на рівні Національного антикорупційного комітету (Direcția Națională Anticorupție – DNA). На законодавчому рівні запобігання виникненню конфлікту інтересів на митниці регламентують:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Закон 161/19.04.2003 про заходи із забезпечення прозорості при виконанні професійних обов’язків державними службовцями та представниками бізнесу, запобігання корупції та покарання (ст. 79, 80, 94-98, 111); – Закон 144/2007 про створення, організацію та функціонування Національного агентства з інтеграції (ст. 42); – Надзвичайна постанова (OUG) 10/2003 про статус митних, державних службовців, які служать в рамках Національного митного органу (ст. 32,33). <p><i>Джерело: Incompatibilități și conflicte de interes pentru personalul vamal – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.customs.ro/ro/personalul-vamal/incompatibilitati_si_conflicte_de_interese_pentru_personalul_vamal.aspx</i> Завдання по профілактиці, розкриттю злочинів, підтримці адміністративного та громадського правопорядку в Угорщині виконує Поліція, діяльність якої регламентується положеннями:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Закону «Про Поліцію» №XXXIV від 1994 року; – Закону «Про службовий статус кадрового особового складу збройних органів» №XLIII від 1996 року; – Закону «Про правовий статус державних службовців» №XXIII від 1992 року; – Закону «Про правовий статус службовців» №XXXIII від 1992 року та іншими підзаконними актами. <p>Окрім управління Поліції за додержанням законодавства з питань повноважень державних службовців спостерігає Національне податково-митне управління (Nemzeti Adó-és Vámhivatal – NAV). <i>Джерело: Індексні дослідження транскордонного співробітництва – [I. Артьомов, Р. Бенко, І. Вовканич та ін.]; за ред. Устича С.І. – Ужгород, 2012. – С. 17.</i> Регуляція діяльності державних службовців в митній сфері в Словаччині відбувається завдяки Митному управлінню (Finančná správa Slovenská republika – FSSR). Окрім наведених нижче міжнародних документів, питання зловживання службовими обов’язками та корупції регламентуються Кримінальним Кодексом країни. <i>Джерело: Financial Administration Slovak Republic – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.financnasprava.sk/en/homepage</i> Правове забезпечення боротьби зі службовими зловживаннями та корупцією складається з декількох міжнародних документів, які діють на території Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини та ратифіковані Верховною Радою України:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією та Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією, розроблені Радою Європи; – Конвенція ООН проти корупції; – Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності; – Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом.
2.2	Кількісний індикатор «Кількість офіційних скарг громадян на дії персоналу КПП»		<p>Органи Державної прикордонної служби України та Державної фіскальної служби України подібну інформацію не надають. Але відомо, що до цілодобового антикорупційного сервісу ДФС «Пульс» за січень-листопад 2019 року надійшло 298 звернень про можливі протиправні дії з боку співробітників ДФС під час виконання службових обов’язків, 46 з яких підтвердилося. Серед цих звернень приблизно 30% стосуються митної сфери (60% - податкової сфери і 10% - податкової міліції). Отже, з 298 звернень приблизно 90 стосувались митних питань, а саме дій персоналу пунктів пропуску на кордоні.</p>

		Офіційні дані з приводу скарг громадян на дії персоналу угорських, румунських, польських та словацьких КПП відсутні, або представлені лише державною мовою.
2.3	Кількісний індикатор «Кількість службових осіб із числа персоналу КПП, притягнутих до адміністративної та кримінальної відповідальності»	<p>За даними Головного управління власної безпеки ДФС України за 2019 рік у сфері службової діяльності виявлено 175 кримінальних правопорушень в митній сфері (в 2018 році – 92), серед яких:</p> <ul style="list-style-type: none"> – За фактами зловживання владою або службовим становищем 39 (2018) і 94 (2019) кримінальних проваджень; – За фактами одержання неправомірної вигоди 8 (2018) і 26 (2019) кримінальних проваджень. <p>Офіційні дані з приводу кількості службових осіб із числа персоналу угорських, румунських, польських та словацьких КПП, притягнутих до відповідальності відсутні, або представлені лише державною мовою.</p>
3. Одиничний індекс «Рівень роботи з удосконалення існуючої прикордонної інфраструктури»		
3.1	Кількісний індикатор «Кількість пунктів перетину кордонів оновлених у відповідності до взаємної оцінки місцевих вимог»	<p>Україна разом з Єврокомісією модернізує МАПП "Красноільськ" і "Дяківці" на українсько-румунському кордоні; "Рава-Руська", "Устилуг-Зосин", "Краковець", "Шегині" та "Ягодин" на українсько-польському; "Ужгород-Вишне Немецьке" на українсько-словацькому; і "Лужанка-Берегшурань" - на українсько-угорському. Також на кордоні з Угорщиною побудують пункт пропуску водного сполучення Вилки для байдарочників.</p> <p><i>Джерело: Україна отримує від ЄС 30 млн євро по програмам прикордонного співробітництва – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.newsru.ua/finance/09jan2016/minekon.html</i></p> <p>Окрім цього, Україна отримала від Польщі кредит на модернізацію інфраструктури на спільному кордоні. Кошти спрямовані на всі вісім МАПП, у кожного з яких існують проблеми, які потребують рішення. Прикладами проектів можна назвати покращення під'їзних доріг до МАПП «Угринів-Долгобичув», «Грушів-Будомеж» і «Смільниця-Кросценко».</p> <p><i>Джерело: Українці мають величезні симпатії до поляків, і цей потенціал треба використати – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/rubric-abroad/1900495-andriy-deschitsya-posol-ukrajini-u-varshavi.html</i></p> <p>В рамках спільного словацько-українського проекту «Модернізація і реконструкція прикордонних переходів словацько-українського кордону», який реалізується в рамках програми прикордонного співробітництва Угорщини-Словаччини-Румунії-України, фінансованого ЄС відбувається реконструкція МАПП «Вишне Немецьке-Ужгород».</p> <p><i>Джерело: Закарпатцям буде важко перетнути кордон зі Словаччиною – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://tyachivnews.in.ua/novini/tyachyvschina/susplstvo/2366-zakarpatsyam-bude-vazhko-peretnuti-kordon-z-slovachchinoyu.html</i></p> <p>Отже, враховуючи вищевикладене, на спільних українсько-словацьких та українсько-угорських кордонах вже провели модернізацію двох пунктів пропуску: «Вишне Немецьке-Ужгород» і «Захонь-Чоп (Тиса)». Завдяки польському кредиту планується оновити 8 існуючих МАПП. Також, на кошти ЄС буде оновлено 2 МАПП на українсько-румунському кордоні, 5 на українсько-польському, 1 на українсько-словацькому та 1 на українсько-угорському.</p> <p>Загальна кількість МАПП, які вже були модернізовані – 2. Кількість запланованих реконструкцій – 17.</p>
3.2	Кількісний індикатор «Кількість проектів для підвищення доступності кордону»	Кількість проектів, які спрямовані на реконструкцію існуючих міжнародних автомобільних пунктів пропуску на кордонах України з Польщею, Румунією, Угорщиною і Словаччиною дорівнює 17. Всі вони передбачають покращення під'їзних доріг до МАПП, що, в свою чергу, підвищить доступність кордонів.
3.3	Кількісний індикатор «Кількість створених нових міжнародних маршрутів громадського транспорту»	Немає нових маршрутів.
3.4	Кількісний індикатор «Кількість про-	Спільні особливі економічні зони: 0 Спільні логістичні центри: 0 Спільні індустріальні парки: 0

	ектів щодо розвитку сучасних форм транскордонного підприємництва (спільні індустріальні парки, логістичні центри, СЕЗ тощо)»	Митні склади: офіційні дані відсутні
--	--	--------------------------------------

Таблиця Г.10

Таблиця бальних оцінок особливого індексу
«Інфраструктурні та організаційні характеристики»

№	Назва індексів та їх індикаторів		Бальна оцінка
	Особливий індекс «Інфраструктурні та організаційні характеристики»		
			3,26
1.	Одиничний індекс «Рівень розвитку існуючої прикордонної інфраструктури та організаційні характеристики»		3,77
	1.1	Якісний індикатор «Наявність державної програми облаштування кордону»	5,00
	1.2	Якісний індикатор «Рівень взаємодії регіонів і прикордонних органів сусідніх держав з облаштування та ефективного функціонування кордону»	4,00
	1.3	Якісний індикатор «Географічні умови для транспортної інфраструктури»	4,00
	1.4	Якісний індикатор «Рівень розвитку регіональної транспортної мережі (залізничні, автомобільні, водні) і автомагістралей для зв'язків між прикордонними регіонами»	4,50
	1.5	Якісний індикатор «Існування транс'європейських коридорів в прикордонних регіонах»	4,50
	1.6	Кількісний індикатор «Кількість контрольних пунктів на 100 км кордону»	3,50
	1.7	Кількісний індикатор «Рівень пропускної здатності пасажиро- і вантажопотоків МАПП»	3,00
	1.8	Кількісний індикатор «Час, необхідний для перетину кордону на КПП»	3,00
	1.9	Кількісний індикатор «Кількість працюючого на КПП персоналу»	3,50
	1.10	Кількісний індикатор «Кількість кілометрів доріг на 100 км ² прикордонної території»	3,50
1.11	Кількісний індикатор «Кількість сервісних об'єктів (заправних станцій, готелів, магазинів, ресторанів) на 100 км ² прикордонної території»	3,00	
2.	Одиничний індекс «Рівень службових зловживань (неетичної поведінки, корупції і т.п.) з боку працюючого на КПП персоналу та ефективність роботи контролюючих органів з їх недопущення»		4,00
	2.1	Якісний індикатор «Рівень правової забезпеченості боротьби зі службовими зловживаннями»	4,50
	2.2	Кількісний індикатор «Кількість офіційних скарг громадян на дії персоналу КПП»	4,00
	2.3	Кількісний індикатор «Кількість службових осіб із числа персоналу КПП, притягнутих до адміністративної та кримінальної відповідальності»	3,50
3.	Одиничний індекс «Рівень роботи з удосконалення існуючої прикордонної інфраструктури»		2,00
	3.1	Кількісний індикатор «Кількість пунктів перетину кордонів оновлених у відповідності до взаємної оцінки місцевих вимог»	2,50
	3.2	Кількісний індикатор «Кількість проектів для підвищення доступності кордону»	4,00

	3.3	Кількісний індикатор «Кількість створених нових міжнародних маршрутів громадського транспорту»	1,00
	3.4	Кількісний індикатор «Кількість проєктів щодо розвитку сучасних форм транскордонного підприємництва (спільні індустріальні парки, логістичні центри, СЕЗ тощо)»	1,00

Таблиця Г.11

Наративний аналіз особливого індексу «Контакти між людьми»

1. Одичний індекс «Інтенсивність особистих контактів мешканців прикордонних територій»						
1.1	Кількісний індикатор «Кількість жителів прикордонних територій, які перетинають кордон на рік»	Офіційна статистика Державної прикордонної служби України щодо перетину державних кордонів ведеться за ознакою громадянства, а не місця проживання. Тому виокремити із загальної кількості осіб, які перетнули кордон мешканців прикордонних територій неможливо.				
		Інформація щодо пропуску осіб за 2019-2020 роки				
		Назва держави	Кількість осіб			
			2019		2020	
			осіб	% від загальної кількості	осіб	% від загальної кількості
		<i>Кількість українців, які виїхали за кордон</i>				
		Польща	7 672 751	33,90	9 519 193	40,74
		Румунія	530 347	2,34	685 664	2,93
		Словаччина	656 146	2,90	755 291	3,23
		Угорщина	2 152 588	9,51	2 442 186	10,45
		<i>Кількість іноземців, що в'їхали в Україну</i>				
		Польща	1 135 759	8,59	1 159 972	8,91
		Румунія	588 765	4,45	768 179	5,90
		Словаччина	418 161	3,16	413 240	3,17
		Угорщина	877 584	6,63	1 072 423	8,23
Серед українців, що виїжджали за кордон в 2019-2020 роках переважна більшість (≈ 98%) робила це з приватної мети, біля 1% поїздок були службовими та ще 1% - туризм та обслуговуючий персонал (що обслуговує транспортні засоби, наприклад, водії вантажних автомобілів). Також, біля 90-95% іноземців в'їжджають в Україну за приватною метою, а інші 5% розподіляються між службовими поїздками, транзитом і туризмом.						
1.2	Кількісний індикатор «Кратність перетину жителями прикордонних територій кордону на рік»	Офіційної статистики щодо кратності перетину жителями прикордонних територій кордону в рік не існує. Отже, вирахувати цей показник наразі неможливо.				
2. Одичний індекс «Характеристика правового режиму перетину кордону жителями прикордонних територій»						
2.1	Якісний індикатор «Безвізовий режим»	Безвізовий режим в Україні запроваджено для всіх громадян Європейського Союзу, Швейцарської Конфедерації та Князівства Ліхтенштейн. Термін перебування в Україні не повинен перевищувати 90 днів. Дані положення передбачені Указом Президента України від 26.07.2005. <i>Джерело: Указ Президента України «Про встановлення безвізового режиму для громадян держав - членів Європейського Союзу, Швейцарської Конфедерації та Князівства Ліхтенштейн» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1131/2005/conv</i> Встановлення безвізового режиму між Україною та Європейським Союзом знаходиться на стадії обговорення та узгодження інтересів.				
		<p>Країни Шенгенської зони. Згідно з європейським законодавством щодо візового режиму, громадяни третіх країн можуть перебувати на території країн Шенгенської зони отримавши Єдину шенгенську візу (Uniform visa) або Національну візу.</p> <p>Єдина шенгенська віза, яка дозволяє громадянам України перебувати на території Угорщини, Польщі і Словаччини буває 4 категорій:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Категорія "А" є <i>транзитною аеропортовою візою</i>, яка дозволяє власнику переміщатися по міжнародній зоні аеропорту країни шенгенської угоди без в'їзду в країну шенгенської зони. Транзитна аеропортова віза обов'язкова для громадян, які подорожують між країнами - не є членами шенгенської угоди за допомогою пересадки на літак в аеропорту країни шенгенської угоди. 				
2.2	Якісний індикатор «Візовий режим»	<p>Країни Шенгенської зони. Згідно з європейським законодавством щодо візового режиму, громадяни третіх країн можуть перебувати на території країн Шенгенської зони отримавши Єдину шенгенську візу (Uniform visa) або Національну візу.</p> <p>Єдина шенгенська віза, яка дозволяє громадянам України перебувати на території Угорщини, Польщі і Словаччини буває 4 категорій:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Категорія "А" є <i>транзитною аеропортовою візою</i>, яка дозволяє власнику переміщатися по міжнародній зоні аеропорту країни шенгенської угоди без в'їзду в країну шенгенської зони. Транзитна аеропортова віза обов'язкова для громадян, які подорожують між країнами - не є членами шенгенської угоди за допомогою пересадки на літак в аеропорту країни шенгенської угоди. 				

		<p>– Категорія "В" є <u>транзитною візою</u>, яка дозволяє власнику переміщатися протягом 5 днів через кілька країн шенгенської угоди на автомобілі, автобусі або літаку по дорозі в країни - не члени шенгенської угоди.</p> <p>– Категорія "С" є <u>короткостроковою візою</u>, яка дозволяє власнику проживати в країні шенгенської угоди певний період часу, в залежності від терміну дії візи. Дана категорія, відповідно до мети поїздки власника візи, може бути отримана у формі:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Одноразової візи, яка дозволяє власнику в'їхати в країну Шенгенської угоди один раз протягом певного періоду часу; ○ Дворазової візи, яка діє так само, як і вищезгадана одноразова віза. Дозвіл двічі в'їхати в країну шенгенської угоди означає, що протягом зазначеного візою часу, можна без будь-яких проблем в'їхати в країну шенгенської угоди, покинути її, і в'їхати ще раз. Термін дії візи закінчиться після другого виїзду з країни. ○ Багаторазової візи (мультивізи), яка дозволяє власнику в'їжджати в країну шенгенської угоди багато разів. Ця віза дозволяє власнику перебувати в шенгенській зоні не більше 90 днів протягом півроку, починаючи з дня перетину кордону між країною шенгенської угоди і країною - не членом шенгенської угоди. <p>– Категорія «D» вважається <u>національною візою</u> та дає право перебувати на території країни від 90 днів до 1 року.</p> <p>Консульський збір за оформлення шенгенської візи громадянам України складає 35 євро. Національна віза Республіки Польща для громадян України безкоштовна. Віза категорії «D» в Угорщині носить назву «Віза тимчасового виду на проживання» та коштує для українців 50 євро.</p> <p><i>Джерело: Посольство Республіки Польща в Україні – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kijow.msz.gov.pl/uk/root</i></p> <p>Румунія. Згідно Закону Румунії про режим (перебування) іноземців, наявність румунської візи не гарантує автоматичний в'їзд на територію Румунії. В'їзд іноземців до Румунії може бути дозволений за умови кумулятивного дотримання наступних вимог:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Наявність дійсної румунської візи або відповідно дійсного дозволу на проживання, якщо міжнародними договорами Румунії не встановлено інше; 2) Пред'явлення документів, які підтверджують мету та умови поїздки, наявність відповідних фінансових ресурсів для утримання (із розрахунку 50 Євро на кожен день перебування) та для повернення до країни проживання або до країни призначення у випадку транзитного проїзду; 3) У випадку транзитного проїзду територією Румунії, наявність гарантій про право іноземців на в'їзд на територію країни призначення, а також про завчасне покинення території Румунії; 4) Відсутність застереження про включення іноземців до списку громадян, в'їзд яких є заборонений або небажаний на територію Румунії; 5) Відсутність попередніх правопорушень щодо задекларованої мети поїздки під час подання документів на отримання візи чи при в'їзді на територію Румунії, відсутність правопорушень стосовно перетинання державного кордону Румунії на підставі фальшивих документів; 6) Відсутність застережень про заборону на в'їзд у Шенгенській Інформативній Системі; 7) Відсутність загрози у випадку іноземців для національної оборони та безпеки Румунії, для громадського порядку, охорони здоров'я та громадської моралі. <p>Якщо внаслідок перевірки документів на отримання румунської візи буде встановлено, що реальна мета поїздки не відповідає задекларованій їй цілі, іноземцям буде відмовлено у в'їзді на територію Румунії.</p>
--	--	---

		<p>При оформленні всіх видів румунських віз для громадян України, стягуються такі консульські збори:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 45 доларів США для в'їзний - 10 робочих днів з моменту подачі документів – 90 Доларів США - тариф термінового оформлення віз (до 3 робочих днів з моменту подачі документів). <p>Національна довгострокова віза Румунії коштує 120 євро. Оплата проводиться тільки в доларах США.</p> <p><i>Джерело: Посольство Румунії в Україні. Візовий режим – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://kiev.mae.ro/ua/node/821</i></p>
2.3	Якісний індикатор «Спрощений візовий режим»	<p>Спрощений візовий режим між Україною та деякими країнами-членами ЄС встановлено в форматі місцевого прикордонного руху. Дозвіл на МПП дає право на багаторазовий безвізовий в'їзд та протягом будь-яких шести місяців на безперервне перебування максимальною тривалістю 3 місяці на прикордонних територіях сусідніх держав-членів ЄС.</p> <p>Режим місцевого прикордонного руху регламентується наступними нормативно-правовими актами:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Угодою між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про правила місцевого прикордонного руху від 18.09.2007; – Угодою між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про місцевий прикордонний рух від 14.05.2015; – Угодою між Україною і Словацькою Республікою про місцевий прикордонний рух від 30.05.2008; – Угодою між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про правила місцевого прикордонного руху від 28.03.2008. <p>Всі зазначені угоди однотипні. Наприклад, всі угоди розповсюджуються на населення прикордонних регіонів, яке проживає в зазначеному місці не менше 3 років. Також, прикордонною територією вважається територія не далі ніж в 30 км від кордону (для Угорщини – 50 км). Консульський збір за розгляд заяви на отримання дозволу на МПП становить 20 євро. Пенсіонери, діти до 18 років, утримані особи до 21 років та інваліди отримують дозвіл безкоштовно.</p>
3. Одиничний індекс «Як функціонує правовий режим перетину кордону жителями прикордонних територій?»		
3.1	Якісний індикатор «Наскільки складною є процедура підготовки необхідних для отримання візи документів»	<p>Для отримання національної візи країн-членів Шенгенської зони необхідно:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Заповнити візовий формуляр з приклеєною фотографією латинськими літерами; 2) Подати кольорове фото 3,5 x 4,5 см; 3) Мати при собі дійсний закордонний паспорт та ксерокопію його першої сторінки та внутрішній паспорт (оригінал і ксерокопію); 4) Оформити страховий поліс із покриттям мінімум €30000, що діє у всіх країнах Європейського Союзу (оригінал і ксерокопія) а також чек, який підтверджує придбання страхового полісу. <p>Для отримання шенгенської візи необхідно окрім наведених вище пунктів також:</p> <ol style="list-style-type: none"> 5) Отримати довідку з місця роботи з зазначенням посади, стажу роботи та терміну відпустки; 6) Документально підтвердити достатність фінансових засобів на покриття витрат на плановану подорож та на повернення до країни походження (витяг з банківського рахунку, гарантія спонсора тощо); 7) Надати документи, що підтверджують проживання та мету поїздки (письмова заява, запрошення, бронювання готелю тощо). <p>Отже, процедура отримання національної візи країни-члена Шенгенської зони доволі проста, на відміну від отримання шенгенської візи. В залежності від мети поїздки необхідно надавати додаткові документи, які підтверджують цю мету.</p>

		<p>Для отримання дозволу на малий прикордонний рух окрім подачі відповідної заяви необхідно:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) пред'явити дійсний закордонний паспорт, що надає право перетину кодону. У разі, якщо закордонний паспорт заявника дійсний менш ніж один рік, дозвіл малого прикордонного руху не надається. 2) підтвердити свою адресу проживання (паспорт з пропискою, український закордонний паспорт з пропискою, довідка про постійне місце проживання, видана компетентним органом України). <p>Так, отримати дозвіл на місцевий прикордонний рух доволі просто, але необхідно відповідати деяким вимогам (3 роки проживання в прикордонній території до 30 км від кордону).</p>																																																																																				
3.2	<p>Кількісний індикатор «Кількість шенгенських віз та дозволів на місцевий прикордонний рух, виданих консульствами Угорщини, Словаччини, Румунії, Польщі за рік»</p>	<p>Офіційна статистика Єврокомісії свідчить, що громадяни України в 2019 році подали 1 233 530 заяв на отримання шенгенської візи, з яких 3 318 – короткострокові візи, 1 410 – довгострокові і 674 682 – мультивізи.</p> <p>Кількість виданих віз громадянам України в 2019-2020 роках</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Країна / консульство</th> <th colspan="2">Рік / виданих віз (шт)</th> </tr> <tr> <th>2019</th> <th>2020</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td><i>Польща</i></td> <td>556 503</td> <td>457 803</td> </tr> <tr> <td>Харків</td> <td>38 791</td> <td>30 653</td> </tr> <tr> <td>Київ</td> <td>89 827</td> <td>72 556</td> </tr> <tr> <td>Луцьк</td> <td>121 095</td> <td>120 651</td> </tr> <tr> <td>Львів</td> <td>227 462</td> <td>182 680</td> </tr> <tr> <td>Одеса</td> <td>23 478</td> <td>12 883</td> </tr> <tr> <td>Вінниця</td> <td>53 981</td> <td>38 380</td> </tr> <tr> <td>Донецьк</td> <td>1 210</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>Севастополь</td> <td>659</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td><i>Румунія</i></td> <td>22 517</td> <td>18 309</td> </tr> <tr> <td>Чернівці</td> <td>15 496</td> <td>11 590</td> </tr> <tr> <td>Київ</td> <td>4 011</td> <td>3 775</td> </tr> <tr> <td>Одеса</td> <td>3 010</td> <td>2 944</td> </tr> <tr> <td><i>Словаччина</i></td> <td>48 840</td> <td>44 466</td> </tr> <tr> <td>Київ</td> <td>21 435</td> <td>19 536</td> </tr> <tr> <td>Ужгород</td> <td>27 405</td> <td>24 930</td> </tr> <tr> <td><i>Угорщина</i></td> <td>117 177</td> <td>115 983</td> </tr> <tr> <td>Берегове</td> <td>24 687</td> <td>30 233</td> </tr> <tr> <td>Київ</td> <td>47 343</td> <td>37 935</td> </tr> <tr> <td>Ужгород</td> <td>45 147</td> <td>47 815</td> </tr> </tbody> </table>	Країна / консульство	Рік / виданих віз (шт)		2019	2020	<i>Польща</i>	556 503	457 803	Харків	38 791	30 653	Київ	89 827	72 556	Луцьк	121 095	120 651	Львів	227 462	182 680	Одеса	23 478	12 883	Вінниця	53 981	38 380	Донецьк	1 210	-	Севастополь	659	-	<i>Румунія</i>	22 517	18 309	Чернівці	15 496	11 590	Київ	4 011	3 775	Одеса	3 010	2 944	<i>Словаччина</i>	48 840	44 466	Київ	21 435	19 536	Ужгород	27 405	24 930	<i>Угорщина</i>	117 177	115 983	Берегове	24 687	30 233	Київ	47 343	37 935	Ужгород	45 147	47 815																			
Країна / консульство	Рік / виданих віз (шт)																																																																																					
	2019	2020																																																																																				
<i>Польща</i>	556 503	457 803																																																																																				
Харків	38 791	30 653																																																																																				
Київ	89 827	72 556																																																																																				
Луцьк	121 095	120 651																																																																																				
Львів	227 462	182 680																																																																																				
Одеса	23 478	12 883																																																																																				
Вінниця	53 981	38 380																																																																																				
Донецьк	1 210	-																																																																																				
Севастополь	659	-																																																																																				
<i>Румунія</i>	22 517	18 309																																																																																				
Чернівці	15 496	11 590																																																																																				
Київ	4 011	3 775																																																																																				
Одеса	3 010	2 944																																																																																				
<i>Словаччина</i>	48 840	44 466																																																																																				
Київ	21 435	19 536																																																																																				
Ужгород	27 405	24 930																																																																																				
<i>Угорщина</i>	117 177	115 983																																																																																				
Берегове	24 687	30 233																																																																																				
Київ	47 343	37 935																																																																																				
Ужгород	45 147	47 815																																																																																				
3.3	<p>Кількісний індикатор «Кількість відмов в отриманні віз, які отримують жителі прикордонних регіонів від консульських установ (в абсолютному вираженні та у % від загальної кількості поданих заяв на отримання)»</p>	<p>Кількість відмов в отриманні візи громадянами України в 2019-2020 роках</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Країна / консульство</th> <th colspan="2">2019</th> <th colspan="2">2020</th> </tr> <tr> <th>шт.</th> <th>% від загальної кількості поданих заяв</th> <th>шт.</th> <th>% від загальної кількості поданих заяв</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td><i>Польща</i></td> <td>10 219</td> <td>1,8</td> <td>14 715</td> <td>3,1</td> </tr> <tr> <td>Харків</td> <td>986</td> <td>2,5</td> <td>615</td> <td>2,0</td> </tr> <tr> <td>Київ</td> <td>694</td> <td>0,8</td> <td>1 367</td> <td>1,8</td> </tr> <tr> <td>Луцьк</td> <td>2 308</td> <td>1,9</td> <td>1 737</td> <td>1,4</td> </tr> <tr> <td>Львів</td> <td>4 740</td> <td>2,0</td> <td>5 181</td> <td>2,8</td> </tr> <tr> <td>Одеса</td> <td>595</td> <td>2,5</td> <td>572</td> <td>4,3</td> </tr> <tr> <td>Вінниця</td> <td>852</td> <td>1,6</td> <td>5 243</td> <td>12,0</td> </tr> <tr> <td>Донецьк</td> <td>31</td> <td>2,5</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>Севастополь</td> <td>13</td> <td>1,9</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td><i>Румунія</i></td> <td>157</td> <td>0,7</td> <td>70</td> <td>0,4</td> </tr> <tr> <td>Чернівці</td> <td>133</td> <td>0,9</td> <td>57</td> <td>0,5</td> </tr> <tr> <td>Київ</td> <td>14</td> <td>0,3</td> <td>12</td> <td>0,3</td> </tr> <tr> <td>Одеса</td> <td>10</td> <td>0,3</td> <td>1</td> <td>0,0</td> </tr> <tr> <td><i>Словаччина</i></td> <td>739</td> <td>1,5</td> <td>1 355</td> <td>3,0</td> </tr> <tr> <td>Київ</td> <td>237</td> <td>1,1</td> <td>584</td> <td>2,9</td> </tr> </tbody> </table>	Країна / консульство	2019		2020		шт.	% від загальної кількості поданих заяв	шт.	% від загальної кількості поданих заяв	<i>Польща</i>	10 219	1,8	14 715	3,1	Харків	986	2,5	615	2,0	Київ	694	0,8	1 367	1,8	Луцьк	2 308	1,9	1 737	1,4	Львів	4 740	2,0	5 181	2,8	Одеса	595	2,5	572	4,3	Вінниця	852	1,6	5 243	12,0	Донецьк	31	2,5	-	-	Севастополь	13	1,9	-	-	<i>Румунія</i>	157	0,7	70	0,4	Чернівці	133	0,9	57	0,5	Київ	14	0,3	12	0,3	Одеса	10	0,3	1	0,0	<i>Словаччина</i>	739	1,5	1 355	3,0	Київ	237	1,1	584	2,9
Країна / консульство	2019			2020																																																																																		
	шт.	% від загальної кількості поданих заяв	шт.	% від загальної кількості поданих заяв																																																																																		
<i>Польща</i>	10 219	1,8	14 715	3,1																																																																																		
Харків	986	2,5	615	2,0																																																																																		
Київ	694	0,8	1 367	1,8																																																																																		
Луцьк	2 308	1,9	1 737	1,4																																																																																		
Львів	4 740	2,0	5 181	2,8																																																																																		
Одеса	595	2,5	572	4,3																																																																																		
Вінниця	852	1,6	5 243	12,0																																																																																		
Донецьк	31	2,5	-	-																																																																																		
Севастополь	13	1,9	-	-																																																																																		
<i>Румунія</i>	157	0,7	70	0,4																																																																																		
Чернівці	133	0,9	57	0,5																																																																																		
Київ	14	0,3	12	0,3																																																																																		
Одеса	10	0,3	1	0,0																																																																																		
<i>Словаччина</i>	739	1,5	1 355	3,0																																																																																		
Київ	237	1,1	584	2,9																																																																																		

		Ужгород	502	1,8	771	3,0
		Угорщина	1 522	1,3	2 013	1,7
		Берегове	131	0,5	577	1,9
		Київ	908	1,9	1 216	3,1
		Ужгород	483	1,1	220	0,5
3.4	Кількісний індикатор «Скільки часу займає розгляд консульськими установами візової заяви»	Розгляд заяви на отримання дозволу на місцевий прикордонних рух – 30-60 днів.				
		Розгляд заяви на отримання візи (будь-якої категорії) – 6-10 робочих днів.				
3.5	Кількісний індикатор «Кількість днів перебування та термін дії шенгенської візи та термін дії дозволу на МПР»	<p>Польща. Дозвіл, виданий компетентними органами держави однієї Договірної Сторони, дає право його власникові на перетин спільного кордону держав Договірних Сторін та перебування у прикордонній зоні іншої Держави до 60 днів кожного разу з дати перетину кордону, але загалом не більше, ніж 90 днів протягом кожних 6 місяців з дати першого перетину кордону. <i>Джерело: Стаття 4 Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про правила місцевого прикордонного руху від 28.03.2008</i></p> <p>Румунія. Дозвіл на спрощений перетин кордону (місцевий прикордонний рух) може бути виданий на термін від 2 до 5 років, але на термін не довший, ніж термін дії паспорта для виїзду за кордон. Дозвіл, виданий компетентними органами держави однієї Договірної Сторони, дає право його власникові на перетин спільного кордону держав Договірних Сторін та перебування у прикордонній зоні іншої Держави до 90 днів кожного разу з дати перетину кордону незалежно від частоти таких перетинів. <i>Джерело: Стаття 3 Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про місцевий прикордонний рух від 14.05.2015</i></p> <p>Словаччина. Максимально дозволений строк кожного безперервного перебування в режимі місцевого прикордонного руху в прикордонній зоні іншої Договірної Сторони не повинен перевищувати 30 днів, проте максимальний строк перебування в прикордонній зоні іншої Договірної Сторони не має перевищувати 90 днів протягом кожних ста вісімдесяти 180 днів. <i>Джерело: Стаття 4 Угоди між Україною і Словацькою Республікою про місцевий прикордонний рух від 30.05.2008</i></p> <p>Угорщина. Термін дії дозволу малого прикордонного руху не може перевищити термін дії проїзного документу. Максимальний термін дії – 5 років, мінімальний – 1 рік. <i>Джерело: Стаття 2 Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про правила місцевого прикордонного руху від 18.09.2007</i></p>				<p>Транзитна аеропортова віза (категорія «А») дає змогу переміщуватись по міжнародній зоні аеропорту, тобто кількість годин перебування залежить від часовою відстанню між рейсами.</p> <p>Транзитна віза (категорія «В») надає можливість протягом 5 днів переміщуватись через кілька країн шенгенської зони.</p> <p>Короткострокова шенгенська віза (категорія «С») дає право перебувати на території країни шенгенської зони до 90 днів протягом кожних 180 днів (термін дії такої візи вказується). Поділяється на 4 типи: С1 – до 30 днів; С2 – до 90 днів протягом 180 днів; С3 – до 90 днів протягом 1 року; С4 – до 90 днів протягом 1-5 років.</p> <p>Довгострокова національна віза (категорія «D») надає можливість перебувати в країні від 90 днів до 1 року. Термін дії залежить від особливостей національного законодавства (1-5 років, 2-5 років тощо).</p>

3.6	Кількісний індикатор «Кількість в'їздів до країн ЄС, яка передбачена шенгенською візою»	Довгострокові національні візи (категорія «D») та дозволи на місцевий прикордонний рух (МІПР) не обмежують кількість в'їздів громадян України до країн ЄС. Короткострокові шенгенські візи (категорія «С») можуть бути одноразовими, дворазовими та багаторазовими (мультивізи). За одноразової або дворазовою візою можна в'їхати на територію Шенгену тільки один або два рази відповідно. Шенгенська віза MULTI надає право на багаторазове відвідування всієї потрібної нас зони, за умови в'їзду на територію ЄС через ту країну, чиє Консульство видало візу.																																								
4. Одиничний індекс «Можливості комунікації жителів прикордонних регіонів за допомогою поштового зв'язку»																																										
4.1	Кількісний індикатор «Скільки часу перебуває в дорозі поштова кореспонденція, відправлена з одного прикордонного регіону в інший»	<p align="center">Середні строки пересилання простої міжнародної письмової кореспонденції з України до країн близького зарубіжжя</p> <p>Польща (авіа) – 3,8 днів Румунія (авіа) – 4,7 днів Словаччина (авіа) – 6,3 днів Угорщина (авіа) – 5,7 днів</p> <p align="center">Середні строки пересилання простої міжнародної письмової кореспонденції з країн близького зарубіжжя до України</p> <p>Румунія (авіа) – 4,6 днів Словаччина (авіа) – 5,6 днів Угорщина (авіа) – 5,5 днів Польща (авіа) – 4,2 днів</p>																																								
5. Одиничний індекс «Можливості комунікації жителів прикордонних регіонів засобами телефонного зв'язку»																																										
5.1	Кількісний індикатор «Кількість абонентів стаціонарного телефонного зв'язку (на тисячу жителів) у прикордонних регіонах»	<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="608 965 852 1149">Країна</th> <th data-bbox="852 965 1289 1149">Адміністративно-територіальна одиниця</th> <th data-bbox="1289 965 1501 1149">Кількість абонентів стаціонарного телефонного зв'язку на 1000 жителів</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="608 1149 852 1346" rowspan="6"><i>Україна</i></td> <td data-bbox="852 1149 1289 1182">Волинська область</td> <td data-bbox="1289 1149 1501 1182">85</td> </tr> <tr> <td data-bbox="852 1182 1289 1216">Закарпатська область</td> <td data-bbox="1289 1182 1501 1216">82</td> </tr> <tr> <td data-bbox="852 1216 1289 1249">Івано-Франківська область</td> <td data-bbox="1289 1216 1501 1249">97</td> </tr> <tr> <td data-bbox="852 1249 1289 1283">Львівська область</td> <td data-bbox="1289 1249 1501 1283">131</td> </tr> <tr> <td data-bbox="852 1283 1289 1317">Одеська область</td> <td data-bbox="1289 1283 1501 1317">103</td> </tr> <tr> <td data-bbox="852 1317 1289 1346">Чернівецька область</td> <td data-bbox="1289 1317 1501 1346">145</td> </tr> <tr> <td data-bbox="608 1346 852 1379"><i>Угорщина</i></td> <td data-bbox="852 1346 1289 1379">Медье Саболч-Сатмар-Берег</td> <td data-bbox="1289 1346 1501 1379">179</td> </tr> <tr> <td data-bbox="608 1379 852 1442" rowspan="2"><i>Словаччина</i></td> <td data-bbox="852 1379 1289 1413">Кошицький край</td> <td data-bbox="1289 1379 1501 1413">148</td> </tr> <tr> <td data-bbox="852 1413 1289 1442">Пряшівський край</td> <td data-bbox="1289 1413 1501 1442">155</td> </tr> <tr> <td data-bbox="608 1442 852 1505" rowspan="2"><i>Польща</i></td> <td data-bbox="852 1442 1289 1476">Люблинське воєводство</td> <td data-bbox="1289 1442 1501 1476">112</td> </tr> <tr> <td data-bbox="852 1476 1289 1505">Підкарпатське воєводство</td> <td data-bbox="1289 1476 1501 1505">121</td> </tr> <tr> <td data-bbox="608 1505 852 1659" rowspan="5"><i>Румунія</i></td> <td data-bbox="852 1505 1289 1538">Повіт Ботошань</td> <td data-bbox="1289 1505 1501 1538">107</td> </tr> <tr> <td data-bbox="852 1538 1289 1572">Повіт Марамуреш</td> <td data-bbox="1289 1538 1501 1572">121</td> </tr> <tr> <td data-bbox="852 1572 1289 1606">Повіт Сату-Маре</td> <td data-bbox="1289 1572 1501 1606">109</td> </tr> <tr> <td data-bbox="852 1606 1289 1639">Повіт Сучава</td> <td data-bbox="1289 1606 1501 1639">143</td> </tr> <tr> <td data-bbox="852 1639 1289 1659">Повіт Тульча</td> <td data-bbox="1289 1639 1501 1659">128</td> </tr> </tbody> </table>	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість абонентів стаціонарного телефонного зв'язку на 1000 жителів	<i>Україна</i>	Волинська область	85	Закарпатська область	82	Івано-Франківська область	97	Львівська область	131	Одеська область	103	Чернівецька область	145	<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	179	<i>Словаччина</i>	Кошицький край	148	Пряшівський край	155	<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	112	Підкарпатське воєводство	121	<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	107	Повіт Марамуреш	121	Повіт Сату-Маре	109	Повіт Сучава	143	Повіт Тульча	128
Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість абонентів стаціонарного телефонного зв'язку на 1000 жителів																																								
<i>Україна</i>	Волинська область	85																																								
	Закарпатська область	82																																								
	Івано-Франківська область	97																																								
	Львівська область	131																																								
	Одеська область	103																																								
	Чернівецька область	145																																								
<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	179																																								
<i>Словаччина</i>	Кошицький край	148																																								
	Пряшівський край	155																																								
<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	112																																								
	Підкарпатське воєводство	121																																								
<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	107																																								
	Повіт Марамуреш	121																																								
	Повіт Сату-Маре	109																																								
	Повіт Сучава	143																																								
	Повіт Тульча	128																																								
5.2	Кількісний індикатор «Кількість абонентів мобільного телефонного зв'язку (на тисячу жителів) у прикордонних регіонах»	<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="608 1659 852 1814">Країна</th> <th data-bbox="852 1659 1289 1814">Адміністративно-територіальна одиниця</th> <th data-bbox="1289 1659 1501 1814">Кількість абонентів мобільного телефонного зв'язку на 1000 жителів</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="608 1814 852 2011" rowspan="6"><i>Україна</i></td> <td data-bbox="852 1814 1289 1848">Волинська область</td> <td data-bbox="1289 1814 1501 1848">1 006</td> </tr> <tr> <td data-bbox="852 1848 1289 1881">Закарпатська область</td> <td data-bbox="1289 1848 1501 1881">1 019</td> </tr> <tr> <td data-bbox="852 1881 1289 1915">Івано-Франківська область</td> <td data-bbox="1289 1881 1501 1915">1 054</td> </tr> <tr> <td data-bbox="852 1915 1289 1948">Львівська область</td> <td data-bbox="1289 1915 1501 1948">1 102</td> </tr> <tr> <td data-bbox="852 1948 1289 1982">Одеська область</td> <td data-bbox="1289 1948 1501 1982">1 039</td> </tr> <tr> <td data-bbox="852 1982 1289 2011">Чернівецька область</td> <td data-bbox="1289 1982 1501 2011">1 179</td> </tr> <tr> <td data-bbox="608 2011 852 2045"><i>Угорщина</i></td> <td data-bbox="852 2011 1289 2045">Медье Саболч-Сатмар-Берег</td> <td data-bbox="1289 2011 1501 2045">1 208</td> </tr> <tr> <td data-bbox="608 2045 852 2096" rowspan="2"><i>Словаччина</i></td> <td data-bbox="852 2045 1289 2078">Кошицький край</td> <td data-bbox="1289 2045 1501 2078">1 106</td> </tr> <tr> <td data-bbox="852 2078 1289 2096">Пряшівський край</td> <td data-bbox="1289 2078 1501 2096">1 177</td> </tr> </tbody> </table>	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість абонентів мобільного телефонного зв'язку на 1000 жителів	<i>Україна</i>	Волинська область	1 006	Закарпатська область	1 019	Івано-Франківська область	1 054	Львівська область	1 102	Одеська область	1 039	Чернівецька область	1 179	<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	1 208	<i>Словаччина</i>	Кошицький край	1 106	Пряшівський край	1 177																
Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість абонентів мобільного телефонного зв'язку на 1000 жителів																																								
<i>Україна</i>	Волинська область	1 006																																								
	Закарпатська область	1 019																																								
	Івано-Франківська область	1 054																																								
	Львівська область	1 102																																								
	Одеська область	1 039																																								
	Чернівецька область	1 179																																								
<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	1 208																																								
<i>Словаччина</i>	Кошицький край	1 106																																								
	Пряшівський край	1 177																																								

			<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	1 005
				Підкарпатське воєводство	1 087
			<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	440
				Повіт Марамуреш	994
				Повіт Сату-Маре	856
				Повіт Сучава	824
				Повіт Тульча	295
6.	Одиничний індекс «Можливості комунікації жителів прикордонних регіонів за допомогою Інтернету»				
6.1	Кількісний індикатор «Кількість абонентів Інтернету (на 100 жителів) прикордонних регіонів»	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця		Кількість абонентів Інтернету на 100 жителів
		<i>Україна</i>	Волинська область		68
			Закарпатська область		78
			Івано-Франківська область		83
			Львівська область		86
			Одеська область		91
			Чернівецька область		78
		<i>Угорщина</i>	Медьє Саболч-Сатмар-Берег		72
		<i>Словаччина</i>	Кошицький край		73
			Пряшівський край		77
		<i>Польща</i>	Люблинське воєводство		82
			Підкарпатське воєводство		76
		<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань		80
			Повіт Марамуреш		74
			Повіт Сату-Маре		85
			Повіт Сучава		76
			Повіт Тульча		53
7.	Одиничний індекс «Заохочення практики громадянського партнерства в області стратегічного та проектного планування»				
7.1	Кількісний індикатор «Кількість офіційних органів, що беруть участь у партнерських угодах про створення постійних відносин»	Серед офіційних органів, що приймають участь у партнерських угодах органи державної влади та місцевого самоврядування. Так, в кожній з українських областей у партнерських відносинах приймають участь обласні та районні ради. Так само з європейської сторони участь в партнерських відносинах приймають органи державної влади та місцевого самоврядування. Окрім цього, існують домовленості між деякими органами, такими як статистичні бюро, органи правопорядку, прикордонні органи тощо. Через це важко підрахувати точну кількість офіційних органів, що приймають участь в налагодженні партнерських відносин.			
7.2	Кількісний індикатор «Число партнерських угод про створення постійних транскордонних відносин»	Отже, враховуючи, що офіційної статистики з цього приводу немає та кількість органів, приймаючих участь в налагодженні партнерських відносин підрахувати неможливо, число партнерських угод також можна назвати лише приблизне. Так, між органами державної влади та місцевого самоврядування Закарпатської області та суміжних регіонів країн-сусідів України укладено 24 партнерських угоди: 18 зі Словаччиною, 2 з Угорщиною, 3 з Румунією і 1 з Польщею. Враховуючи, що з досліджуваних областей лише Закарпатська межує з чотирма країнами одночасно, можна припустити, що кількість партнерських угод інших областей України в 3 рази менша. Значить, приблизне число угод про створення постійних транскордонних відносин дорівнює 60-65.			
8.	Одиничний індекс «Зміцнення взаєморозуміння різних груп суспільства»				
8.1	Кількісний індикатор «Число громадян і неурядових організацій, що беруть участь у культурних проектах»	Офіційна статистика за даним показником відсутні. Але відомо, що кожна друга неурядова організація прикордонних територій бере участь в культурних проектах. Зазвичай, це проекти, що передбачені спільними програмами в рамках Європейського Інструменту сусідства і партнерства.			
8.2	Кількісний індикатор «Число спільних культурних/спортивних проектів»	Число спільних культурних проектів, враховуючи, що декілька прикордонних областей України приймають участь в однакових проектах (наприклад, Закарпатська і Волинська області залучені до польських проектів співробітництва в різних сферах), близько 250.			

		вних/екологічних заходів, що сприяють регіональній ідентичності»	
9.	Одиничний індекс «Підтримка ноу-хау обміну»		
9.1	Кількісний індикатор «Кількість угод між університетами, дослідницькими центрами прикордонних регіонів про спільні наукові дослідження і розробки»		Більше 100.
9.2	Кількісний індикатор «Кількість програм обміну персоналом для місцевих вчителів шкіл і наукових співробітників дослідних і навчальних закладів, для місцевих муніципалітетів, груп національних меншин, молоді тощо»		За підрахунками дослідників Інституту транскордонного співробітництва в м. Ужгород кількість програм обміну перевищує 550.

Таблиця Г.12

Таблиця бальних оцінок особливого індексу «Контакти між людьми»

№	Назва індексів та їх індикаторів	Бальна оцінка
	Особливий індекс «Контакти між людьми»	7,96
1.	Одиничний індекс «Інтенсивність особистих контактів мешканців прикордонних територій»	7,50
1.1	Кількісний індикатор «Кількість жителів прикордонних територій, які перетинають кордон на рік»	10,00
1.2	Кількісний індикатор «Кратність перетину жителями прикордонних територій кордону на рік»	5,00
2.	Одиничний індекс «Характеристика правового режиму перетину кордону жителями прикордонних територій»	8,33
2.1	Якісний індикатор «Безвізовий режим»	8,00
2.2	Якісний індикатор «Візовий режим»	7,00
2.3	Якісний індикатор «Спрощений візовий режим»	10,00
3.	Одиничний індекс «Як функціонує правовий режим перетину кордону жителями прикордонних територій?»	8,33
3.1	Якісний індикатор «Наскільки складною є процедура підготовки необхідних для отримання візи документів»	10,00
3.2	Кількісний індикатор «Кількість шенгенських віз та дозволів на місцевий прикордонний рух, виданих консульствами Угорщини, Словаччини, Румунії, Польщі за рік»	8,00
3.3	Кількісний індикатор «Кількість відмов в отриманні віз, які отримують жителі прикордонних регіонів від консульських установ (в абсолютному вираженні та у % від загальної кількості поданих заяв на отримання)»	6,00
3.4	Кількісний індикатор «Скільки часу займає розгляд консульськими установами візової заяви»	10,00
3.5	Кількісний індикатор «Кількість днів перебування та термін дії шенгенської візи та термін дії дозволу на МПП»	8,00
3.6	Кількісний індикатор «Кількість в'їздів до країн ЄС, яка передбачена шенгенською візою»	8,00
4.	Одиничний індекс «Можливості комунікації жителів прикордонних регіонів за допомогою поштового зв'язку»	9,00
4.1	Кількісний індикатор «Скільки часу перебуває в дорозі поштова кореспонденція, відправлена з одного прикордонного регіону в інший»	9,00
5.	Одиничний індекс «Можливості комунікації жителів прикордонних регіонів засобами телефонного зв'язку»	8,50
5.1	Кількісний індикатор «Кількість абонентів стаціонарного телефонного зв'язку (на тисячу жителів) у прикордонних регіонах»	7,00
5.2	Кількісний індикатор «Кількість абонентів мобільного телефонного зв'язку (на тисячу жителів) у прикордонних регіонах»	10,00
6.	Одиничний індекс «Можливості комунікації жителів прикордонних регіонів за допомогою Інтернету»	8,00
6.1	Кількісний індикатор «Кількість абонентів Інтернету (на 100 жителів) прикордонних регіонів»	8,00
7.	Одиничний індекс «Заохочення практики громадянського партнерства в області стратегічного та проектного планування»	7,00
7.1	Кількісний індикатор «Кількість офіційних органів, що беруть участь у партнерських угодах про створення постійних відносин»	7,00
7.2	Кількісний індикатор «Число партнерських угод про створення постійних транскордонних відносин»	7,00
8.	Одиничний індекс «Зміцнення взаєморозуміння різних груп суспільства»	8,50
8.1	Кількісний індикатор «Число громадян і неурядових організацій, що беруть участь у культурних проектах»	8,00

	8.2	Кількісний індикатор «Число спільних культурних/спортивних/екологічних заходів, що сприяють регіональній ідентичності»	9,00
9.	Одиничний індекс «Підтримка нау-хау обміну»		6,50
	9.1	Кількісний індикатор «Кількість угод між університетами, дослідницькими центрами прикордонних регіонів про спільні наукові дослідження і розробки»	6,00
	9.2	Кількісний індикатор «Кількість програм обміну персоналом для місцевих вчителів шкіл і наукових співробітників дослідних і навчальних закладів, для місцевих муніципалітетів, груп національних меншин, молоді тощо»	7,00

Таблиця Г.13

Наративний аналіз особливого індексу «Економічне співробітництво»

1. Одиначний індекс «Загальні економічні характеристики прикордонних територій»				
1.1	Кількісний індикатор «Валовий внутрішній продукт (млн €)»	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	ВВП, млн €
		<i>Україна</i>	Волинська область	862
			Закарпатська область	861
			Івано-Франківська область	1 344
			Львівська область	2 604
			Одеська область	2 676
			Чернівецька область	537
		<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	3 228
		<i>Словаччина</i>	Кошицький край	8 691
			Пряшівський край	6 854
		<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	16 062
			Підкарпатське воєводство	16 107
		<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	1 516
			Повіт Марамуреш	2 311
			Повіт Сату-Маре	1 777
Повіт Сучава	2 691			
Повіт Тульча	1 196			
1.2	Кількісний індикатор «ВВП на душу населення (€)»	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	ВВП на душу населення, €
		<i>Україна</i>	Волинська область	828
			Закарпатська область	685
			Івано-Франківська область	973
			Львівська область	1 026
			Одеська область	1 117
			Чернівецька область	591
		<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	5 740
		<i>Словаччина</i>	Кошицький край	10 909
			Пряшівський край	8 351
		<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	7 479
			Підкарпатське воєводство	7 565
		<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	3 295
			Повіт Марамуреш	4 380
			Повіт Сату-Маре	4 532
Повіт Сучава	3 632			
Повіт Тульча	4 969			
1.3	Кількісний індикатор «% від ВВП на душу населення (ЄС-28 середній)»	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	% від ВВП на душу населення ЄС-28
		<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	21
		<i>Словаччина</i>	Кошицький край	40
			Пряшівський край	30
		<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	27
			Підкарпатське воєводство	27
		<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	14
			Повіт Марамуреш	18
			Повіт Сату-Маре	19
			Повіт Сучава	16
			Повіт Тульча	21
		1.4	Кількісний індикатор «% від національного ВВП»	Країна
<i>Україна</i>	Волинська область			1,22
	Закарпатська область			1,22
	Івано-Франківська область			1,90
	Львівська область			3,69
	Одеська область			3,79

			Чернівецька область	0,76
		<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	31,53
		<i>Словаччина</i>	Кошицький край	11,50
			Пряшівський край	9,07
		<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	3,91
			Підкарпатське воєводство	3,92
		<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	1,05
			Повіт Марамуреш	1,60
			Повіт Сату-Маре	1,23
			Повіт Сучава	1,87
			Повіт Тульча	0,83
1.5	Кількісний індикатор «ВДС промислового сектору у % від ВВП (млн €, %)	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	ВДС промислового сектору
				млн €
				%
		<i>Україна</i>	Волинська область	550,48
			Закарпатська область	421,70
			Івано-Франківська область	784,29
			Львівська область	2 217,93
			Одеська область	1 593,11
			Чернівецька область	176,08
		<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	835,12
		<i>Словаччина</i>	Кошицький край	2 662,67
			Пряшівський край	2 108,48
		<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	3 901,36
			Підкарпатське воєводство	4 144,88
		<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	391,68
			Повіт Марамуреш	807,86
			Повіт Сату-Маре	687,84
			Повіт Сучава	785,97
			Повіт Тульча	347,91
1.6	Кількісний індикатор «ВДС сільськогосподарського сектору у % від ВВП (млн €, %)	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	ВДС с/г сектору
				млн €
				%
		<i>Україна</i>	Волинська область	112,58
			Закарпатська область	30,07
			Івано-Франківська область	206,67
			Львівська область	256,32
			Одеська область	314,76
			Чернівецька область	78,87
		<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	271,47
		<i>Словаччина</i>	Кошицький край	270,53
			Пряшівський край	339,45
		<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	851,94
			Підкарпатське воєводство	259,20
		<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	236,03
			Повіт Марамуреш	131,89
			Повіт Сату-Маре	181,01
			Повіт Сучава	281,87
			Повіт Тульча	174,27
1.7	Кількісний індикатор «ВДС сектору послуг у % від ВВП (млн €, %)	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	ВДС сектору послуг
				млн €
				%
		<i>Україна</i>	Волинська область	1 564,08
			Закарпатська область	794,33
			Івано-Франківська область	525,50
			Львівська область	2 872,46
			Одеська область	3 690,36
			Чернівецька область	258,46
		<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	1 487,92
		<i>Словаччина</i>	Кошицький край	4 792,24

			Пряшівський край	3 536,36	59,09
		Польща	Люблинське воєводство	9 154,03	65,82
			Підкарпатське воєводство	9 365,78	68,02
		Румунія	Повіт Ботошань	707,80	53,00
			Повіт Марамуреш	1 095,42	53,82
			Повіт Сату-Маре	696,03	44,48
			Повіт Сучава	1 301,16	54,90
			Повіт Тульча	530,75	50,41
2.	Одиничний індекс «Робота»				
2.1	Якісний індикатор «Якість нормативно-правових актів, що регламентують використання іноземної робочої сили»	<p>Угорщина. Закон №4 від 1991 року про підвищення зайнятості та забезпечення безробітних визначає умови найму на території Угорської Республіки. Конституція Угорської Республіки гарантує право кожного на вільний вибір роботи і професії. Сьомий параграф Закону визначає умови та критерії праці для іноземних громадян в Угорщині та вказує на різні закони, регулюючі працевлаштування іноземців.</p> <p><i>Постанова Уряду №355/2009 (XI. 30) про регулювання дозволу вільного працевлаштування громадян третіх країн.</i> Ця постанова уряду відноситься до договору приєднання до ЄС, до громадян новоприєднаних країн, таких як Румунія та Болгарія, як країн членів ЄС. Ця постанова містить деталі та доповнення до Закону №4. Постанова дає визначення громадян третіх країн, які за наявності дозволу на роботу можуть працювати в Угорщині (громадяни України включно).</p> <p><i>Постанова Міністерства праці та соціальної політики №16/2011 (V. 13) про ліцензування працевлаштування громадян третіх країн</i> є доповненням Закону №4. Цей указ згадує кілька видів дозволів для іноземних громадян у сфері зайнятості в Угорщині та визначає санкції, що виникають через відсутність цих дозволів.</p> <p><i>Постанова Уряду №168/2011 (VIII. 24) про регламент роботи центрів праці державних агентств у повітах щодо проведення перевірки видачі Синіх карток ЄС (дозволи на трудову міграцію) відповідно до офіційно встановлених норм та інших відповідних урядових рішень щодо питань імміграції.</i> Ця постанова визначає правила, пов'язані з Синіми картками ЄС, уповноважує Центр зайнятості, заснований на запит територіальних одиниць Департаменту з питань національностей та імміграції, який видає та контролює Сині картки ЄС для громадян третіх країн та підвищує їх зайнятість.</p> <p>Словаччина, Польща, Румунія. Ці країни визнали і поважають загально-новизнані принципи і норми міжнародного права у сфері праці, зокрема Декларації Міжнародної організації праці 1998 р., Хартії основних прав працівників 1989 р., Хартії основних прав громадян Європейського Союзу 2000 р. Для громадян України для вирішення питань працевлаштування в наведених країнах необхідно отримати, по-перше, дозвіл на проживання (тимчасовий вид на проживання), і тільки після цього може розглядатися право на працевлаштування.</p> <p>Дозвіл на працевлаштування видається відповідним Центром зайнятості, де знаходиться місце працевлаштування для іноземної особи. Для оформлення дозволу, який видається на 2-3 роки, необхідно заповнити спеціальний формуляр, до якого додати різного роду документи, що підтверджують освіту, спеціальність, кваліфікацію тощо. Нелегальне працевлаштування карається санкціями, передбаченими відповідними національними законами. Дозвіл на тимчасове проживання у Словаччині, Польщі та Румунії надається в разі намірів працевлаштування, навчання, підприємницької діяльності, воз'єднання родини.</p> <p>В цілому, сукупність бюрократичних процедур створює суттєві складнощі при оформленні права на проживання та працевлаштування в країнах ЄС.</p> <p>Україна. Використання іноземної робочої сили на умовах трудового договору регламентовано Законом України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012. Стаття 10 регламентує права громадян України на трудову діяльність за кордоном та передбачає захист прав українців за кордоном. Стаття 42 регламентує застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні.</p>			

			Усі питання щодо працевлаштування іноземців, у тому числі видача відповідних дозволів вирішується у підрозділах Державної служби зайнятості України. Порядок видачі, продовження терміну дії та анулювання дозволів на використання праці іноземців затверджено <i>постановою Кабінету міністрів України №322 від 08.04.2009</i> . Такий дозвіл видається роботодавцю за умови, якщо в країні (регіоні) відсутні працівники, здатні виконувати даний вид роботи або є достатні обґрунтування доцільності використання праці іноземних спеціалістів, якщо інше не передбачено міжнародними угодами України. Такий дозвіл видається на 1 рік та вимагає підготовки великого пакету документів, що ускладнює цей процес. Обов'язковою умовою для працюючого іноземця є оформлення ідентифікаційного номера платника податків, тимчасового виду на проживання тощо.		
2.2	Кількісний індикатор «Рівень зайнятості (%)»	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Рівень зайнятості, %	
		<i>Україна</i>	Волинська область	60,3	
			Закарпатська область	62,6	
			Івано-Франківська область	54,8	
			Львівська область	63,9	
			Одеська область	70,2	
			Чернівецька область	56,3	
		<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	58,9	
		<i>Словаччина</i>	Кошицький край	57,6	
			Пряшівський край	57,6	
		<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	50,7	
			Підкарпатське воєводство	46,9	
		<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	69,9	
			Повіт Марамуреш	63,4	
			Повіт Сату-Маре	63,4	
			Повіт Сучава	69,9	
			Повіт Тульча	57,5	
2.3	Кількісний індикатор «Рівень безробіття (%)»	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Рівень безробіття, %	
		<i>Україна</i>	Волинська область	10,0	
			Закарпатська область	9,5	
			Івано-Франківська область	8,9	
			Львівська область	8,3	
			Одеська область	6,7	
			Чернівецька область	10,5	
		<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	8,7	
		<i>Словаччина</i>	Кошицький край	14,4	
			Пряшівський край	15,5	
		<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	9,9	
			Підкарпатське воєводство	14,0	
		<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	5,0	
			Повіт Марамуреш	3,5	
			Повіт Сату-Маре	4,4	
			Повіт Сучава	6,7	
			Повіт Тульча	5,5	
2.4	Кількісний індикатор «Чисельність зареєстрованих працівників (тис. осіб)»	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Чисельність зареєстрованих працівників (тис. осіб)	
		<i>Україна</i>	Волинська область	99,58	
			Закарпатська область	82,39	
			Івано-Франківська область	92,20	
			Львівська область	345,45	
			Одеська область	327,45	
			Чернівецька область	52,83	
		<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	127,90	
		<i>Словаччина</i>	Кошицький край	232,40	

				Пряшівський край	202,21		
			<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	633,70		
				Підкарпатське воєводство	589,40		
			<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	68,00		
				Повіт Марамуреш	126,60		
				Повіт Сату-Маре	103,90		
				Повіт Сучава	129,00		
				Повіт Тульча	57,40		
	2.5	Кількісний індикатор «Працівників у промисловості (тис. осіб, %)»	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Працівників у промисловості		
					тис. осіб	%	
			<i>Україна</i>	Волинська область		48,36	48,56
				Закарпатська область		45,57	55,31
				Івано-Франківська область		47,35	51,35
				Львівська область		145,00	41,97
				Одеська область		83,66	25,55
				Чернівецька область		21,46	40,62
			<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег		34,01	26,59
			<i>Словаччина</i>	Кошицький край		53,68	23,10
				Пряшівський край		50,51	24,98
			<i>Польща</i>	Люблинське воєводство		133,70	21,10
				Підкарпатське воєводство		181,60	30,81
			<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань		17,70	26,03
		Повіт Марамуреш		47,20	37,28		
		Повіт Сату-Маре		38,30	36,86		
		Повіт Сучава		29,60	22,95		
			Повіт Тульча		19,30	33,62	
	2.6	Кількісний індикатор «Працівників у сільському господарстві (тис. осіб, %)»	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Працівників у сільському господарстві		
					тис. осіб	%	
			<i>Україна</i>	Волинська область		12,93	12,99
				Закарпатська область		6,54	7,94
				Івано-Франківська область		11,60	12,58
				Львівська область		13,36	3,87
				Одеська область		35,14	10,73
				Чернівецька область		9,45	17,88
			<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег		5,57	4,35
			<i>Словаччина</i>	Кошицький край		6,76	2,91
				Пряшівський край		8,33	4,12
			<i>Польща</i>	Люблинське воєводство		12,90	2,04
				Підкарпатське воєводство		5,90	1,00
			<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань		2,70	3,97
		Повіт Марамуреш		7,80	6,16		
		Повіт Сату-Маре		10,90	10,49		
		Повіт Сучава		5,60	4,34		
			Повіт Тульча		6,30	10,98	
	2.7	Кількісний індикатор «Працівників у сфері послуг (тис. осіб, %)»	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Працівників у сфері послуг		
					тис. осіб	%	
			<i>Україна</i>	Волинська область		38,29	38,45
				Закарпатська область		30,28	36,75
				Івано-Франківська область		33,25	36,07
				Львівська область		187,09	54,16
				Одеська область		208,66	63,72
				Чернівецька область		21,93	41,50
			<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег		88,32	69,05
			<i>Словаччина</i>	Кошицький край		171,96	73,99
		Пряшівський край		143,37	70,90		
		<i>Польща</i>	Люблинське воєводство		487,10	76,87	
			Підкарпатське воєводство		401,90	68,19	

				Повіт Ботошань	47,60	70,00
				Повіт Марамуреш	71,60	56,56
			<i>Румунія</i>	Повіт Сагу-Маре	54,70	52,65
				Повіт Сучава	93,80	72,71
				Повіт Тульча	31,80	55,40
3.	Одиничний індекс «Малий та середній бізнес»					
3.1	Якісний індикатор «Якість нормативно-правових актів, що регламентують діяльність середнього та малого бізнесу (оподаткування, митні збори тощо)»	<p>Польща. Концептуальні засади державної підтримки малого та середнього бізнесу закладені в урядовій програмі "Підприємництво насамперед".</p> <p>Одним з компонентів такої підтримки є особливі економічні зони, яких в Польщі налічується 14. Підприємства, які отримали дозволи на роботу в зоні, мають привілеї, зокрема, у вигляді податкових пільг. Метою функціонування таких зон є прискорення процесу розвитку регіонів шляхом залучення нових інвесторів і створення нових робочих місць.</p> <p>Іншою пільгою є відрахування з податку на нерухомість. Їх ставки встановлюються місцевими органами влади на основі величини конкретного підприємства, кількості створених ним робочих місць і / або функціонування в рамках ОЕЗ.</p> <p>На місцевому та державному рівні створено національні та регіональні фонди захисту навколишнього середовища та управління водними ресурсами. Підприємець, що інвестує в розвиток екологічно чистих технологій, при подачі відповідної заяви може розраховувати на допомогу цих фондів.</p> <p>Іншим значущим інструментом підтримки малого і середнього підприємництва в Польщі є гранти Європейського Союзу. Особлива увага приділяється підтримці інноваційних виробництв. Держава може відшкодувати до 50% витрат на покупку або користування продуктами інтелектуальної власності, результатами наукових досліджень, в разі якщо вони використовуються для виробництва якісно нової продукції або послуг.</p> <p>Цікавою формою державно-приватного партнерства в сфері розвитку малого бізнесу останнім часом стало створення бізнес-інкубаторів. Основна мета цих проектів - забезпечення малих підприємств площею, офісним сервісом, по послугами розвитку бізнесу (доступом до фінансування, маркетингу та менеджменту).</p> <p>Угорщина. З огляду на значну соціально-економічну роль і поширеність малого і середнього бізнесу в Угорщині, щодо цього сектора економіки проводиться політика всебічної державної підтримки, яка здійснюється, з одного боку, по лінії застосування таких опосередкованих економічних стимулів, як зниження податкового і адміністративного навантажень, так і уявлення прямих преференцій, з іншого - по лінії широкого використання національних і міжнародних програм економічного розвитку.</p> <p>Відповідно до Закону С від 2000 року «Про бухгалтерський облік» малі і середні підприємства можуть скористатися спрощеною системою бухгалтерського обліку та звітності, а отже - домогтися зниження витрат за цією статтею.</p> <p>Відносно малих і середніх підприємств, які не перейшли на спрощений підприємницький податок, застосовується звичайне оподаткування, передбачене для господарських товариств і кооперативів.</p> <p>Відповідно до Закону LXXIV від 1992 року «Про загальний податок з обороту» (ПДВ), малі та середні підприємства в Угорщині мають можливість користуватися спрощеними формами для повернення сплаченого ними загального податку з обороту.</p> <p>Крім зниження податкового навантаження і спрощення бухгалтерської звітності, в інтересах сприяння розвитку малих і середніх підприємств, їх технічної модернізації, зміцненню їх коопераційного співробітництва, а також для пом'якшення конкуренції з боку великих підприємств, угорський уряд здійснює на конкурсних засадах спрощену форму кредитування, надання безповоротних дотацій і пільгових фінансових конструкцій.</p> <p>Державна підтримка малого та середнього підприємництва в Угорщині включає в себе програму субсидування процентних ставок по кредитах малим і середнім підприємствам (до 100 млн. Форинтів). Рішення про додання процентних ставок (від 30 до 50% протягом максимум 4 років) приймає Міністерство економіки і транспорту ВР на основі результатів</p>				

		<p>конкурсів. Проведення конкурсів здійснюється відповідно до пакетом конкурсних програм, основною метою яких є підтримка і поліпшення ринкових позицій перспективних інноваційних угорських малих і середніх підприємств.</p> <p>В Угорщині також сформована мережа закладів за участю державних господарських структур, головне завдання яких - здійснення і підтримка інноваційних інвестицій в сфері малих та середніх підприємств.</p> <p>Словаччина. Підтримка сектора МСБ в країні здійснюється на рівні центральних органів виконавчої влади різних спеціалізованих інститутів. Ключовим регулюючим малий і середній бізнес органом є Міністерство економіки Словачької Республіки, в функції якого водить створення сприятливого інституційного середовища для підтримки МСБ. Міністерство також здійснює співробітництво з міжнародними інституціями та розподіл бюджетних коштів, що виділяються на підтримку сектора МСБ. На регіональному рівні розвиток сектора МСБ курирує Міністерство будівництва і регіонального розвитку Словачької Республіки, яке відповідає за створення умов для економічного і соціального розвитку регіонів з акцентом на сектор МСП і здійснює надання грантів для підтримки програм регіонального розвитку. Крім того, міністерство координує використання ресурсів іноземної допомоги і здійснює її комбінування з власної підтримкою. Міністерство також підтримує Агентства регіонального розвитку (АРР), функції яких схожі з функціями регіональних інформаційно-консультаційних центрів (РАІС).</p> <p>Бізнес-інкубатори також є важливою частиною системи підтримки МСП в Словаччині, полегшуючи початківцям підприємствам доступ до об'єктів інфраструктури. Підтримку інноваційних МСП також здійснюють технологічні інкубатори (ТІ), які співпрацюють з університетами, науково дослідними інститутами і технологічними парками в сфері обміну технологіями.</p> <p>У Словаччині підтримка МСБ здійснюється також шляхом надання пільг, спрощених податкових режимів і інших фінансових і економічних інструментів підтримки підприємництва. Зокрема, передбачені податкові пільги і безподаткові періоди з прибуткового податку для експортоорієнтованих МСБ. Крім того, існують так звані експортні кредити, що надаються бізнесу за підтримки Міністерства фінансів Словачької республіки.</p> <p>Румунія. У Румунії діє сім державних програм розвитку малого підприємництва, що входять в Національну програму соціально-економічного розвитку Румунії. Частка бюджетних коштів у сукупному обсязі фінансування державних програм підтримки малого бізнесу становить 31% за інвестиційними програмами, 50% за програмами підтримки експорту, 65% за програмами підвищення кваліфікації та консалтингу.</p> <p>Україна. Основними формами правового регулювання малого та середнього бізнесу в Україні є: конституція та закони України; укази та розпорядження Президента України; постанови та інші акти ВРУ; постанови та розпорядження КМУ; нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади.</p> <p>Основними Законами України є: „Про підприємництво”, „Про власність”, „Про підприємства України”, „Про господарські товариства”, що були затверджені ще у 1991 р. Підприємці нарешті дочекалися прийняття Закону України „Про державну підтримку малого підприємництва”, „Про ліцензування певних видів господарської діяльності”, „Про національну програму розвитку малого підприємництва в Україні”.</p> <p><i>Джерело: Портал внешнеэкономической информации – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ved.gov.ru/</i></p>																
3.2	Кількісний індикатор «Кількість МСП по територіальним одиницям»	<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="657 1854 906 1910">Країна</th> <th data-bbox="906 1854 1262 1910">Адміністративно-територіальна одиниця</th> <th data-bbox="1262 1854 1514 1910">Кількість МСП, одиниць</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="657 1910 906 2096" rowspan="6">Україна</td> <td data-bbox="906 1910 1262 1951">Волинська область</td> <td data-bbox="1262 1910 1514 1951">5 506</td> </tr> <tr> <td data-bbox="906 1951 1262 1991">Закарпатська область</td> <td data-bbox="1262 1951 1514 1991">6 065</td> </tr> <tr> <td data-bbox="906 1991 1262 2031">Івано-Франківська область</td> <td data-bbox="1262 1991 1514 2031">7 939</td> </tr> <tr> <td data-bbox="906 2031 1262 2072">Львівська область</td> <td data-bbox="1262 2031 1514 2072">18 562</td> </tr> <tr> <td data-bbox="906 2072 1262 2112">Одеська область</td> <td data-bbox="1262 2072 1514 2112">23 922</td> </tr> <tr> <td data-bbox="906 2112 1262 2096">Чернівецька область</td> <td data-bbox="1262 2112 1514 2096">4 064</td> </tr> </tbody> </table>	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість МСП, одиниць	Україна	Волинська область	5 506	Закарпатська область	6 065	Івано-Франківська область	7 939	Львівська область	18 562	Одеська область	23 922	Чернівецька область	4 064
Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість МСП, одиниць																
Україна	Волинська область	5 506																
	Закарпатська область	6 065																
	Івано-Франківська область	7 939																
	Львівська область	18 562																
	Одеська область	23 922																
	Чернівецька область	4 064																

			<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	1 237	
			<i>Словаччина</i>	Кошицький край	17 231	
				Пряшівський край	16 557	
			<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	173 049	
				Підкарпатське воєводство	164 965	
			<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	3 968	
				Повіт Марамуреш	10 014	
				Повіт Сату-Маре	7 294	
				Повіт Сучава	10 785	
				Повіт Тульча	4 564	
3.3	Кількісний індикатор «Кількість МСП на 1000 жителів»	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість МСП на 1000 жителів, одиниць		
		<i>Україна</i>	Волинська область	5		
			Закарпатська область	5		
			Івано-Франківська область	7		
			Львівська область	7		
			Одеська область	10		
			Чернівецька область	5		
		<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	2		
		<i>Словаччина</i>	Кошицький край	22		
			Пряшівський край	20		
		<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	81		
			Підкарпатське воєводство	77		
		<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	9		
			Повіт Марамуреш	19		
			Повіт Сату-Маре	19		
			Повіт Сучава	15		
			Повіт Тульча	19		
4.	Одиничний індекс «Інфраструктурна база бізнесу»					
4.1	Кількісний індикатор «Global Innovation Index»	Країна	ГП 2019		ГП 2020	
			<i>Score</i>	<i>Rank</i>	<i>Score</i>	<i>Rank</i>
		Угорщина	44,6	35	43,0	35
		Польща	40,6	45	40,2	46
		Румунія	38,1	55	38,2	54
		Словаччина	41,9	37	43,0	36
		Україна	36,3	63	36,5	64
4.2	Кількісний індикатор «Кількість бізнес інновацій»	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість бізнес інновацій		
		<i>Україна</i>	Волинська область	21		
			Закарпатська область	16		
			Івано-Франківська область	167		
			Львівська область	300		
			Одеська область	112		
			Чернівецька область	32		
		<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	121		
		<i>Словаччина</i>	Кошицький край	18		
			Пряшівський край	23		
		<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	96		
			Підкарпатське воєводство	145		
		<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	15		
			Повіт Марамуреш	24		
			Повіт Сату-Маре	18		
			Повіт Сучава	27		
			Повіт Тульча	12		
4.3	Кількісний індикатор «Кількість торговельних і логістичних центрів»	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість торговельних і логістичних центрів		
		<i>Україна</i>	Волинська область	4		
			Закарпатська область	4		
			Івано-Франківська область	3		

				Львівська область	6	
				Одеська область	4	
				Чернівецька область	2	
			<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	1	
			<i>Словацьчина</i>	Кошицький край	6	
				Пряшівський край	8	
			<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	4	
				Підкарпатське воєводство	7	
			<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	1	
				Повіт Марамуреш	3	
				Повіт Сату-Маре	4	
				Повіт Сучава	6	
				Повіт Тульча	2	
4.4	Кількісний індикатор «Кількість бізнес-інкубаторів»	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість бізнес-інкубаторів		
		<i>Україна</i>	Волинська область	4		
			Закарпатська область	2		
			Івано-Франківська область	3		
			Львівська область	2		
			Одеська область	4		
			Чернівецька область	1		
		<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	2		
		<i>Словацьчина</i>	Кошицький край	1		
			Пряшівський край	1		
		<i>Польща</i>	Люблинське воєводство		дані відсутні	
			Підкарпатське воєводство			
		<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань		60	
			Повіт Марамуреш			
			Повіт Сату-Маре			
			Повіт Сучава			
			Повіт Тульча			
5.	Одиничний індекс «Прикордонна торгівля»					
5.1	Якісний індикатор «Якість нормативно-правових актів, що регламентують прикордонну торгівлю (оподаткування, митні збори тощо)»	<p>Угорщина. Закон CLXIV від 2005 року про торгівлю регулює основні вимоги і контроль, пов'язані з комерційною діяльністю, торговими послугами, туристично-комерційними послугами, поширеними в Угорщині. Постанова Міністерства економіки та транспорту 67/2004 (IV. 28) про реалізацію постанови Уряду 110/2004 (IV. 28) про транскордонну торгівлю товарами та послугами та правами власності визначає ліцензування, процес дозволу експорту та імпорту об'єктів торгівлі відповідними державними структурами.</p> <p>Словацьчина. Регулювання зовнішньоекономічних відносин Словацької Республіки, у тому числі зв'язків з прикордонними регіонами інших країн, є доволі суворим і зацентралізованим. Більшість нормативних документів і рішень щодо поживлення прикордонної торгівлі приймаються на державному рівні. В більшості випадків, прикордонна торгівля здійснюється на мікрорівні – окремими суб'єктами господарської діяльності (мікропідприємствами).</p> <p>Україна, Польща, Румунія. На території країн на законодавчому рівні прикордонна торгівля не регулюється та жодних пільг і преференцій не передбачено.</p> <p><i>Джерело: Портал внешнеэкономической информации – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ved.gov.ru/</i></p>				
5.2	Якісний індикатор «Рівень сприяння місцевих органів влади (чи існує в регіоні преференційний режим економічної діяльності)»	Серед досліджуваних країн немає жодних прикладів сприяння прикордонній торгівлі з боку державної чи місцевої влади.				
5.3	Кількісний індикатор «Обсяг прикордонної торгівлі (тис. дол)»	Структура зовнішньої торгівлі Волинської області з деякими країнами ЄС				
		Країна	Експорт	Імпорт		

			<i>тис. дол</i>	<i>% від загального</i>	<i>тис. дол</i>	<i>% від загального</i>	Сальдо, тис. дол	
			POL	134 085,1	19,6	76 930,8	12,0	57 154,3
			ROU	9 082,4	1,3	4 722,5	0,7	4 359,9
			SVK	12 235,2	1,8	15 597,2	2,4	-3 362,0
			HUN	10 168,7	1,5	158 023,8	24,7	-
								147 855,0
Структура зовнішньої торгівлі Закарпатської області з деякими країнами ЄС								
Країна	Експорт		Імпорт		Сальдо, тис. дол			
	<i>тис. дол</i>	<i>% від загального</i>	<i>тис. дол</i>	<i>% від загального</i>				
POL	64 351,1	5,0	42 278,2	4,1	22 072,9			
ROU	32 143,6	2,5	19 310,3	1,9	12 833,3			
SVK	87 188,4	6,8	20 518,2	2,0	66 670,2			
HUN	575 687,0	44,9	124 442,3	12,0	451 244,7			
Структура зовнішньої торгівлі Івано-Франківської області з деякими країнами ЄС								
Країна	Експорт		Імпорт		Сальдо, тис. дол			
	<i>тис. дол</i>	<i>% від загального</i>	<i>тис. дол</i>	<i>% від загального</i>				
POL	29 080,0	6,9	31 480,9	40,2	-2 400,9			
ROU	47 064,1	11,2	10 380,3	3,4	36 683,8			
SVK	9 332,5	2,2	7 207,2	2,3	2 125,3			
HUN	15 426,6	3,7	17 791,2	5,8	-2 364,6			
Структура зовнішньої торгівлі Львівської області з деякими країнами ЄС								
Країна	Експорт		Імпорт		Сальдо, тис. дол			
	<i>тис. дол</i>	<i>% від загального</i>	<i>тис. дол</i>	<i>% від загального</i>				
POL	315 143,5	20,0	366 880,2	24,5	-51 736,7			
ROU	20 799,5	1,3	10 429,0	0,7	10 370,5			
SVK	19 058,8	1,8	34 827,8	2,3	-5 769,0			
HUN	14 694,1	0,9	24 208,7	1,6	-9 514,6			
Структура зовнішньої торгівлі Одеської області з деякими країнами ЄС								
Країна	Експорт		Імпорт		Сальдо, тис. дол			
	<i>тис. дол</i>	<i>% від загального</i>	<i>тис. дол</i>	<i>% від загального</i>				
POL	37 676,1	1,4	32 165,3	2,9	5 510,8			
ROU	15 915,2	0,6	25 337,2	2,3	-9 422,0			
SVK	2 452,1	0,1	2 165,2	0,2	286,9			
HUN	10 632,0	0,4	5 155,9	0,5	5 476,1			
Структура зовнішньої торгівлі Чернівецької області з деякими країнами ЄС								
Країна	Експорт		Імпорт		Сальдо, тис. дол			
	<i>тис. дол</i>	<i>% від загального</i>	<i>тис. дол</i>	<i>% від загального</i>				
POL	6 397,3	5,0	192,9	0,2	6 204,4			
ROU	30 607,0	23,8	10 522,2	13,1	20 084,8			
SVK	348,4	0,3	584,5	0,7	-236,1			
HUN	61,4	0,05	2 103,7	2,6	-2 042,3			
6.	Одиничний індекс «Інвестиції»							
6.1	Якісний індикатор «Якість нормативно-правових актів, що регламентують інвестиційну діяльність (оподаткування, митні збори тощо)»	Польща. Закон від 20 березня 2002 р «Про фінансову підтримку інвестицій», разом з законом про умови допустимості та нагляду публічної допомоги для підприємців і законом про реструктуризацію деяких суспільно правових зобов'язань підприємців, становить блок правових норм, які покликані допомогти в здійсненні інвестиційної діяльності. Закон ставить в залежність розмір державної фінансової підтримки для підприємця						

		<p>від розмірів нового інвестиційного проекту і від кількості збережених або створених робочих місць.</p> <p>Умови фінансової підтримки інвестицій у формі довгострокової програми конкретизуються у затвердженій Урядом 23 сентября 2008 р «Системі підтримки інвестицій, що мають важливе значення для польської економіки». В рамках цієї системи інвестори отримують дотації на підставі двосторонньої угоди з Міністром економіки, затвердженого рішенням Ради Міністрів. Максимальний розмір дотації для проектів, що реалізуються на території особливих економічних зон, не може перевищити 15% вартості інвестицій, а для проектів, що реалізуються поза цими зонами - 30%.</p> <p>Дотації можуть отримати підприємці для реалізації проектів в наступних галузях: автомобілебудування, електронне машинобудування, авіаційна промисловість, біотехнології, інформаційні технології, бізнес-аутсорсинг процесів, телекомунікації, -техніко впроваджувальна діяльність. Мінімальний розмір інвестиції - 160 млн злотих, мінімальне число нових робочих місць - 50. Якщо інвестиційний проект не пов'язаний з жодною з перерахованих вище галузей, то мінімальна його вартість повинна становити 1 млрд злотих, а мінімальне число нових робочих місць - 500.</p> <p>В даний час в Польщі реалізується понад 40 довгострокових програм фінансової підтримки інвестицій.</p> <p>Угорщина. Основу нормативно-правової бази Угорщини в області регулювання зарубіжних інвестицій складають:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Закон ХСІІІ від 2001 року «Про скасування валютних обмежень і внесення змін до відповідних законів»; - Закон СХХХVІІІ від 2007 року «Про інвестиційні компанії, товарних брокерів та правилах, що регулюють їх діяльність»; - Закон СХСІІІ від 2011 року «Про управління інвестиційними фондами та інвестиційними трастами». <p>Окремо слід відзначити діючі в Угорщині обмеження на закордонні інвестиції, встановлені Законом СХVІ от 2007 року «Про внесення змін до законів, що зачіпають діяльність стратегічно важливих з точки зору суспільної безпеки національних підприємств». Головна мета зазначеного закону - захистити стратегічні підприємства країни від недружного поглинання або неузгодженого придбання зарубіжними інвесторами. До категорії стратегічних при цьому віднесені компанії, що забезпечують потреби країни в електроенергії, природному газі, воді, а також деяких інших товарах і послугах.</p> <p>Слід згадати угорський Закон ССХХ від 2012 року, який передбачає, в тому числі, можливість отримання іноземними інвесторами посвідки на проживання до 5 років у разі придбання ними спеціально випускаються для цієї мети держоблігацій вартістю 250 тисяч євро. Власникам таких облігацій видається одночасно шенгенська віза.</p> <p>Словаччина. Словаччина послідовно реалізує інвестиційну політику, спрямовану на поліпшення структури економіки і підвищення рівня зайнятості населення і є країною, привабливою для інвесторів з високим потенціалом розвитку інвестицій і безпеки їх вкладення.</p> <p>Система державної допомоги підвищенню інвестиційного потенціалу реалізується системою правових актів Словацької Республіки:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Закон № 56/2009, який вносить зміни і доповнення до Закону № 561/2007 про інвестиційну допомогу і містить зміни і доповнення до інших законів - Постанова Парламенту Словаччини № 145/2008 встановлює максимальну величину державної допомоги в окремих регіонах Словацької Республіки; - Розпорядження Міністерства економіки Словацької Республіки № 342/2008 встановлює формуляр на отримання інвестиційної державної допомоги. <p>Україна. Визначальним завданням державної політики України в сфері інвестиційної діяльності є формування сприятливого інвестиційного клімату.</p>
--	--	---

		<p>Основними законодавчими актами, що впливають на інвестиційний клімат в Україні, є: Конституція України; Господарський, Цивільний, Земельний кодекси України; Закони України: «Про банки і банківську діяльність», «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», «Про господарські товариства», «Про державне регулювання ринку цінних паперів», «Про заставу», «Про захист іноземних інвестицій в Україні», «Про режим іноземного інвестування», «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про інвестиційну діяльність», «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» та інші.</p> <p>Правовою основою інвестиційної діяльності в Україні є Закон України від 18.02.1991 р № 1560-ХІІ «Про інвестиційну діяльність», яким визначено загально, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України. Він спрямований на забезпечення рівного захисту прав, інтересів і майна суб'єктів інвестиційної діяльності незалежно від форм власності, а також на ефективне інвестування народного господарства України, розвитку міжнародного економічного співробітництва та інтеграції.</p> <p>Для іноземних інвесторів на території України встановлюється національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, за винятком випадків, передбачених законодавством України та міжнародними договорами України.</p> <p>Румунія. Іноземні інвестиції в Румунії регулюються законом 1991 р. про іноземні інвестиції (Закон про іноземні інвестиції), якщо інше не передбачене міжнародними угодами або конвенціями, до яких Румунія приєдналась. Іноземна фізична або юридична особа може інвестувати в нові румунські компанії (як у компанії з повністю іноземним капіталом, так і на паях з юридичними та фізичними особами Румунії), купувати акції та облигації наявних компаній та укладати угоди про концесії або угоди оренди з державними компаніями. Закон забезпечує загальноприйнятій захист іноземних інвестицій, включаючи повну компенсацію в разі будь-якої націоналізації, навіть якщо вона здійснюється в інтересах суспільства.</p> <p><i>Джерело: Портал внешнеэкономической информации – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ved.gov.ru/</i></p>																																																																							
6.2	Якісний індикатор «Рівень сприяння місцевих органів влади (чи існує в регіоні преференційний режим економічної діяльності)»	Інвестиційним відносинам між Україною та країнами ЄС (Угорщиною, Польщею, Словаччиною та Румунією) сприяють, в першу чергу, місцеві органи влади в прикордонних регіонах шляхом організації регіональних зустрічей делегацій, економічних і бізнес-форумів тощо. Однак, ці органи не мають компетенцій на створення пільг чи преференцій. Вони тільки розробляють програми регіонального інвестиційного розвитку та всебічно сприяють розвитку інвестиційних відносин з іноземними інвесторами.																																																																							
6.3	Кількісний індикатор «Обсяг інвестицій (млн. дол)»	<p>Сукупна частка іноземних інвестицій з країн ЄС в прикордонних областях України в 2020 році</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Обл.</th> <th colspan="2">Польща</th> <th colspan="2">Румунія</th> <th colspan="2">Словаччина</th> <th colspan="2">Угорщина</th> </tr> <tr> <th>млн. дол</th> <th>% від загал.</th> <th>млн. дол</th> <th>% від загал.</th> <th>млн. дол</th> <th>% від загал.</th> <th>млн. дол</th> <th>% від загал.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Вол.</td> <td>36,0</td> <td>14,5</td> <td>16,3</td> <td>6,6</td> <td>-</td> <td>-</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>Закар.</td> <td>36,0</td> <td>11,5</td> <td>-</td> <td>-</td> <td>19,6</td> <td>6,3</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>Ів-Фр.</td> <td>38,4</td> <td>4,6</td> <td>-</td> <td>-</td> <td>3,9</td> <td>0,5</td> <td>2,0</td> <td>0,2</td> </tr> <tr> <td>Львів.</td> <td>382,9</td> <td>30,7</td> <td>-</td> <td>-</td> <td>23,3</td> <td>1,9</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>Одес.</td> <td>-</td> <td>-</td> <td>-</td> <td>-</td> <td>9,9</td> <td>0,7</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>Черн.</td> <td>1,5</td> <td>2,5</td> <td>-</td> <td>-</td> <td>-</td> <td>-</td> <td>3,7</td> <td>6,2</td> </tr> </tbody> </table>	Обл.	Польща		Румунія		Словаччина		Угорщина		млн. дол	% від загал.	млн. дол	% від загал.	млн. дол	% від загал.	млн. дол	% від загал.	Вол.	36,0	14,5	16,3	6,6	-	-	-	-	Закар.	36,0	11,5	-	-	19,6	6,3	-	-	Ів-Фр.	38,4	4,6	-	-	3,9	0,5	2,0	0,2	Львів.	382,9	30,7	-	-	23,3	1,9	-	-	Одес.	-	-	-	-	9,9	0,7	-	-	Черн.	1,5	2,5	-	-	-	-	3,7	6,2
Обл.	Польща			Румунія		Словаччина		Угорщина																																																																	
	млн. дол	% від загал.	млн. дол	% від загал.	млн. дол	% від загал.	млн. дол	% від загал.																																																																	
Вол.	36,0	14,5	16,3	6,6	-	-	-	-																																																																	
Закар.	36,0	11,5	-	-	19,6	6,3	-	-																																																																	
Ів-Фр.	38,4	4,6	-	-	3,9	0,5	2,0	0,2																																																																	
Львів.	382,9	30,7	-	-	23,3	1,9	-	-																																																																	
Одес.	-	-	-	-	9,9	0,7	-	-																																																																	
Черн.	1,5	2,5	-	-	-	-	3,7	6,2																																																																	
7.	Одиничний індекс «Спільні підприємства»																																																																								
7.1	Якісний індикатор «Якість нормативно-	Угорщина. Закон 1997 р. CXLIV про спільні підприємства. Метою закону є забезпечення консолідації ринкової економіки Угорщини, збільшення обсягу доходів національної економіки, розширення прав і можливостей																																																																							

		правових актів, що регламентують діяльність спільних підприємств (оподаткування, митні збори тощо)»	<p>бізнесу шляхом забезпечення роботи спільних підприємств без обмеження конкуренції та створення монополії. Такі підприємства, згідно закону, не повинні завдавати шкоди інтересам кредиторів та повинні відповідати інтересам громадськості. Цей закон стверджує, що спільні підприємства для спільної економічної діяльності можуть бути створені вітчизняними та зарубіжними фізичними і юридичними особами, а також спільними підприємствами без створення юридичної особи. <i>Закон 2006 р. IV про спільні підприємства</i> вносить зміни до вищезгаданого закону для відповідності вимогам ЄС.</p> <p>Словаччина. Законодавством Словачької Республіки не передбачена така форма ведення господарської діяльності. Тому, діяльність спільного підприємства регулюватиметься законодавством щодо підприємницької діяльності (Цивільний кодекс, Торговий кодекс тощо).</p> <p>Польща і Румунія. В цих країнах, як і в Словаччині, не передбачено нормативно-правових актів, регулюючих діяльність спільних підприємств. Так само й не передбачені преференції та пільги для спільних підприємств.</p> <p>Україна. Спільні підприємства в Україні можуть бути створені юридичними та фізичними особами. Процес регулюється Господарським та Цивільним кодексами України. Жодних пільг та преференцій для спільних підприємств законодавством України не передбачено.</p>		
	7.2	Якісний індикатор «Рівень сприяння бізнесу місцевих органів влади»	В жодній з країн не встановлюється преференційний режим для спільних підприємств. Сприяті створенню таких форм ведення бізнесу можуть лише місцеві органи влади, за умови залучення до таких підприємств іноземних інвестицій.		
8. Одиначний індекс «Туризм»					
	8.1	Кількісний індикатор «Кількість туристичних об'єктів»	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість туристичних об'єктів
			<i>Україна</i>	Волинська область	немає даних
				Закарпатська область	
				Івано-Франківська область	
				Львівська область	
				Одеська область	
				Чернівецька область	
			<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	137
			<i>Словаччина</i>	Кошицький край	329
				Пряшівський край	663
			<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	363
				Підкарпатське воєводство	513
			<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	1 100
				Повіт Марамуреш	5 614
				Повіт Сату-Маре	2 151
				Повіт Сучава	10 143
				Повіт Тульча	3 973
	8.2	Кількісний індикатор «Кількість місць для розміщення туристів»	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість місць для розміщення туристів
			<i>Україна</i>	Волинська область	139
				Закарпатська область	268
				Івано-Франківська область	230
				Львівська область	331
				Одеська область	647
				Чернівецька область	94
			<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	99
			<i>Словаччина</i>	Кошицький край	134
				Пряшівський край	269
			<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	108
				Підкарпатське воєводство	150
			<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	752
				Повіт Марамуреш	2 582

				Повіт Сату-Маре	1 564				
				Повіт Сучава	4 968				
				Повіт Тульча	2 204				
8.3	Кількісний індикатор «Ранжування місць для розміщення за рівнем обслуговування»	Ранжування місць для розміщення туристів в різних країнах за рівнем обслуговування відбувається по різному. Так, в Україні всі місця розміщення розподіляються на готелі та аналогічні засоби і спеціалізовані засоби розміщення.							
			Адміністративно-територіальна одиниця	Місця для розміщення					
				Готелі та аналогічні засоби	Спеціалізовані засоби розміщення				
			Волинська область	66	73				
			Закарпатська область	213	55				
			Івано-Франківська область	200	30				
			Львівська область	189	142				
			Одеська область	250	397				
			Чернівецька область	87	7				
			В офіційній статистичній інформації Польщі місця розміщення туристів класифікуються за кількістю зірок.						
			Адміністративно-територіальна одиниця	Місця для розміщення					
				5*	4*	3*	2*	1*	0*
			Люблинське воєводство	1	10	54	26	8	9
			Підкарпатське воєводство	1	12	63	50	11	13
			Румунська, угорська та словацька статистика класифікує місця розміщення на три групи: готелі (5*-3*), гест-хауси і хостели (2*-1*) та кемпінги (0*).						
			Адміністративно-територіальна одиниця	Місця для розміщення					
				Готелі	Хостели	Кемпінги			
			<i>Словаччина</i>						
			Кошицький край	57	66	11			
			Пряшівський край	108	151	10			
			<i>Угорщина</i>						
			Медье Саболч-Сатмар-Берег	27	51	21			
			<i>Румунія</i>						
			Повіт Ботошань	700	52	0			
			Повіт Марамуреш	1 868	454	260			
			Повіт Сату-Маре	956	482	126			
			Повіт Сучава	4 193	529	246			
			Повіт Тульча	1 882	0	322			
8.4	Кількісний індикатор «Кількість ночівель»		Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість ночівель				
			<i>Україна</i>	Волинська область	112 480				
				Закарпатська область	230 000				
				Івано-Франківська область	282 585				
				Львівська область	715 333				
				Одеська область	471 515				
				Чернівецька область	107 236				
			<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	331 450				
			<i>Словаччина</i>	Кошицький край	537 533				
				Пряшівський край	2 142 701				
			<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	166 557				
				Підкарпатське воєводство	174 499				
			<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	68 055				
				Повіт Марамуреш	281 027				
				Повіт Сату-Маре	156 074				
				Повіт Сучава	699 491				
				Повіт Тульча	138 177				
8.5	Кількісний індикатор «Кількість туристів за рік»		Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість туристів за рік				
			<i>Україна</i>	Волинська область	15 620				

				Закарпатська область	106 560
				Івано-Франківська область	65 885
				Львівська область	112 472
				Одеська область	45 809
				Чернівецька область	15 662
			<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	159 929
			<i>Словаччина</i>	Кошицький край	260 494
				Пряшівський край	642 706
			<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	249 835
				Підкарпатське воєводство	296 648
			<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	37 670
				Повіт Марамуреш	154 633
				Повіт Сату-Маре	94 908
				Повіт Сучава	310 548
				Повіт Тульча	69 076
	8.6	Кількісний індикатор «Кількість ночівель на 1 туриста»	Країна	Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість ночівель на 1 туриста
			<i>Україна</i>	Волинська область	7,2
				Закарпатська область	2,2
				Івано-Франківська область	4,3
				Львівська область	6,4
				Одеська область	10,3
				Чернівецька область	6,8
			<i>Угорщина</i>	Медье Саболч-Сатмар-Берег	2,1
			<i>Словаччина</i>	Кошицький край	2,1
				Пряшівський край	3,3
			<i>Польща</i>	Люблинське воєводство	1,5
				Підкарпатське воєводство	1,7
			<i>Румунія</i>	Повіт Ботошань	1,8
				Повіт Марамуреш	1,8
				Повіт Сату-Маре	1,6
				Повіт Сучава	2,3
				Повіт Тульча	2,0
9.	Одиничний індекс «Тіньова економіка»				
	9.1	Якісний індикатор «Фактори, які породжують тіньову економіку і корупцію»	<p>На виникнення і зростання тіньової економіки та корупції впливає декілька груп факторів. Серед окремих факторів, які впливають на збільшення тіньового сектору в Україні, Угорщині, Словаччині, Румунії та Польщі наступні:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Економічні <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Рівень податкового навантаження 1.2. Складність податкової системи 1.3. Невиправдане втручання держави в економіку 1.4. Недосконала державна економічна політика 2. Соціальні <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Низький рівень життя населення 2.2. Недостатній авторитет державної влади 2.3. Високий рівень безробіття 2.4. Диференціація доходів в суспільстві 3. Політичні <ol style="list-style-type: none"> 3.1. Корупція 3.2. Політична нестабільність 4. Правові <ol style="list-style-type: none"> 4.1. Недосконалість законодавства 4.2. Нестабільність правової бази 5. Психологічні 6. Етнічні <p><i>Джерело: [60]</i></p>		

	9.2	Кількісний індикатор «Частка тіньової економіки у загальній структурі економіки»	Польща – 23,3% Румунія – 28,0% Словаччина – 14,1% Угорщина – 21,9% Україна – 47,0%
--	-----	---	--

Таблиця бальних оцінок особливого індексу «Економічне співробітництво»

№	Назва індексів та їх індикаторів	Бальна оцінка
	Особливий індекс «Економічне співробітництво»	5,57
1.	Одиничний індекс «Загальні економічні характеристики прикордонних територій»	6,71
1.1	Кількісний індикатор «Валовий внутрішній продукт (млн €)»	6,00
1.2	Кількісний індикатор «ВВП на душу населення (€)»	7,00
1.3	Кількісний індикатор «% від ВВП на душу населення (ЄС-28 середній)»	6,00
1.4	Кількісний індикатор «% від національного ВВП»	7,00
1.5	Кількісний індикатор «ВДС промислового сектору у % від ВВП (млн €, %)»	6,00
1.6	Кількісний індикатор «ВДС сільськогосподарського сектору у % від ВВП (млн €, %)»	7,00
1.7	Кількісний індикатор «ВДС сектору послуг у % від ВВП (млн €, %)»	8,00
2.	Одиничний індекс «Робота»	7,57
2.1	Якісний індикатор «Якість нормативно-правових актів, що регламентують використання іноземної робочої сили»	9,00
2.2	Кількісний індикатор «Рівень зайнятості (%)»	7,00
2.3	Кількісний індикатор «Рівень безробіття (%)»	5,00
2.4	Кількісний індикатор «Чисельність зареєстрованих працівників (тис. осіб)»	8,00
2.5	Кількісний індикатор «Працівників у промисловості (тис. осіб, %)»	8,00
2.6	Кількісний індикатор «Працівників у сільському господарстві (тис. осіб, %)»	9,00
2.7	Кількісний індикатор «Працівників у сфері послуг (тис. осіб, %)»	7,00
3.	Одиничний індекс «Малий та середній бізнес»	7,67
3.1	Якісний індикатор «Якість нормативно-правових актів, що регламентують діяльність середнього та малого бізнесу (оподаткування, митні збори тощо)»	8,00
3.2	Кількісний індикатор «Кількість МСП по територіальним одиницям»	8,00
3.3	Кількісний індикатор «Кількість МСП на 1000 жителів»	7,00
4.	Одиничний індекс «Інфраструктурна база бізнесу»	4,50
4.1	Кількісний індикатор «Global Innovation Index»	5,00
4.2	Кількісний індикатор «Кількість бізнес інновацій»	6,00
4.3	Кількісний індикатор «Кількість торговельних і логістичних центрів»	4,00
4.4	Кількісний індикатор «Кількість бізнес-інкубаторів»	3,00
5.	Одиничний індекс «Прикордонна торгівля»	4,00
5.1	Якісний індикатор «Якість нормативно-правових актів, що регламентують прикордонну торгівлю (оподаткування, митні збори тощо)»	4,00
5.2	Якісний індикатор «Рівень сприяння місцевих органів влади (чи існує в регіоні преференційний режим економічної діяльності)»	1,00
5.3	Кількісний індикатор «Обсяг прикордонної торгівлі (€)»	7,00
6.	Одиничний індекс «Інвестиції»	5,67
6.1	Якісний індикатор «Якість нормативно-правових актів, що регламентують інвестиційну діяльність (оподаткування, митні збори тощо)»	8,00
6.2	Якісний індикатор «Рівень сприяння місцевих органів влади (чи існує в регіоні преференційний режим економічної діяльності)»	4,00
6.3	Кількісний індикатор «Обсяг інвестицій (€)»	5,00
7.	Одиничний індекс «Спільні підприємства»	3,50

	7.1	Якісний індикатор «Якість нормативно-правових актів, що регламентують діяльність спільних підприємств (оподаткування, митні збори тощо)»	5,00
	7.2	Якісний індикатор «Рівень сприяння бізнесу місцевих органів влади»	2,00
8.	Одиничний індекс «Туризм»		6,00
	8.1	Кількісний індикатор «Кількість туристичних об'єктів»	7,00
	8.2	Кількісний індикатор «Кількість місць для розміщення туристів»	6,00
	8.3	Кількісний індикатор «Ранжування місць для розміщення за рівнем обслуговування»	6,00
	8.4	Кількісний індикатор «Кількість ночівель»	6,00
	8.5	Кількісний індикатор «Кількість туристів за рік»	5,00
	8.6	Кількісний індикатор «Кількість ночівель на 1 туриста»	6,00
9.	Одиничний індекс «Тіньова економіка»		4,50
	9.1	Якісний індикатор «Фактори, які породжують тіньову економіку і корупцію»	4,00
	9.2	Кількісний індикатор «Частка тіньової економіки у загальній структурі економіки»	5,00

Таблиця Г.15

Таблиця бальних оцінок загального індексу «Рівень розвитку транскордонного співробітництва сусідніх регіонів Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини та України»

№	Назва індексів	Бальна оцінка
	<i>Загальний індекс «Рівень розвитку транскордонного співробітництва сусідніх регіонів України, Польщі, Румунії, Словаччини та Угорщини»</i>	3,68
1.	Особливий індекс «Географічне та демографічне середовище»	3,61
2.	Особливий індекс «Історичні, політичні та духовні фактори»	4,10
3.	Особливий індекс «Правові основи»	4,05
4.	Особливий індекс «Конфліктогенні чинники – ризики та виклики»	4,00*
5.	Особливий індекс «Інфраструктурні та організаційні характеристики»	3,26
6.	Особливий індекс «Контакти між людьми»	3,98*
7.	Особливий індекс «Економічне співробітництво»	2,78*

* перераховано у відповідності до 5-ти бальної шкали